

Biblioteka
Ojców Kamedulów
w Bieniszewie

IT

C

Tam

Ex S

bu

R.D.

Caf

i

Acce

Cleric

Rea

L

m

lesin

hmo

Cray

ing

2

COLO

EXAMEN
SIVE
ITINERARIUM
ORDINANDORVM,

Tam ordinandis, quàm ordinatis
apprimè necessarium.

Ex Scriptura Diuina, Sacris Canoni-
bus ac Concilijs, & præcipuè Triden-
tino desumptum à

R.D. MARTINO CARILLO, Vniuersitatis
Cæsaraugustæ olim Decreti ordinario
interprete, nunc Canonico Me-
trop. Sedis Cæsaraugustæ.

Accedit breue MEMORIALE sciendorum à
Clericis, & Confessarijs, editum inssu Ill. & S. R. S.

Reuer. D. ALEXANDRI S. R. E. Card.

LYDOVISII, Arch. Bonon. qui postea
fuit Papa Gregorius XV.

*unius Cameracensis
L. M. M. C. P. P.
M. M. P. P.
C. P. P. P.
V. P. P. P. P.
D. P. P. P. P.*

COLONIÆ, Apud Ioannem Kinckium,
sub Monocerote.

Anno M. DC. XXIX.

Licen

E Go Io.
gregati
cinonenfis
ralis, Illuf
Manriquez
poff. Arch
gis Carol
vt imprima
NANDORV
additionib
TINO CA
Cæfar Aug
Strivam vt
Ecclefiafti
xx fidei co
bus, Da
l. die Aug

Bien. A. I. 3

Licentia & Approbatio.

EGO IOANNES SENTIS Prior Congregationis S. Annæ ciuitatis Barcinonensis, & Vicarius in Spirit. generalis, Illustriss. Excellentiss. Don Petri Manriquez Dei gratia & S. Sedis Apost. Archiepisc. CæsarAugustani, Regis Catholici Consilarii, &c. concedo vt imprimatur ITINERARIUM ORDINANDORVM iam quinto editum cum additionibus, auctore R. D. Doct. MARTINO CARILLO, Canonico Ecclesiæ CæsarAugustanæ, quod contineat doctrinam vtilem valde pro instructione Ecclesiasticorum, & nihil orthodoxæ fidei contrarium, aut bonis moribus. Datæ in vrbe CæsarAugustana .i. die Augusti 1614.

*D. Io: Sentis
Vicarius generalis.*

*Antonius Caporta
Notarius.*

Sesse Regens.

INDEX CAPITVM EXA-
minis siue Itinerarij ordi-
nandorum,

SECTIONIS PRIMÆ

- Cap. 1. De fide & symbolo fidei, pag. 6
Cap. 2. De spe & Oratione, pag. 13
Cap. 3. De Charitate, pag. 18
Cap. 4. De officijs Iustitiæ Christianæ, &
primo de peccatis, pag. 22
Cap. 5. De bonis operibus, pag. 26

SECTIONIS SECUNDÆ

- Cap. 1. De scrutinio in ordine faciendo, pag. 30.
Cap. 2. Qui prohibeantur ordinari, pag. 31.
Cap. 3. De Qualitatibus ordinandorum, pag. 39.
Cap. 4. De Corpore vitiatis, pag. 45
Cap. 5. De Scientia & Examine ordi-
nandorum, pag. 49
Cap. 6. Animadversiones circa ordinan-
tem & ordinatum. pag. 53

SECTIONIS TERTIÆ

- Cap. 1. De septem Ecclesiæ sacramentis, pag. 55.
De sacramento Bâptismi pag. 64
De Materia sacramenti Ba-
ptismi, pag. 66
De forma, pag. 68
De

INDEX

De Ministro, pag. 70

De Effectu sacramenti Baptismi, pag. 71

De ritibus & alijs in Baptismo requisitis, pag. 73

De patrino Baptismi, & spiritali cognatione, pag. 76

Cap. 2. De sacramento Confirmationis, pag. 77.

Cap. 3. De sacramento Pœnitentia, pag. 81.

De institutione & necessitate sacramenti pœnitentia, p. 82

De materia sacramenti pœnitentia, pag. 83

De forma sacramenti pœnitentia, pag. 84

De Ministerio, pag. 85

De partibus Sacramenti pœnitentia, pag. 86

De Contritione, pag. 87

De Confessione, pag. 88

De satisfactione, pag. 92

De Indulgentijs, pag. 92

De Purgatorio, pag. 97

De effectu sacramenti pœnitentia, pag. 99

De suscipientibus hoc sacramentum, pag. 100

I N D E X.

- De Præcepto pœnitentiæ, p. 108
De Forma Absoluendi à
peccatis. pag. 101
Cap. 4. De Sacramento Eucharistia,
pag. 102.
De Institutione & necessitate
sacramenti Eucharistia, p. 105
De Materia huius Sacra-
menti, pag. 106
De forma sacramenti Eu-
charistia, pag. 109
De ministro huius sacra-
menti, 111
Qua in hoc sacramento præ-
cipua mysteria continentur.
pag. 113.
Aliquorum dubiorum hypo-
thesis, pag. 115
De suscipientibus Eucharis-
tiam. pag. 119
De sacrificio Missæ. pag. 121
De requisitis ad Missam.
pag. 12.
De Mysterijs quæ in Missa
aguntur, pag. 126
De præparatione sacerdotum,
volentium celebrare, p. 130
De Effectu & fructu sacra-
menti Eucharistia, pag. 133.
Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 6.

Cap. 7.

INDEX.

Cap. 5. De sacramento Extremae Unctio-
nis, pag. 134.

Cap. 6. De Sacramento Ordinis, pag. 139

De Instit. sacramenti Ordinis, pag. 140

De Materia & forma sacramenti Ordinis, pag. 141

De Ministro huius sacramenti, pag. 142

De Effectu sacramenti Ordinis, pag. 143

De Numero Ordinis, p. 144

De Ostiario, pag. 146

De Lectore, pag. 147

De Exorcista, pag. 149

De Acolito, pag. 150

De Subdiacono, pag. 151

De Diacono, pag. 152

De Presbytero, pag. 153

Cap. 7. De sacramento Matrimonij, pag. 155.

De Sponsalibus, pag. 156

De Institutione sacramenti Matrimonij, pag. 162

De Materia & Forma, pag. 162

De Ministro sacramenti Matrimonij, pag. 163

De Effectu, pag. 164

* 4 De

I N D E X.

De Impedimentis Matrimo-
nij, pag. 164.

SECTIONIS QUARTÆ

Cap. 1. De Ecclesiasticis Censuris, pag.
176.

De Excommunicatione, pag. 178

Quis possit excommunicare,
pag. 184.

Quis possit excommunicari,
pag. 185.

De Effectu Excommunicatio-
nis, pag. 186.

De communicatione cum ex-
communicato, pag. 189

De Excommunicatione mi-
nori, pag. 192.

De causa & forma Excom-
municationis, pag. 193.

De Absolutione ab excommu-
nicatione, pag. 195.

Cap. 2. De Interdicto, pag. 197

Quis, cur, quomodo potest interdi-
care & interdicti, pag. 199

Quae prohibentur vel concedun-
tur tempore interdicti, pag. 203

Cap. 3. De suspensione, pag. 206

In quibus causis necesse est excommu-
nicatio in generali, & interdictum,
pag. 210.

Cap.

INDEX.

Cap. 4. De Irregularitate. pag. 212
De Bigamia & alijs irregulari-
tatibus. pag. 214

Cap. 5. De cessatione à Divinis, pag. 219

Cap. 6. De alyjs seu Ecclesiasticis, p. 219

SECTIONIS QUINTÆ

Cap. 1. De Simonia, pag. 222
Quot modis simonia contraha-
tur, pag. 227

Cap. 2. De prohibitionē simonia, & simo-
niacorum panis, pag. 232

Cap. 3. De simonia restitutione, pag. 235

Cap. 4. Quando sit licitum, temporalia
pro spiritualibus recipere, p. 237

SECTIONIS SEXTÆ.

De horis Canonicis, pag. 242

De Institutione. numero, &
partibus horarum Canoni-
carum, pag. 243

Qui teneantur ad horas Ca-
nonicas, pag. 253

De pœna negligentium horas
Canonicas, pag. 256

Modus psallendi & legendi
horas Canonicas, pag. 258

SECTIONIS SEPTIMÆ.

De Privilegijs Clericorum, p. 266

SECTIONIS OCTAVÆ.

De Vjuris, pag. 275
Cap.

I N D E X.

- Cap. 1. *De Vſura Effentia,* pag. 275
 Cap. 2. *Quando liceat ultra sortem quid
 recipere,* pag. 281
 Cap. 3. *De Vſurariorum pœnis,* pag. 287

SECTIONIS NONÆ.

- De Voto,* pag. 291
Quot modis votum diuidatur. pag. 295
Quot modis vota diſſoluantur, pag. 298
Notabilia de voto, pag. 299

SECTIONIS DECIMÆ

- De Hæreſi,* pag. 301

MEMORIALE SCIENDORVM à CLERICIS.

Summa omnium ſciendorum à Clericis.

- Cap. 1. *De impedimentis Ordinum.*
 Cap. 2. *De Cenfura.*
 Cap. 3. *De Irregularitate.*
 Cap. 4. *De præceptis ſeruandis à Clericis.*

MEMORIALE SCIENDORVM à CONFESSARIIS.

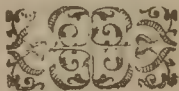
Memo-

I N D E X.

*Memorialis sciendorum à Confessa-
rijs Index, & summa brevis per
Interrogationes & Responsiones.*

*Summa omnium qua requiruntur
in Sacramento Pœnitentiæ, tum
ex parte Ministri, tum ex parte
Pœnitentis.*

- Cap. 1. *De forma Sacramenti Pœniten-
tiæ, & eius annexis.*
- Cap. 2. *De materia huius Sacramenti.*
- Cap. 3. *De Contritione.*
- Cap. 4. *De Confessione.*
- Cap. 5. *De Satisfactione.*
- Cap. 6. *De annexu materia Sacramenti
Pœnitentiæ.*
- Cap. 7. *De centum casibus obligantibus
ad restitutionem. qui renovatæ
sunt ad 200. manus, &c.*

EX LIBRO R. P. GISBERTI
TSCHEVICHAVII, è Soc. Iesu,
de vita, moribus & officiis Ecclesiastic. cap. 4. lib. I.

De Clerici perfectione ex nomine & primario instituto.

Docet id S. Hieronymus epistola 2. ad Nepot. cap. 5. & habetur 12 q. 1. cap. 4. Clericus, inquit, qui Christi sunt Ecclesiæ, interpretetur primū vocabulū suū, & nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur, si enim κληρος græcè, fors latine appellatur: propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus fors, id est, pars Clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominū partem habet: talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit Psalm. 15. vers. 5. Pars mea Dominus: nihil extra Dominum habere potest. Quo si aliud quippiam habuerit præter Dominum, si argentum, si possessiones, si vitam suppellectilem: cum istis partibus, Dominus pars eius fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hereditatis eius

non accipio partes inter cæteras tribus,
sed quasi Leuita & Sacerdos vivo de
decimis, & altari seruiens, altaris obla-
tione sustentor, habens victum, & ve-
stitum, his contērus ero, & nudam cru-
cem nudus sequar. Obsecro itaque te
& repetens iterum iterumque mone-
bo, ne officium clericatus genus anti-
quæ militiæ putes, id est, ne lucra sæ-
culi in Christi quæras militia: ne plus
habeas, quam quando clericus esse cœ-
pisti. & dicatur tibi (*Hieron 12. secun-
dum 70.*) Cleri eorum non proderunt
eis: Nonnulli enim sunt ditiores mo-
nachi, quam fuerant sæculares, & Cle-
rici qui possideant opes sub Christo
paupere, quas sub locuplere & fallace
diabolo non habuerunt, ut suspiciet eos
Ecclesia diuites, quos mundus tenuit
ante mendicos. Ergo ex S. Hieronymi
*sententia veri perfectique Clerici sunt, qui
ab Ecclesia habentes alimenta, & qui-
bus regantur, his contenti sunt.* 1. Tom.
6. v. 8. & *omne tempus studiumque su-
um in diuinum cultum ac proximorum sa-
lutem conferunt.* Consentit prorsus cum
B. Hieronymo D. Ambrosius Episcopus
& ipse Ecclesiæ Doctor 1. de fuga Sæculi
cap. 2. & habetur 12. quæst 1. cap. 6.
Cui Deus, inquit, portio est, nihil de-
bet

bet curare nisi Deum, ne alterius im-
pediatur necessitatis munere. Quod
enim ad alia officia confertur, hoc re-
ligionis cultui, atque huic nostro offi-
cio decerpitur. Hæc enim vera est Sa-
cerdotis fga, abdicatio domesticorum,
& quædam alienatio carissimorum,
vt suis se abneget, qui seruire
Deo gestit. Regrans est suorum, sa-
crialtaris eius minister: vnde Domi-
nus quasi princeps sacerdotum for-
mam leuitis in Euangelio dans suo,
dixit Matth. 12. vers. 48. Quæ est
mater mea, aut qui sunt fratres mei?
Hoc est, non agnosco matrem, non
recognosco fratres, ignoro proximos.
Mater mea & fratres mei ij sunt, qui
audiunt verbum Dei & faciunt: solum
ergo verbum Dei nquit minister, cum
eos nouit, in quibus operatur verbum
Dei. Cum his & congruit Sanctus Isido-
rus Hispalensis Episcopus l. 2. de ecclesiasti-
cis officijs cap. 1. Oportet, inquit, qui
Deum hæreditare possident, absque vl-
lo impedimento sæculi, Deo seruire
studeant, & pauperes spiritu esse con-
tendant, vt congruè illud Psalmistæ
dicere possint: Dominus pars hæredi-
tatis meæ. S. Epiph. ad Ioannem Ie-
rosolymitanum Episcopum, in eo omnes

manus

manus
nos,
non
mand
liger
Es
Iuone
lectore
estis,
velle
uistis.
duxer
Chryst
v. 44
bant
tias v
nibus
Ex
126. v
sanctu
clericu
Sacram
rum i
menta
seuera
ter &
14. 2.
min.

monet ex nomine Clericos : oportebat nos, dilectissime, Clericatus honore non abuti in superbiam, sed custodia mandatorum Dei, & obseruatione diligentissima hoc esse quod dicimur.

Et paulo post de nomine Canonici, ex S. Iuone Carnotensi Epi, opo, decretorum collectore, Epist. 202. Canonici appellati estis, quod Canonicas regulas vos velle obseruare cæteris arctius deuouistis. Hi Canonici olim Apostolicam duxere vitam, unde & Apostolicus ordo dictus est. Seruabant enim quod primi Christiani, de quibus S. Lucas Actor. 2. v. 44. & 45. Omnes etiam qui credebant, erant pariter & habebant omnia communia. Possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus prout cuique opus erat.

Ex libr. 3. cap. 1. de perfect. virt. pag. 326. vult Apostolus Tit. 1. v. 8. Ut sit sanctus, id est, purus, innocens, honestus clericus, quam sanctitatem in Ordinis Sacramento accipiunt, gratiam nimirum iustificantem, & ea à Deo adiumenta, quibus & in gratia eadem perseuerare, & Ecclesiæ munia ritè decenter & sancte obire possit 1. Tim. 4. v. 14. 2. Tim. 1. v. 7. vbi Theodoret. Oecumen. Theophyl. clarissime pronunciant:

in Ordinatione S. Spiritus dari gratiam
quæ piis studiis & oratione fouenda sit,
sicut oleo fouetur ignis, &c.

S. Paulus Apostolus 2. Tim. 1. v. 6. 7.
Propter quam causam adrogo te, vt
resuscites gratiam Dei, quæ est in te
per impositionem manuum nostrarum.
Non enim dedit nobis spiritum timo-
ris, sed virtutis & dilectionis & sobrie-
tatis.

*Plura vide de Sacerdotij dignitate, In-
struct. & virtutibus, &c. in libro R. P.
Schenichauj, è Soc. Jesu.*

*Ritus deuote celebrandi & Meditationes
pro Sacerdotibus, ante & post missam, &c.
habes in directorio Sacerdotali edito Colo-
nia.*

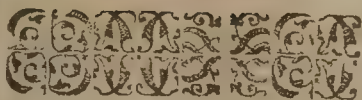
IT

O

S E

tianæ,
stendit:
eo tenda
altaris
vigenit
ur, pro la
dimatur
Presbyter
vero de su
cerdotes,
prestante
elle de cea

IT I N E R A R I I
O R D I N A N D O .
R V M .

S E C T I O P R I M A .

V I B V S Virtutum
ornamentis , quae
gloria integritatis,
& famæ , præstare
debeant sacris ini-
tiandi , tanti officij celsitudo o-
stendit : cum Sacerdotij institutio
eò tendat, vt conficiendi sacrificiũ
altaris potestatem habeat: in quo
vnigenitus Dei filius , æterno Pa-
tri, pro salute humani generis vi-
sibilis . *can. perleñs , versic. ad
Præbyterum. m. 25 distin. cap. 1. §. vna
vero de summa Trin.* Inde fit, vt Sa-
cerdotes, & dignitate & doctrina
præstantes , & virtute spectabiles
esse deceat: & sicut igne aurum pu-

A

rum

rum, & purgatum manere palam
 est: ita virtute, & doctrina purga-
 tos Ecclesia desiderat Sacerdotes,
can. de ijs. 28. distin. c. & purgabit.
50. dist. can. o. Propheta. 80. can. Sa-
cerdotes. 90. cum 2. sc. qq. & can. neq.
poteft. 95. l. q. 1. can. 1. S. Sacerdos
itaq. de pœnit. dist. 6. Ac proinde
 plurima conuenire ad suscipiēdos
 sacros ordines sancti Patres decre-
 uerunt, & relictis antiquorum, &
 veterum exemplaribus, docet D.
 Paulus, *1. ad. Timoth. 3. & 5.* & Leo
 Papa primus, *Epistola 81. can. hi*
quoscunque 44. 1. quest. 1. can. si qui
Si distin. & in Constantinopolita-
na Synodo, can. 33. Item Innocentij
 tertij extat determinatio. refertur
rot. tit. de scrutinio in ord. facien.
 Concilij Nannetensis eadem fer-
 me mens fuit: vt quando Episco-
 pus ordinationes suas facere dis-
 ponit, eligere debeat Sacerdotes &
 alios prudentes viros, gnaros diui-
 næ legis exercitatoſq; in sanctioni-
 bus ecclesiasticis; qui ordinando

rum

PREPATIO 5

rum vitam, genus, patriam, ætatē,
institutionem, locum vbi educati
sint, an sint bene literati, & instru-
cti in lege Dei, ante omnia diligen-
ter inuestigent, an fidem catholicā
firmiter teneant. Cuius Concilij
determinatio, non solum à Gratia-
no pluribus sui Decreti locis rela-
ta est, verum etiam à Concil. Trid.
Sess. 23. cap. 7. renouata. Idem etiam
statuerunt Concil. Carthagenense,
Eliberitanum, Toletanum, Late-
ran. & referuntur à Gratiano à 24.
*distin. vsq. ad cētesimam & tot. tit.
de atat. & qualit. ordin. extra.* Idē
etiam nos in hoc Itinerario, iuxta
doctrinam supradictorum decre-
torum in vnum redigere curauim-
us, vt sic ad dignitatem sacerdo-
talem (non satis laudibus & præ-
conijs commendatam) hoc Itine-
rario ordinandi ducti, facilem ac
planam inuenire queant viam. Et
primo de Fide, Spe, & Charita-
te, & officijs iustitiæ sequen-
tia notent.

CAP. I. DE FIDE, ET
Symbolo Fidei.

Mab. 11.

Redere in primis oportet accedentem ad Deum (inquit Apostolus) qui ergo ad altaris ministeria incedit properare, ac ad Domini partem seu sortem accedere; ante omnia opus est, ut fidem catholicam teneat.

Fidei definitio.

Fides ianua nostrae salutis, sine qua Deum inuenire, & inuocare, Deo seruire, & placere, nullus in hac mortali vita potest, est donum Dei, ac lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur omnibus, quae Deus reuelauit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit, siue scripta illa sint, siue non: cuiusmodi sunt, Deum esse eternum, & unum, ex nihilo creatum mundum, Deum factum esse hominem, & id genus alia religionis nostrae veneranda mysteria quae diuinitus sunt reuelata (non humani sensus capta comprehendere aut percipi possunt) non enim spectat fides naturae ordinem, sed virtute & auctori-

tate

rare diu
habent
tem, qu
quam, n
maximè
uitatem
in obseq
est d. f
verbum
lumen d
dament
Fides
licet in
quæ à
sentend
Acquisi
cationes
per vis
plex est
exerit, &
tualis, q
eo, & ter
fides hab
Fides
mis, & al
mortua s
operibus
qui est in
D. Jacob

tate diuina nititur : illud planè certū habens, summam eternamq; veritatem, quæ Deus est, nec falli posse vquam, nec fallere. Quamobrem id ei maximè proprium est, vt in captiuitatem redigat omnem intellectum in obsequium Christi, apud quem nō est difficile, nec impossibile omne 2. *Corint.* verbum. Hæc fides D. Chrysost. teste, 10. lumen est animæ, ostium vitæ, fundamentum salutis æternæ.

Fides autem nostra duplex est, scilicet infusa, & acquisita. Infusa est, quæ à Deo infunditur homini ad assentiendum his quæ credenda sunt. Acquisita autem est, quæ post iustificationem, vel per audium verbi, vel per visa miracula augefcit. Item duplex est fides. Actiualis, quæ scilicet se exerit, & exercet, vel ostendit. Habitualis, quæ non se exerit, nisi pro loco, & tempore; vt in dormiente est fides habitualis, sed non actiualis.

Fides alia est mortua, siue informis, & alia viua siue formata. Fides mortua siue informis, est quæ bonis operibus destituitur; quam habet ille qui est in peccato, & de hac loquitur D. Jacobus dicens : fides si non ha-

8 ITINERAR. ORDINAND.

Iacobi 2. bezt opera, mortua est, *tex. in cano*
si enim. 40 circa med. de penit, distin. 2.

Fides vna seu formata est, quæ
ornata est charitate, & quasi amictu

Alia vi- bonorum operum vestita, de qua in-
na, telligitur illud Apostoli: *In Christo Ie-*
su for- su neq; circumcisio aliquid valet, neq;
mata. praputium: sed fides qua per charitatem
Ad Gal. operatur.

5. Summa fidei est symbolum Apo-
stolorum, quia cum Apostoli manda-
tum accepissent, vt in vniuersum
Summa mundum proficiscerentur, & Euan-
fidei. gelium prædicarent omni creaturæ,
Matt. 28. Christianæ fidei formulam compos-
Marc. 12. uerunt: vt id ipsum omnes sentirent,
discerent & crederent, & ideo dicitur
symbolū, id est, collatū & congrega-
tum, quia ex varijs sententijs, quas
singuli Apostoli in cōmune contule-
runt, conflatum fuit, & cōgestum, vt
ait Catechis. Rom. cap. 1. nu. 2. & 3. 1.
par. quæ sunt duodecim, iuxta nume-
rum duodecim Apostolorum.

S. P E T R V S.

Symbolū
Apostolo-
rum.

1 Credo in Deum Patrem omnipo-
tentem, creatorem celi & terræ.

S. I A C O B V S M A I O R.

2 Et in Iesum Christum filium eius
vnicum

SECT. I. CAP. I.

unicum Dominum nostrum.

S. IOANNES EVANGEL.

3 Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.

S. ANDREAS.

4 Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.

S. PHILIPPVS.

5 Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

S. THOMAS.

6. Ascendit ad cœlos. sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

S. BARTHOLOMÆVS.

7. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos

S. MATTHÆVS.

8. Credo in Spiritum Sanctum.

S. IACOBVS MINOR.

9. Sanctam Ecclesiam Catholicam. Sanctorum communionem.

S. SIMON.

10 Remissionem peccatorum,

S. IVDAS THADÆVS.

11. Carnis resurrectionem.

S. MATHIAS.

12 Vitam æternam. Amen.

Qui omnes à Catechismo Rom. laussumè explicantur, & breuiss ab

A. S. AZOR

*Deus
quid est.*

Azor. lib 8. cap. 5. Sicut nemo unquam vidit Deum, sic nemo diuinam eius naturam satis explicare potest. in genere tamen, Deus est æterna illa mens, vel substantia spiritualis, qua nihil esse potest nec maius, nec sapientius nec melius; sine initio, sine fine, simplex, sine vlla admixtione, inuisibilis, inestimabilis, quæ est ipsū esse. Potest tamen ænigmaticè sic definiri, Deus est spiritus, essentia inuisibilis, omni creaturæ incomprehensibilis: totam vitam, totam sapientiam, totam eternitatem simul essentialiter possidens: idem ipsa sapientia, ipsa veritas, ipsa iustitia, ipsa æternitas existens, omnem creaturam in se continens.

*Deus in
quib. est?
Acto. 17.*

Deus est secundum essentiam, præsentiam & potentiam ubique & in omnibus creaturis: in ipso enim omnia viuunt, mouentur, & sunt.

Secundum gratiam autem est in solis electis. Si quis diligit me, inquit, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Huius-

Ioan. 14.

1. Cor. 6.

modi enim homines sunt templum Spiritus sancti.

Non

SECTION. I. CAP. 2. 11

Non solum quæ in symbolo traduntur credenda, & aperte profiterenda sunt sed etiam illa, quæ simul vniuersa Scriptura diuina seu Canonica complectitur, & quæ partim ex symboli articulis, partim ex scripturis eiusdem, velut fontibus rite deducuntur, & quæ Spiritus sanctus credenda nobis reuelat pronunciat, & per Ecclesiam.

Circa hæc omnia fides Christiana versatur: cum recta fidei regula sit Christi fidem atque Ecclesie auctoritatem integram profiteri, illudque ratum ac firmum tenere, quod Ecclesie Catholice Pastores atque doctores credendum definierint. Cæterum si quis Ecclesiam non audierit sit tibi (inquit Christus) sicut ethnicus, & publicanus: non enim habebit Deum Patrem qui Ecclesiam noluerit habere matrem, vt ait Catechis. Concil. Colonienf. de symbol. fid. in princ.

Ecclesia est omnium Christi fide atque doctrinam Proferentium congregatio, quæ sub vno post Christum capite, & pastore, in terris gubernatur: cuius sunt duæ partes, vna est militans, & altera triumphans, Ecclesia

*Trium-
phans.*

Militās.

*Qui sunt
ab eccle-
sia alio-
ri:*

*Nomina
ecclesie.*

triumphans, est cœtus ille clarissi-
mus, & felicissimus, beatorum spi-
rituum, qui de mundo, & carne, &
nequissimo dæmone triumphantes,
æterna beatitudine fruuntur. Eccle-
sia militans vocatur, quia in ea vi-
uentibus adhuc cum immanissimis
hostibus, mundo, carne, & sathana
perpetuum est bellum. vrait Cate-
chis. Rom. 1. par. cap. 10. num. 5.

Ab hac Catholica Ecclesia repu-
tantur alieni, primùm Judæi & infi-
deles, atq; omnes à fide apostatę, hæ-
retici, ij scilicet qui (cum baptizati
sint) contra catholicam fidem cum
peruincacia tuentur errorem. Præte-
rea schismatici, qui à pace & vnitatem
catholica ipsi se segregant, Postre-
mò, qui a communione sanctorum,
a participatione sacramentorũ, & ab
Ecclesię suffragijs, diuinisq; officijs,
per ecclesiasticam potestatem, legitimè
excluduntur qui excommunicati di-
cuntur. Qui omnes nisi resipiscant
& conuertantur, morti perpetuę,
& Sathanę sunt traditi.

Hęcq; nostra catholica ecclesia va-
rijs nominibus decoratur ac illustra-
tur. Dicitur enim virgo & mater, ma-

ter

SECTION. I. CAP. I. In
ter se est prole, & virgo castitate: par-
turit enim nos virgo, non viro plena
sed Spiritu sancto; non cum dolore
membrorum, sed cum gaudio Ange-
lorum: est etiam terra lacte & melle
manans: arca Noe: columba: Domus
Dei: magna familia: nauis: cubus ar-
dens, & non comburens; & petra fir-
ma. Hec deniq; nostra ecclesia fuit in
primordijs mundi desponsata, in pa-
radiso præfigurata, in diluvio annun-
ciata, per legem vocata. Plura de eius
laudibus, excellentia & potestate re-
fert Turreciem. in sum. de eccles.

CAP. II. DE SPE, ET

Oratione.

Spes est virtus diuinitus infusa,
per quam certa cum fiducia no- *Spes*
stra salutis, & æternæ vitæ bona *quid?*
expectantur.

Desideranda sunt præcipuè bona
illa regni cœlestis, quæ nos verè bea- *Quæ de-*
tos faciunt; generatim autem, quæ *sideran-*
cunq; rectè desiderantur, vel petun *da?*
tur à Deo: in eum modum scilicet,
quem dominica nobis commendat
oratio.

Summa orationis Dominicæ,
est formulam absolutam continere,

A. 2. non

*Qua est
summa
orationis
domini-
ca?*

non solum orandi ac postulandi bona, verum etiam deprecandi, ac fugiendi mala quælibet. Inter bona verò primū est illud expetendum, ut Pater cœlestis ab omnibus semper & ubique glorificetur: deinde verò, ut illius regni participes efficiamur: tum ut ea nobis media suppetant, quibus ad regnum Dei commodè peruenitur: ut est, ex parte animæ quidem nostræ, voluntati diuinæ nos conformare; ex parte verò corporis, victum habere necessarium. Adduntur secundo loco, quæ ad mala depellenda ritè postulantur, in primis quidem ut absint peccata bonorum omnium corruptelæ: tentationes itidem quæ nos ad peccata impellunt, ac pertrahunt: ad extremum verò deprecamur, à calamitatibus siue præsentis, siue futuræ vitæ liberari.

*Oratio
quid?*

Oratio est, pius nostræ mentis in Deum affectus, quo petuntur fideliter quæcunq; sunt nobis aut alijs salutaria. Modū orandi, & formulā salutariē Christus præscripsit, oratione Dominica, quā ipse Dominus, & magister noster, ore sacrosancto suo tradidit.

SECTION. 2. CAP. 2. 15

didit, dicendo: sic ergo vos orabit. *Matth.*
 tis. 6.

1. Pater noster, qui es in cœlis: sanctificetur nomen tuum.

2. Adueniat regnum tuum.

3. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra.

4. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris

6. Et ne nos inducas in tentationem.

7. Sed libera nos a malo. Amen.

Oratio primò ad Deum dirigitur; verùm ad Deiparam semperque Virginem Mariam, & ad Sanctos, non nisi vt precibus & meritis ipsorum exaudiamur à Deo. Concil. Trid. sess. 25. de inuocat. & vener. Sanctor. Deiparæ Virgini salutationem Angelicam recitamus hoc modo:

Aue Maria, gratia plena, Dominus *Angelica* tecum benedicta tu in mulieribus & *salutatio*. benedictus fructus ventris tui Iesus. *Luc. i.*
 Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis Peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ. Amen.

His

*Quæ fru-
ctum ex
salutatio-
ne Angel.
consequi-
mur?* His verbis admonemur summi
beneficij, quod per Mariam Deiparā
aternus pater inchoare voluit in
Christo: & mundo ad redimendum
genus humanum exhibere. Quare
post pia vota, quæ in Oratione
Dominica Deo commendauimus,
hic acceptæ per Christum gratiæ
memores, non modò Christi ma-
trem, sed etiam Deum Patrem in
eadem Deipara Virgine lauda-
mus.

*Oratio
duplex.*

Oratio est duplex, scilicet com-
munis, & singularis: oratio com-
munis est illa, quæ per ministros
ecclesiæ in persona totius fidelis
populi Deo offertur: singularis
verò est illa, quæ offertur à sin-
gulari persona per se, siue per al-
ios.

*Orationis
vis.
Iacob. 5.*

Orationis vis & fructus exemplis
sacrae Scripturae comprobatur. Iac-
obus Apostolus, ut orationis vir-
tutē explicaret exemplo, ita scripsit:
Eliæ homo erat similis nobis, passibilis,
& oratione orauit, ut non plueret
super terram, & non pluit annos
tres, & menses sex. Et rursum
ora,

orauit, & cœlum dedit pluuiam, &
 terra dedit fructum suum. Orante *Exod. 7.*
 Moyse & Samuele, vincuntur à *1. Reg. 7.*
 Judæis hostes Amalechitar, atque *Hiere. 33.*
 Philisthæi. Orans Hieremias, con- *Dan. 3.*
 fortatur in carcere. Orans Dani *Luc. 23.*
 el, inter Leones exultat. Orantes *Dan. 13.*
 tres pueri, in fornace triumphant. *Act. 7.*
 Orans de cruce latro, inuenit pa-
 radisum. Susanna per orationem
 inter senes se falsò accusantes, de-
 fenditur. Stephanus orans, in cœ-
 lum suscipitur & inter lapidantes
 pro Saulo exauditur. Quibus ex
 emplis fructus orationis ostenditur; *1. Thes. 5.*
 & ideo Apostolica Scriptura cōhor-
 tatur: Sine intermissione orate in *Iacob. 5.*
 omnibus gratias agite. Et rursus:
 Orate pro inuicem, vt saluemini, *1. Ioan. 5.*
 multum enim valet deprecatio iusti
 assidua. Item, hæc est fiducia, quam
 habemus ad Deum, quia quodcun- *1. Ioan. 5.*
 que petierimus, secundum volun-
 tatem eius, audit nos. præterea, qui
 scit fratrem suum peccare pecca-
 tum, non ad mortem, petat, &
 dabitur ei vita.

Habetque oratio Dei Promis-
 sionem

*Oratio
nis fructus*
Mar. 11.

Matth.
7.

tionem frequentem plenam consolationis, atque suauitatis: dico vobis (inquit ipsa veritas Christus) omnia quaecunque orantes petitis, credite, quia accipietis, & euenient vobis. Et rursum: petite, & dabitur vobis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit; accipit, & qui quærit, inuenit; & pulsanti aperietur.

CAP. III. DE CHARITATE.

*Charitas
quid?*

Charitas est infusa à Deo virtus, quâ Deus propter se diligitur, proximus autem propter Deum.

Charitas præcepta. Præcepta charitatis sunt duo: diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis: hoc est primum & maximum mandatum. Secundum verò simile est huic: diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his præceptis vniuersa lex pender, & Prophetæ,

1. Ioans 5. Hæc est charitas Dei, ut mandata eius custodiamus: mandata eius graua non sunt; plenitudo legis est dile-

SECTION. I. CAP. 3. 19

dilectio, & finis præcepti est charitas

Charitas proximi patiens est, benigna est, charitas non æmulator, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua non irritatur, non cogitat malum, sunt, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

Charitas proximi.
1. Cor. 13.

Et si duo sunt charitatis præcepta, in quibus plenitudo legis versatur: tamen præcepta Decalogi idcirco adiunguntur ut perspicuè intelligantur quæ ad charitatē, tum Deo, tum proximo exhibendā pertinent: quæ sunt decem:

Præcepta decalogi.

1. Ego sum Dominus Deus tuus.
Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptrile ut adores illud.
- 2 Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.
- 3 Memento ut diem Sabbati sanctifices.
- 4 Honora patrem tuum & matrem tuam ut sis longævus super terram, quam

20 ITINERAR. ORDINAND.

- quā Dominus Deus tuus dabit tibi.
 5. Non occides.
 6. Non mœchaberis.
 7. Non furtum facies.
 8. Non loqueris contra proximū
 tuum falsum testimonium.
 9. Non concupisces vxorem pro-
 ximi tui,
 10. Non domum, non agrum, non
 seruum, non ancillam, non bouem
 non asinum, & vniuersa quæ illius
 sunt.

*Præcepta Affirma-
 tiua.* Ex quibus præceptis alia sunt Af-
 firmatiua, alia Negatiua; præceptum
 affirmatiuum est, ordinans id, quod
 debet fieri & semper obligat, id est,
 omni tempore, sed non ad semper: vt
 homo semper est obligatus ad hono-
 randum parentes, sed non ad sem-
 per, sed dum occurrit opportunitas,
 & causa postulat.

*Negati-
 ua.* Præceptum negatiuum est illud,
 quod prohibet, quod non debet
 fieri, & obligat semper, & ad semper,
 vt non mœchaberis.

*Summa
 præcepto-
 rum.* Summa omnium præceptorum
 hæc est: quod tibi non vis fieri,
Matth. 7. alteri ne feceris: omnia verò quæ-
 cunque vultis vt faciāt vobis homi-

res, & vos facite illis: hæc est enim
lex & Prophetæ.

Sunt etiam præter decalogi, alia
Ecclesiæ præcepta, cui veluti sanctis-
simæ matri sponsæ quæ Christi, aures *Ecclesia*
& mentes præbere catholici filij om- *præcepta.*
nes debemus, quæ sunt quinque
principalia.

1. Statutos ecclesiæ festos dies ce-
lebrato, & sacrum M.issæ officium
debuis f.istis reuerenter audito, *can.*
Missas 64. can. qui die solemni. 60. can.
omnes fideles. 62. de consecr. distin. 1.

2. Ind cta certis diebus ieiunia, & à
quibusdam cibis abstinentiam ob-
seruato. *tit. de obseruat. ieiun. ex-*
1ma.

3. Peccata tua, Sacerdoti proprio,
aut alteri cum eius facultate, singu-
lis annis confiteor. *cap. omnis utrius-*
que sexus, de pœnit. & remiss. Concil.
Trid. Sess. 14. cap. 5.

4. Sacrosanctam Eucharistiam, vt
minimum semel in anno, idque
circa festum Paschæ sumito. *c.*
omnis 12. de pœnit. & remiss. can. &
si non frequentius, 16. de consec. distin.
2. Concil. Trident. Sess. 13. can. 9. de SS-
Euchar. sacram. 5. Decimas & primi-

22 ITINERARII ORDINAND.

tias frugum tuarum , libenter persoluito. *cap. tua 25. cap. in aliquibus 32. de decimis.*

*Quem
fructum
adfort
horū præ-
ceptorum
observa-
tio.*

Hæc & eiusmodi reliqua præcepta, & instituta Ecclesiæ tot seculis recepta , magnoque piorum consensu, & usu confirmata , pietati atque rationi valde consentanea, insignes adferunt commoditates. Quippe quæ fidei, humilitati, & obedientiæ Christianæ salutaria sunt exercitia: honestam disciplinam , & concordiam popularem promouent: Religionis pulchra extant symbola, notæque & indicia interioris nostræ pietatis.

CAP. II. DE OFFICIIS
*iustitiæ Christianæ, & primò
de peccatis.*

*Officia
iustitiæ
Christianæ.*

*Isaia 1.
Peccatū
duplex.*

DVo sunt officia iustitiæ Christianæ: declinare à malo , siue a peccato , & facere bonum, sicut Isaïas docet : Quiescite agere peruersè, discite benefacere.

Peccatum, est duplex , Originale, & Actuale.

Peccatum Originale est priuatio iustitiæ originalis debitæ , communi sanguinis propagatione ab Adamo deriuata

SECTION. 1. CAP. 4. 23

deriuata. *Azor lib. 4. cap. 26.*

Peccatū

Peccatum Actuale est dictum factum vel concupitum, contra vel præter legem Dei aut Ecclesiæ.

originale.

Actuale.

Peccatum actuale est duplex, mortale & veniale.

Peccatū

mortale.

Peccatum mortale est dictum, factum, vel concupitum, quod lex diuina prohibet fieri in materia notabili.

Peccatū

veniale.

Peccatum veniale, est peccatum actuale, cui venia faciliè tribuitur.

Utumque peccatum est duplex, commissionis, & omissionis: qui deflectit ad malum peccat commissione; qui verò omittit facere bonum, peccat omissione.

*Commis-
sionis, &
omissionis.*

Tribus gradibus ad peccatum deducimur: suggestione, delectatione, consensu, seu deliberata voluntate peccandi.

*Quibus
gradibus
ad pecca-
tum de-
ducimur.*

Effectus peccati, mors est. Anima enim qua peccauerit, ipsa morietur.

Effectus

Nihil autem ea morte infelicius.

peccati.

qua homo à sanctorum omnium consortio, ab Angelorum & cœlestiū gaudio, atque ab ipso æterno bono,

*Exech.
18.*

in cuius cognitione, ac fruitione omnis salus, & perfecta hominis

beati.

24 ITINERARI. ORDINAND.

beatitudo consistit, in æternum separatur. Neque solum à Deo Deique gratia & gloria infelix peccator excluditur; sed præterea etiam in potestatem traditur dæmonum, ut cum his torqueatur. Quapropter tam ferid iubet Ecclesiasticus: Quasi a facie colubri fuge peccata Et senior ille Tobias: omnibus diebus vitæ tuæ, ait, in mente habeto Deum; & caue ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

Eccles. 21.

Tob. 4.

Peccata capitalia quæ

Peccata capitalia dicuntur illa, ex quibus veluti è capitibus & fontibus, omnia alia peccata proficiscuntur, & ex illis, veluti ex corrupta radice, pestiferi planè fructus nascuntur, & sunt numero septem. Superbia, auaritia, luxuria, inuidia, gula, ira, accidia: Quibus alię septem virtutes aduersantur. Humilitas, largitas, castitas, benignitas, temperantia, patientia, deuotio, seu sedula pietas.

Peccata in Spiritum Sanctum

Peccata in Spiritum sanctum, dicuntur ea, quæ sua malitia sic diuinam excludunt gratiam, ut neque in hoc seculo, nisi agrè admodum & difficulter, neque in futuro remittantur

sumpt
impo
nitæ
charit
impo
Pe
quatu
pecca
paup
rum,
dario
Pe
ab ali
tetim
aut la
cono
tantu
filio,
lauda
culpæ
genti
praua
No
gere &
terea b
cere ne
num,
illi,

tantur : quæ sunt numero sex. Præsumptio de misericordia Dei, vel de impunitioe peccati, desperatio, agnitæ veritatis impugnatio, fraternalis charitatis inuidia, obstinatio, & impenitentia.

Peccata in cœlum clamantia, sunt quatuor. Homicidium voluntarium, *Peccata in cœlum clamantia.* peccatum sodomiticum, oppressio pauperum, viduarum, ac pupillorum, mercedis operariorum defraudatio.

Peccata aliena dicuntur ea, quæ ab alijs committuntur, sed nobis interrim auctoribus vel adiutoribus, *Peccata aliena* aut saltē non impediuntibus, ut idcirco nobis etiam imputentur. Imputanturq; nobis nouem modis. Confilio, iussione, consensu, irritatione, laudatione, seu adulatione, reticētia culpæ alienæ, conniuentia vel indulgentia, rei alienæ participatione, & praua facti alieni defensione.

Non satis est christiano malum fugere & à peccato declinare, sed præterea bonum agere & virtutes exercere *Christiana* necesse est, alioquin scienti bonum *num*, & non facienti peccatum est *oportet* agere *be-*
lli. *ne.*

De Bonis operibus.

e. **B**ona opera sunt ea, quibus iu-
ra qua? ste & piè vivitur in hoc sæculo;
 & iusti magis iustificantur, & sancti
Tob. 12. magis sanctificantur. Quæ sunt tria:
Ieiuniū, eleemosyna seu misericor-
quid? dia, & oratio. De quibus ita legimus:
 Bona est oratio, cum ieiunio, & ele-
 mosyna. Ieiunium est corporis quæ-
 dam castigatio. piè suscepta, ut vel
 caro spiritui subijciatur, vel obedien-
 tia exerceatur, vel Dei gratia impe-
 tretur.

Ieiuniū
duplex.

Isaia. 58.

Ieiunium est duplex corporale &
 spirituale. Ieiunium spirituale, est ab-
 stinere ab iniquitatibus, & ab illicitis
 voluptatibus sæculi, de quo Isa-
 ias: nonne hoc est magis ieiunium,
 quod elegi? dissolve colligationes
 impietatis. &c. Et August. vocat
 magnum & generale ieiunium absti-
 nere ab iniquitatibus & ab illicitis
 voluptatibus sæculi. refertur in
can. ieiunium. 25. de consec. dist.

Ieiuniū

corporale.

5. Ieiunium corporale, dicitur, affli-
 ctio carnis per subtractionem cibi
 & po.

& potus, facta secundum institutionem Ecclesiæ.

Eleemosyna est beneficium seu munus quo alterius miseriæ, ex no- *Eleemo-*
stro commiserationis affectu suble- *sina.*
nitur.

Eleemosyna alia est corporalis, *Eleemo-*
alia spiritalis; eleemosynæ corpora- *synæ alia*
les consistunt in operibus misericor- *corpora-*
diæ corporalibus, quæ sunt septem: *lis, alia*
esuriētes pascere, potum dare sitien- *spiritua-*
tibus, opetire nudos, captivos re- *lis.*
dimere, ægrotos inuiscere, hospi-
tio peregrinos suscipere, mortuos
sepelire.

Eleemosynæ verò spirituales con-
sistunt in operibus misericordiæ spi-
ritualibus, quæ sunt septem: Peccan-
tes corrigere, ignorantes docere,
dubitantibus rectè consulere, pro
salute proximi Deum orare, consolari
mæstos, ferre patienter iniurias, of-
fensam remittere.

Virtus, est bona qualitas mentis, *Virtus*
qua bonè vivitur, qua null⁹ malè vti- *quid?*
tur, quāque Deus in nobis operatur.

Virtutes sunt septem, tres Theolo. *Virtutes*
gicæ, & quatuor Cardinales Theolo. *Theologi.*
gicæ sunt fides, spes, & charitas. *ca.*

B. 2. Dicun-

Dicuntur Theologicæ, quia à Deo nobis supernaturaliter infunduntur, vel dicuntur theologicæ, id est, diuinæ thes, quod est Deus, λόγος quod est sermo, quia proximè tendunt in Deum.

*Virtutes
Cardinales.*

Virtutes Cardinales sunt, prudentia iustitia, temperantia, fortitudo; quæ dicuntur Cardinales, quia tanquam fontes aliarum & cardines omnem honestæ vitæ rationem continent, quibus in Christo consequitur homo vt providè, iustè, temperatè, ac fortiter in omni vita degat ac placeat Deo.

*Dona
Spiritus
sancti.
Isaia. II.*

Dona Spiritus sancti sunt septem: Donum sapientiæ, intellectus, consilij, scientiæ, fortitudinis, pietatis, ac timoris Dei, quæ super Christum requieuisse propheta testatur.

*Fructus
Spiritus
sancti.
Ad Gal.
5.*

Fructus Spiritus sancti à Paulo Apostolo sic enumerantur: charitas, gaudium, pax patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

*Euangelica
beatitudi-
nes.*

Euangelicæ beatitudines dicuntur illæ, propter quas in Euangelio, hi, qui miseri prorsus & infelices videntur,

videntur, beati ac felices pronunciantur. Et sunt octo, quas ita Christus in monte tradidit. *Euangelica beatitudines.*

1. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.
2. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.
3. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.
4. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.
5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.
6. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.
7. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.
8. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Euangelica consilia principalia sunt tria, nimirum paupertas voluntaria: castitas perpetua, & obedientia integra: quæ per euangelium non tanquam ad salutem necessaria, sed veluti suscipientibus magis expedita atque utilia, à Christo non præcipiente quidem, sed consulente proponuntur. *Consilia Euangelica.*

*Novissi-
ma ho-
minis.
Eccle. 7.* Hominis nouissima dicuntur ea
quæ homini ad extremum accidunt:
ut mors iudicium, infernus, & cœ-
lestis gloria. De quibus ita docet Sa-
piens: in omnibus operibus tuis me-
morare nouissima tua, & in æternum
non peccabis.

SECTIO II.

DE SCRVTINIO: IN ordine faciendo.

DE Ordinandorum prælio exa-
mine docet D. Paulus cū inquit.
1. Timo. 3. *Hi probentur primum & sic ministrent,
nullum crimen habentes.* Eiusdem et-
iam extat admonitio ad Timoth-
cum Episcopum, discipulum suum:
1. Timot. 5. *ut non nisi ideo ordi nis Sacramen-
tum ministret, & manus cito ne-
mini imponendas asserit.* Sic an-
Lexit. 21. *tiquitus etiam, diuino præcepto,
maculati tam corpore, quam anima
à sacris arcebantur.* Tanti enim
Lexit. 25. officij celsitudo ostendit, or-
dinan-
dum omnibus virtutibus præditum,
& ab omni suspicione sceleris im-
mune

SECT. 2. CAP. I. 31

munem esse oportere. Verum quoniam episcopalis potestas tantum sibi iuris tribuere nequit, ut debeatur quod ordinare sine praeiudicio & diligenti examine, uti definitum extat in *c. quandocumq. 2. cc. seqq. 24. distin. cap. unic. de scrutinio, & Concil. 7. de refer. Trid. Sess. 14. c. 3. de refer. & Sess. 22. cap. ideo* diligentem illam preparationem, quae accedentibus ad hoc Sacramentum requiritur, explicabimus.

CAPUT I.
QUI PROHIBENTUR
ordinari.

Ordinandus primò debet esse baptizatus, quia non baptizatus, nec recipit ordines, nec characterem ordinis. *c. 1. & c. 3. de Presbyt. non baptiz.* Et etiam si de facto ordinetur, nullam potestatem recipit: nam baptismus est ianua omnium Sacramentorum. Quia sine fundamento sicut in aere nihil superaedificari potest, ita non baptizatus si ordinetur, debet baptizari, & iterum ordinari.

Non Baptizatus.

De non confirmato non ita procedit, nam quamvis Conc. Trid. *Non confirmatus.*

32 ITINERAR. ORDINAND.

Seff. 2. cap. 4. de ref prohibeat prima tonsura initiari eum, qui sacramentū confirmationis non suscepit, tamen character ordinis, de necessitate non præsupponit characterem confirmationis; & ita ordinatis non confirmatis, nulla iteratione opus est. *cap. 1. de sacram. non iter.* in talibus inquit textus cautè est suppleendum, quod incautè faciat prætermisum.

Adulier. Sit etiam ordinandus vir, nam mulier non potest ordinari, nec de iure, nec de facto, quia nec tonsurari debet. *cap. uxoratus. 8 in fine de conuers. coniug.* nec potestatem clauium exercere potest. *c. noua. de pœni. & remis.* nec ad altare seruire debet. *c. 1. de cohabit. cleric. & mulier. in fine.* Juxta D. Pauli sententiam, mulieres in ecclesijs taceant non enim permittitur eis loqui; turpe enim est mulieri loqui in ecclesia.

Hermaphroditus.

Idem dicendū est de hermaphrodito, si sexus mulieris magis in illo dominetur: si verò sexus viri in illo præualeat ordinari poterit. sed non esse ordinandum hermaphroditum censeo.

Præf.

Presbyterorum filij & alii illegitimi, ad sacros ordines non possunt *illegitimi.*

promoueri cū prohibeantur, non solum lege canonicā, verū etiam diuinā dicente, quod manzeres & Ipurij vsque ad decimam generationem ecclesiam non intrabunt *c. per venerabile. 13. in fine versic. licet igitur. qui filij sint legit. c. 1. de fil. presbyt.* Idem seuerè inhibuit Sextus V. in suo Motu proprio contra illegitimos, anno 1586. quem moderauit & ad terminos iuris reduxit Gregorius XIV. anno 1590. Possent tamen sine dispensatione promoueri si intrarent religionem, & in ea professionem emitterent *cap. 1. de filiis presbyter. can. 1. 56 distin.* Religionis enim ingressus, secuta professione, hanc irregularitatem tollit. Ad dignitatem & Prælationem tamen, non possunt promoueri sine dispensatione.

Coniugatus ordinandus non est. *cap. coniugatus. 5. de conuersi. coniug.* Coniugatus. nec ad minores ordines admittitur. *cap. ult. de temp. ordin. in 6.* Quod si verò vxor religionem ingrediatur, continentiam voueat, & se Deo *B 5* dedicer,

dedicet, poterit vir ordinari. *c. con & c. exoratus de conuers. coniug.* Græci in sacris promoti, possunt vii matrimonio antea contracto, *cap. cum olim. 6. de cleric. coniug.* sed Latini non possunt.

Bigamus.

Nec bigamus est ordinandus. *can. acutius. 26. dist. tot. tit. de bigam. infra de irregul. bigamia sect. 4. cap. 4.*

Homicida.

Requiritur præterea, vt ordinandus non sit homicida; siue sit homicida facto, proposito, consilio, iussione, *can. si quis viduam 30. dist.* siue scribendo, testificando, accusando, consulendo, procurando, accelerando si mors sequatur; quia est irregularis

Seruus.

Seruus prohibetur ordinari, in præiudicium domini sui; & ideo non potest ordinari, nisi manumittatur prius. vt in *can. 1. & 2. distin. 54. c. 1. & 2. ordin.* & si sciente & volente domino fuit ordinatus, liber, & ingenuus fit. *can. si seruus. 2. distin. 54.*

Obligatus ad ratiocinia.

Obligatum ad ratiocinia, ad ordines promoueri, nō permittunt iura; vt scilicet non sit obligatus ad red
dendam

denidam rationem administratorum,
quæ gessit, vel ex officio publico vel
privato aliquo, tanquam tutor cu-
rator vel negotiorum gestor alicuius;
tenetur enim prius rationem redde-
re administrationis, ut patet *tit. de*
obligat. ratio can. 3. dist. 54. nisi illam
geras pro persona aliqua ecclesiasti-
ca, vel pro miserabili persona, ut
sunt pupilli, viduæ & huiusmodi, tunc
enim possunt ordinari, si non sit aliud
impedimentum, *cap. 1. de postul. can.*
peruenit. 84 dist. dum tamen reddere
possit rationem administrationis.

Curiales sunt similiter prohibiti, *II. Curiales.*
illi scilicet, qui habent aliquod offici-
um, in curia alicuius publicæ potesta-
tis, ut habetur *5. distin. & 53. distin.*
per tot. quod intellige de illis, qui
ratione officij, sanguinem humanum
effuderunt, seu sæva exercuerunt,
ut milites, officiales iustitiæ: ut
sunt *alguaxiret*, & huiusmodi, vel
inhonesta sunt operati in *can. ma-*
ritum 33. distin. Si verò honesta officia
exercuerunt, ut iudices advocati,
tabelliones in causa civili & pecunia-
ria admittuntur, *can. Officius 61. di-*
stin. Si verò sanguinis causam ex-

eruerint, repelluntur tanquam irregulares. *c. sententiam sanguinis. 9. ne cleric. vel monach.*

12. *Histriones.*

Histriones similiter prohibentur ordinari in *can. maritum 33. distin. quia huiusmodi sunt infames, can. 1. 4. q. 1. l. 1. & in l. 2 §. aut prater. ff de his qui notantur infamia. Imo & peccatum est interesse representationibus, si turpia & oblectæna representantur, vel miscentur ibi superstitiones, de quibus intelligitur rex: in *canon. pro dilectione. 95. de consec. distin. 2. can. non oportet, 37. de consec. distin. 5. can. donare. 86. distin.**

13. *Peregrini.*

Peregrini similiter prohibentur ordinari, sumendo, hoc loco, peregrinos, pro omnibus illis, qui non sunt de Episcopatu ordinantis; nam nullus Episcopus potest de iure ordinare, nisi subditum suum *cap. 1. & de tempor. ordinat. in 6. Concil. trident. Sess. 14. cap. 2. de reform. dicitur autem subditus vel ratione originis, vel ratione beneficij ut in cap. cum nullus de temp. ordin. in 6. Nam peregrini, tum etiam alterius diocesis subditi non possunt ordinari,*
sunt

sine licentia proprij Episc. & causam rationabilem assignent, quare ab Episcopo proprio non ordinentur, vt determinat. Concil. Triden. Sess. 6. *14. Pro: cap. 5. & Sess. 14. cap. 8. de refor* Poterit prius Episcopus familiarem suum *piscopus* ordinare, si per triennium secum *quis dica* fuerit commoratus. Concil. Triden. *tur?* Sess. 23. cap. 9. de reform.

Ratione item originis, dicitur *15. Pro-* proprius episcopus illius loci, in quo *prius E-* ordinandus habet domicilium ani- *piscopus* mo permanendi, non tamen sufficit *dicitur e-* assidua habitatio etiam decennij, si *tiam va.* semper habet animum reuertendi in *tionem do-* patriam vt scholastici in academia: *miciij.* mercatores in locis nundinarum. Sed oportet vt habeat quis domicilium proprium in illo loco, & non alibi, per longum tempus acquisitum; & tunc dicitur Episcopus proprius etiam si alibi sit ordinandus natus. Ita Henriquez in *Summa Theologia moralis libr. 10. de sacram. ordinis. capi. 22. §. 2.*

Apostataz ad clericatus officium, 16 Apo. assumi non devent. *can. hi. qui 49 stat.* distin. Est autem apostasia, secundum 7. Apo. Summistas, temerarius a statu fidei, *stasia*

obedientiæ, vel religionis recessus. Et sic triplex potest dici apostasia, à fide, religione, & obedientia, & quæcumque ex istis repellit ordinandū: vt de prima patet, cum omnis apostata à fide, hæreticus dicatur & infidelis, & ipso iure excommunicatus, *cap. ad abolendam. de hæretic.* De secūda, quæ incurritur per temerariam habitus desertionem, cum assumptione secularis vitæ, similiter patet, cum tales etiam sint excommunicati ipso. *per tex. in cap. 2. ne Cleric. vel facti monach. 6.*

19. *Apostata ab obedientia an possit ordinari?*

De apostasia ab obedientia potest dubitari cum per illam non sit quis excommunicatus, licet possit excommunicari, ob inobedientiam; infamiam tamen incurrit, *can. si quis à suo 3. q. 4. & à testimonio repellitur. can. si autem. 11. q. 3.* Et tunc infamia præcedente, repellitur ab ordinibus.

20. *Infames.*

Infames etiam prohibentur ordinari *cap. omnipotens Deus de accusatio. cap. infames. 3. q. 7. c. infames. 6. quest. 1.*

21. *Pœnitentes.*

Qui solemnem pœnitentiam egit, etiam prohibetur ordinari, scilicet
pro

pro aliquo crimine : de qua *in can. in capite. distin. 5 c.* quæ scilicet consecuevit imponi pro graui crimine publico & vulgatissimo, quod totum orbem vel locum commouit. *can. ultim. 26. quæst. 6.*

Ordinandus similiter non debet esse irregularis : quia irregularitas est impedimentum, quo quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri, & in eisdem ministrare. *cap. 22. Irregulares. ult. de temporibus ordin. de quo infra de irregularitate.*

CAPVT. II.

DE QUALITATIBUS ordinandorum.

Diuus Paulus ad Timot. 3. docet qualitates ordinandorum : & licet Apostolus ad Episcopum pertinere dicat, extenduntur tamen ad alios clericos ordinandos *ut in can. Apostolus. dist. 81. can. cognoscamus. 34. dist. continenturq; in his Versibus.*

Primum præcipitur, quod sit sine crimine *presul,*

Monogamus, sobrius, prudens, ornatus & hospes,

Cæsta

Castus docens, non percussor, non litigiosus.

Ordinā- Non cupidus, bene dispositus, nonue
dorum neophitus.
qualita- Talis apostolica, ut presit, regula iussit.
tes. Circa has regulas, aliqua summa
notabimus.

2. *Sine*
crimine.

Oportet *Primò* ut sit sine crimine, irreprehensibilem scilicet esse nam in mortali constitutus, promoueri non debet. *cap. ex tenore. 4. cap. ad aures 5. de tempor. ordin.* quòd si criminofus pœnitentiam egit, potest ordinari, iuxta hac distinctione: nam crimen, aut est occultum, & tunc non impedit *Can. de h. s. dist. dist. cap. ex tenore cap. ex literis, de furtis.* Si uero crimen sit publicum & enorme, ordinari non potest. *Can. Apost. dist. 81.* Nota tamen, quod criminofus, quomocunque confideretur, potest ordinari, si crimen expresse ordinum suspensionem non intercidit.

3 *Vnius*
uxoris

Secundò ordinandus sit *vnius vxoris* vir, quod est intelligendum, negatiuè, id est non plurium, scilicet, qui nunquā habuerit plures *vxo-*
res. can. proposuit dist. 82. quia tunc
effici-

efficitur bigamus, & bigami prohibentur ordinari, *cap. 1. & 2. de bigamis non ordin.* Concil. Trident. Sess. 23. *cap. 17. de reformat.*

Tertio, ordinandus sit sobrius, non vinolentus, ab ebrietate & crapula se absteineat, *capit. à crapula. de vitac. honestate Cler.* Ebrietas fomes est, & nutritrix omnium vitiorum, *can. ante omnia, dist. 35.*

4. Sobrius.

Quarto, ordinandus sit prudens, debet enim habere triplicem prudentiam, scilicet sacre Scripturæ, *dist. 36. per totam.* Peritiam canonum, *can. ignorantia. distin. 38.* Item debet habere peritiam, id est, industriam secularium negotiorum, *dist. 39.*

5. Prudens.

Quinto ordinandus sit pudicus, ut moribus, & verbis pudorem suum indefinenter ostendat. *§. 1. 43 dist.*

6. Pudicus.

Sexto, ordinandum oportet esse ornatum duplici ornamento, interiori scilicet quod consistit in virtutibus, iuxta illud *Psal. Sacerdotes tui induantur iustitiam,* & exteriori, quod in habitu, victu, & incessu decentibus consistit *dist. 14. per tot. Concil. Trid. Sess. 14. capit. 6. & Sess. 22. cap. 2. de reforma.*

7. Ornatus.

Psal. 135.

Septi-

8. *Hospit. talis.* Septimò, ordinandus sit hospitalis, ut scilicet sit de numero eorum, quibus dicitur hospes eram, & collegistis me: nam domus Clericorum, omnibus debet esse communis, *can. quoniam* 16. q. 1. & quidquid habent Clerici pauperum est. *Can. quiescimus. diu* 42.

9. *Doctor.* Octauò, ordinandus sit Doctor, doceat verbo prædicationis, & exemplo bonæ operationis §. 1. *dist.* 43. quæ vero sciëntia requiratur j̄sde sciëntia ordinandorum.

10. *Non percussor.* Nondò, ordinandus nō sit percussor, sed modestè se gerat. *Can. 1. & 2. distin* 4. Percussio est duplex, spiritalis scilicet, ut quando sermone inutili percutit, seu lædit alicuius famam. Alia est corporalis, & hæc indistinctè prohibetur. Clericus neminem debet suis manibus verberare. *can. non liceat.* 86. *dist. aut hen. de sanctis Episcopis. §. sed neque proprijs.*

11. *Non litigiosus.* Decimò, ordinandus non sit litigiosus: quia tales cōlucuerunt esse adulatores, & detractores, & inter fratres discordias seminantes, & ita non poterunt ad concordiam fratres reuocare, ut tenentur ex officio facere.

Vndeci-

Vdecimò, ordinandus non sit cupi ^{12. Non}
 dus, id est, non avarus, §. 1. *dist. 47. cupidus.*

quia cum Clericus debeat habere
 mentē liberā a terrenis, non poterit
 bonorū auctori Deo adhærere, quia
 cupiditati & avaritiæ inferuit. *can.*
virum. can. bonorum auctori, 47. dist.

Duodecimò, domui suæ bene præ-
 positus, scilicet conscientiam suam ^{13. Præpo-}
 honestè regat, eam à vitijs liberet, ^{situs.}
 seruet, ac custodiat

Decimotertio, neophitus etiam
 prohibetur ordinarī, id est, nouus in ^{14. Non}
 fide, vel etiam in religione, & in ^{neophi-}
 nostro regno dicuntur (*nueuos con-*
uertidos) per rationes traditas. *dist.*
48. per tot.

Enitendum etiam est, vt Clericis,
 pro ætatis qualitate, officia con-
 ferantur. Et licet attento iure an- ^{15. Aetas,}
 tiquo, diuersæ ætates erant præfixæ. ^{quæ}
can. in singulis. 77. distin. Clemen.
generalem. de etat. & qualit. ordin.
can. si quis. 78. dist. sed nos, tempus, à
Triden. Concil. patribus constitu-
tum, seruandum duximus. Ad primā
tonsuram clericalem idonei censentur
in ea ætate constituti, in qua sci-
re possunt, vitam clericalem ad præ-
stan.

44 JTINERAR. ORDNAND.

standum cultum Deo elegisse; quod in ætate quatuordecim annorum euenire posse certū est. Minores ordines, post primam tonsuram, quocunque tempore licitum est recipere. Ad Subdiaconatus ætatem 22. Ad Diaconatus 23. Ad præbyteratus 25. annorum Synodus Tridentina præfixit. *Sess. 23. c. 4. & 12. in Decreto, de reformatione* & sufficit vt prædictum annum attingant, seu inchoatum habeant.

16. *Tit.*

Cum non deceat eos qui diuino ministerio adscripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere, propterea prouisum fuit, vt nullus ordinetur sine titulo beneficij, aut patrimonij, & constet cum illo posse congruè sustentari. *Concil. Trid. Sess. 21. cap. 2. de reformat.*

17. *Patri
monium
habentes
an possint
ordinari?*

patrimonium habentes, vel aliud vnde viuere possint, poterunt ordinari de licentia Episcopi, si utilitas Ecclesiæ illud exposcat, vt synodus Tridentina prædixit. Ordinatus cum titulo ficto, vel ordinatus cum patrimonio, & c'iam fecit pactum de renunciando donatori, est suspensus. Et ordinandi ad titulum patrimonij,

nij, de
tione.
alio t
dum e
que ti
dant
sionis
donat
ment
titulu

SV
mine
offere
det an
si clau
1080 n
gibus
mocu
in corp
omnia
49. d
uancu
buro
mobre

nij, debent illud possidere ex donatione, legatione, vel emptione, vel alio titulo vero. Quare obseruandum est, vt sic ordinandi, probent quo titulo illud possideant, & ostendant actum donationis, & possessionis insinuatae. & quod constet remanere etiam sufficientem victum donatori, vt sic euitentur inconuenientia, & fraudes in ordinatis ad titulum patrimonij.

CAPVT III.

De corpore vitiat.

I. Corpore

Super na voce ad Moysen dicitur, loquere ad Aaron: homo de semine tuo, qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium eius. si cecus fuerit, si claudus, si vel paruo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, vel manu, si gibbus si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus, &c. quae licet omnia moraliter exponantur. can. r. 49. dist. quaedam tamen ex his seruantur ad literam, quaedam vero arbitrio ordinarij relictasunt. Quamobrem, patres nostri reuerunt,

vitiati non sunt ordinandi. di. Leuit. 21.

lerunt, ne quis corpore vitiosus, admitteretur ad ordinis sacri functiones, ut patet toto titulo de corpore vitioso.

2. Defectus
in pol-
licis.

Quare notandum est, quod defectus in membris, quidam sunt ita notabiles, ut impediunt officij executionem, ut defectus manus, pollicis, indicis, linguae, oculorum, & hii repelluntur ab ordinum susceptione: quidam vero licet non impediunt, effuscant tamen notabiliter personae dignitatem, & deturpant, ut abscis-

3. Oculi
defectus
impedit.

sio nasi. Hinc est quod habens oculum erutum indistinctè prohibetur ordinari, siue propter sui culpam eratus fuerit, siue non. *Can. si Evangelica 55. dist.* nec surdus debet ordinari, ut in *can. 76.* Apostolorum statutum est: nec ille qui auriculam, vel partem notabilem auricularum amputatam habet praecumino: nec ille qui auriculam amittit, per se ipsam amputatam, nec per alium culpam suam, est ordinandus.

4. Surdus
5. Auri-
cula

Qui partem cuiuslibet digiti, sibi ipsi volens abscidit, nunc ad clerum Canones non admittunt, nisi casu fieri contingat, tunc digni sunt venia.

6. Digni.

nia. c. qui partem. ss. distin.

Mutus à natiuitate, vel alio casu 7. Mu-
factus, ordinandus non est, nec ille, tus.
cui ita impedimentum ingens ad-
hæret linguæ, vt verba clarè explica-
re nequeat.

Quidam autem sunt membrorum 8. Eu-
defectus, qui non impediunt execu- nuchi.
tionem: sicut, nec inducunt notabilem
deformitatem, in facie. vel in
corpore vt in eunuchis: & tunc si
ex culpa sua faciunt virilia ampu-
tata, non est ordinandus. *canon. si*
quis auferderit. cap. hi qui ss. d. im.
cap. significauit. de corpore virginitatis. si
autem, sine culpa sua incidit quis
in huiusmodi damnum, tunc non est
repellendus. *Can. eunuchus. ss. distin.*
idem dicendum est de illo, qui pro
agritudine fecit sibi virilia secari,
vel amputari. *cap. si quis pro agritudi-*
ne ss. dist. Nec est necesse seruare car-
nem illam siccam, vel puluerem, vt 8. Claudus
iustici opinantur.

De claudis, an possit promoueri,
& promotus tolerari de hoc *in cap.*
si quis in infirmitate. distin. ss. ibi.
dicatur, quod sic, si tamen possit so-
lus sine baculo ambulare, & sine de-
formitate incedere.

De

De habente maculam in oculo, dicendum est, quod nisi nimiam inducat deformitatem, non est repellendus, de hoc in *cap. cum de tua. 2. de corpore vitia.*

De furiosis autem, lunaticis, & dæmoniacis. pro his recurrendum est ad textum, & *glos. in Can. communiter. 33. dist. qui prohibentur ordinari.*

9. Furiosus.

10. Epilepticus. Illi verò qui morbo epileptico laborant, non debent ordinari, nisi per annum, arbitrio Episcopi, inueniantur liberi, vide *tex. in can. nuper.*

11. Gibbosus.

De gibbosis verò dicendum est, quod non sunt repellendi, nisi nimia sit debilitas, aut deformitas: idem dicendum est de leprosis: in quibus omnibus poterit Episcopus dispensare, cognita causa, & cum consilio suorum, si viderit expedire, iuxta *text. in c. 2. de corpore vitiat.*

12. Leprosus.

13. Vinum non bibens.

Ille verò qui vinum bibere non potest, & per consequens nec calicem sumere, ordinari non debet: ut notat *glos. in Can. ipsi apostoli. 2. q. 7.*

CAPVT IV.

DE SCIENTIA ET EXA-
mine ordinandorum.

Debet præterea Episcopus ordi- *Exami-*
nator de Scientiæ sufficientia *nandi.*
promouendos examinare, an sciant,
quæ ad ipsorum officij cōditionem
pertinent; nam, vt inquit Gelasius
Papa, illiteratos nullus præsumat ad
Clericatus ordinem promouere;
quia literis carēs, sacris nō potest ef-
se apt⁹ officiis. *can. illiteratos. 36. dist.*
& ad idem est *tex. in can. præcipimus.*
34. dist. cap. fin. de tempor. ordin. in C.
Concil. Trid. Sess. 23 c. 7. de refer. nam
ordinatus sine examine deponen-
dus est. *Can. fin. 24. dist.*

Si vero quis sit dignus, cuius suf- *An De-*
ficientia est nota, vt quia est doctor *ctor sit e-*
in sacra Theologia, vel iure Cano- *xaminā-*
nico, talis nō est examinandus. *arg. dñs?*
text. in Can. nullus ordinetur. 24. dist.
Sed quia nullus se debet idoneum
reputare, ideo relinquatur hoc ar-
bitrio ordinarij. Regulares etiā
sunt examinandi ab ordinarijs, pri-
uilegijs quibuscunque non obstan-
C tibus.

30 ITINER. ORDINAND.

tibus. *Concil. Trid. Sess. 23. c. 12. in fin. de reform.*

In primam tonsuram.

Ordinandi in primam tonsuram, oportet, ut sint legitimi, confirmati, non Iudæi, neque infames, vel crimine notati, ac deuotionis fauore ad alios vltiores ordines promoueri desiderent, hi examinentur in rudimentis fidei, an legere & scribere sciant, & an fidem catholicam firmiter teneant. *Can. quando. dist. 24.*

Examinatores ne fauoribus indigum admittent.

Illis quibus committitur examinatio, caueant ne fauoris, precum, vel muneris gratia, indignum ad sacros ordines promouendum manibus Episcopi applicent. *glos. in can. quando. dist. 23.* grauitur enim peccant Episcopi, & examinatores, qui promouent indignos. *Can. tales dist. 23.* Examinatio ad Archidiaconum pertinet de iure. *capit. ut nostrum de offic. Archid.*

13 ne be.

Ad minores ordines requiritur.

Ad minores ordines promouendi, bonum à Parocho, & à magistro scholæ, habeant testimonium. Paro- chus de vita, moribus, & frequen- tatione Sacramentorum, testimoni- um ferat: magister vero scholæ, de bona indole, lectionum frequenta- tione,

tion
ma
an le
offic
xam
te, i
rur
tanc
A
intr
liter
vulg
roch
rem
l'arob
popu
deri
ordin
fided
rat, l
fition
gillo
mū
Arch
forma
deres
ant co
ra acm
plena

SECT. 2. CAP. 4. 51

tionem, discendi desiderio, in schemate testificetur: hi examinentur, an sciant ea quæ ad cuiusq; ordinis officium pertinere dignoscuntur, examinenturque in scientiis, seu arte, in quibus ipse ordinandus versatur, & ea quæ sectione prima notantur, memoria teneantur.

Ad maiores ordines promouendi, intra mensem, ante ordinationem, *Ad Ma-*
literas ab ordinariis habeant, quæ *iores.*
vulgò appellantur *publicata*, & Parocho aut alteri, cui maluerit Episcopus remittat, acceptis quibus, proprius Parochus, in die festo, tempore quo populus congregatur, publicè desiderium ordinandi manifestat, deque ordinandi natalibus, vita, moribus, à fidedignis testibus diligenter inquirat, literas testimoniales (ipsa Inquisitione facta) undique clausas, ac sigillo munitas ad Episcopum, quâ primùm transmittat: quæ omnia in nostro Archiepiscopatu observantur, iuxta formam Concil. Trid. Sess. 23 cap. 5. *de ref* Examinantur præterea, ut sci-
ant congruè construere, sacramenta administrare, & de Sacramentis plenâ habeant cognitionem, & sciant

52 ITINERAR. ORDINAND.
ea quæ infra sectione 3. & 4. notan-
tur, & in aliis arbitrio ordinarij ex-
aminentur.

Confi- Ordināndus prius per confessionē
teatur se præparet, in peccato mortali non
prius or- accedat. *cap. ad aures. de tempor.*
dināndus. *ordin.* non accipiat eodem die mi-
niores ordines cum subdiaconatu;
nec simul duos sacros ordines, sed
gradatim. *capit. literas de tempor. or-*
din. Conc. Trid. Sess. 23. cap. 11. de re-
for. & non nisi post annum, à susce-
ptione postremi gradus minorum
ordinum, ad sacros ordines promou-
eatur: nisi necessitas aut Ecclesiæ
utilitas, iudicio Episcopi, aliud ex-
poscat. *dist. c. 11.*

Ieiunus
à ieiun-
no ordina-
tur.

Ieiunus à ieiuno
ordines recipiat, Missam in qua or-
dinatur totaliter audiat, tangat om-
nia quæ sunt tangenda in suscepti-
one ordinis. *can. perlectis. dist. 21.* Per
saltum non accipiat ordines, nec ab
alieno Episcopo, nisi de licetia pro-
prii, *Concil. Trid. Sess. 23. c. 7.*

Quo Ordinationes fiunt in Sabbatho,
tempore quia Sabbathum significat requiem:
ordinatio- nam qui transit ad clericatum, de
nis fiant. labore sæcularium negotiorū, tran-
sit ad spiritualium requiem rerum;
& sex

SECT. 2. CAP. 4. 53

& sex temporibus anni, scilicet Sabbathis quatuor temporum, in Sabbatho ante Dominicam Passionis, & in Sabbatho sancto. *Can. fin. dist. 75. de temp. ordin.* nisi aliter fuerit dispēsatum. Minores ordines conferri possunt singulis Dominicis diebus, dummodo non videatur facere ordinationem generalem. *cap. 1. & 2. de tempo. ord.* Prima tonsura omni die conferri potest, *capit. consultationi. de tempor. ordin. Sess. 23. cap. 8. de ref.* Ordines debent in Ecclesia Cathedrali conferri. *Can. 1. dist. 93.* sed de consuetudine, Episcopi arbitrio relinquitur. *Conc. Tri. Sess. 23. cap. 8. de reformat.*

CAP. V.

ANIMADVERSIONES CIRCA ordinantem, & ordinatum.

ORDINATIO à legitimo fiat Episcopo, nō ab illo, qui renuntiavit Episcopatu *c. 1. de ordinat. ab Episcopo qui renūtiavit episcopatu. scopo.* Nec ab excommunicato. *can. 1. prim. q. prim. cap. 2. de ordinat. ab Episcopo. qui renunt.* Nec à simoniacō, nec simoniacō, *c. 1. glos. de simonia. can. reperi-*

34 ITINER. ORDINAND.

untur. l. q. i. can. quando 24. dist. Conc. Triad. sess. 24. c. 18. de refor. vers. caueat.

**Grada-
tim &
non per
saltum.**

Ordinatio debet fieri gradatim, & non per saltum; alias promotus esset suspensus, ab executione ordinis suscepti, pater *toto tit. de Clerico per saltū promotō: est similiter suspensus, qui plures ordines sacros vno die assumit. cap. literas, exp. dilectus, de Clerico per saltum promotō.*

**Littera di-
missoria
non expi-
rant mor-
te conce-
dunt.**

Litteræ commendaria, seu dimissoria (quas reuerendas vocant) ad ordines suscipiendos, non expirant morte concedentis; nec etiam si concessæ sint à capitulo sede Episcopali, vel Archiepiscopali vacante. *ex tex. si super gratia de offic. deleg. in 6. Ita resoluitur sequentes doctores. Cardin. in clem. fin. q. 5. de elect. Nar. in can. Placuit. nu. 163. de poenit. dist. 6. Manuel Rodriguez, in sum. 2. par. cap. 14. nu. 5. Petrus Ledesma in sum. de sacram. ordinis, cap. 8. conclus. 4. D. Henriq. in sum. Theol. moralis lib. 10. de sacram. ordinis, cap. 22. §. 3. eleganter Gutier. lib. 2. canonicar. quest. cap. 17. per totum.*

**Capitu-
sede va-**

Sede vero vacante capitulum vt illius Vicarius, in collegiata Eccle-
sia,

SECT. 3. CAP. 5. 55

fia, aut cathedrali, non potest con- *cante, ut*
cedere reuerendas, nisi post annum *concedat*
à die vacationis, nisi illis, qui vel oc- *dimisso-*
casionē beneficii recepti, vel recipi- *rias.*
endi, quod habet onus sacri ordi-
nis arctatus sit, ex Concil. Trid. Sess.
7. cap. 10. & Sess. 23. cap. 10. facit.
Sess. 21. cap. 2.

SECTIO III.

DE SEPTEM ECCLESIAE

Sacramentis.

OMnes in Adam peccauerunt, &
egēt gratia Dei, inquit, D. Pau- Ad Ro-
lus : Natura humana post Adæ lap- man. 3.
sum considerata, ad statum origina-
lis iustitię, scilicet gratiæ, nisi medi-
ante Christi reparatione, peruenire
nō poterat Sed illius, adeò fuit abū-
dans & efficax, ut omnē langorem, *Passio*
morbū, culpa, animæq; sæditatē, ad *Christi,*
integrū vsq; purgauerit. dolores no- *nostra sa-*
stros ipse tulit, & lāguores nostros *luta re-*
ipse portauit : cuius infinita virtus, *medium.*
ex sacro fonte Christo, septem ri- *Isai. 53.*
uulis, scilicet septem Sacramentis *Sacra-*
in omnes diffunditur, quæ ab ipso *menta*
conuenienter instituta, in numero *quod à*
septennario sunt cōprehēsa: conue- *septem.*

56 ITINER. ORDINAND.

nientissimè tamē, nam septem sunt vulnera, quibus infirmatur humanum genus. *Primum* vulnus est originale peccatum, quasi fundamentum aliorum criminum: contra hoc Baptismus. *Secūdū* est peccatū mortale, cōtra quod est Pœnitentia. *Tertium* est peccatum veniale, contra hoc appropriate institutum est oleum Extremæ vnctionis. *Quartum* est infirmitas, & debilitas, ad bonū operandum, contra quod est Confirmatio. *Quintum* est malitia, torpor ad cælestia, affectio ad terrena, contra hoc est Eucharistia. *Sextum* est mentis hæbetudo & ignorantia mysteriorum fidei, contra quam est Ordo. *Septimum* est concupiscentia, contra quam est Matrimonium.

Septem Sacramēta disponunt ad septem virtutes. Septem itē Sacramenta, disponūt nos ad septem virtutes, nam Baptismus est Sacramentum fidei. Confirmatio, spei. Eucharistia, charitatis. Pœnitentia iustitiæ. Extrema vnctio, perseverantiæ, quæ est fortitudinis complementum. Ordo, prudentiæ. Matrimonium temperantiæ.

In

SECT. 3. CAP. 7. 57

In Sacramentis, est quædam animæ regeneratio spiritualis, quæ similitudinem habet cum corporali, hac ratione, nam perficitur vita perfectione prima, per generationem, sic loco istius succedit baptismus, cum homo mortuus per peccatum, recipiat vitam per lauacrum regenerationis & renouationis. Secunda perfectio, est augmentum, cui succedit Sacramentum Confirmationis. Tertia perfectio vitæ corporalis est nutritio, cui succedit Eucharistia. Sed quoniam frequenter homo infirmatur, & medicamine indiget, succedit similiter Pœnitentia, & Extrema vinctio, ad reliquias peccatorum expellendas. In ordine ad communitatem perficitur homo dupliciter, vno modo suscipiendo potestatem regendi, & loco istius succedit ordo: Alio modo secundum naturalem propagationem, & ad hoc deseruit matrimonium.

Et quia status Iudaicæ legis, fuit *Sacra-* quasi totus figuræ legis gratiæ, iu- *menta suis* xta illud D. Pauli. *Hæc autem omnia erunt in* in figura contingebant, ideo hæc no- *veteri le-* uæ legis Sacramenta, fuerunt in ve- *ge præs-* *enti figurata.*

58 ITINER. ORDINAND.

1. Cor. 10. teri lege præfigurata multoties. Se-
 Num. 8. pretem igitur Sacramenta fuerunt
 Iosue. 6. præfigurata, per septem lucernas ar-
 dentes, quas posuit Aaron ex præ-
 cepto Dei, super candelabrum ta-
 bernaculi. Et per septem buccinas,
 3. Reg. 5, quarum usus erat in iubilo, & præ-
 Prou. 9. cedebant arcam Domini. Et per se-
 pretem lotiones, quibus Naaman Sy-
 rus fuit mundatus. Et per septem
 columnas, quibus sapientiæ domus
 fuit ædificata.

Apoc. 2. Et per septem stellas, & septem
 Apoc. 4. candelevra, & per septem lampades
 ardentes ante thronum Dei, & in
 aliis sacre Scripturæ locis fuerunt
 præfigurata: quia cum numerus
 septenarius, sit multipliciter conse-
 cratus in scripturis sanctis, ideo e-
 ius dignitas multis variisque modis
 per omne corpus diuinarum Scrip-
 turarum relucet.

Sacramē- Sacramentum diuersimodè su-
 tum di- mi, profanæ & sacre literæ osten-
 uersimodè dunt, primo apud Iuristas, commu-
 sumitur. niter sumitur, pro iureiurando. ut
 in cap. i. de ferijs. authen. de sacramen.
 puerum, id est, de iuramento pue-
 rorum. Secundo significat secretum

feu

SECT. 3. CAP. I. 59

seu religionis arcanum, seu mysterium: unde Tob. dicitur *sacramentum regis abscondere bonum est*, & nec primo, nec secundo modo sumitur in proposito. Terrio modo sumitur & in proposito nostro, pro signo sacræ rei, seu pro mysterio, vt Græci & D. Augnst. inquit, Sacramentum est sacræ rei signum. *canon. sacrificium. de consecra. distin. 2.*

Sacramentum sic definitur, est Sacramentum inuisibilis gratiæ, visibile signum, *menti des-* ad nostram iustificationem institu- *finis.* tum. In vnoquoque sacramento duo sunt consideranda, alterū est sacramentum, id est, signū externum quod auribus & oculis percipitur: & aliud est res sacramenti, scil. gratia.

Signum est res, quæ præter speciem, quam ingerit sensibus, facit in cognitionem alterius venire. *can. signum. de consecra. distin. 2.*

De fide determinatum est, non Sacramentum leges Sacramenta esse tantum *menta* numero septem, nec plura nec pauciora. *cap. ad abolen. de heretic. Concil. Trident. Sess. 7. Can. 1.* quæ sunt Baptismus, cōfirmatio, eucharistia, Pœnitētia, Extrema vñctio, Ordo,

60 ITINER. ORDIN.

& Matrimonium De quibus omnibus Propheta Regius est vaticinatus seriatim à baptismo, incipiens in illo perquam pulchre Psal. *Afferre Domino* &c. quem hic declarare non sinit tactus resolutio non patitur, iam alias docuimus.

Psal. 28.

Qua dicuntur sacramenta?

Propterea dicuntur sacramenta, quia sunt signa inuisibilis gratiæ, nam sub tegumento corporalium rerum, diuina virtus secretius salutem operatur.

Sacramenta nouæ legis differunt à sacramentis veteris legis.

Differunt sacramenta nouæ legis, à sacramentis veteris legis: quia nostra sacramenta sunt signa & causa gratiæ; illa vero erant tantum signa, & illa promittebāt gratiam quā non cōtinebāt: nostra vero dant gratiam quā cōtinent. Hinc D. Augustinus: sūt nostra sacramēta, inquit virtute maiora, vtilitate meliora, numero pauciora, intellectu augustiora, obseruatione faciliora, significatione præstantiora. Vnde præter id quod significant, sanctificant etiam ad eū vt filij Dei nominemur & simus.

Ioan. c. i.

Sacramēta omnia fuerunt à Christo instituta, cōferuntque gratiam

Omnia sacramenta nouæ legis fuerunt à Christo redemptore nostri instituta, cōferuntque gratiam

SECT. 3. CAP. 61

ex opere operato. Concil. Trident. Christo
Sess. 7. can. 1. & 8. instituta.

Omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus, tanquam materia, verbis tanquam forma, & una persona ministri conferentis sacramentum, cum intentione faciendi quod Ecclesia facit. can. de trah. 1. quest. 1.

Omnia sacramenta sunt ad salutem necessaria, diuersimodè tamen: *Sunt* ad salutem *quedam* sunt necessaria simpliciter & absolute, ut baptismus. can. cessaris. non potest. 4. de consec. ar. distin. 2. *Quedam* sunt necessaria ex præcepto, ut Eucharistia semel in anno cap. omnis viriusque sexus. de poeniten. & remis. *Quedam* sunt necessaria ex suppositione, ut Pœnitentia. *Quedam* sunt necessaria respectu Ecclesiæ, ut Ordo. *Quedam* sunt necessaria, quia per ea commodissimè consequimur finem vitæ æternæ, liberamur à tentationibus & periculis huius sæculi, ut Confirmatio, & Extrema vñctio. Matrimonium vero per propagationem conseruat multitudinem Ecclesiæ. Et tandem Ordo & Matrimonium dicuntur sacramenta vo-

luntatis, reliqua vero necessitatis.
Concil. Trident. Sess. 7. can. 4.

Tria sunt In omni Sacramento tria sunt
considerā- consideranda, sacramentum solum,
da in sa- res sola, sacramentum & res sacra-
crāmētus. menti simul, vt patet exemplo: Eu-
 charistiam sumens in peccato mor-
 tali, recipit sacramentum tantum,
 & non rem sacramenti, scilicet gra-
 tiam, communicans spiritualiter,
 quia non potest sacramentaliter, re-
 cipit rem sacramenti, scilicet gratiā,
 non autem sacramētum, ille autem
 qui digne communicat, recipit v-
 trumque, scilicet sacramentum &
 rem sacramenti. Habetur in c. cum
Martha. de celebrat. Miss.

Sacramē- Cum omnia sacramenta, illis tri-
ta quali- bus constare & perfici dixerimus,
ter viti- constat posse vitari per defectum
entur. cuiusuis: in materia, vt si quis bap-
 tizaret cum oleo, vino, non esset sa-
 cramentum, & sic de aliis. Similiter
 vitium in ministro contingere po-
 test, vt si laicus consecraret, & ab-
 solueret, confirmaret, vel ordinaret,
 nihil sacramenti ageret. Idem dicē-
 dum si sine inuentione debita ad-
 ministrat. Vitium in forma con-
 tingit;

tingit, quando variatur forma, mutatur significatio vel sensus, quando subtrahitur vel minuitur aliquod essenziale, quando formæ additur aliquid, quod corrūpit sensum. quando fit verborum interpolatio, ita quod non maneat sensus.

In sacramentis *quadam* sunt de *In sacra-*
necessitate præcepti, *quadā* verò de *mentis a-*
necessitate sacramēti. De necessitate *lia sunt de*
sacramenti sunt tria supradicta, quæ *necessitate*
si omittantur omnia, vel eorum ali *præcepti,*
quod, non est sacramentū: alia sunt *& alia de*
de necessitate præcepti, quæ licet *necessitate*
omittantur, sacramentum perfici *sacra-*
tur: vt sunt cæremonia ecclesiæ, & *menti.*

alia quæ sacramentalia dicuntur:
peccat tamen grauiter ex contem-
ptu vel negligentia illa omittens.
Omnia Sacramenta administrari
possunt Latina lingua, Hebræa,
Græca, Hispana, Italica: vel quacū-
que alia, seruet tamen Minister suæ
Ecclesiæ ordinem seu ritum.

Ex omnibus sacramētis, tria itera *Qua sa-*
ri non possunt, scilicet Baptismus, *cramenta*
Confirmatio, & Ordo, quia in illis *sunt. ita-*
imprimatur character. *Concil. Triad. rabilia.*
Sess. 7. can. 9. cætera omnia possunt
iterari. Cha-

64 ITINER. ORDINAND.

*Cha-
racter
quid?*

Character est signum spirituale indelebile, in anima impressum; quo anima insignitur ad suscipiendum vel aliis tradendum ea, quæ sunt divini cultus.

*Sacra-
mento-
rum ef-
fectus.*

Sacramentorum effectus, est divina vis seu gratia Dei, per debitam susceptionem ipsorum collata, & dicitur effectus communis & omnium Sacramentorum generalis, nam particularis effectus cuiusvis Sacramenti in tractatu particulari ipsorum patebunt.

CAPVT II.

De Sacramento Baptismi.

*Figura
sacramenti
Baptismi.
Gen. 6.*

Sacramentum Baptismi multis tum figuris, tum Prophetarum oraculis fuisse præfiguratum, ex divinis Scripturis animadvertisimus: diluvium enim quo mundus purgatus est, quod multa malitia hominum esset in terra, huius aquæ figuram & similitudinem gessisse Apostolorum Princeps Petrus ostendit. Et maris rubri transitum, eiusdem aquæ significationem habuisse, D. Paulus ad Corinth. scribens 4. Reg. 5. exposuit. Tum etiam Naaman Syri

ablus.

SECT. 3. CAP. 4. 65

ablutiones, & probaticæ piscinæ admirabilis vis, huius Sacramenti virtutem significabant. Hæc aqua Isai. 44. baptismi est, ad quam Isaias omnes & ss. sitientes inuitat: & Ezechiel à templo egredientem vidit. Ezec. 36.

Baptizare Græcè, idem est, quod *Bapti-* lauare, sic intelligitur illud Iudith. *zare quid* Exhibat in vallem & baptizabat se. *significet.* Descriptiones licet ex sacris docto- Iudith. 12. ribus diuersæ colligantur, aptior ta- *Baptismi* men, & accommodatior erit hæc. *definitio.* Baptismus est ablutio corporis exterior, aqua naturali facta, sub certa verborum forma, quæ interior lauat animam à peccato.

Baptismus triplex est, sanguinis, flaminis, & aquæ. *can. Baptismi vicem. 26. de consecrat. distin. 4.*

Baptismus fluminis, idem est quod Baptismus aquæ, ut quando quis Baptizatur aqua naturali, de quo Christus Dominus: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnū Dei: de quo in præsentī est sermo.

Baptismus flaminis est, quando *Baptis-* quis per infusionem gratiæ Spiritus *mus fla-* tus sancti, inuisibiliter mundatur à *minus.* peccato.

66 ITINER. ORDINAND.

peccato, vel est illi desiderium, seu inflāmata charitas recipiendi Baptismum aquæ. de quo *in cap. firmisimè. 15. quæst. 1.*

Baptismus sanguinis.

Baptismus sanguinis est, quando quis etiam non baptizatus aqua, pro fide Christi Martyrium patitur, si-
Matth. 2. cut innocentes ab Herode interfe-
Mar. 10. cti, de quo etiam Christus ipse dixit: baptismo quo ego baptizor, baptizari?

Sacramentum baptismi in institutio.

Ioan. 1.

Sacramentum baptismi, sicut & cætera sacramenta instituit Christus Dominus & Redemptor noster, quando à Ioanne fuit baptizatus: vimque regenerativam contulit aquis, contactu suæ diuinæ carnis *can. nunquam 10. can. per aquam. 9. de consecra. distin. 4.*

Matth. ult.

Cœpit obligare post Christi passionem & resurrectionem, cum Apostolis præcepit & dixit: Ite in vniuersum mundum, & prædicate euangelium omni creaturæ, &c. baptizantes eos, &c.

De materia sacramenti Baptismi.

Aqua est materia baptismi.

Materia conueniens & necessaria huius Sacramenti est aqua naturalis simplex, id est, quæ habet

spē-

speciem aquæ. *Conc. Trid. Sess 7. can. 2. de baptismo*, & hoc ex eo, quia Christus in aqua fuit baptizatus. *Secundo* quia cum sit Sacramentum tantæ necessitatis, oportuit ut materia esset adeò communissima, ut facillimè ubiq; posset reperiri. *Tertio*, propter significationem ablutionis interioris animæ.

In qualibet aqua naturali potest *An qualis* fieri baptismus, siue sit maris, sit igni, *bet aqua* fontis, fluminis, paludis, pluvie; siue *fit mate-* sit calida, frigida, turbida, clara, dul-*ria*. cis, vel amara, benedicta, vel non, recens, vel vetus: tum etiam in aqua resoluta ex niue, glacie, gelu, & rore cœli, potest etiam fieri in lixiuio, in aqua expressa ex luto, in brodio: dummodo ita sint, quod aquæ speciem non amittant, in gelu tamen, niue, & grandine nullus baptizer.

In salina expressæ prohibetur ba- *Salina an* ptizare, nec erit materia aqua illa *fit mate-* quæ cadit ex arboribus, vitibus, nec *ria*. urina, sudor, lacrimæ, vel aqua illa quæ sanguinem supernat, cum vena aperitur, nec in artificialibus, ut aqua rosacea, nec similibus, quæ naturales non sunt.

68 ITINER. ORDINAND.

De forma.

*Forma
baptismi.*

Baptismi forma hæc est: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Ita habetur Matth. ultim. referrur, *cap. 1. de Baptismo*, in quibus verbis exprimitur causa principalis, quæ est sancta Trinitas, & instrumentalis, quæ est minister, & persona baptizata.

*In forma
baptismi qua
sunt de
necessita-
te?*

Ego.

In qua forma aliqua sunt de substantia Sacramenti, ut hæc: Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, siue quibus verbis non potest fieri Baptismus, expressio vero baptizantis, scilicet (ego) non est de substantia, sed ponitur ad maiorem expressionem, sicuti Græci modo baptizant, dicendo: Baptizetur seruus Christi N. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & vere baptizant, ut constat ex determinatione Concil. Florent. peccaret autem Latinus qui omitteret scienter (præceptum Ecclesiæ transgrediendo) & idem dicendum est de ista dictione. (Amen.)

Te.

Si verò loco (te) exprimeret quis baptizati nomen, esset Sacramentum.

Idem

Idem dicendum est, si loco baptizo poneretur aliud verbum, vt abluo, mergo, lauo, aspergo, esset Sacramentum.

Copulatiua coniunctio (&) est etiam de essentia formæ, sicuti præpositio (in) & ly (in nomine) nam dicere in nominibus variaret formam, & per consequens non baptizaretur.

Baptizare in nomine Christi, vel in nomine Sanctæ Trinitatis implicitè, non esset Sacramentum; licet antiquitus Apostolorum tempore, & tempore primitiuæ Ecclesiæ ex speciali reuelatione sic baptizabatur: hodie tamen non liceret sic baptizare, quia illa dispensatio sublata est: dubito tamè, an Apostoli sub illa forma baptizauerint, sed credo sub communi forma baptizasse, scilicet. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Sed ad differentiam baptismi Ioannis, dixerunt oportere baptizari in nomine Christi, quasi diceretur, baptismo Christi scilicet, Patris & Filii & Spiritus sancti, vt colligitur ex doctrina Catech. n. 16.

Si verò quis hac esset vsus forma:

Et

In

Nomine.

Baptismus in nomine Christi, & in nomine Trinitatis an valeat?

Act. 19.

In nomine ma : Ego te baptizo in nomine *ge-*
genitoris, nitoris, geniti, & procedentis, *gra-*
geniti &c. uis est quaestio, & grauissimorum
an valeat? Doctorum utraque pars fulcra ra-
 tionibus: communis tamen, & ve-
 rior (ut credo) fiet negativa pars.

Verborum Verborum prolatio, & aquae im-
 prolatio,mersio debet simul fieri adeò, quod
& aqua si immersio fieret ante prolationem
immersio, verborum, vel post, non esset bap-
an debeat tismus, nisi fuisset continuatio, ut
*fieri in in-*puta post verborum prolationem
stanti? statim esset ablutio, vel è contra.

De Ministro.

Sacerdos Ordinarius Minister est Sacer-
proprius dos, proprius parochus, vel ali-
*est mini-*us Sacerdos de Episcopi, vel Paro-
ster. chi licentia.

An alij Alii Sacerdotes aut Diaconi, sine
Sacerdo Episcopi, aut Parochi licentia, aut
*tes, & Di-*his procul absentibus, baptizare
aconi, sint non praesumant. *cap. i. ubi glos. de*
ministri? *Cleric, non ordi. minist*

Ministeri. In necessitate, cum Episcopus,
*sim neces-*aut Presbyter, aut quilibet mini-
*sitate.*strorum non reperitur, & urget pe-
 riculum eius, qui petit, laicis, foemi-
 nis, infidelibus, haereticis, non bap-
 tizatis permissum est baptizare, tan-

SECT. 3. CAP. 2. 71

rum enim valet baptismus per hominem contemptibilem, quam per Apostolum datus. Si tamen id facere ei propositum fuerit, quod Ecclesia Catholica in eo administrando intendit. *can. mulier. 20. can. in necessitate. 1. cum alyis, de consecratione, distinct. 4.*

Est tamen ordo seruandus, nam *In Mini-* ubi plures reperiuntur, minor ceteris digni-
dere maiori, ut puta simplex Sacerdos non baptizet praesente Paro-
cho, nec laicus praesente Clerico, nec mulier praesente viro, & sic de reliquis, nisi inferior melius sciret formam, quia tunc ipse baptizabit.

Nullus potest se ipsum baptizare *An quis* re, cap. debitum, de Baptismo, nec possit seip. duo possunt esse ministri, quando *sum bapti-* vnus est mutus, & alter mancus, & *zare?* vnus proferat formam, & alius baptizat. Possunt plures vnum baptizare si omnes proferunt formam, & ministrant aquam, sicuti potest vnus plures baptizare.

De effectu Sacramenti Baptismi.

Remittit omnem culpam originalem & actuale, omnem poenam peccatis debitam: gratiamque simul confert,

76 ITINER. ORDIN.

*Origina-
le re
mittit
peccatum.*

fert, adduntur huic gratiæ nobilissi-
mi omnium virtutum comita-
tus, & in anima cum gratia diuini-
tus infunduntur: vitatur damnatio-
nis periculum, & aperitur regnum
coeleste, remittitur etiam in parte
fomes peccati, tollit omnem irregu-
laritatem (excepta bigamiâ) & om-
nem infamiam, Christo quæ capiti
tanquam membra copulamur, &
connectimur per baptismum.

*Exor-
cism. &
Catechi.
requira-
tur ante
baptismũ.*

Sive paruuli, siue iuuenes ad re-
generationis veniãt Sacramentum,
non prius fontem vitæ adeant, quã
exorcismis, & catechismis, fidei reci-
piant rudimentis: in adultis requi-
ritur fides propria, in paruulis autẽ
fides aliena.

*In ad-
ultis qua
pœniten-
tia requi-
ritur?*

Omnis qui suæ voluntatis arbi-
træ constitutus est, cum accedit ad
Sacramentum fidelium, nisi eum
pœniteat veteris vitæ, nouam non
potest inchoare. *cap. omnis. 26. de
consecr. dist. 4.* Hæc autem non est
pœnitentiæ Sacramentum, sed quæ-
dam veteris vitæ displicentia. Nam
gratia Dei in baptismo non requirit
gemitum, non requirit planctum,
sed gratis omnia condonat.

De

SECT. 3. CAP. 2. 73

*De ritibus, & alijs in Baptismo
requisitis.*

Sacramentum Baptismi iterari *Sacra-
mentum*
non debet, quamvis sit absque *baptismi*
Ecclesiæ cæremoniis collatum, & *non potest*
ab indigno Ministro administratū: *iterari.*
fiuntque rebaptizantes irregulares.
c. fin. de Baptismo. Si quis de baptis-
mo nihil recorderetur, & dubitet sit
baptizatus necne, poterit sub con-
ditione baptizari: si non es baptiza-
tus, &c. quoniam non potest in ite-
rationis crimen veniri, quando o-
mnino factum esse nescitur.

Baptizato in necessitate domi, *De bapti-
zato domi*
sunt adhibendæ in Ecclesia cere-
moniæ, quæ defuerunt. *can. Spiritus*
sanctus. l. q. i. nec licet extra Ecclesi-
am baptizare, nisi in necessitate, aut
Principis filium, *Clem. unica de Ba-
ptismo.*

Verus est Baptismus, datus vo- *De bapti-
zato. &*
lenti baptizari, sed non credenti: si *baptizate*
cut est verus Baptismus, qui datur à *volenti,*
volente baptizare, sed non creden- *& nō cre-*
te. *denti.*

Validus est Baptismus, datus dor- *De baptis-
mo dato*
mienti, vel amenti, si ante baptizari
voluerunt: item qui datur furioso,

*dormienti & amenti à natiuitate. cap. maiores.
vel amēti. §. item quaritur de baptismo.*

Pueri in- Comptem rationis puerum,
uitis pa- baptismum petentem, baptizare li-
rentibus cet inuitis parentibus infidelibus :
an sint in dubio vero, de rationis vsu, suffi-
baptizan- eit esse septem annorum: non com-
di. potem autem licet baptizare, si al-
ter parentum consentiat.

Nondum Puer in vtero nondum totaliter
natus qua natus, si tamen appareat caput po-
litor est test baptizari, & postea natus non
baptizan- debet iterum baptizari: si autem
dus. appareat manus, vel pes, aut ali-
qua corporis pars, poterit etiam ba-
ptizari: & si natus fuerit etiam vi-
uus cum conditione iterum bapti-
zetur, in vtroque tamen casu debet
obstetrix baptizare: & an sit viuus
certificari. Qui adhuc in maternis
vteris sunt, baptizari non possunt.
*cap. non. qui in maternis. II 6. de consec.
distin. 4.*

Intendens Si sacerdos cogitans & intendens
baptizare baptizare puerum, foeminam bapti-
puerū, fo- zat, non tenet baptismus, si autem
minā bap- intendit baptizare personam prae-
tizans, an sentem qualiscunque sit, valet.
valeat ba De solēnitate baptismi sunt neces-
ptismus? saria.

SECT. 3. CAP. 2. 175

saria septem, scilicet sal, oleū, chris-
ma, saliuā, cereus, flatus, & patrini,
sal præbetur baptizato ad insinuan-
dū, baptizatos sale sapiētiæ cælestis
conditos esse, & omni iniquitatis
fœtore carere debere. Oleū dat ba-
ptizato robur ad certamē seu lucta-
men diaboli. Chrisma ad significan-
dū odorē bonæ famæ, aures & nares
saliua liniuntur, vt aperiantur nares
ad accipiendū odorē notitiæ Dei, &
aperiantur aures ad audienda man-
data Dei, & aperiantur sensus in in-
timo cordis, ad rectē operandū: ce-
reus ardens in manu traditus signifi-
cat fidem charitate inflammata,
lumine legis illustratā, flatus signi-
ficat expulsionem dæmonis, patrini
dantur, vt in fide instruatur bapti-
zatus: Infans seu baptizandus debet
vngi in fronte, in parte superiori ca-
pitis, vbi verecundia est, vt publicē,
fidem Christi confiteatur, & inter
scapulas, vt iugum Christi suauius
portet, & in pectore, vt dulci cor-
de diligat Deum.

Post baptismum traditur Chri-
stiano vestis candida in signū quod
induitur iam innocētiæ casto-
re.

*Qua sunt
de solem-
nitate
baptismi
necessaria.*

*Quare fit
unctio in
fronte?*

mine. Ad extremum nomen aliquius sancti imponitur, ut propter excellentiam & animi pietatem & fidem susceptā, inter sanctos, quorum nomina sunt in libro vitæ, sic relatus.

*De Patrino Baptismi, & spiri-
tuali cognatione.*

*Patrini
quot.*

Non plures ad suscipiendum de baptismo infantem accedant, quam vnus siue vir siue mulier. Qui non est baptizatus, non potest esse patrinus, nec in confirmatione *can. in baptis. 102. de consec. dist. 4.* Abbas, monachus, vel alius religiosus, non debent esse compadres. *can. non licet. 103 de consecr. distinct. 4.*

*Patrini
qualiter
contrahāt
cognatio-
nem spiri-
tualem?*

Patrini cognationem spirituales contrahunt cum baptizato, illiusque patrē & matre. *Concil. Trid. d. ca. 2.* Hac ratione: primo, inter baptizantem & baptizatum, illiusque patrem & matrem. Hæc regula patitur hanc limitationem, nam si pater in necessitate filium baptizauerit, nullam contrahit cognationem spirituales, idem dicendum est de matre. ut dicitur *in cap. ad limina. 30. quest. 1.*

Secun-

SECT. 3. CAP. 3. 77

Secundo, inter tenentem & baptizatum & patrem & matrem baptizati, & sic de aliis. vt ex Concil. in *neceſſe* Trident. *pater*. Inter patrinos, nulla contrahitur ſpiritualis cognatio, & contrahitur ita vir & vxor licite poterunt puerum tenere, nec inter patrinos & baptizantem.

Moneantur patrini, ſe fideiuſſores conſtituiſſe pro filiis ſuis, & ita doceant & inſtruant filios ſuos, vt caſtita-tem cuſtodiant, iuſtitiam diligant, fidem & charitatem teneant.

CAPVT III.

DE SACRAMENTO

Confirmationis.

Confirmationis Sacramentum *Figura* fuit præfiguratum, vbi facta ſacramenti vafa iuſſit dominus oleo deſignare: in ſigno T. thau ſuper frontes viro- rum gementium: Er in vnguento illo, quod descendit in barbam, quod descendit in barbam Aaron. Sic enim charitas diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datur in hoc Sacramento.

Confirmationis ſacramentum, Inſtitutio fuit à Chriſto domino noſtro in-

78 ITINER. ORDIN.

*confirma-
tionis.*

Ioan. 16.

stutum, quando promisit Spiritus sancti plenitudinem, dicēdo: Si ego non abiero, Paraclytus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam vobis eum. Et hoc ideò, quia in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus sancti, quæ non erat danda ante Christi Resurrectionem, & Ascensionem, secundum illud Ioannis: Nondum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.

Ioan. 7.

*Definitio
sacramēti
confirma-
tionis.*

*Materia
quid?*

Confirmatio, est vñctio facta in fronte, baptizati cum chrismate sanctificato, ab Episcopo sub certa verborum forma administrata.

Materia huius sacramenti, est chrisma confectum ex oleo oliuarum (quod nitorem significat conscientiae) & balsamo, per Episcopum benedicto, quod odorem significat bonæ famæ.

*Oleum an
sit de es-
sentia?*

Oleū in supradicta materia, est de essentia sacramenti: balsamū autē, de necessitate præcepti: & chrisma debet esse consecratū ab Episcopo. Hancq; materia, & huius sacramēti formam, & modū Christum Dominum instituisse & præcepisse, S. Fabianus commemorat.

Forma

SECT. 3. CAP. 3. 79

Forma sunt illa verba ab Episcopo prolata, scilicet. Signo te signo crucis, & confuso te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Quæ eodem modo potest variari & vitari sicuti de forma sacramenti baptismi diximus.

Minister huius sacramenti ordinarius est solus Episcopus. *Concil. Tridentin. Sess. 7. can. 3. de confirm. ex commissione verò Papæ, simplex sacerdos poterit confirmare. can. peruenit. distin. 95.* *Minister.*

Effectus huius sacramenti, est conferre gratiam debitè suscipientibus, baptismi gratiam perficit, confirmati aduersus omnes carnis, mundi, & diaboli imperus robustiores fiunt. Datur in ipso Spiritus sanctus ad Christi nomen audacter confitendum.

Ideo fit delinitio in fronte baptizati, ubi verecundia est, ne illum confiteri erubescat. *Quare fit delinitio* *can. nouissimè. in fronte ?* *5. de consecr. dist. 5. & signatur Cruce, vt arma militiæ nostræ: & alapa cæditur, vt reminiscatur, pro Christi nominis confessione se passurū.*

80 ITINER: ORDIN:

Postremo pax ei datur, vt intelligat confirmatus se gratiæ cælestis plenitudinem & pacem consecutum esse.

*Confir-
mandorū
ætas.*

Confirmandorum ætas, est duodecimus annus, si vero is non expectandus viderur, vsque ad septennium hoc sacramentum differre maximè conuenit, seu ad illam ætatem, in qua reminiscatur se pro Christi nominis confessione passurum.

*Confir-
mandorū
dispositio.*

Qui adulta iam ætate confirmandi sunt, si huius sacramenti gratiā & dona, consequi cupiunt, non solum fidem, & pietatem asserre, sed si grauiora peccata, qui admitterunt ex animo dolere oportet: vnde laudabilis olim fuit Ecclesiæ consuetudo, vt non nisi ieiuni hoc sacramentum susciperent. *can. vt ieiuni. 6. de consec. distin. 5.*

*Patrinus
confirma-
tionis.*

Patrinus etiam, vt in baptismo demonstratum est, in hoc sacramento adhiberi solet, qui contrahit cognationem spirituales cum confirmato illiusque patribus. *Concil. Trident. Sess. 24. c. 2. de reform. & debet confirmatum in pugna spiritali*

SECT. 3. CAP. 4. 81

tuali erudire, sicut patrini baptizatum.

* Patrinum oportet esse confirmatum. *can. in baptismo. 102. de consec. dist. 4.*

CAPUT IV.

DE SACRAMENTO

Pœnitentia.

Ninuitarum pœnitentia, & im- *Figura*
positio illa manum, quæ à sa- *pœnitentia.*
cerdote fiebat, super ariorem imma- *Ionæ. 3.*
culatum, pro anima, quæ peccauit. *Leuit. 8.*
rat, hanc nostram pœnitentiam fi-
gurabant.

Prima tabula, qua subnixi, ex *Pœnitentia*
diluuio peccatorum tam in Adam *via secunda*
veluti stipite, quam postea, male *tabula*
uiuendo, quacunque tamen ratione *post nauis-*
contractorum, enatamus, baptis- *fragium.*
mus est; post quem acceptum, si
rursus naufragium fecerimus, nulla
pro peccatis noua hostia restat, sed
tantum superest, hæc secunda ta-
bula.

Pœnitentia est duplex, alia quæ *Pœnitentia*
dicitur virtus seu pœnitentia inte- *ria duplex*
rior, & alia exterior. Pœnitentia
ut virtus, est dolor, quo ad Deum

D. 5. ex

82 ITINER. ORDIN.

ex animo nos conuertimus & commissa à nobis scelera detestamur.

Pœnitētia exterior. Pœnitentia exterior, alia est solemnis, altera publica, tertia secreta seu priuata.

Pœnitētia sollemnis. Pœnitentia sollemnis, ideo dicitur quod quadam solemnitate à iure inducta imponitur pœnitenti, ab Episcopo vel iudice, de qua in *can. in cap. 10. distinct.*

Publica. Pœnitentia publica est illa, quæ fit in facie Ecclesiæ pro aliquo peccato vel crimine publico, imponitur vel ab Episcopo vel à confessore. de qua *Concil. Trid. Sess. 24. cap. 8. de reform.*

Priuata. Pœnitentia priuata est sacramentum remissionis peccatorum, quæ post baptismum committuntur de qua in præsentii: cuius definitio est.

Definitio sac. amēti pœnitentia. Pœnitentia est sacramentum remittendi peccata post baptismum commissa, includens in se contritionē, confessionem, & satisfactionem, ex parte pœnitentis, & absolutionem ex parte sacerdotis.

De institutione & necessitate sacramenti Pœnitentia.

Sacra-

SECT. 3. CAP. 4. 85

Sacramentum pœnitentiæ, sicut *Institutio*
& cætera sacramenta, Christus *sacramētis*
Dominus instituit, cum dixit: Pœ-
nitentiam agite, appropinquabit re-
gnum cælorum. Potestatemque *Matth. 4.*
absoluendi, quam ante Resurrecti-
onem promiserat, post resurrectio-
nem statim cōcessit, dicens: *Matt. 16.*
Ioan. 20.
Accipite
Spiritum sanctum, quorum remisistis
peccata, remittuntur eis, & quorum re-
tinueritis, retenta sunt.

Huius institutionis, illa omnino *Institutio*
causa fuit, ut qui per mortale pecca-
tum, à suo elongatus fuerat creato-
re, posset hoc diuino sacramento, *Ezec. 18.*
eidem reconciliari, in eiusdemque *& 22.*
pristinam amicitiam redire, quia si-
ne pœnitentia, interitum peccato-
ribus minantur sacræ literæ, dicen-
te Domino nostro: *Nisi pœnitentiā* *Luc. 3.*
habueritis, omnes simul peribitis.

De materia sacramenti Pœnitentia.

Materia proxima huius sacra-
menti, sunt actus pœnitentis, *proxima*
scilicet contritio, confessio, & satis-
factio: quorū actuum materia sunt *sacramen-*
peccata, de quibus pœnitens dolet, *ti pœni-*
quæ confiterur, & pro quibus satis-
facit, & ideo peccata nō acceptāda, *tentia.*
Materia 76

D. 6 sed

84. ITINER. ORDIN.

mota sunt sed detestanda, sunt materia remo-
peccata. ta, vel omnia peccata actualia sunt
Peccata materia huius sacramenti, quia pro-
venalia, priè dicimur pœnitere, de his, quæ
an sint nostra voluntate commisimus, &
materia sic peccata venialia sunt etiam ma-
huius sa teria huius sacramenti, sed non ne-
cramentis? cessaria, quia propriè principaliter
 hoc sacramentum fuit institutum,
 ad remissionem mortalium: nam
 venialia quibus à gratia dei non ex-
 cludimur, & in quæ frequentius
 labimur, licet piorum est & valdè
 utile, illa in confessione recensere,
 multis tamen aliis remediis expiari
 possunt. *Concil. Trident. Sess. 14. cap.*
5. versio. nam venialia.

Peccatum Ex dictis etiam sequitur, quòd
originale, peccatum originale nō est materia
non est huius sacramenti, neque propria
materia neque remota, cum non sit nostra
sacramenti voluntate contractum, nec ad ip-
pœnitentia. sum delendum sacramentum pœ-
 nitentiæ sit ordinatum, sed baptis-

mini

Forma sacramenti pœnitentiæ.

Christus Iesus, nullam huius
 sacramenti formam præscripsit:
 nam in sacra Scriptura solum legi-
 tur,

SECT. 3. CAP. 4. 85

tur, quorum remiseritis vel solueritis: Ideo quæcunque forma, vbi auctoritatiuè remissio peccatorum explicatur, erit sufficiens, sed seruanda est hæc à sacris Conciliis approbata, Ego te absoluo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti; Amen.

Huius sacramenti vis solum sita *Vis huius* est in his verbis (Ego te absoluo.) *sacramenti* Concil. Trident. Sess. 14. cap. 3. Et est in illis Florentin. Pronomen (Ego) non est *verbum*, de essentia, sed tantum de præcep- *Ego te* to, sicut cætera verba eiusdem for- *absoluo.* mæ: preces etiam laudabiles adduntur, quas seruent confessores, quia eos in præsentia instruere non intendimus, pronunc hæc sufficiant.

De Ministerio.

QVamuis presbyteri in sua ordi- *Sacerdos* natione, à peccatis absolucendi *approbat²* potestatem accipiant, nullus tamen *abordina-* poterit confessiones audire, nec ad *rio est mi-* id idoneum se reputare, nisi paro- *nister hu-* chiale beneficium habuerit, aut ab *ius sacra-* Episcopo fuerit approbatus. *menti.*

Et cum atrociora crimina, ma- *Casuum* ximis sunt digna flagitiis, sanctissi- *reservatio*

me in Ecclesia Dei institutum est, ut crimina grauiora non à quibusuis, sed à summis Pontificibus absoluantur, quæ suo iudicio sunt reseruata (nisi ex speciali priuilegio, ut puta Bullæ Cruciatæ, approbato confessori committantur) Hoc idē Episcopis omnibus in sua cuiusque diœcesi conceditur, ut possint sibi casus reseruare.

In articulo mortis nulla est reseruatio.

Laicus an possit esse minister.

Tamen in articulo mortis, cum nulla sit reseruatio, omnes sacerdotes, quoslibet pœnitētes, à quibusuis peccatis & censuris absoluerē possunt. *Concil. Trid. Sess. 14. cap. 7.*

Laicus an possit esse minister. Laicus nunquam est huius sacramenti minister, nec poterit absoluerē à peccatis, est tamen dignus venia ex sacerdotis desiderio, qui socio confitetur turpitudinem criminis. *Can. quem pœnit. 88. de pœnit. distinct. 1.*

Tres partes pœnitentia.

De partibus sacramenti Pœnitentia.
Qui remissionem peccatorum implorat, tres illas partes seu actiones adhibeat, contritionem videlicet, confessionem, & satisfactionem; quæ totam hominis ad Deum conuersionem & renouationē com-

SECT. 3. CAP. 4. 87.

complectuntur: de quibus ita D. Cyprianus: perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre, in corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas & satisfactio, vt quibus modis Deum offendimus corde, ore, & opere: eisdem placare curemus: Corde per contritionem, ore per confessionem, ac opere per satisfactionem.

De Contritione.

Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commissio *Contritio-
nis definitio.* propter Deum, cum proposito non peccandi de cætero. *Concil. Trident. Sess. 14. cap. 4.*

Dolor de peccatis est duplex, *Dolor de peccatis duplex.* perfectus, cum quis odit peccatum supra omne odibile, & dicitur contritio: imperfectus, cum quis odit peccatam, sed non supra omne odibile, & dicitur attritio.

Est attritio dolor imperfectus, qui ex turpitudine, vel gehennæ, & pœnarum metu concipitur: qui si voluntatem peccandi excludit, cū sacramento pœnitentiæ hominem ad statū gratiæ reducit. *Conc. Trid. dist. 4. versi. illam vero.* *Attritio quid?* *In*

88. ITINER. ORDIN.

En contri- In contritione duplex est dolor, *tione, du-* alius est sensitivus, & alius intelle- *plex dolor.* Activus. Sensitivus est consistens in exterioribus actibus, scilicet lachrymis, singultibus & tusionibus, qui licet sit bonus, laudabilis, & magni meriti, non est tamen necessarius ad contritionem. Dolor intellectivus est quædam peccati displicentia, supra omne odibile, & requiritur ad perfectam contritionem.

Contritio perfecta. Contritio perfecta, includere debet in se confitendi, & satisfaciendi propositum, & propositum formale amplius non peccandi. Debet etiam quis habere, vel specialem de singulis peccatis, vel generalem contritionem, omnia detestando.

De confessione.

Confessio- nis defini- tio. **C**onfessio sacramentalis, est peccatoris accusatio seclera de suis peccatis, coram proprio Sacerdote, ut ab illo sacramentaliter absolvatur, quæ duplex est, valida, & inualida.

Confessio- nis condi- tiones. Confessio valida est, cuius sunt 16. conditiones, in his versibus con-
tenta.

Sic

SECT. 3. CAP. 4. 89

Sit simplex; humilis; confessio pura,
fidelis,

Atque frequens; nuda, discreta, libens,
verecunda.

Integra, secreta; lachrymabilis, acce-
lerata,

Fortis & accusans; & sit parere pa-
rata.

Simplex, id est, sine duplicitate *Simplex.*
ac arte, aperrè peccata declarando.

Humilis, id est, cum cognitione, *Humilis.*
subiectione, verbis humilibus, ge-
nibus flexis, & capite discooperto.

Pura, id est, sine admixtione im- *Pura.*
pertinentium; confitendo peccata
sua, & non aliena.

Fidelis, id est, vera sine menda- *Fidelis.*
cio, dicendo certa pro certis, dubia
pro dubiis.

Frequens, id est, sæpe confitea- *Frequens.*
tur, vel quoties conscientia dictat
esse vtile, ad vitanda peccata.

Nuda, id est, sine inuolucris, & *Nuda.*
obscuritate verborum.

Discreta, id est, eligendo idoneū *Discreta.*
Confessorem; vtendo verbis hone-
stis, numerando, & declarando pec-
cati circumstantias.

Libens, id est, spontanea, non *Libens.*
coacta,

90 ITINER. ORDIN.

coacta, non timore pœnæ, sed vt concilietur Deo.

Verecunda:

Verecunda, vt scilicet erubescat, & non glorietur cum male fecerit.

Integra.

Integra, id est, confitendo omnia peccata mortalia, nullū occultando.

Secreta.

Secreta, quantum ad conditionem fori, in quo de occultis conscientie agitur.

Lachrymabilis.

Lachrymabilis, primo quoad dolorem de peccato commissio.

Accelerata.

Accelerata, vt scilicet, non differatur de die in diem.

Fortis.

Fortis, id est, superans timorem, & pudorem.

Accusans

Accusans, seipsum, & non alium.

Parere parata.

Parere parata, id est, paratus & obediens confessor, vt satisfactionem pro peccatis debitam libenter acceptet. Ex his, quinque solum necessariis, scilicet, integra, vera, dolorosa, accusans, & parere parata.

Quibus casibus confessio fiat inuvalida.

Inuvalida confessio fit, ex septem casibus: in quibus est iteranda: quatuor ex parte confitentis, & tribus ex parte confessoris. Primo, si desit omnino contritio de præteritis, vel defuit animus non peccandi de cætero, vel non adimplendi, id ad quod tenetur.

Secun-

SECT. 3. CAP. 4. 91

Secundo, si confessio non fuit integra ex malitia, vel verecundia, aut ex crassa negligentia, vel ignorantia culpabili.

Tertio, si ex contemptu, pœnitentiâ sibi adiunctâ adimplere noluit.

Quarto, si pœnitens existens excommunicatus, prius absolutus fuit à peccatis, quam ab excommunicatione.

Quinto, si confessor noluit, id est, non habuit intentionem absoluendi.

Sexto, si confessor fuit omnino ignorans, eiusque ignorantia, non supplet scientia pœnitentis.

Septimo, si confessor non potuit absolueret, quia non habuit iurisdictionem, vel erat publicè suspensus, excommunicatus, vel interdictus.

Confessor debet habere quinque *Confessionis* conditiones, scilicet, potestatem *absoluendi*, scientiam, prudentiam, *probitatem*, & sigillum.

Omnes adulti, postquam ad annos discretionis peruenerint, tenentur confiteri, saltem semel in anno, tempore scilicet *Quadragesime*. c. omnis utriusq; sexus. 12. de pœnit.

¶ re-

remis. quia cum confessio sit in-
ter præcepta affirmatiua, non obli-
gat nisi loco, & tempore, scilicet
determinato ab Ecclesia: vt infra de
pœnitentia dicam.

De satisfactione.

*Satisfa-
ctiones de-
finitio.*

Satisfactio sacramentalis, est pas-
sio voluntaria pœnæ, pro peccato
à Confessore impositæ ad placandū
Deum, cum proposito eum amplius
non offendendi.

*Satisfa-
ctio neces-
sitas.*

Cum dimissa culpa, teneatur
quis pœnam peccati soluere, ideo
oportet satisfacere pro peccatis
Deo, ne illo tremendo Purgatorii
igne, in futura vita cruciemur.

*Satisfa-
ctio fieri
potest uno
ex tribus
modis.*

Vno ex tribus modis potest homo
Deo satisfacere, per pœnalia opera
in hoc mundo à Sacerdote im-
posita, vel à seipso voluntariè assum-
pta.

Secundo modo fit satisfactio per
Indulgentiarum concessionem.

Tertio modo in alio sæculo acer-
bissimo illo Purgatorii igne.

De Indulgentijs.

Quia supra diximus, per Indul-
gentias satisfactionem posse
fieri,

SECT. 3. CAP. 4. 93

fieri : ordinandus sequentia notet,
& si Indulgentiarum plenam desi-
derauit notitiam, supradictos con-
sultat Doctores.

Indulgentia est remissio pœnæ *Indulgen-*
temporalis, debitæ pro peccato a *tia defini-*
ctuali iam dimisso concessa, ex- *tio.*
stenti in gratia, facta à Prælato Ec-
clesiæ, ex rationabili causa.

Potestatem concedendi Indul- *Quo iura*
gentias, traditam esse à Christo Re- *sunt in-*
demptore nostro, quando Aposto- *dulgentia.*
lis dixit : *Quorum remisit pecca-* Ioan. 20.
ta, &c. tenet communis Catholico-
rum schola : quia in illis verbis non
tantum intelligitur, absolutio à
culpa, sed etiam à pœna : vt colli-
gitur ex *Concil. Tridentin. Sess. 25.*
decreto de Indulgentiis, & Sess. 21. cap.
fin.

Ex superabundantia meritorum *Quibus*
Christi & Sanctorum, thesaurus in- *meritis*
dulgentiæ aggregatur, habetur in *thesaurus*
Extrauag. *unigenitus. de pœnit. & re indulgen-*
mis. Nam Sancti multa opera satis- *tiarum*
factoria fecerunt, quibus ipsi ad sa- *aggrege-*
tisfaciendum non indigebant, vel *tur.*
quia peccato carebāt, cuius ratione
temporaliter essent puniendi, vel
quia

quia pro peccatis dimissis, plura opera satisfactoria, quam debebant, Deo obtulerunt. Nā Spiritus sanctus docet, maiores pœnas passum fuisse Iob, quā eius peccata merebantur. Nam inquit: Utinā appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris, hæc grauior appareret sic dicendū est de aliis Sanctis. Christus præcipuè Redemptor noster absq; eo quod peccatū haberet nullū, pro quo debuisset satisfacere, multa opera supererogationis fecit, multosq; labores, & ærumnas est passus: ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris, non autem nostris tantum, sed & pro peccatis totius mundi, imò pro infinitis mūdīs, si essent: cū minima gutta sanguinis eius, & minimus dolor, sit infinitæ satisfactionis, & valoris. Et sancti (licet aliquando peccauerint) multa tormenta passionisque, & flagella passi sint, maiora multò quā debuerint: & ex superabundantia etiam meritorum ipsorum, cum meritis infinitis Christi, congregatur thesaurus Ecclesiæ infinitus, vt à Vic-

SECT. 3. CAP. 4. 95

rio Christi, fidelibus dispensetur, & sic est infinitus thesaurus, & per Indulgentiarum concessionem nobis applicatur.

Papa applicare potest supradicta *Quis pos-*
opera Christi, & Sanctorum, in sa *fit indul-*
tisfactionem pro alienis peccatis, *gentias*
indulgentias concedendo: *Vfus concedere?*
enim Ecclesie, & auctoritas confir- *I. Cor. 4.*
mat, auctoritateq; D. Pauli constat,
dicentis: *sic nos existimet homo, ut*
Ministros Christi, & dispensatores my-
steriorum Dei. Et iterum ait: *Di-*
spensatio mihi credita est.

Possunt etiam Indulgentias con- *I. Cor. 9.*
cedere Patriarche, Primates, Sedis
Apostolice legati, Archiepiscopi &
Episcopi subditis duntaxat suis, pa-
ter ex cap. *quod autem. cap. nostro. de*
pœnit. & remis. Extrauag. *unigeni-*
tus. eodem tit.

Indulgentia non est absolutio à *Ad quid*
pœna luenda in Purgatorio; sed est *valeant*
illius pœnæ recompensatio, (verbi *indulgen-*
gratia.) Ioannes erat in Purgatorio *tia?*
per annum passus, recompensat
illam pœnam per alienas passionem,
Christi, scil. & Sanctorum, quæss Pa-
pa thesauri Ecclesie dispensator, illi,
per

per Indulgentias applicat. Indulgentiæ, tantum pœnæ temporalis relaxant; quantum fuit expressè per illas concessum: vt constat in *Extravag. vnigenitus*, de *pœnit. & remiss.* vbi constat Papam posse, virtute thesauri Ecclesiæ, aut totalem, aut partialem pœnam temporalem pro peccatis luendam, relaxare.

An valent Indulgentiæ, tantum valent, an quantum sonant, si quatuor concurrant: auctoritas concedentis: Secunda gratia in accipiente: *Tertia* causa iusta concedendi Indulgentias: & *denique* vt adimpleat quis indulgentiam, eo modo, & ordine à concedente constituto.

Possunt ne Animabus existentibus in Purgatorio possunt Indulgentiæ concedi, per modum suffragii, id est, ex Dei acceptione, & misericordia, quia Romanus Pontifex non potest auctoritatiuè Indulgentias animabus in Purgatorio existentibus cōcedere, cum iam sint extra iurisdictionem Ecclesiæ militantis, sed per viam impetrationis, soluantur orationibus aliorum: vt in can. anima defunctorum. l. 3. q. 2.

De Purgatorio.

Qui in hac vita, per pœnalia opera, vel indulgentias, non satisfecerit, in purgatorio satisfacere *Purgatorium esse* tenetur. Et licet hæretici purgatorium esse negent, Ecclesia tamen 2. Mach. Catholica Spiritu sancto edocta, ex 12. sacris literis, antiquorumque Patrum traditionibus, purgatorium & 21. esse docet: & constat ex doctrina Matth. 5. D. Paul. *Vniuscuiusq; opus manifestum erit: dies enim Domini declarabit: quia igne reuelabitur, & uniuscuiusq; opus quale sit, ignis probabit.* Luc. 22. 1. Cor. 3. Quem locum omnes Catholici Patres de igne purgatorij intelligunt, quo expiantur, post mortem corporis, animæ quæ non satis defœcatæ siue purgatæ decesserunt: ut probant supradicti Doctores, & quamplurima Concilia, & ultimo Concil. Trident. Sess. 25. decreto de purgatorio.

Purgatorium est locus in quo fidelium animæ, non plenè in hac vita à peccatis expurgatæ, post mortem corporis, à reliquiis peccatorum & superfluis sordibus mundantur, expiantur. *Purgatorium quid?*

E

Ignis

98 ITINER. ORDIN.

Ignis purgatorij grauis.

Ignis purgatorii, est miro quodammodo grauis, excedit omnem poenam quam vnquam passus est aliquis in hac vita: nunquam in carne tanta inuenta est poena, licet mirabilia passi sint Martyres tormentata. *tex in can fin. de poe in dist 7. can.*

Ignis purgatorij idem qui inferni.

qui in aliud. dist. 25. Est enim ignis purgatorii eiusdem rationis cum igne inferni: vt D. ait Gregor eodem igne rutilat aurum, &umat palea, Et Sanctus Augustinus: eodem igne purgatur electus, & crematur damnatus.

Anima an semper in purgatorio purgantur?

Et non semper animæ in purgatorio purgantur, sapissime enim Deus constituit aliquibus alia loca, vbi propter occulta eius iudicia purgantur: vt pater dialogis D. Gregor. *lib. de Paschasio diacone & de viro in balneo posito.*

Quomodo differt ignis purgatorij à poena inferni?

In inferno poena est perpetua, in omnem æuū duratura, iuxta illud, in inferno nulla est redemptio. In purgatorio poena est temporalis & suo tempore finienda. Ecclesia proinde rectè pro fidelibus defunctis sacrificia offert, elemosynas largitur, & orat, vt eo citius, Dei

misc-

SECT. 3. CAP. 4. 99

miseri cordiam impetrent, & à pœ-
na illa purgatorij liberentur: quia
hi, qui cum pietate dormitionem 2. Macha
acceperunt, optimam habent repo- beor. 12.
sitam grariam: sancta ergo & salu-
bris est cogitatio, pro defunctis
exorare, ut à peccatis solvan-
tur.

De effectu sacramenti Pœnitentia.

Cum remissionem peccatorum
& collationem gratiæ sacra-
mentum pœnitentia operetur pro-
fecto erit singularis vis & effectus
huius sacramenti vita æterna, ut
pollicetur Propheta Ezechiel. Et Ezec 13.
regnum Cælorum appropinquare, Sap. 11
Christus Dominus testatus est, & Matth. 3.
in multis sacra Scripturæ locis, ubi & 4.
pœnitentia exigitur, remissio pec- Luc. 15.
catorum promittitur. Hæc est, E. 1 & 17.
uangelicæ prædicationis exordium. .Cor. 7.
Angelorum in cælis gaudium Hæc loc. 2.
lapso erigit, sanctos curat, imbe- Act. 2.
cilles roborat, mortuos vivificat Mar-
perditos restituit, omnia quæ, ec Hier. 18.
catum vitiat, pœnitentia in nobis Ioan. 3.
redintegrat, hæc dæmones & vitio-
rum pestis superamus: hæc meritas
pœnas auertimus, Dei placamus
E. 2. iram,

100 ITINER. ORDIN.

iram, conciliamus gratiam, & denique æternam gloriam comparamus.

De suscipientibus hoc Sacramentum.

CVM pœnitentiæ sacramentum sit peccatoribus institutum, secunda post naufragium tabula; sequitur quod Angelus non erit capax huius Sacramenti, nec innocentes, qui nullum peccatum actuale habuerunt, & per consequens nec Diua Virgo Maria, quæ nec actuale, nec originale peccatum unquam habuit (licet sit capax gratiæ Sacramenti pœnitentiæ.) Sequitur præterea beatos in patria existentes non indigere pœnitentiâ, cum non sint in via, aut obnoxij peccato, aut pœnæ. Nec damnati, cum fiat extra, & non sunt capaces pœnitentiæ, licet habeant dolorem & tristitiam præteritorum peccatorum, nihil tamen ob hoc merentur, cum non sint in statu merendi & demerendi, de quibus dicit Sapiens, intra se pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes,

Sap. 3.

De

SECT. 3. CAP. 4. 101

De praecepto poenitentiae.

PRaeceptum poenitentiae statim à peccato commissio, quantum ad actum contrarium, de non complacendo in peccato obligat: at vero praeceptum poenitentiae, quatenus praeteritorum peccatorum includit contritionem & satisfactionem, obligat de iure diuino, quando mortis naturalis vel violentae periculum imminet: tenetur quoque statim poenitere qui est Sacramentum aliquod suscepturus, & ministraturus. Omnis utriusque sexus fidelis tenetur, semel in anno, omnia sua integraliter peccata confiteri, tempore, scilicet quadragessimae, iuxta communem Ecclesiae determinationem.

Forma absoluendi à peccatis.

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, saluet & confirmet in omni opere bono, & perducatur te in vitam aeternam. Amen.

Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, suspensionis, vel

E 3. inter-

interdicti, à quo ego te possum absol-
 uere, absoluo te, & restituo te,
 sanctis Sacramentis Ecclesiæ. & v-
 nitati fidelium, in nomine Patris, &
 Filii, & Spiritus sancti, Amen.

Dominus noster Iesu Christus
 te absoluat, & ego auctoritate ipsi-
 us, qua fungor te absoluo, ab om-
 nibus peccatis tuis in nomine Pa-
 tris, & Filii, & Spiritus sancti.

Passio Domini nostri Iesu Chri-
 sti, & merita Beatissimæ Mariæ
 semper Virginis, & omnium San-
 ctorum, qui equi boni feceris, &
 mali patieris, sit tibi in r. m. s. sio-
 nem peccatorum, in augmentum
 gratiæ & præmii vite æternæ.
 Amen Vade in pace, & au. t. s.
 noli peccare.

CAPUT V.

DE SACRAMENTO

Eucharistia.

*Huius
 Sacramē-
 ti excellē-
 tia &
 virtus.*

Nihil in sacrificiis maius esse
 potest, quam corpus & san-
 guis Christi: nec vlla oblatio hac
 potior est, sed hæc omnes præcellit,
 quæ pura conscientia, Domino of-
 ferenda est, & pura mente sumēda,
 atque ab omnibus veneranda, & si-

EUC

eut potior est cæteris, ira potius ex-
 tolli & venerari debet. *Can. nihil. 8.*
de consec. dist. 2. & cum nihil habeat
 Ecclesia dignius, sublimius, admi-
 rabilius & efficacius. Ita in multis *Gen. 18.*
 sacrae Scripturae locis, fuit præfigu-
 ratum. Azymus panis & subciperi. *Gen. 14.*
 eius à Sara Angelis præparatus: & 3. Reg.
 sacrificium panis & vini Melchise-
 dech. Et panis quem capiti Eliæ *Exod. 12.*
 Angelus ad manducandum ex iti- *Deut. 8.*
 nere fatigato apposuit: & agnus ille
 Paschalis, & manna in deserto pa-
 tribus exhibitum, hoc Sacramentū
 indicabant. Et cū eius singularis sit
 virtus, admirabilis vis, ideo diuersis
 ac mirabilibus nominibus, singula-
 res virtutes significantibus illustra-
 tur

Dicitur Eucharistia, id est, bona *Eucharis-*
 gratia, quia in eo, Christus, qui *ita nomi-*
 gratia & virtute pollens est, seip. *na.*
 sum nobis exhibuit, & in eo conti- *Euchar.*
 netur. *Ioan. 1.*

Hostia, quia ipse pro nobis mor- *Hostia.*
 talis, & passibilis factus, in ara Cru. *Matt. 27.*
 cis se obtulit, pro nobis sanguinem
 preciosum effundens.

Sacrificiū, quia offertur, sumitur, *Sacrificiū*

1. Cor. 11. & consumitur: estque illius cruenti sacrificij rememoratiuum.

Sacramentum. Sacramentum, quia in ea plusquam in aliis Sacramentis, Diuina latent mysteria, & signa sacram rem significantia,

Sinaxis. Sinaxis, primo conciliatio, seu 1. Cor. 10 communio, quia hoc diuino Sacramento confirmatur arctissima illa coniunctio mystici corporis cum capite Christo.

Viaticū. Viaticum, quia spiritualis cibus est, quo in huius vitæ peregrinatione sustentamur, & munimur: & viam nobis ad æternam gloriam feliciter præparat.

Cœna. Cœna, quia Saluator noster, quo vehementius commēdaret mysterij illius altitudinem, in vltima cœna illud instituit: cuius descriptio est.

Eucharistia definitio. Eucharistia est Sacramentum, in quo sub specie panis & vini, vel alterius eorum verum corpus & sanguis Christi continetur.

In sit, nō vel Et licet sint duæ materię, totidemque formæ, est tamen vnum
ira Sa- Sacramentum integrale, quod ex
mēta. illis duabus perficitur: & dicitur
Sacra-

Sacramentum geminæ rei. *cap. cum Mattha. 6. de celebr. Miss.* nam quæ admodum in hoc Sacramento, sunt duo signa particularia, id est, duo particularia Sacramenta, scilicet panis & vini species, & vnum integrale signum, id est, vnum integrale sacramentum, species scilicet panis & vini simul sumptæ, quæ nutritionem spiritualem significat, ita quoque sunt duo partialia Sacramenta, & vnum integrale.

De institutione & necessitate Sacramenti Eucharistia.

HOC Sacramentum fuit à Chri- *Institutio.*
sto Domino nostro institutum *Matt. 26.*
in vltima illa cœna, cum panem in *Marc. 14.*
corpus, & vinum in sanguinem *Luc. 22.*
mutauit, dicendo: Accipite, Hoc
est corpus meum. *Concil. Trident.*
Sess. 13. c. 2. can. quia corpus. 35. de
consec. dist. 2.

Et hoc tribus de causis, prima vt *Quare*
suum ineffabilem manifestaret no- *hoc Sa-*
bis amorem, adimplendo illud cœ- *cramentū*
lestè promissum, scilicet, Ecce vo *fuit insti-*
biscum sum, vsque in consumma- *tutum.*
tionem sæculi. Et vt animæ nostræ

E. 5. ali-

alimentum esset, quo vitam spiritua-
lem tueri, & conseruare possi-
mus. Altera vt Ecclesia perpetuum
sacrificium haberet, quo peccata
nostra expiarentur, vt si quid peccan-
do inimicitiae contraximus, Dei
gratiā nobis conciliemus & amorē.

*De neces-
sitate Sa-
cramenti
Euchari-
stie.
Ioan. 6.*

Sacramentum Eucharistiæ, est
necessarium præcepto Domini di-
cētis: Nisi manducaueritis carnem
Filii hominis, & biberitis eius san-
guinem, non habebitis vitam in
vobis. Nam effectus Eucharistiæ,
vt quis membrum Christi efficiat-
ur, est de necessitate salutis. *Extra-
uag. vnā sanctam. de maiorit. &
obed. can. quoniam vetus. 24. q. 1.* Et
iste effectus Sacramenti Euchari-
stiæ, per solum propositum perci-
piendi illud, consequitur, & habe-
tur quando baptismus absque reali
susceptione Eucharistiæ percipi-
tur. Adultis est necessaria realis sus-
ceptio Eucharistiæ, de iure diuino,
ita quod si per contemptum, aut
negligentiam, ab hoc venerando
Sacramento se abstinēt, non ha-
bebunt vitam æternam.

De materia huius Sacramenti.

Cum

CVM de fide sit determinatum, *Duplex*
Sacramētū Eucharistię corpore *materia*
constare simul & sanguine Domini *huius Sa-*
nostri Iesu Christi, duplicem esse *cramenti.*
materiam, & quo ad corpus, & quo
ad sanguinem, constat manifestè.

Panis triticeus, aqua naturali cō- *Panis tri-*
coctus, est legitima materia Sacra- *triticus est*
menti Eucharistię, quo ad corpus. *materia.*
Concil. Flqren. de Sacram. Concil.
Trid. Sess. 13 cap. 3. can. in Sacram. de
consecr. dist 2. Quare si tritico mis-
ceantur aliqua diuersi generis gra-
na, ita quod species tritici corrup-
patur, non erit materia: nec in pane
alterius speciei potest fieri conse-
cratio, vt hordeaceo, milio, & mai-
cio: nam quamuis sint fruges de ge-
nere frumenti, quod est nomen ge-
nerale ad omnes aristarum fruges,
non tamen sunt de genete tritici:
nec in amidone potest fieri conse-
cratio, quia corruptum triticum
est: nec in pane cocto alia quam
naturali aqua: nec in massa cruda,
nam materia debet esse panis, quo
homines communiter vtuntur.

Panis debet esse azymus, cū Chri- *Panis az-*
stus Redemptor noster primo azy- *zymus.*

Matt. 26. morum die, quo nihil fermentati domi habere licebat Iudæis, hoc Sacramentum confecerit: neque tamen ea qualitas, adeò necessaria exsternanda est, ut si illa desit, Sacramentum confici non possit, cum etiam sub pane fermentato, verè fiat consecratio: sed nemini licet priuata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Ecclesiæ suæ ritum mutare, cum Latini in azy-mo, Græci vero in fermentato cō-ficiant: ex declaratione Concilij Florentini.

*Vinum
vitis est
materia
quo ad
sanguinē.*

Vinum vitis est materia huius Sacramenti, quo ad sanguinem: quare vinum malogianatorum, mororum, nec sidra, nec ceruisa, nec alterius fructus liquor, quam vitis, erit huius Sacramenti materia, nec vinum coctum, si per decoctionem speciem mutauit, ut si fit, vulgò dicitur (*arrope*) nec in vinum limphatum, quod vulgò dicitur (*hypocras*) & (*aguardente*) quia per mitionem, & decoctionem vini, naturam amittit, nec in aceto potest consecratio fieri: secus tamen est in vino acescente, vel pa-
rum.

SECT. 3. CAP. 5. 109

rum acre: vva matura, musto nondum expresso, non potest esse materia huius Sacramenti: nam succus vuarum ante expressionem, neque vinum, neque mustum est.

In musto licet possit consecratio *In musto fieri*, vt decisum extat in *can. cum an possit omne 7. de consecr. distin. 2. non ta-* consecratio fieri?
men sine magna necessitate fiat.

In lora, quæ vulgo dicitur (*vi. In lora, nada, o majuelo*) si parum aquæ misceatur, ita vt ab omnibus vinum consecrari iudicetur, poterit consecratio fieri: idem dicendum est de vino limphato, si non mutat speciem vini.

Modica aquæ permistio requiritur, & misceri debet de necessitate *Aqua est* vino miscepræcepti. *Concil. Florent.* nam sancenda.
guinem & aquam, de Christi latere Ioan. 19. fluxisse sacræ literæ docent: tum quia aqua populum designat, & vnio populi Christiani cum Christo in mixtione præfiguratur: debet in modica quantitate apponi, vt maior pars sit vini quam aquæ, iuxta decisionem Honorij III. c. *pernitiosus. 13. de celeb. Miss.*

De forma Sacramenti Eucharistia.

E 7. Dux:

HO ITINER. ORDIN.

*Due sunt
forma.*

Dux sunt huius Sacramenti par-
tiales formæ, alia est corporis,
& altera sanguinis Domini nostri
Iesu Christi.

*Forma
consecra-
tionis cor-
poris.*

Forma præcisa consecrationis
corporis Christi est ista, scilicet. (Hoc
est enim corpus meum) sicuti Eu-
angelistæ tradunt. *can. quia corpus.*
Matt. 26. 95. *can. panis.* 4. *de consecr. distincti.*
Luc. 22. 2. *cap. cum Martha. de celebrat.*
Marc. 14. *Miss.*

*Alia ver-
ba in con
secratione
prolata,
an sint de
essentia.*

Licet in consecratione alia ver-
ba proferantur, scilicet. (*Qui præ-
secratione die quam pateretur, &c.*) & illa (*ac-
cipite & comedite*) & *ly (enim)* & illa
(*novi & æterni testamenti, &c.*) Et
omnia alia, quæ consecrationem
ipsam præcedunt, & subsequuntur,
tantum sunt de necessitate præcep-
ti, ita ut omittens illa, vel illorum
aliquid, data opera: vel ex magna
negligentia, peccaret mortaliter,
sed nihilominus Sacramentum per-
ficeret, supradictis verbis.

*An una
forma de-
pēdeat ab
alia?*

Forma consecrationis panis, nō
dependet à forma consecrationis
vini, vel è contra, nam prolata for-
ma cuiuscunque speciei, verè con-
secratur illa species, sine alia, licet

SECT. 3. CAP. 5. III

nam sine alia consecrare grauissimum esset sacrilegium. *can. compendimus. 12. de consecr. dist. 2. nisi hoc ex accidenti euenire contingat: ut in can. nihil contra ordines. 7. q. 1.*

De Ministro huius Sacramenti.

DVplicem Ministri actionem, in hoc Sacramento reperiri constat: alteram circa ipsius consecrationem, & aliam circa administrationem & distributionem.

Minister consecrationis est Sacerdos ritè & legitimè ordinatus, ieiunus, nō impeditus aliquo mortali peccato, vel prohibitus celebrare. *cap. firmiter. §. una. de sum. Trinit.*

Sacerdos in mortali peccato existens, non ieiunus, excommunicatus, suspensus ab officio & beneficio depositus, verbaliter, vel actualiter, degradatus, schismaticus, catholicus, & etiā hæreticus dicens de facto debitā formā, super debitā materiā, cū debita intentione, saltem faciēdi, quod Catholica Ecclesia facit, verum conficit Sacramentū, licet grauissimè peccet cōsecrādo, & mortale sacrilegiū committat.

112. ITINER. ORDIN.

mittat. *can. connoctet. & per tot. 1. q. 1.* Laicus non baptizatus, mulier, mutus, & licet ordinentur, consecrare non possunt.

Dispensationis minister.

Circa administrationem, & distributionem est proprius minister & ordinarius huius sacramenti, Sacerdos Parochus, etiam extra quadragessimam.

Religiosi verò Sancti Francisci, Dominici, & Societatis Iesu, & alij priuilegiis ipsorum participantes, possunt intra annum Eucharistiam ministrare, excepto Paschatis tempore, in quo debet quis, in propria parochia communicare, non obstante priuilegio generali.

In necessitate quis sit minister?

Tempore necessitatis, vt in articulo mortis, non solum quilibet sacerdos, ministrare potest, verum etiam Diaconus ex commissione sacerdotis. *can. Diaconos. 93. distin. can. presente eadem.*

Laicus nō potest ministrare.

Laicus, & mulier, nō possunt ministrare, etiam quauis existēte necessitate, nec licet sacramentum recipere ab hæretico, schismatico, degradato, excommunicato, publico peccatore ab ecclesia nō tolerato.

Quæ.

Quæ in hoc Sacramento præcipua mysteria continentur.

Sunt maximè admiranda quæ in hoc sacramento, verbis consecrationis effici fides catholica sine ulla dubitatione credit ac confitetur.

Primum est: Corpus Christi Domini nostri, quod natum ex Virgine, in cœlis sedet ad dexteram Patris omnipotentis, continetur sub specie panis: & sanguis Christi, sub specie vini, ex vi sacramenti, & sub utraq; specie continetur anima per concomitantiam, & verbum æternum, secunda scilicet persona Trinitatis, per unionem hypostaticam: Pater verò & Spiritus sanctus, per unitatem essent. æ.

Totus Christus est sub qualibet specie sacramenti: nam sub specie panis continetur etiam sanguis, per concomitantiam: similiter & sub specie vini continetur corpus, & sub qualibet parte separata ab alia etiam totus Christus continetur. *Sub qua-
libet spe-
cie sacra-
menti to-
tus Chri-
stus conti-
netur.*

Trident. sess. 13. cap. 3. & can. 3. can. ubi pars. 78. de consec. dist. 2.

Habetque corpus Christi easdè
pro-

114 ITINER ORDIN.

proprietates absolutas in sacramēto, quas extra Sacramētum habet.

Qualiter Nec est in hoc sacramento circumscriptiue, nec definitiue, sed *est Christi* præsentatiter & sacramentaliter, *in Eucharistia* modo supernaturali.

An corpus Christi mouetur, ad motum specierum, *moueatur* non tamen alteratur, neque per se, *in eucharistia?* neque per accidēs, alteratione specierum nam cum quantitas specierum nō sit corpus Christi, cum talis quantitas per se subsistat, ideo si quantitas illa fugiat vel calfiat, non fugit nec calefit corpus Christi: nec frangitur ad fractionē specierum; nec potest tangi corpus Christi: nec videri, quia nulla potentia naturalis potest egere circa obiectum, nisi circum scribatur superficie, & nō idum quantitatium habeat; quæ non competunt corpori Christi in Eucharistia.

Consecratione perfecta Consecratione peracta, remanet ibi corpus Christi, non panis neque vinum, nec resoluitur in aerem vel vaporem, nec annihilatur: sed vi sacrorum verborum. facta consecratione, in corpus & sanguinem Domini.

SECT. 2. CAP. 5. 119

mini transubstantiantur, & ita nulla elementorum substantia remanet: quamvis hæc omnia à sensibus aliena videantur.

Et tandem, accidentia, quæ aut *Accidèntia* oculis cernuntur, aut alius sensibus *sunt sine* percipiuntur, sine subiecto esse, mi *subiecto* ro quodammodo, & in explicabili ratione constat.

Aliquarum dubiorum Hypothesis.

Cum ex supradictis appareat, multa mirabilia esse in hoc Sacramento, quæ ostenduntur & definiantur si scilicet quæ substantia est eorum speculandum, argumentum non apparentium: ad pusillum tamen consolationem digne satisfaciet, sequentibus positionibus.

Quæritur, quomodo panis transubstantiatur in corpus Christi? *Transubstantiatio*
 Respondeo id fieri virtute diuina, *quomodo*
 quæ sicut vocat ea quæ non sunt, ut fiat?
 In hac etiam transubstantiat unam substantiam in aliam.

Quomodo in tam minima *Est totus*
 quantitate huius sacramenti est Christus in *mini-*
 stus secundum totam eius quantitatem? *ma quan.*
 R. ibi esse per modum substantiæ, quæ *titate?*
 saluatur tam in magna, quàm in *nima*
 minima.

116 ITINER. ORDIN.

nima quantitate: vt eadem est aqua in flumine, & in vase: ac licet ibi sit secundum propriam quantitatem, tamen non est modo quantitatio, videlicet per extensionem eius in ordine ad locum: sed per internam extensionem, in ordine partium inter se, vt vbi oculus est, auris non sit, &c.

Quomodo sit in pluribus hostijs. Q. quomodo eodem tempore sit in cœlo apud Patrem dimensuè, & in sacramento ac in pluribus hostijs? R. in cœlo esse dimensuè, & sensibiliter apud Patrem: in sacramento est sacramentaliter, quia plura in ipsum conuertit. Ideo non repugnat, quod in pluribus hostijs sit, quia plures in ipsum conuertuntur: vt vox, licet vna sit, in pluribus auribus tota inuenitur, & si quis sit in thalamo pleno speculis, in vnoquoque eorum videntis imago apparet, & præterea per Dei potentiam vnum corpus in pluribus locis esse potest.

Quomodo fiat in instanti? Q. hæc conuersio quomodo fiat in instanti? R. Quia id fit virtute diuina, quæ operatur in instanti: vt generatio, quæ fit in instanti, & sol mun-

SECT. 3. CAP. 5. 117

mundum illuminat, cum agens infinitæ potentia ac virtutis sit.

Q. Cū Christus sit in cælo, quomodo subito descendit in hostiam? R. id non fieri per motum localem, sed quia hostia conuertitur in corpus Christi. *Quomodo descendas in hostiā.*

Q. quomodo totus Christus est sub qualibet parte hostiæ, & vtraque specie? R. id fieri, quia ibi est per modum substantiæ, quæ tota est sub qualibet parte diuisa, vt aquæ, aeris, &c. & anima tota est in toto, totaque in qualibet parte. *Quomodo est totus in qualibet parte.*

Q. quomodo Christus sit in hoc sacramento, ac tamen non sit in loco? R. quia licet ibi corporaliter adsit, non tamen circumscriptiue, nec definitiue, sed sacramentaliter, & inuisibiliter, spiritaliq; modo. *Quomodo non sit in loco.*

Q. Accidentia quomodo ibi absque subiecto? R. Virtute diuina, miro quodammodo nobis incognito, & remanent accidentia sine subiecto in solatium sensuum, ac in merito fidei. *Accidentia quomodo sine subiecto?*

Q. quomodo ad definitionem specierum desinat ibi esse corpus Christi? *Quomodo definit esse?*

118 ITINER. ORDIN.

*scilicet corpus
Christi.*

sti? R. eum Christus habeat esse indeficiens nō propter hoc definit esse quodd sacramentum definat esse sacramentum, sed in sacramento definit esse ob specierum definitionem, quia absq; Christi mutatione tollitur habitudo eius ad species, sicut Deus, qui est indeficiens definit esse in creatura, eadē deficere.

Quomodo Q. Cū Christus sit in hoc sacra-
non vide mento quomodo non videatur?
atur: hri- R. quia est modo invisibilis, ac spi-
ritus in rituali, licet corporaliter adsit.

hoc, acra- Tandem supradicta, & reliqua
mento. omnia mirabilia facilius ex tribus

fundamentis solvuntur. *Primo*, quia
nitūsus fide, quæ captivū ducit in-
tellectum in obsequium Christi, ad
credendum ea omnia, quæ Christus
docuit. *Secundo*, quia non est im-
possibile apud Deum omne verbū.

Lucæ. 1. *Tertio*, quia Deus est infinitæ po-
Iob. 36. tentiæ, & ætuitatis, potest quæ
Deus plura facere quā intelligit is
noster int. ligere. Vnde Iob dixit.
*Ecce Deus magnus vincens sciētiā
nostrā.* *Quarto*, Christus esse

Ad Tit. 1. veritatem per essentiam, atq; men-
tiri non posse, vnde sequitur ve-

SECT. 3. CAP. 5. 119

zum dixisse quando pronuntiauit. Ad Heb.
hoc est corpus meum. 6.

De recipientibus Eucharistiam.

Vidus huius sacramenti consistit
in preparatione, & sumptione,
communis candi tempore & ritu.

Preparatio, alia est animi, cuius *Prepara-*
quinq; sunt præcepta, prin^o ut ac *tiō huius*
cedens probet seipsum confessione *Sacra-*
sacramentali: & contritione præce *menti?*
dente, antequā de pane illo edat, & 1. Cor. 11.
de calice bibat, si aliquo peccato
est contaminatus, cuius poenitere
nec sse est. Discernat secūdo, hanc
fac. ā mensam, ab aliis profanis, &
cælestē hunc panē ā communi: &
quia est sacramētum amoris, vnus-
quisq; ā semetipso quærat, num pa-
cem cum aliis habeat, an proximos
verē ex animo diligat.

Præterea secum quisq; cogitet,
an indignus sit vt sacramentū tan-
tæ dignitatis recipiat. Et deniq; ex-
quiramus a nobis ipsis, an illud Pe-
tri, vsurpare nobis libet. Domine tu Ioan. 21.
scis quia amo te: vt sic dispositi vitā
æternam habeamus, & resuscitari
ad illā in nouissimo die mereamur. *Sūptio est*

Sumptio est triplex; sacramenti *triplex.*
tantum, vt qui Eucharistiā impuro 1. Cor. 11.

120 ITINER. ORDIN.

corde accipere non veretur, de
2. Cor. II. quibus Apostolus inquit: Iudicium
sibi manducat & bibit.

Spiritualiter Eucharistiam sumere dicitur, qui desiderio & Voto, celestem illum panem comedit, quæ fide viua incensis & per dilectionem; operatur.

Sacramentaliter & spiritualiter, sacram Eucharistiam recipiunt, qui prius se purgarunt; & debita dispositione accedunt ad sacramentum, & gratiam sacramenti accipiunt, fructusq; ex eo recipiunt.

*De cōm-
nicandi
tempore
& prae-
cepto.*

De communicandi tempore, de iure diuino nullum extat præceptum, sed cum sit præceptum affirmatiuum obligat suo tempore id est necessitas, scilicet in articulo mortis.

De iure ramen canonico, semel in anno, in paschate scilicet, tenetur quis Eucharistiam sumere. c. omnis utriusque de poenit & remiss. & tunc ieiunus accedat. Excipiuntur tamen à supradicta regula, qui cōdum rationis vsum, propter ætatis imbecillitatem habent, vt infantes & amentes. Qui vero iusto impedimento sunt detenti, aut confessoris
arbi-

SECT. 3. CAP. 5. 121

arbitrio & consilio, communionē deserunt, transgressores præcepti non iudicantur, quæ ad communicandi ritum pertinent.

Institissimis de causis communio- *Cōmunio*
nem, sub utraque specie laicis in- *sub utra-*
terdicit Ecclesia. Consecratio fit, *que specie*
in diuino & admirabili sacrificio *laicis in-*
Missæ, cæremoniis, ritibus, solem- *terdici-*
nitatibus in ipsa adhibitis, de quo *tur.*
sunt videndi præcipuè.

De Sacrificio Missæ.

INter cætera Ecclesiæ Sacramen- *De sacri-*
ta, illud constat esse præcipuum, *ficio Missæ.*
quod in Missæ officio supra men-
sam sacratissimi celebratur altaris,
hoc autem officium ipse Christus
instituit, cum nouum condidit te-
stamentum, disponens hæredibus
suis regnum, sicut pater suus sibi
disposuerat. Cœnantibus enim il-
lis, accepit Iesus panem, & gratias
agens, benedixit, ac fregit, deditq;
discipulis suis dicens: accipite &
manducate, &c. In quo diuino &
admirabili sacrificio, idem Chri-
stus est Sacerdos & hostia, dum in
ara Crucis seipsum obrulit cruen-
tè: quia verò per mortem, sacer-
dotium

dotium eius extinguendum non erat, dilectæ, sponsæ suæ Ecclesiæ, visibile relinquit sacrificium, quo idem quod in Cruce fuit immolatum representaretur, & in finē vsq; sæculi illius salutaris virtus, in remissionem peccatorū, nobis applicaretur, vt habetur in *Conc. Triden. Sess. 22. c. 1. & 2.* quod sit mediante sacrificio Missæ. Vt igitur huius sacrificij fructus vberior ac frequens hominibus proueniret, pia mater Ecclesia, Spiritu sancto edocta, instituit, vt diuinum istud sacrificiū multoties repereretur. Et cū natura hominum tardior ad diuinarū, & inuisibilium rerum contemplationem feratur, præcipit, vt in hoc sacrificio, sint mysticę benedictiones, lumina, Thymiamata, vestes, aliaq; id genus multa, ex Apostolica doctrina: quibus & maiestas tāta sacrificii commendaretur: & mētes fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa, ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem: excitarentur, vt ait *Conc. Trid. cap. 5.* Et cum in superioribus ordinandū instru-

SECT. 3. CAP. 5. 123

ere curauimus, vt dignè valeat istud sacramentū administrare, ipsi etiā conuenit, vt aliqua circa istud diuinū sacrificiū alia mēte reponat.

Missā est actio, qua ex instituti- *Missā def-*
one Christi in memoriam eius pas- *nitio.*
sionis, panis & vinum, in eiusdem
corpus, & sanguinem, transubstan-
tiatur, & illa sub eorundem specie,
Deo Patri offeruntur.

Missā dicitur à nomine Hebræo *Missā vn-*
& Chaldæo, Missach, quod oblati- *de dicitur.*
onem spontaneam significat, & di- *Deut. 16.*
citur Missā quasi transmissa à po-
pulo ad Deum, per ministerium
sacerdotis.

Missā, quatenus in ea passio Chri- *Missā est*
sti representatur, est sacrificiū me- *sacrificiū.*
moriale, in eaque Christus immo- *1. Cor. 11.*
latur. patet ex illo: Quotiescun-
que manducabitis panem hunc, &
calicem bibetis, mortem Domini
annunciabitis. Et ex illo: Hæc quo-
tiescunq; feceritis, in mei memori-
am facietis. vbi non solum Chri-
stus panē & vinū consecrauit & sa-
cramentū instituit: verum etiā sci-
psum sacrificium in remissionem
omnium peccatorum. Pauli obli-

*cap. firmissime, de sum. Trinit. & fide
cathol.*

Qua sunt De ratione istius sacrificij est
de ratione Hostiæ oblatio & sumptio, *can.*
istius sa- *relatum. de consec. dist. 2.* Sunt etiam
cificij? de ratione istius sacrificij duo mi-
nistri, vnus principalis, scil. Chri-
stus, qui est simul Sacerdos & Ho-
stia, & alter ministerialis, qui in
persona Christi consecrat: non e-
nim dicit. Hoc est corpus Christi,
sed meum: offertque sacrificium
nomine propriæ personæ, & Chri-
sti & Ecclesiæ: & ita dicit. Offeri-
mus tibi. *can. quid corpus. can. in*
Christo. de consecrat. distin. 2. Quia
vero est sacrificium, ideo Missa
tanta indumentorum & ornamen-
torum, precum, cæremoniarum, &
canticorum solemnitate celebra-
tur.

De requisitis ad Missam.

Celebraturus sacerdos, ex parte
sua debite præparatus, vt ad-
monent cæremonialia, ieiunus ac-
cedat. *can. liquido. de consec. dist. 2.* &
debet in Ecclesia Missam celebra-
re. *can. Missarum solemnitas de consec.*
dist. 1. celebretque lumine accenso
etiam

SECT. 3. CAP. 5. 125

etiam si mille soles luceant super terram. *c. fin. s. intellecto. de celebrat.*

Miss. Et celebret indutus vestibus *Sacerdo-*
sacerdotalibus. *can. vestimenta. de talia ve-*
consec. distin. 1. quæ sunt sex. *Ami-* *stimenta.*
ctus, alba, cingulum, manipulus, *Amictus.*
stola & casula. Per amictum signi-
ficatur operum fortitudo, signifi-
cat etiam salutem, quæ per fidem
tribuitur: de qua Apostolus. Gale- *Ad Eph.*
am salutis assumite, significat etiã 6.
castitatem cordis & corporis.

Alba, quæ membris corporis *Alba.*
conuenienter apratur, ob speciem *Eccl. 9.*
candoris, munditiam sacerdotis.
designat: secundum quod legitur.
omni tempore, vestimenta tua sint
candida. *Innoc. ubi supra, cap. 51.*
ration. diuin. offic. cap. 3.

Cingulum, quo super albã circa *Cingulum.*
lumbos cingimur, continentiam *Luc. 12.*
significat. Vnde, inquit: Sint lumbi
vestri præcincti, & lucernæ arden-
tes in manibus vestris: quia in lū-
bis luxuria continetur, sicut Do-
minus loquens de diabolo mani- *Iob. 40.*
festat, virtus eius in lumbis eius, &
fortitudo eius in vmbilico ventris.
illius..

E. 3.

Mani-

Manipulus.

Manipulus in sinistra manu ponitur, per quem bona opera vel vigilantia designantur, De quo Dominus ait; Vigilate quia nescitis, qua hora Filius hominis venturus sit: & in brachio sinistro fertur: ad denotandum, quod stricti debemus esse ad terrena, sed ad celestia expediti.

Stola.

Stolam super collum imponimus, quæ iugum Domini significat. *capit. Ecclesiastica. 23. distin.* super collum imponitur, ut iugum Domini suscepisse demonstret, quam cum osculo imponimus ad denotandum assensum, & desiderium, quo nos hunc iugo subilemurus.

Casulla.

Casula seu planeta chitonem *1. Cor. 13.* significat, sine qua sacerdos est sicut æs sonans aut cymbalum tinniens. Alia sunt ornamenta Episcoporum, quos hic instruere non intendimus, & ideo nihil de eis.

His ergo ornamentis sacerdos, indutus portat arma contra spirituales nequitias, de quibus Apostolus: *Ephes. 6.* Induite vos armaturam Dei.

De mysterijs qua in Missa aguntur.

In.

SECT. 3. CAP. 5. 127

IN Missa sonant verba Diuina, Angelica, & humana: Diuina cū dicitur Pater noster, Angelica quādo dicitur Gloria in excelsis Deo, humana in collectis & huiusmodi. Ibi etiam audiuntur tria idiomata nobilissima, scilicet: Hebraicum, vt Sabbaoth, & Osanna: Græcum, vt Kyrie eleison: Latinum, vt in aliis: & hoc ad significandum, quod his tribus linguis, scriptus est titulus Crucis Christi.

In qua sunt etiam alia Diuina Ioan. 19.
mysteria. Introitus significat aduentum Christi. Kyrie eleison significat postulationem misericordiae, post aduentum Christi, Gloria in excelsis Deo, gratiarum actionem pro aduentu Christi. Heb. 5.
Collectæ, significant orationes Christi, quibus exauditus est, pro sua reuerentia. Epistola quæ præmittitur Euangelio, præcursoris significat Ioan. 1.
officium, quod Ioannes ante Christi Ioan. 1.
stium exercuit. Graduale pœnitentiae lamentum insinuat, quam prædicauit Ioannes.

Alleluia significat cōsolationem Psal. 41.
post pœnitentiā, Quia in voce exul-

28 ITINER. ORDIN.

tationis, & confessionis sonus epulantis. Euangelium, quod fidem & prædicationem Apostolorum significat, dicitur in alia parte atra-

Ad Heb. 7. ris, quam Epistola, & tunc liber mutatur, quia adueniente Christo, legis fit translatio.

Ad Rom. 10. Deinde dicitur Credo, ubi fideles legem, quam in Euangelio audierant, consentiunt & prædicant, quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Deinde sequitur offertorium, quo sacerdos, & populus sua munuscula offerunt Deo, quia post prædicationem Euangelij, sequitur fides in corde, laus in ore, fructus in opere: secundum illud, *Circumui & immolauit in tabernaculo eius hostiam vociferationis.* Mox ablatis manibus seipsum in spiritu humilitatis suscipi ab eodem æterno Patre deprecatur; quia nisi persona Deo grata fuerit, oblatio quatenus ab ipso dimanat, esse nequit accepta: respexit enim Deus ad Abel, & ad munera eius. Deinde ad populum versus deprecatur: ut vna cum illo, acceptum fieri sacrificiū oret.

Sequi.

Sequitur postea præfatio, quo
& se Sacerdos ad consecrationem
adornat, & populum ad diuinorum
contemplationem exhortat.

Post præfationem sequitur Ca-
non, qui in silentio fit, quia post Ioan. 13.
quam Iudæi, Christum in palmis
recepissent, abiit & abscondit se ab
eis, & cum discipulis cœnauit &
consecrauit.

Præterea, quia per orationem
homo ad tantum percipiendum sa-
crificium est præparandus, sequitur
oratio Domini, Pater noster, &c.
Et quia hoc sacramentum est pacis
& unitatis, ideo pax populo porri-
gitur. Deinde sequitur cōmunio,
quæ est boni operis consummatio.
Et tandem collectæ in gratiarum
actionem pro tanto sacramento
ponuntur.

Intelligimus per altare Crucem, *Altare*
per Calicem sepulturam, per Pate- *quid signi-*
nam lapidem suprapositum, per *ficat?*
Corporale sindonem in qua cor-
pus Domini fuit inuolutum. *In hoc.*
ubi supra. Soto art. 3.

In hoc diuino sacrificio Missæ, *Colores*
utitur quatuor coloribus, albo, *ornatione*

130 ITINER. ORDIN.

Exod. 32. & 93. rubeo, nigro seu violaceo, & viridi, nā in legalibus indumētis, quatuor colores fuisse leguntur: bislus, purpura, hyacinthus & coccineus.

Albus. Albus significat integritatem, **Apoc. 3.** innocentiam, continentiam, & castitatem: de quibus dicitur: candidi facti sunt Nazaræi eius: & ambulant semper cum eo in albis.

Rubeus. Rubeus significat martyrium, **Cantic. 5.** deo de Christo dicit sponsa: Dilectus meus candidus & rubicundus.

Niger. Niger seu violaceus, significat **Cantic. 1.** tristitiā & afflictionem: & ideo dicit sponsa. Nigra sum, sed formosa, & nolite me considerare, quod fusca sim, quia decoloravit me sol.

Viridis. Viridis color est medius inter album & nigrum: & ideo in diebus ferialibus, & Dominicis per annum Ecclesia eo vtitur. Rationale diuin. offic. lib. 3. cap. 18. *Innoc. de myst. altar lib. 1. cap. 65.*

De preparatione Sacerdotum, volentium celebrare.

Sacerdos intendens celebrare, horis recitatis, saltem matutinis & laudibus, generalem habeat intentionis discussionem, ne propter

vanam

vanam gloriã celebret, propter ver-
recundiam, propter alicuius perso-
næ fauorem, propter lucrum tem-
porale, aut propter consuetudinẽ.
Generalem etiã debet habere con-
tritionem, de omnibus omissis, quę
facere debuit, de peccatis commis-
sis corde & opere, & puram confes-
sionem notabilium peccatorũ no-
torum, vel ignotorum diligenter
faciat. In Missa sit diligens sacerdos
circa locum, id est, Ecclesiã vel al-
tare, vt sit consecratum, & in loco
decenti: diligentior circa calicẽ, ne
sit fractus: & diligentissimus circa
materiã, ne hostia sit corrupta, vi-
num acetosum, aut desit aqua. In
Canone sit etiã sacerdoti cura ma-
gna, humiliter celebretur, cuius
verba veraciter dicat, cum reuerẽ-
tia & deuotione: vt firma fide con-
secrare intendat; in consecratione
habeat diligentiam ad conficiendũ
corpus Christi, reuerentiam ad tã-
gendum, & deuotionem ad sumẽ-
dum. Sit humilis oratio, in primo
& secundo Mempro, orando pri-
us pro se, ne tã indignus minister
indigne recipiat tã dignũ ministe-
rium.

*Pro quibus desee
orare in
Missa.*

NB - -

Secundo, orabit pro illis, qui sunt causa impulsiva principalis Missæ: deinde pro patribus, tam spiritualibus, quam corporalibus; deinde pro benefactoribus & malefactoribus, & pro illis qui suas preces per sacerdotem offerunt: hos omnes in particulari nominando, & ut in Missa ne morosus sit, poterit in sacristia, vel alio loco, supradictam orationem facere. Et poterit in Missa hoc uti Memento.

Memento Domine mei, & eorū vinorum, pro quibus oravi: & quibus possum, sine præiudicio prædictorum, valorem huius Missæ applicare: & humiliter supplico tibi omnia scienti, ut ita mihi & illis eo ordine suscipias applicatū, quo possem ego tuo consilio, quam optimè applicare. In secundo memento, similiter pro defunctis orabit. Post Missam, fiat summa gratiarū actio, ut in Missali vel prout libuerit. Attendant tamen sacerdotes ad hæc singularia antiqua dicta.

Nota.

O sacerdos! corpus tuum quotidie efficitur sepulchrum Christi, quomodo ex ore tuo progreditur

salu-

falce
ras
nicat
ritat
tend
tene

H
sum
nis
fur
hic
dit
an
arq
xis
ciu
iun
at
& i
no
hu
san
ru
ma
sol
uen

falsitas, per quod ingreditur veritas? quomodo oculi tui vident veritatem, qui quotidie aspiciunt veritatem, quomodo manus tuæ extenduntur ad illicita, quæ tenent tenentem omnia.

*De effectu & fructu Sacramenti
Eucharistia.*

HOc Sacramentum est magnū conuiuium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, mens impletur gratia: & futura gloriæ nobis pignus datur. Ioan. 6. hic est panis, qui de Cælo descendit, dat vitam mundo, nostrosque animos in vita spirituali sustentat, atque confirmat. Hæc sacra synaxis, siue communio fideles tãquam eiusdem corporis membra inter se iungit, capiteque nostro Christo arctissimè vnit, vt in eo maneamus. 1. Cor. 10. & ipse in nobis. Hoc est viaticum nostræ peregrinationis, quod in huius vitæ deserto, militiaque versantibus, & hinc ad cœlestem Hierusalem contendentibus, veluti manna patribus datum, adfert consolationem, delectationem, virtutem, & gratiam longè efficacissi-

Sap. 16.

mam. Hoc est corpus Christi ægris medicina peregrinantibus via, debiles confortat, valentes delectat, & languorem sanat.

Iob. 6.

Per hoc homo mansuetior fit ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagatior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem deuotior, & ad gloriam aptior. Ut in versibus his eleganter dicitur.

Implet, commemorat, sustentat, roborat, auget

Hostia spem, purgat, reficit, vitam dat & unit.

Confirmat fidem, munit, fomitemque remittit.

CAPVT VI.

DE SACRAMENTO

Extrema vñctionis.

*Figura
huius sa-
cramenti.*

EXtrema Vñctionis typum gerebat vltima Dauidis in regem vñctio, & quando Dominus mandauit Heliaz, vt inungeret Azaelem in regem super Syriam, & Heliseum in Prophetam: vnde indicatur fideles sic inungendos, vt fiant reges cælestis regni, simulque Prophetæ Deum videntes.

Hoc

Hoc sacramentum idcirco Extrema unctio appellatur, quia datur illis, qui in extremis laborantes, hoc diuino sacramento, ad æternam vitam apti efficiuntur & præparantur, cuius definitio est. Unctio hominis infirmi, facta in partibus determinatis corporis, cum oleo ab Episcopo benedicto, & certis verbis à sacerdote, debita intentione, prolatis.

Hoc sacramentum fuit à Christo redemptore nostro institutum (vt ex communi traditione Ecclesiæ habetur) quando dedit Apostolis virtutem, & potestatem, super omnia dæmonia, vt languores curarent & infirmos sanarent: & sic Apostoli vngiebant multos ægros & sanabatur. Cuius sacramenti D. Iacobus promulgator extitit sua epistola dicēs. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei. *Concil. Trid. Sess. 14. c. 1 de sacram. Extrem. unct.*

Quare dicitur extrema unctio?

Definitio sacramenti extremæ unctionis.

Institutio huius sacramenti.

Marc. 6.

Iacob. 5.

Mate-

136 ITINER. ORDIN.

Materia: Materia huius sacramenti est oleum oliuarum ab Episcopo benedictum, dicto *cap. 1. de sacram. vnct. Concil. Trid.*

Forma: Forma sunt hæc verba à ministro prolata, scilicet. * Per istā sanctam Vnctionem & suæ misericordiae pietatē indulgeat tibi Dominus omnipotens quidquid peccasti per visum & concupiscentiā oculorum: Per auditum: Per gustū & illicitum sermonem: Per odoratum: Per tactum manuum: Per cogitatum: & per gressum pedum. Amen. * *Concil. Trident. & Floren.*

Minister: Minister huius sacramenti est solus sacerdos. *Concil. Tridentin. canon. 4. de extrema vnct. Sess. 14. & sacerdos debet esse Parochus proprius. Clemen. dudum. de sepul. De licentia tamen parochi aut superioris praelati, quilibet sacerdos poterit ministrare.*

Effectus: Effectus huius sacramenti, est peccata venialia remittere, gratiam conferre, animam à languore & infirmitate, quam ex peccato contraxit, & à cæteris omnibus peccati reliquiis liberare, eamque pio & sacre

SECT. 3. CAP. 5. 137

sacro gaudio replere: fidelibus arma & vires hoc sacramentum subministrat, quibus aduersarii vim & impetum in mortis agone viriliter frangere possint: * Confert etiam diuinum hoc sacramentum, corporalem salutem, quæ quidem, cū diuina virtute causetur & non naturaliter, & vt ait D. Thom. ratio nunquam inducat secundarium effectum, nisi secundum quod expedit ad principalem: ideo ex hoc sacramento non sequitur corporalis sanatio semper, sed quando expedit ad spiritualem sanationem, & tunc semper eam inducit, dummodo non sit impedimentum ex parte recipientis *D. Thom. in addi. 3. p. 9. 30. art. 2. * Concil. Trid. cap. 2. & can. 2. de sacra. unctio. Sess. 14.*

Infirmus vngitur in oculis propter visum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel sermonem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus siue in pectore propter luxuriam. *Concil. Floren.*

Infirmis hoc sacramentum administratur, illis scilicet, de cuius salute.

*Quare fit
at in par-
tibus cor-
poris un-
ctio.*

*Quibus
debet hoc*

*sacramē-
tum mi-
nistrari.* salute desperatur, vel qui proximè
sunt morti. *Conc. Trid. ubi supra, ca-
pit 3.* & semel tantum in vna, eadē
infirmirate, sed quoties postea
quisquam, in aliud vitæ dispendi-
um inciderit, poterit iterum hoc
sacramento inuari, nam sacramen-
tum Extremæ vnctionis, est de nu-
mero eorum, quæ iterari solent.

*Sanis non
potest hoc
sacramē-
tum mi-
nistrari.* His, qui sano ac firmo corpore
sunt, Extrema vnctio tribuenda nō
est, vt damnatis ad mortem, exe-
cutibus ad bellum, suspendendis,
vel nauigantibus, nam hi non sunt
infirmi.

*Pueri et
armentes
aut sunt
vngendi?* Propterea qui rationis vsu ca-
rent, ad hoc sacramentum suscipi-
endum apti non sunt: nisi habue-
rint tempore vitæ suæ lucida in-
terualla. Et pueri qui nulla pec-
cata admiserunt, nec ad annos dis-
cretionis peruenerunt, vngendi
non sunt. Et non debet nisi pe-
tentibus ministrari, vel illis, de
quorum vitæ curriculo & fide præ-
sumendum est, quod si non impe-
dientur morbo vel infirmitate
gravi, libenter peterent & ad-
mitterent,

QVinque (de quibus locuti sumus) sacramenta, communia sunt omnibus fidelibus: restant iā duo vltima, quę communia nō sunt omnibus, nec ad salutem, singulorum necessaria, sed toti Ecclesię propagandę, regendę, gubernandęque vtilissima: Ordo scilicet & Matrimoniu, & Ordo habet quandam *Sacramē* prę aliis sacramentis necessitatē; *ti* Ordinia eo quod reliqua non consistere, *neccessitas* aut dignē ex officio non ministrantur, nisi esset minister ordinatus, qui potestatem haberet sacramentis filios Dei facere.

Hęc celestis potestas angelorū *Excellen-* virtutem superat, quę non a sacerdotio Moysayco sed a Christo Dom. *tia huius* (qui nō secundū Aarō sacerdos fuit, sed secundū ordinem Melchisedech) ortū habet: is igitur qui summa potestate gratiam tribuendi, & peccata remittendi, pręditus fuit, hanc eandem potestatem, quāuis virtute definitam, & sacramētis adstrictā, ecclesię suę reliquit: ad quę
exer-

140 ITINER. ORDIN.

exercēdam certi ministri instituti sunt, solemni religione consecrati & ordinati. Quæ quidem ordinatio sacramentum ordinis vel sacra ordinatio nominatur, cuius descriptio est. Ordo est signaculum quoddam ecclesiæ, per quod spiritalis potestas tribuitur ordinato.

*Sacramē-
ti Ordinis
definitio.*

De instit. sacramenti Ordinis.

*Ordo est
sacramē-
tum nouæ
legis.*

Ordinem esse sacramentum nouæ legis Ecclesia determinauit in pluribus Conciliis, vniuersalibus, & vltimo in Triden. Synodo. *Sess. 23. can. 1. 2. & 3.*

Institutio.

Luc. 22.

Christus Dominus sacramentū Ordinis instituit, post solemnem illam dilectionis cœnam, cum dixit: Hoc facite in meam commemorationem: quod etiam post resurrectionem consummauit, quia hoc sacramentum non solum cōstat potestate consecrandi, verum etiam potestate remittendi peccata, quæ fuit tradita post resurrectionem, quando dixit: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. Et quamuis Evangelistæ non faciant de singulis ordinibus mentionem, legimus ta-

men:

SECT. 3. CAP. 5. 145

men in scripturis sacris, Christum quodammodo vsum fuisse, actibus omnium ordinum, & tunc verisimile est, quod ordinem instituit, & potestatem conferendi & vtendi Apostolis, & successoribus concessit, & dedit: vt in singulis ordinibus patebit.

De materia & forma Sacramenti Ordinis.

CVM omne sacramentum constet, ex rebus tãquam materia, & verbis tanquam forma: consequens est, sacramentum ordinis habere materiam exterius adhibitã, cuius non solum porrectio est de essentia sacramenti Ordinis, sed etiam tactus illius, ab eo qui ordinem suscipit, vt verba formæ ostendunt, cum dicitur. Accipe hoc vel illud, & est res illa, quæ suscipienti ordinem traditur, vt calix cũ vino, liber Euangeliorum, &c. quæ sunt diuersæ, secundum diuersos ordines, vt infra de singulis ordinibus referam.

Forma sacramenti Ordinis est, *Forma*
in qua exprimitur vsus ordinis, per *sacramentum*
impe- *ordinis.*

imperatium, modum, vt cum dicitur. Accipe potestatem, offerendi sacrificium in ecclesia, tam pro uiuis, quam pro defunctis, vt definitum est expressè in Concil. Floren. vbi in aliis ordinibus, etiã ponitur diuersa forma, vt patebit.

De ministro huius sacramenti.

Solus Episcopus & non alius est huius sacramenti minister. *Conc. Triden. Sess. 23. can. 4.*

*Episcopus
est mini-
ster huius
sacra-
menti.*

Abbas ab Episcopo benedictus, potest clericatum seu primam tonsuram, Ostiariatum, & Lectoratum ministrare in suo monasterio, & subditis suis, & ex speciali concessione, & priuilegio. *cap. cum contingat. II. de stat. & qual. ordinad. cap. abbates, de priuileg. in 6.*

*Abbas an
possit or-
dinare?*

De prima tonsura, an possit illam parochus ministrare, & minores ordines ex commissione Episcopi, seu Papæ, licet longam disputationem faciant Doctores, hoc tamen, pro certo & indubitato tenendum est, quod vsus ecclesiæ habet, vt ab Episcopo accipiantur, ex Concil. Triden. dispositione.

Episcopus hæreticus, siue pro-

prius

SECT. 3. CAP. 7. 143

prius siue titularis, degradatus, de- *Episcopus*
positus, interdictus, excommuni- *hæreticus*
catus, irregularis, seu suspensus, si *an possit*
de facto ordinare attentauerit, or- *ordinare?*
dines utiq; confert, si intentionem
ecclesiæ & essentialia seruet; licet
grauissimè peccet, & sic ordinatus
maneat suspensus: nam retinet fa-
cultatem ordinandi, quia chara-
cterem indelebilem habet. Colligi-
tur à simili ex cap. 1. *de ordinatis ab*
Episcopo qui renuntia. Episc.

Hinc omnes rex. iuris canonici,
in quibus ordinatio ab hæreticis
facta dicitur esse irrita & inanis, in-
telligēdi sunt quo ad executionē &
exercitiū; cum à supradictis ordi-
nati sint suspensi irregulares & exe-
cutione priuati: ac verò quoad
characterem, verè sunt ordinati.

De effectu Sacramenti Ordinis.

Potissimus effectus Sacramenti *Spiritua-*
Ordinis est spiritualis potestas, *lis pote-*
& datur gratia sacramentalis, per *stas.*
quam conceditur facultas con-
gruè & debitè exequendi officium
in Ordine.

Imprimatur etiā character in sa- *Impri-*
cramēto ordinis, non solū in sacer- *mitur*
dotio, *character*

dotio, in quo nullus dubitauit; sed etiam in singulis aliis ordinibus: nam character est spiritualis quædam potestas, quæ ab animo deleri nunquam potest; & in singulis ordinibus datur spiritualis quædem potestas.

*Quando imprimi-
tur cha-
racter.*

Perscitur autem sacramentum Ordinis; quando materia & forma applicantur, & tunc imprimitur character, & gratia infunditur.

De numero ordinis.

*In Eccle-
sia est
multitudo
ordinum.*

IN Ecclesia Catholica est multitudo ordinum, & officiorum à Christo, qui benè omnia fecit, introducta & instituta; primo, ad Dei sapientiam commendendam, quæ in ordinandarum rerum distinctione maximè refulget; vnde Regina Saba, videns ordinem minorum Salomonis Regiæ domus (quæ Ecclesiæ huius figura extitit) non habebat ultra spiritum, præ admiratione illius sapientiæ: sicut enim in Ecclesia triumphante, est Angelorum hierarchia, sic in Ecclesia hac militante est ordinum hierarchia, diuina ordinatione instituta; quæ constat Episcopis, pres-

byte-

byteris, & diaconibus & subdiaconibus. Sic figuraliter in veteri testamento processisse constat, cum Aaron & filij eius fuerunt in ministerium templi destinati. Et quāvis sint plures ordines, quia tamen ordinantur ad vsum, scilicet Sacramentum Eucharistiae administrandum, ideo est vnum Sacramentū, licet sint diuersae materiae & formae, nam tota plenitudo Sacramenti ordinis est in ordine sacerdotali, cum igitur omnes ordinentur ad sacerdotium, patet ordinem esse vnum Sacramentum integrale, licet plura partialia.

Exod.
28.

*Est vnū
Sacramē-
tum.*

Circa numerum ordinum, speculantur vtiliter & pie dicentes, nouem esse ordines in ecclesia hac militante, quia nouem sunt hierarchiae in ecclesia triumphante. *can. ad hoc. 89. dist. can. fin. de poenit. dist. 2.* Ita etiam in ecclesia hac militante, est hierarchia, diuina ordinatione instituta. *Concil. Trident. Sess. 23. can. 6.* Et ita primam tonsuram & Episcopatum ordines esse colligere libet, *ex can. clericos vers. generaliter, distin. 21. can. perlectus. 25.*

*Ordines
quorū sint.*

146 ITINER. ORDIN.

dist. & distinct. 23. per totum. Nam prima tonsura spirituales habet significationem, *can. duo sunt. 12. q. 1.* Et datur in ea spiritualis potestas scilicetabilitas ad recipienda Ecclesiastica beneficia quia non tonsuratus ea recipere non potest. Concil. Trid. *Sess. 23. c. 6. de refor.* & Episcopatum esse ordinē constat, cū sit etiam spiritualis potestas in Episcopo, & imprimatur character, & dicitur ordo *ut in t. aqua. 9. de consec. Eccl. vel alta.*

*Ordines
septem se-
cundum
Theolog.*

Communis tamen Theologorum opinio tenet ordines esse septem, quatuor minores qui sunt Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolitus: Et tres maiores, scilicet Subdiaconus, Diaconus, & Presbyter. De quibus sequentia nota.

De Ostiario.

*Ostiarij
unde di-
cti.*

Ostiarii secundum Isodorum, *in can. clericos. 21. dist.* dicti sunt, ex eo quod ostiis templi praesint, ipsi enim claves Ecclesiae tenentes, omnia intus & extra custodiunt, fideles recipiunt, infideles respuunt, excommunicatosque expellunt. Initium habuit in veteri
testa-

SECT. 3. CAP. 7. 147

testamēto, ubi filii Core & Merari *1. Paral.*
fuerūt ad custodiā tēpli destinati. *c. 26.*

Officiū Ostiarii est pulsare cym- *Ostiarij*
balū & campanam, aperire eccle- *officiū.*
siam vel sacriatium, librū aperire ei
qui prädicat: vt habetur in Ponti-
ficali Romano. *Catech. Rom. 2. p.*

c. 7. num. 15 Datur spiritualis po- *Datur po-*
testas, dum tēgit clauēs & proferet *testis in*
Episcopus formam, scilicet. Sic *prolatione*
agite, quasi reddituri Deo rationē, *forma.*

pro his rebus, quæ his clauibus te-
cluduntur. *Can. hostiarius. 23. dist.*
Catech. Rom. 2. p. c. 7. num. 15. quæ
verba & traditio clauium sunt de
substantia huius ordinis.

Exercuit Christus hunc ordinē, *Exercuit*
dum ementes & vendentes è tem- *Et instru-*
plo eiecit, & ipse se ostium signi *it Chri-*
ficans dixit. Ego sum ostium. *stus hunc*

Hoc officium nos implemus, *ordinem.*
dum per fidem in Ecclesiam ali Ioan. 2.
quem introducimus, vel aliquem Ioan. 10.
errantem ad viā veritatis reduci-
mus. *Rational. diuin. offic. lib. 2. c. 4.*

n. 5. De Lectore.

Lectores à legendo dicti sunt. *Lectores*
Can. clericos 21. dist. quia legunt, unde di-
scu prädicant populo: quid legnā *cti?*

148 ITINER. ORDIN.

Isaia. 38. *Prophetis; secundum illud Isaia: Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.*

Officium Lectoris. Officium Lectoris est, legere ea quæ prædicantur, lectiones cantare, & benedicere panes & omnes fructus novos. Datur potestas dum profert Episcopus simile formam. Accipe & esto verbi Dei

Datur potestas in prolatione forma. relector; habiturus, si fideliter & utiliter impleueris officium, partem cum ijs, qui verbum Dei, benè ministrauerunt ab initio. *can. Lector. 23. dist. Catechis. cap. 7. n. 16.* quæ verba & tactus libri sunt de substantia huius ordinis.

Christus exercuit hunc ordinem. Hoc officium impleuit Christus, cum in medio seniorum, librum Isaiaæ aperiens distinctè ad intelligendum legit: Spiritus Domini super me: & interpretabatur scripturas. Hoc officium implemus, dum malè viuentes in ecclesia corrigimus, & aliquem bonis moribus instruimus, per sacrâ scripturam & exempla sanctorum. *Rationale diuiner. officior. lib. 2. cap. 5. num. 5.*

De Exorcista.

EXorcista secundum Isodorum *Exorcista*
in dist. can. cleros. 21. dist. adiu- unde di-
 rans & increpans vocatur. *li.*

Hic ordo à Salomone videtur
 descendisse: qui Eleazarum con-
 stituit, à quo immundi spiritus, ab
 homine obsessio expellebantur: ut
 ait *Magister sentent. in 4. dist. 24. Matt. 12.*
cap. 4. De quo etiam Christus in
 Evangelio sic affatus est: Si ego in *Luc. 11.*
 Beelzebub eijcio dæmonia; filii
 vestri scilicet Exorcistæ, in quo e-
 ijciunt?

Officium Exorcistæ est abijce- *Exorcista*
 re dæmones: accipit enim potesta- *officium.*
 tem imponendi manus super ener-
 gumenos, ut per impositionem
 manus, gratia spiritus sancti, &
 verbis Exorcismi, pellatur spiritus
 immundus, à corporibus obsessis.
 ita in Pontif. Rom. & *in can. ex-*
orcista 23. distinct.

Datur potestas, dum dicit Epi- *Datur*
 scopus. Accipe & commenda me- *potestas in*
 moriæ, & habe potestatem impo- *prolatione*
 nendi manus super energumenos, *forme.*
 siue baptizatos, siue cathecume-
 nos; traditio libri exorcismorum

NO ITINER. ORDIN.

& prædicta verbâ sunt de substantia huius ordinis.

*Christus
instituit
& exer-
cuit.*

Luc. 8.

Luc. 4.

Christus hoc officium exercuit, quando de Maria Magdalena septem dæmonia eiecit, & alios dæmoniacos sanauit.

Hoc officium implemus, dum per nostras orationes, vitium diaboli & malas cogitationes ab hominibus pellimus, decet igitur ut habeat spiritum mundum qui debet spiritibus immundis imperare.

De Acolito.

*Acolyti
unde di-
ci?*

Exo. 27.

Leuit. 6.

*Officium
Acolyti.*

*Datur
potestas*

Acolyti Græce, Latine Ceroferarii dicuntur à deportandis cereis, quando legendum est Euangelium, vel sacrificium offerendum. Magist. *sept. in 4. dist. 24 c. 5.*

Hic ordo habuit originem a veteri testamento, cum lucernas candelabri componebant ministri.

Officium Acolyti est, cere ferarium ferre, luminaria Ecclesiæ accendere, vinum & aquam ad Eucharistiā seu ad ministerium sanguinis Christi ministrare. *can. Acolyti. 23. dist. in Pontif. Rom.*

Datur potestas, cum Episcopus dat ceroferarium dicendo. Accipe
cero-

SECT. 3. CAP. 7. 151

ceroferarium cum cereo, vt scias *in prola-*
te ad accendenda Ecclesiæ lumi- *tione for-*
naria, mancipari in nomine Do- *ma.*

mini. Et cum ab Episcopo accipit
vrceolum, ad suggerendum vinum
& aquam, in Eucharistiam sangui-
nis Christi, in nomine Domini.
Cateh. num. 18. Dominus hoc offi- *Ioan. 8.*
cium se habere testatus est, cum
dixit: Ego sum lux mundi.

Hoc officium implemus, dum
ignem cælestem, scilicet scientiā,
qua fratres, à cæcitate ignorantia
illuminentur, ministramus.

De Subdiacono.

DIximus de non sacris & mi-
noribus ordinibus, nunc de
sacris, & maioribus ordinibus, dis-
feramus oportet.

Subdiaconi, secundum Isido- *Subdia-*
rum dicuntur, quia subiacent præ- *coni unde*
ceptis, & Officiis Levitarum, & *dicti?*
ideo Hebraicè Nathynai vocan-
tur, id est, in humilitate Deo ser-
uientes. *Innocen. de mysterio altar. 1. Esdr. 8.*
lib. 1. cap. 4.

Officium Subdiaconi est aquā ad *Officium*
ministerium altaris præparare, Dia- *Subdia-*
cono ministrare, pallas altaris & *coni.*

G 4. corpo

152. ITINER. ORDIN.

corporalia abluere, calicem & patenam in vnum sacrificii offerre. Epistolam solemniter legere seu cantare in Ecclesia Dei *in can. perlectus. 25. distin.*

Datur potestas, & imprimitur character

Datur potestas, & imprimitur character, cum dicit Episcopus. Accipe librum Epistolarum; & habere potestatem legendi eas, in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis quam pro defunctis. *Catec. n. 19.* quæ verba & tactus calicis, cum patena sunt de substantia ordinis; reliqua vero de solemnitate.

Christus instituit & exercuit hunc ordinem.

Exercuit Christus hunc ordinem, quando in Cana Galilææ de aqua vinum fecit, & quando cœna facta, mittens aquam in peluim, pedes discipulorum lauit.

Ioan. 2. 13. in Propheta: Isaia. 52.

Subdiaconi legem continentia servare debent, sicut scriptum est in Propheta: *Mundamini qui fertis vasa Domini.*

De Diacono.

Diaconus nomen est Græcum, idem quod minister latinè significat, Hebraicè verò Leuita, habuit originem in veteri testamento: vnde ad Moysen locutus est

SECT. 3. CAP. 7. 153

est Dominus, dicens: *Applica tibi* Num. 3.

*tribum Leui, & fac stare in conspectu
Aaron sacerdotis, ut ministrent ei.*

Officium Diaconi est assistere *Officium*
sacerdotibus, ministrare in omni- *Diaconi.*

bus, quæ aguntur in sacramentis,
prædicare populo, & Euangelium
solemniter cantare in ecclesia Dei.

can. per lectis. 25. distin.

Imprimitur character & datur *Imprimi-*
potestas, dum accipit librum Eu- *tur cha-*
angeliorum ab Episcopo, dicente. *acter &*
Accipe potestatem legendi Euan- *datur spi-*
gelium in Ecclesia Dei, tam pro *ritalis po-*
viviis quam pro defunctis in no- *testas.*
mine Domini *Cath. Rom. n. 22.*

Hoc officium exercuit Chri- *Exercuit*
stus, quando post cænam, sacra- *Christus*
mentum carnis & sanguinis disci- *hunc or-*
pulis suis ministravit. Et cum *dinem.*
dormientes excitavit Apostolos *Matt. 6.*
ad orationem, dicendo. *Vigilate*
& orate, ne intretis in tentationem.
Innocen. *de sacrificio Missæ. libr. 1.*
cap. 5.

De Presbytero.

Hic ordo habuit originem in
veteri testamento, dum Do-
minus dixit Moyfi. *Applica quoq;*

G. 5. ad te =

154 ITINER. ORDIN.

ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis
de medio filiorum Israel, ut sacerdotio
fungatur mihi Aaron, &c.

Officium Officium Sacerdotis est offer-
Presbyte- re, benedicere, præstare, prædi-
ri. care & baptizare. *cap. per lectis. 25.*
dist.

Imprimi- Imprimitur character dum di-
zur cha- cit Episcopus. Accipe potestatem
riter. offerendi sacrificium Deo, Missas-
que celebrare tam pro vivis quam
pro defunctis, in nomine Domini.
Quæ verba & tactus calicis, cum
patena & hostia, sunt de substan-
tia huius ordinis; ibi enim manet
verus factus Sacerdos.

Datur Datur enim sacerdoti potestas
potestas. absolventi, expressa in illis verbis:
Accipite Spiritum sanctum, quorum
remiseritis peccata, remittuntur
eis, & quorum retinueritis retenta
sunt. *Cateh. Rom. num. 25.*

Matt. 26. Exercuit Christus hunc ordinem,
quâdo post carnem panem in cor-
pus, & vinum in sanguinem mu-
tauit. Et cum se ipsum in ara cru-
cis obtulit, idem sacerdos & ho-
stia, & adhuc gloriosus implet, dū
sedens ad dextram Patris interpel-

lat pro nobis. *Ratio diuin. offi. lib. 2. cap. 20. in fin.*

De ordinandorum qualitatibus; de scrutinio in ordine faciendo, & aliis in ordinandis requisitis, *supra Sectione 2. dixi.*

CAPVT VIII.

DE SACRAMENTO

Matrimonij.

Matrimonium ab eo dicitur, *Matrimonium*
quod fœmina idcirco maxi-
mè nubere debeat, vt mater fiat; *unde di-*
vel quia prolem concipere, parere, *citur?*
& educare matris munus est; & i-
deo potius à matre, quam à patre
nominatur matrimonium; quia
maiora sustinet onera, est enim
ante partum onerosa, in partu
dolorosa, & post partum labo-
riosa. *cap. ex litteris. de conuers. in-*
fide.

Coniugium quoque à coniun- *Coniugium*
gendo appellatur, quod legitima *dicitur.*
mulier cum viro quasi vno iugo
adstringatur.

Nuptiæ dicuntur, quia pudoris *Nuptiæ*
gratia puellæ se obnuberent, idem-
que significant in proposito con-
iugium, connubium, & consortiū.

156 ITINER. ORDIN.

l. in eo iure. §. hoc capite. ff. de ritu nuptia. Cuius figura in illa tam arcta coniunctione primorum parentum præcessisse constat, quam
 Gen.2. D. Paulus Magnum sacramentum
 ad Phil. appellat.

*Matri-
 monij de-
 finitio.*

Cuius definitio est, matrimoni-
 um est viri & mulieris maritalis
 coniunctio, inter legitimas perso-
 nas, indiuiduam vitæ consuetudi-
 nem retinens.

Cuius sunt tria bona, scilicet fi-
 des, proles, & sacramentum. *can. omne itaq; 7. q. 2.* fides, quia nul-
 lum adulterium; proles, quia filio-
 rum procreatio; sacramentum,
 quia nullum diuortium, tum quia
 significat sacram Christi & Eccle-
 siæ coniunctionem.

De Sponsalibus.

*Sponsa-
 lia.*

Sponsalia sunt mutuae viri & fa-
 minæ promissiones, de matri-
 monio in futurum contrahendo.
 * signo sensibili expressa. *. *can. nosterates. 10. q. 5.*

Ad matrimoniū præterita spon-
 salia non sufficiunt (nisi vtrius-
 que coniugis nouus consensus
 per verba de præsentī interueniat)

nec

nec ad matrimonii essentiam requiritur.

Tempus permissum contrahendi sponsalia, per se ipsos, est à septennio anno explero, & non antea: quis sponsus non enim ante illam ætatem utriusque salia contrahere. cio, ut possit assensum alicui contractui præstare. *cap. literas. 4. cap. accessit. 5. cap. ad dissoluendum. 13. de desponsat. impub. cap. unico, iuncta gloss. eodem tit. in 6. tex. in l. in sponsalibus. ff. de sponsal.* In matrimonio diuersæ ætates, requiruntur: nam in viro ætas quatuordecim, in fœmina vero duodecim annorum.

* Quatuor modis contrahuntur Quibus sponsalia. 1. Per simplicem & ab. modis spon- solutam promissionē: absolutam, salia contrahitur, id est, sine conditione. Simplicem trahantur vero, id est, sine aliquo alio onere tur? augente obligationem, ut cum quis dicit. Ego ducam te in uxorem: altera vero, Ego nubam tibi.

2. Modo, per absolutam promissionem, sed aliquo onere accedente, puta, iuramento, donatione

158 ITINER. ORDIN.

natione annuli aut alicuius arræ

3. Per promissionem conditionatam, & possunt esse quatuor genera conditionum, de quibus dicenda sunt prorsus omnia, quæ de matrimonio conditionato dicemus infra, cū de impedimētis matrimonii dirimētibus, sermo erit.

4. Modo sunt per virtualē promissionem, in cuius gratiam nota *ex cap. unico de spons. impub. in ver.* cum duo impuber. vel vnus impubes contrahunt de præsenti, tunc non censetur matrimon. sed sponsa. non enim vult Ecclesia illud consensum admittere, nisi tāquam de futuro, cui tamen æquiualeat. Anni vero pubertatis in fœmina sunt duodecim: in masculo vero quatuordecim; ante quos, expressus consensus de præsenti non est matrim. sed tantum sponsalior. vicem gerit. Et modo iuxta Conc. Trid. nisi talis cōsensus de præsenti, sit cum testibus & paroco (vt dicetur infra) nulli⁹ est efficacia.*

*Sponsalia
iuramēto
firmata,*

Sponsalia iuramēto firmata vim matrimonij de præsenti non habent, quia per vtriusque partis cō-

sentum.

SECT. 3. CAP. 8. 159

sensum dissolui possunt. *cap. 2. de non trans-*
sponsal. & non transeunt in matri-^{seunt in}
 monium, nisi per nouum consen-^{matrim.}
 sum expressum de præsenti coram *Sponsalia*
 parocho & testibus. ^{iurata,}

Sponsalia iurata, sunt adimplē ^{sunt ad-}
 da, ita quod sub pœna periurii, nō ^{implenda.}
 potest quis cum alia contrahere,
 nisi cum ea cui fidem dedit: imo
 iudex potest sponsum inuitum
 compellere, vt cū sponsa cōtrahat.
cap. requisit. 17. *de sponsalibus*, sed
 debet intelligi de cōpulsione per
 monitionem. *vt in cap. ex litteris.*
10. de sponsalibus., & peccat mor-
 taliter sponsus si non contrahit
 matrimonium cum sponsa. *cap. 1.*
de sponsa duorum.

Sponsalia dissoluantur nouem *Sponsalia*
 casibus: 1. Primo quando ipsi cō ^{quibus}
 trahentes, mutuo dissenſu ab in- ^{casibus}
 uicem se absoluunt, quamuis spō ^{dissoluantur}
 salia sint iurata. *cap. praterea. 2. de tur.*
sponsal.

2. Si alter sponſorum tranſcat
 ad religionem. *vt in cap. verum. 2.*
de conuerſione coniugat. quæ decisio
 etiā procedit in matrimonio rato
 ante copulā carnalē, altero inuito.

ut in dicto cap. verum. 2. & in cap. ex publico. 7. de conuersione coniug. cap. commissum. 16. de sponsal.

3. Sponsalia dissoluuntur, fornicatione secuta, nam sponsa fornicante, sponsus liber est ab obligatione, quia primam fidem irritam fecit. cap. quemadmodum. 25. de iureiurando.

4. Quando sponsus est absens, & vagatur per orbem, & non inuenitur, tunc iudicis licentia, poterit præsens contrahere.

5. Dissoluuntur sponsalia per lapsum temporis præstiti ad matrimonium contrahendum, posita à principio contractus sponsaliorum.

6. Et per subsequens matrimonium de præsentibus cum alia, etiam copula non consummatum. cap. sicut. 22. si inter. 31. cap. de illis. 5. de sponsal.

7. Per superuenientem affinitatem, ut si sponsus cognouit consanguineam sponsæ, vel è conuerso. can. quidam, cum seq. 27. q. 2. quod intellige quando affinitas contrahitur intra primum & secundum.

dem gradum; nam alii gradus matrimonium non impediunt ex copula illicita. *Concil. Triden. Sess. 24. cap. 4. de reform.*

Soluuntur ex solo impuberis dissensu, quando sponsalia fuerunt contracta in minori ætate, scilicet ante septennium, qui tamen dissensus non admittatur ante perfectam ætatem.

9. Quando quis post votum simplex castitatis, sponsalia contraxit, tunc non tenent & dissoluantur. *cap. rursus. 6. qui clerici vel vouentes.*

Sponsalia non transeunt in matrimonium, etiam copula carnali *Sponsalia per copulam non* actu, affectu, & intentione maritali subsecuta; cum matrimonium *transeunt.* clandestinum reputetur; & sine præsentia parochi, sit ipso iure nullum. *Concil. Triden. Sess. 24. cap. 1. de reform. matrim.* licet ante Concil. Trid. procedebat aliter. *cap. is qui fidem 30. de sponsalibus. cap. de illis. c. per tuas. 6. de condit. appos.*

Prohibito matrimonio clandestino, sponsalia clandestinè contracta, non censentur prohibita.

De

*De institutione Sacramenti
Matrimonij.*

Institutio sacramenti matrimonij. **C**hristus immediatè, & non per aliquem ministrū, sacra-
mentū matrimonij instituit, inseparabilitatē præcipiendo, cum dixit: quod
Matt. 19. ergo Deus cōiunxit, homo nō separet. *Conc. Trid. Sess 24. in prin.*

In statu innocentiae ante baptismum fuit à Deo, in officium duntaxat, institutum, ibi ubi dicitur.

Gen. 1. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Post lapsum eadem institutio in officium & in remedium permansit. **1. Cor. 7.** *Constat D. Pauli aucto-
ritate. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat;*

Matrimonium est sacramentum. Estque matrimonium vnum ex septem Sacramentis nouæ legis, gratiam, non ponentibus obicem, conferens *Concil. Trident. Sess 24. cap. 1. & can. 1.*

De materia & forma.

Verba utriusque sunt materia & forma. * **V**triusque contrahētis consensus expressus, unusquisque scilicet per se, est materia & forma huius sacramenti: duo enim sunt consideranda in vnoquoque contrahen-

hentium expresso consensu, traditio videlicet potestatis in propriū corpus, consorti facta, & acceptatio potestatis in ipsius consortis corpus ab eo traditæ. In quantum igitur, expresso contrahentium consensu traditur supradicta potestas, est materia: in quantum vero eodem cōsensu acceptatur, est forma huius sacramenti. *

Hinc collige benedictionem sacerdotis non esse matrimonii formam, quia accedit matrimonio iam confecto: est tamen aliquid sacramentale, id est, sacramento annexum.

In sacramento matrimonii, est *Duplex* duplex materia, propinqua scilicet, & remota. *materia* Materia remota *in matrimo-* sunt personæ habiles, ad contrahendum: materia autem propinqua, est consensus expressus, supradicto modo.

De ministro sacramenti matrimonij.

Communissima est omniū sententia, contrahentes ipsos esse *Contra-* ministros huius sacramenti, cum *hentes* sunt ministri sibi ipsi materiam & formā ministri. *ministri.* strent; sed decisione *Concilij Triden-*

Sess. 24.

Sess. 24. cap. 1. de form. attentæ, duplicem ministrum in Sacramento Matrimonii, possumus constituisse, alterum de iure diuino, de essentia sacramenti Matrimonii videlicet ipsos contrahentes: & alterum de iure positiuo, qui iuxta Concil. Trident. decretum, est sacerdos parochus, qui vna cum duobus vel tribus testibus, requiritur ad authorizandum matrimonium, cuius sola & testium præsentia necessaria est.

De effectu.

Effectus huius sacramenti, est conferre gratiã, naturalem amorem perficere, indissolubilem unitatem coniugesque sanctificare. *Conc. Trid. Sess. 24. can. 1. vers. gratiam.* Aliquando vero, matrimonii gratia, extinguitur ignea flamma. scilicet concupiscentia.

De impedimentis Matrimonij.

Impedimenta matrimonii sunt: in duplici differentia, quædam impediunt, ne matrimonium contrahatur, si tamen de facto contractum fuerit, matrimonium te-

net.

net, nec dissolui potest, licet con- *Impedi-*
trahentes peccent, si absq; dispen- *mēta qua*
satione contrahunt: quæ sunt *impediūt,*
vndecim. Primum est interdi- *Et non di-*
ctum ecclesiæ, ut si quis contra iu- *rimunt.*
dicis prohibitionem, contrahit, ut *Interdi-*
sine denunciationibus, si tamen *ctum Ec-*
de facto fiat, matrimonium tenet. *clesia.*
cap. 1. cum alijs, de matrim. contracto
contra inter eccles.

2. Impedimentum est votum *Votum*
simplex castitatis. *Can. 2. dist. 27. simplex.*
glos. in can. si quis votum. 27. q. 1.

3. Sponsalia, ut si quis promisit *Sponsalia,*
aliquam ducere, non potest cum
alia contrahere, si tamen de facto
contrahit, validum est matrimo-
nium, & dissoluuntur sponsalia.

4. Impedimentum est, si quis *Catechis-*
est iunctus alteri *mus.*
Catechismo, nam
qui instruit aliquem baptizandū,
in rebus nostræ fidei, ex quo co-
gnatio spiritualis per catechismū
oritur, non potest cum illo con-
trahere, factum tenet. *cap. per ca-*
techis. 2. de cognatione spirituali.
in 6.

5. Vxorididum, id est, qui vxor. *Vxorici-*
rem propriam occidit. *can. admo-*
nere.

ner. 33. *quest. 2.* Quod intelligentum est, cum distinctione, aut enim vir occidit uxorem suam, ut aliam ducat: & hoc impedit & dirimit matrimonium, ut infra dicam, aut enim occidit uxorem suam aliqua alia de causa, & tunc impedit & non dirimit.

*Raptus
alterius
sponsa.*

6. Raptus sponsæ alterius. *can. statutum 27. quest. 2.* & licet attentato iure antiquo hoc impedimentum solum erat impediens, & non dirimens: tamen *Conc. Trid. Sess. 24. c. 6. de ref. d.* terminat, quod quando rapta sit in potestate raptoris, inter eos nullum potest constare matrimonium.

*Presbyteri-
cidium.*

7. Presbytericidium. *cap. qui presbyterum, de pœnitent. & remis.* nam qui presbyterum occidit, ob delicti gravitatem à iure punitur, ut non possit contrahere matrimonium.

*Solemnis
pœniten-
tia.*

8. Solemnis pœnitentia. *can. de ijs. can. antiqui. 3. quest. 2.* Nam pœnitentiam publici, dum pœnitentiam adimplent, non possunt matrimonium contrahere.

9. Impedimentum est coniugium
scien-

scienter cum moniali. *Can. hi ergo Contra-*
qui. 27. q. 1. Nam ex eo quòd cum *ctus cum*
 moniali contrahere quis præsum- *moniali.*
 pfit, prohibetur vnquam cum alia
 contrahere posse.

10. Impedimentum est pecca- *Peccatum*
 tum mortale, nam existens in *mortale.*
 peccato mortali, non potest con-
 trahere, absque nouo peccato: si
 tamen de facto contrahit, tenet
 matrimonium.

11. Est excommunicatio, nam *Excom-*
 excommunicatus, non potest cõ- *munica-*
 trahere matrimonium: sed si con- *tio.*
 trahit, tenet factum. *cap. significasti.*
 6. de eo qui duxit in *matrim.* quam
 polluit. per adulterium.

12. Est tempus feriatum, *c. capel. Tempus*
lanus. 4. de feriis. Can. non oportet. cū feriatum.
sequentibus. 33. q. 4. Tempora pro-
 hibita de iure nouo. *Concil. Trid.*
Sess. 2. c. 10. de refor sunt ab Aduētu
 Domini nostri, vsq; ad diem Epi-
 phaniæ inclusiue, & à feria quarta
 Cinerum, vsque ad octauam Pa-
 schatis: quæ prohibitio tantum in-
 telligitur, quo ad solemnem bene-
 dictionem nuptiarum.

In omnibus supradictis impedi-
 mentis

Episcopus dispensat in omni- mentis potest Episcopus dispensare, quando cum alio seu aliis non concurrunt.

bis supra dictis impedimētis. Alia sunt impedimenta, quæ impediunt contrahendum, & dirimunt contractum, & sunt numero duodecim, in his versibus contenta.

Impedimēta qua impediri & dirimunt matrimonium. Error, conditio, votum, cognatio, crimen.

Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.

Sis affinis si forte coire nequibis.

Hac facienda vetant connubia, facta retractant.

Error. Primum impedimentum est error, scilicet personæ, ut quando quis putat contrahere cum Martha, & contrahit cum Eugenia; qui error consensum impedit, qui est de essentia matrimonii, & ipsius causa. Idem dicendum est de errore nobilitatis, aut dignitatis, quando refunditur in errorē personæ, ut si quis intendat contrahere cum filio principis, quicumque ille sit, & non cum alio, & alius tanquam principis filius præsentatur, est error personæ, & matrimonium

SECT. 3. CAP. 8. 169

monium dirimit. *Can. 1. vers. error. & vers. si his ita. 29. q. 1.*

2. Est conditio, vt si quis intendat contrahere cum libera, contrahit tamen cum serua, impedit matrimonium, *c. proposuit. 2. de coniugio seruo. 29. q. 1. § 1.*

Sed notandum est non semper per conditionis errorem dirimi matrimonium. Si enim errantis conditio non deterioratur per tale matrimonium, aut melioratur, matrimonium tenet, verbi gratia, seruus ducit seruam, putans esse liberam, matrimonium tenet, quia non fit deterior conditio errantis, similiter si serua nubat seruo, putans esse liberum; rursus seruus ducit liberam putans esse seruam, vel è contra serua ducit liberum putans esse seruum, matrimonium est validum; quia melioratur conditio errantis in conditione: Quando vero per huiusmodi errorem deterioratur conditio errantis in conditione, v. g. liber ducit seruam putans esse liberam, aut libera nuphit seruo existimans esse liberum, non est matrimonium. Ita habetur. *c. ad no-*

; H

fram

stram de coniug. seruo. limitatur ista
ultima propositio à Richardo 46.
39. q. 1. artic. 1. & Naua. cap. 22. &
23. nisi qui errat, sic contrahat. qui
esset paratus, etiam cognita tali
conditione seruitutis.

*De ma-
trimonio
conditio-
nato,*

Reperitur etiam in matrimonio
aliud conditionis impedimentū,
quando videlicet consensus con-
ditionaliter exprimitur. Quod
quatuor modis potest accidere. 1.
Cum tria sunt matrimonii bona,
scilicet, proles, fides seu fidelitas,
& indissolubilitas. Potest esse Con-
ditio contra eorum quodlibet, vt
si quis diceret. Duco te in vxorem
si sumpseris potiones vt fias steri-
lis; vel si promiseris postea copiā
tui, his quos ego signauero: vel et-
iam, si non inuenero aliam ditiorē
te. Hæc dicitur conditio contra
bonū matrimonii, quæ matrimo-
niū facit nullū. 2. *Conditio* dicitur
turpis, quando sub ea petitur ali-
quod peccatū, quod tamen nō est
cōtra bonū matrimonii. Vt si quis
diceret duco te in vxorem si occi-
deris tuū Patrē, & alia huiusmodi,
quæ conditio habetur pro nō ap-
posita,

SECT. 3. CAP. 8. 171

posita, & si interfuit verus cōsen-
sus de præsenti, est verū matrimo-
nium, conditio enim turpis habe-
tur pro nulla. *c. 1. de cond. apposis.*
3. *Conditio* est impossibilis, vt si quis
diceret duco te in matrimoniū, si
digito cælum terigeris, quæ cōdi-
tio cū habeatur sicut nō apposta,
vt præcedens, non annullat matri-
moniū. 4. *Conditio* est honesta, &
hec duplex, vna est de præsenti aut
præterito; Vt cōtraho tecū si es di-
ues, cōtraho tecū, si patrē es allo-
cutus. Et tunc stante cōditione est
matrimoniū & non aliàs: *Alia est*
de futuro, vt contraho tecū, si de-
derit mihi Pater tuus centū aureos
tūc cū cōditio implebitur, erit ma-
trimonium, perseuerātibus illis in
sua volūrate: ante cōditionē vero
impletā non est matrimon. *de con-*
dit. appo. super ea. Huiusmodi cōdi-
tionata matrimonia de præsenti vix
iam possunt reperiri post Conc.
Trid. Secundum quod vt diximus
clandestina matrimonia annullan-
tur: at in sponsalibus, quæ possunt
fieri clandestina, possunt facilius
accidere.*

Votum.

2. Est votum, quia votum solenne propter quod homo sui corporis potestatem amisit se tradens Deo, matrimonium contrahendum impedit, & dirimit contractum: nec est simile de voto simplici, nam illud matrimoniū contrahendum impedit, sed non dirimit contractum, *cap. quod votum, de voto, & voti redemp. in 6. Conc. Trid. Sess. 24. can. 9.*

Cognatio.

4. Est cognatio, quæ triplex est, carnalis, spiritualis, & legalis.

Consanguinitatis definitio.

Carnalis est, consanguinitas: quæ est vinculum personarum, ab eodem stipite propinquo descendētium, carnali propagatione contractum: quæ matrimonium impedit, vsque ad quartum gradum.

Cognatio spiritualis definitur.

Cognatio spiritualis, est attinentia duarum personarum, quæ ex statuto Ecclesiæ oritur, per baptismi, & confirmationis administrationem; vel susceptionem baptizati vel confirmati. Quæ non egreditur ultra baptizantem & baptizatum, illiusque patrem, & matrem, ac suscipientem & tenentem. Idem dicendum de cōfirmatione.

Cogna-

Cognatio legalis est proximi- *Cognatio*
tas personarum, ex adoptione ali- *legalis.*
cuius in filium proueniens; vnde
adoptatus, durante eius adoptio-
ne, non potest ducere in vxorem
filiam carnalem adoptantis, sed si
emancipatus fuerit, poterit adop-
tans vero nullo tempore poterit
filiam adoptatam ducere in vxo-
rem, nec filius adoptatus, matrem
adoptantem.

5. Est crimen. tria crimina sunt *Crimina*
quæ impediunt & dirimunt ma- *qua im-*
trimonium. *pediunt*

Primum est, adulterantis cum *& diri-*
coniugata, & machinans mortem *munt.*
viri, vel è contra. *Can. illud. 31. q. 1.*

Secundum promittentis adul-
teræ, viuentis viro eius, eam duce-
re in vxorem. *Can. illud. 31. q. 1.*

Tertium est, si viuente legitima
vxore, scienter superinducit adul-
teram in coniugem. *Can. illud. 31.*
quest. 1.

6. Est cultus disparitas, quod *Cultus*
est, quia fidelis non potest contra- *dispari-*
here cum infideli. *Can. non oportet.*
28. q. 1.

7. Impedimentum est vis, vt *Vis.*

Hæc,

cum

174 ITINER. ORDIN.

cum quis cogitur ad matrimoniū contrahendum, per vim, seu per metum mortis, seruitutis vel huiusmodi. quæ cadāt in constantē virum. Vnde nec rapta potest contrahere cum raptore, dū fuerit in potestate raptoris *c. cū locū. 14. cap. consultationi. 28. de sponsal. 8* Impedimentū est ordo, quia ordo sacerdotalis impedit matrimoniū contrahendum, & dirimit contractū, hoc intelligendum est de maioribus ordinibus, scilicet de ordine subdiaconatus, & presbyteratus. *can. si quis. 32. dist.*

Ordo.

Ligamen. 9. Impedimentum est ligamen, quia nemo qui legitime duxerit, & alligatus est vxori, potest viuere ipsa, aliam ducere & accipere. *cap. licet. 3. de sponsa duo.*

Publica
honestas.

10. Impedimentum, est publica honestas, quia iustitiæ publicæ honestatis impedimentum est, quod ex sponsalibus de futuro oritur, vt si quis despondeat puellæ septem annorum, licet eam carnaliter nō cognouerit, non potest contrahere cum eius consanguinea, intra primum gradum, vbi valida fuerunt

SECT. 3. CAP. 2. 175

ritur sponsalia, quia ex sponsalibus nullis non oritur istud impedimentum. Conc. Trid. c. 3. & 4. in decre. de refer. Sess. 24.

II. Impedimentum est affinitas, quæ est proximitas personarum, ex quocunque coitu, seminum commistione intra naturale vas secuta, omni carens parentela: nam mulier efficitur affinis omnium consanguineorum mariti, & è contra, quod usque ad quartum gradum impedit, quando fuit copula licita: in illicita verò tantum usque ad secundum, cap. quod super his, de consang. & affinit. Concil. Trident. Sessione 24. cap. 4.

*Affinitas
definitur.*

Ultimum impedimentum est impotentia coeundi, unde si quis non poterit per impotentiam coire, impedit matrimonium & dirimit contractum. Si autem impotentia fuerit accidentalis, & per medicinam remoueri possit, valet & tenet matrimonium, quia ad hoc ut impediat, & dirimat, debet esse impotentia perpetua, quo ad illud matrimonium. Et hæc sum-

Impotentia.

176 ITINER. ORDIN.

matim de impedimentis. Reliqua require à doctoribus supra citatis. c. 1. & 2. 33. *quæsti. 1. cap. laudabilem, de frigidus & malefic.*

Contra-
hentes cõ-
fiteantur.

Postremo. Conc. Trid. coniuges hortatur, ut antequam contrahant, saltẽ triduo ante matrimonij consummationem, sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum piẽ accedant. *Conc. Trid. Sess. 24. c. 1. de reform. vers. postremo.* Debent etiam tres monitiones præcedere, tribus diebus festiuis; vel vna pro tribus, de licentia ordinarii. *Concil. Trident. dicto cap. 1. vers. sic. idcirco.*

SECTIO IV.

DE ECCLESIASTICIS

Censuras.

Potestas
excõmu-
nicandi
est à iure
diuino.

Eccllesiasticam iurisdictionem, & potestatem puniendi inobedientes & maleficos, à Christo Domino Apostolis datam, & successoribus concessam, sacræ literæ ostendunt. Si quis Ecclesiam non audierit (inquit Christus,) sit tibi

tap-

SECT. 4. CAP. I. 177

tanquam ethnicus & publicanus. Matt. 18.
can. nouit 13. de iudicijs. Hac pote-
 stare vsus est D. Paulus dum Co- 1. Cor. 5.
 rinthum publicè fornicantem ex- & 1. ad
 cōmunicauit, & propter blasphemiam, Hymineum, & Alexandrū
 tradidit Sathanæ. Idem quoque
 ait. Si angelus vobis de cœlo ali- Ad Gal. 1.
 ud euangelizauerit, præterquam Actor 5.
 quod euangelizauimus vobis, a-
 nathema sit. D. etiam Petrus A-
 naniam & Saphiram, morti tradi-
 dit. Hinc D. Chrysostomus di-
 xit. Nemo contemnat vincula Ec-
 clesiæ, non enim est homo qui li-
 gat, sed Christus qui hanc pote-
 statem dedit. *can. nemo. 11. quest. 3.*
 Ideo Ecclesiā Catholica, vt scelera
 puniat, iniurias vindicet, crimina
 coerceat, censuris utitur: nam
 censuræ & pœna sunt gladii & vi-
 res Ecclesiæ, ad animaduertendū
 in facinorosos homines. *can. corri-* Censura:
pianitur. 24. q. 3. quæ sunt excom- pœna.
 municatio, interdictum, suspen- sunt.
 sio; irregularitas, cessatio à diuinis,
 pœnitentia publica, depositio &
 degradatio. Ex quibus excommu-
 nicatio, interdictum & suspensio

Missæ pro-

178. ITINER. ORDIN.

proprie censuræ vocantur, cum hæc solum in iure, censuræ nominentur, & proprie per sententiam ferantur. *cap. quarenti. 20. de verb. signific.* minus proprie dicuntur censuræ cessatio à diuinis, penitentia publica & solemnis, depositio, & degradatio, quia fiunt per condemnationem & sententiam iudicum, irregularitas, & excommunicatio minor non dicuntur censuræ, sed pœnæ, quia contrahuntur & per sententiam non feruntur. De quibus omnibus specialiter erit sermo.

CAPVT I.

De Excommunicatione.

*Excomm.
definitio.*

EXcommunicatio est Christiani hominis, à qualibet licita communione vel legitimo actu, separatio.

*Communio
triplex.*

*Ad Roman. 12.
Psal. 118.*

Communio est triplex; alia est communio interior per fidem: de qua loquitur D. Paulus. *Multi vnum corpus in Christo.* Et Prophetar: Particeps ego sum omnium trimentium te.

Secunda, est communio extrinseca, qua fideles communicant in
ora-

SECT. 4. CAP. I. 179

orationibus, suffragiis, & sacrificiis, quæ offert Ecclesia pro fidelibus; de qua in can. qui communicauerit. 11. *quæst. 3.* & est communio politica.

Alia est communio media, interior scilicet & exterior, quæ partim constat ex charitate fidelium intrinseca, & partim est extrinseca; cuius mentio fit in Symbolo fidei, ubi dicitur Sanctorum communionem. Excommunicatus nõ priuatur communione prima, sed communione secunda & tertia.

Excommunicatio est triplex, *Excomm.*
minor, maior, & anathema. *Ex- triplex.*
cõmunicatio minor est separatio *Minor.*
Christiani hominis à sacramentorũ Ecclesiæ præceptione passiuæ.

Excommunicatio maior, est *Maior.*
censura priuans participatione, tam actiua quam passiuæ sacramentorum & hominũ, & tam bonorũ spiritualium, quam temporalium.

Anathema est sollemnis maledictio, quæ fit per executiones publicas, aduersus excommunicatum, de qua in *canon. Debent. 11. q. 2.* Anathema est nomen hebraicum, siue

Num. 21. Syriacum, & significat propriè idem quod detestatio, execratio, seu maledictio, nam postquam Hebrei subuerterant loca illa Gomorihæorum, vocarunt loca illa Horma, id est, anathema, & cum Hierico esset subuerrenda, dixit Iosue. 6. Iosue. Sitquæ ciuitas hæc anathema. Et D. Paulus ad Gal fuit vsus hoc nomine anathema; vnde quia excommunicatus, maledictum sollemnitate quâdam & caeremonia, ideo dicitur anathema.

Anathema præsupponit maiorem excommunicationem.

Ex quibus patet, anathema semper præsupponere maiorem excommunicationem, ut in can. Engeltrudam. 3. q. 4. Et quamvis in effectu non differant, differunt tamen in sollemnitate & modo, hinc intelliges omnes Canones Concil. Triden. in quorum fine sunt hæc verba: anathema sit, quia si aliquis negauerit, ibidem determinata, iam est maiori excommunicatione excommunicatus, cum hæreticus sit, ut in can. 1. & 2. 24. q. 1. cap. ad abolendâ. 9. de hæret. non tamē est anathema, donec sollemniter fiat, & id sonant illa verba,

SECT. 4. CAP. I. 181

anathema sit, id est, fiat. *gloss. in cap. si quis 4. de vita & honest. cler.*
Excommunicatio maior est duplex, alia lata à iure: alia lata ab homine.

Lata à iure, est quando genera- *Excom.*
liter canon, constitutio, vel statu- *lata à iure*
tum excommunicat; quæ adhuc re-
est duplex, altera à iure communi,
ut sunt excommunicationes con-
tentæ in Bulla Cœna Domini, in
Decreto, Decretalibus, Sexto,
Clementinis, Conciliis generali-
bus, & Extrauagantibus Romano-
rum Pontificum: Alia est lata à
iure particulari, quæ ex constitu-
tionibus Synodalibus alicuius di-
ocesis, vel Episcopatus, in illa
prouincia sancita est, nec tamen
extenditur ad alia loca extra dioc-
cesim illam vel prouinciam.

Excommunicatio ab homine *Excomm.*
dicitur illa, quæ ab aliquo superio- *ab homi-*
re iudice vel ordinario fertur. *ne.*

Excommunicatio lata ab ho-
mine, est duplex, iusta & iniusta.
iuxta gloss. in sum. 11. quest. 3. Sen- *Excomm.*
tentia iusta dicitur illa, quæ fertur *iusta.*
à legitimo iudice, ob iustam cau-

sam seruatis debito ordine & fine.

Iniusta est illa, cui deest aliqua ex conditionibus assignatis, quæ timenda est, quia sententia pastoris siue iusta siue iniusta, est timenda. *can. sententia. 11. q. 3.*

*Sententia
iniusta
valida.*

Sententia iniusta, alia est valida: & alia inualida.

Iniusta valida est, quando iudex excommunicat, animo maleuolo.

Quando excommunicat innocentem: & secundum allegata & probata est nocens & reus.

Quando deest modus iuris, in excommunicatione ferenda, vt quando fertur sine scriptis, vel sine canonica monitione.

*Excomm.
iniusta
inualida.*

Excommunicatio iniusta inualida potest euenire sequentibus casibus.

1. Quando lator sententiæ iudex excommunicati non est, nec ius in eum habet.

2. Quando qui excommunicat, est excommunicatus, suspensus, vel interdictus à iurisdictione.

can. miramur. 24. q. 1.

3. Quando excommunicatio fertur contra tenorem priuilegiorum, *cap. quanto 26. de priuileg.*

4. Quare

SECT. 4. CAP. I. 183

4. Quando sententia fertur à delegato non legitimo, & in casu non permissio. *cap. tanta est. 18. de excessib. pralat.*

5. Quando post legitimam appellationem fertur. *cap. per tuas. 11. de sent. excom.*

6. Quando sententia intolerabilem continet errorem, vt si quid illicitum præciperet; aut impossibile, aut contra ius, &c. *can. si is qui præest. 11. que. 3.*

7. Quando iudex, qui sententiam fert, ligare non intendit; quia excommunicatio ab intentione excommunicantis suas habet vires. Quæ omnes ligant & obligant, quo ad vsque populus sibi persuadeat nullitatis causas; ad euitandum scandalum.

Ecclesia catholica habet pote- *Excomm.*
statem excommunicandi quoscūq; *potesstatē*
peccatores cōmuniter, & inobe- *habet ec-*
dientes, quæ potestas diuinitus da- *clesia.*
ta est à Christo redemptore nō *Matt. 18.*
stro, illis verbis. Sit tibi tanquam
ethnicus & publicanus. *cap. nouit.*
13. *de iudicijs:* vt autem senten-
tiam ecclesiæ excommunicantis
ratam

184. ITINER. ORDIN.

raram & firmam esse, nullus dubitaret, subdit Christus. *Quæcunque* alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo. : & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.

Quis possit excommunicare.

Praelati omnes Ecclesia habent potestatem excommunicandi. **P**otestatem excommunicandi habent omnes Praelati ecclesiæ, & sententiam ferendi in subditos duntaxat. *cap. transmissa. 15. de electi, vt sunt Papa, vniuersale Concilium, aut prouinciale legitimè congregatum, Archiepiscopi, Episcopi, & horum vicem gerentes, & alii praelati minores, vt sunt Abbates, Præpositi, Generales, Prouinciales, Guardiani, & Priores Ecclesiarum Collegiarum, regularium, & secularium; etiam si non sint consecrati, nec benedicti, modo sint confirmati & promissi, quia hi omnes potestatem excommunicandi suos subditos habent, à iure communi concessam. cap. Transmissa. 15. de electi, cum ab ecclesiarum. 3. de offic. ordin. cap. cum in ecclesia. 10. de maiorit. & obedi-*

Capi-

SECT. 4. CAP. I. 185

Capitulum etiam, sede vacante, *Capitulum,*
 re, potest excommunicare, & de- *sede va-*
 legatus Papæ. *cap. P. & G. 14. de cante, po-*
offic. delegat. *rest ex-*

Simplex sacerdos, nec etiam cu- *comm.*
 rarus excommunicare non potest: *Simplex*
 nisi ex commissione superiorum, *sacerdos*
 vel ex consuetudine: quæ etiam *non potest*
 tribuit iurisdictionem. *Can. con- excomm.*
quæstus 9. q. 3.

Nec laici possunt excommuni- *Ne laicus.*
 care, cum ipsi spiritualia tractare
 non possint, *cap. ecclesia sancta Ma-*
ria. 10. de constit.

Proprie excommunicandi po- *Excomm.*
 testas spectat ad officium Episco- *potestas*
 pale. *Can. corripiantur. 24. q. 1. ideo proprie ad*
 excommunicatio dicitur mucro *Episcop.*
 Episcopi. *Can. iussis. q. 2. expectat.*

Quis possit excommunicari.

EXcommunicari possunt sub- *Qui pos-*
 diti Christiani, qui subditi *sunt ex-*
 sunt, respectu proferentis excom- *comm.*
 municationem, quia sententia in
 non subditos lata, nullius est mo-
 menti. *cap. à nobis. 21. de sentent.*
excommun 1. fin. ff. de iuris. omnium
iudic. Quia autem est actus iuris-
 dictionis, hinc est ut neque se ip-
 sum.

sum quisquam, neque Iudæus, neque Paganus, nec anima à corpore separata, neque diabolus possit excommunicari.

Vniuersitas non potest excommunicari.

Prohibetur etiā proferri sententia excommunicationis in Vniuersitatem vel Coll. giū, sed promulgari potest in illos particulatim de Vniuersitate vel Collegio, quos culpabiles esse constiterit. *cap. Romana. §. 8. in Vniuersitatem. de sent. excom. in 6.*

Mortui, an possint excomm.

Mortui, pro criminibus in vita commissis, excommunicari non possunt: quia iam sunt extra ecclesiā, poterit nihilominus declarare iudex, viuētes in excommunicationem incidisse. *Can. sane, 24. q. 2.*

De effectus Excommunicationis.

Effectus maioris excomm.

Effectus excommunicationis est diuersus, cum excommunicatione sit diuersa. Effectus maioris excommunicationis est priuatio actiua & passiuā à sacramentorum perceptione, & horum communicatione: ita quod excommunicatus nec recipere nec administrare potest aliquod sacramētum, alioquin.

SECT. 4. CAP. I. 187

quin peccabit mortaliter; & erit irregularis. *cap. si celebra. 10. de clerico excommunic. minif.* Iustè excommunicatus priuatur suffragiis generalibus ecclesiæ, & possidetur à dæmone.

Priuatur contentis in hoc versiculo.

Os, orare, vale, communio mensa negatur,

Si quis pro delicto anathema feriat.

Os. prohibetur colloquia, oscula, amplexus, dare vel recipere literas, assuigere, vel ei reuerentiam exhibere.

Orare. id est oratio simul cum *Orare.* illo in ecclesia vel extra, & prohibetur participatio sacramentorum, Diuinorum officiorum, & aliarum precum.

Vale. prohibentur mutua salutationes, quæ fiunt per colloquutionem, assuigendo vel caput detegendo; & omnia signa, quæ saluationē significant, vt motus labiorum, capitis inclinatio, & huiusmodi.

Communio. id est, communicatio Sacramentorum, & prohibetur etiam contractus societatis,

tis, vt habitare cum eo in eadem domo, vel quouis modo conuersari cum illo.

Mensa.

Mensa negatur; quia comedere cum excommunicato non licet: quia cibus, potus & potatio negatur cum excommunicato: similiter non potest quis dormire in eodem lecto cum excommunicato. vt in *can. ad mensam. 11. q. 3.* & per totam *glos. in can. statuimus 6. de sent. excomm. in 6. cap. nuper. 29. extrā eodem.*

**Excom-
munica-
tus est in-
famis.**

Excommunicatus etiam fit infamis, si excommunicatio sit manifesta. *can. infamis 6. quæst. 1.*

**Collatio
beneficij
facta ex
commun.
an vale-
at?**

Item facit collationem beneficij nullā, ita vt nō conualescat per absolutionem; & tenetur renunciare illud, & fructus restituere, nisi reuocetur, & iterū de nouo fiat. *cap. cum bona. 7. de etat. & qualis. cap. postulasi - cum glos. de cleric. excommun. minist.*

Electio.

Item priuatur facultate eligendi actiua & passiua. *cap. constitutus.*

**Excomm: 23. de appel.
est suspen-
sus.**

Item excommunicatus est suspensus ab officio & beneficio, sed dum

SECT. 4. CAP. I. 189

dum tolleratur, quidquid facit cum officio publico, tenet. *cap. ad probandum. 24. de re iudic. argum. 10x. in l. Barbatius Philippus. ff. de offic. prator.*

Item eximit subditos à seruitute subiectionis iurisdictionalis, dum est excommunicatus. *can. ult. & penult. 15. q. 6.*

Item annullantur per excom. rescripta obtenta à summo Pontifice, præterquam super articulo eiusdem excommunicationis *cap. 1. de rescrip. in 6. vel nisi in eodem rescripto absoluitur.*

Item in iudicio non potest esse actor, nec procurator actoris. *cap. intelleximus. de iudicijs.*

Item etiam si per annum perseverauerit in excommunicatione, & absolutionem neglexerit, tanquam suspectus de hæresi habetur.

Item priuatur Ecclesiastica sepultura. *cap. sacris. 12. de sepulturis,* & operatur excommunicatio alia multa, vt dixi.

De communicatione cum excommunicato.

Com-

190 ITINER. ORDIN.

*Communi-
cans cū
excomm.
est excom-
munica-
tus.*

*Quando
sit licitum
commu-
nicare cū
excom-
municato.
Vtile.
Lex.*

Humile.

*Res igno-
rata.*

Necesse.

Communicans cum excom-
municato maiori excommu-
nicatione, incurrit minorem: fallit
tamen in multis, vt in his quæ se-
quuntur versibus declaratur.

*Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse:
Hæc anathema faciunt ne possit obesse.*

Vtile. participans ob utilitatē
animæ, vt admonendo & consu-
lendo, vt conuertatur, non peccat
nec qui communicat pro sua vri-
litate, puta petendo ab eo debitū.

Lex, item vxor, filii, qui non
sunt causa pertinaciæ, non incur-
runt, propterea vxor, cohabitando
cum viro & obediendo ei, quam-
uis sit excommunicatus, non pec-
cat, nec filii.

Humile, scilicet serui & famuli
excusantur, qui erant ante excom-
municationem, & non sunt causa
pertinaciæ.

Res ignorata, ignorantia facti
vel iuris dubii, & ignorans, an ex-
communicatus sit denunciatus,
excusatur.

Necesse, participans ob magnam
necessitatem propriam, vel ex-
communicati, non peccat.

Com-

SECT. 4. CAP. I. 191

Communicans cum excommu- *Quando*
 nicato non peccat mortaliter, nec *excom-*
 est excōmunicatus, nisi sit denun- *munica-*
 ciatus & notorius clerici percus- *tu sit vi-*
 sor; iuxta *Etravag. ad evitanda scan-*
dala, Martini V. editā in Conc. Con-
stan. anno 1400. quam confirmavit
 Concil. Basil. Sess. 21. referunt &
 explicant Doctores supra relati.
 Cuius summarium est. Nullus te-
 netur excommunicatum vitare,
 prætextu alicuius sententiæ aut
 censuræ Ecclesiasticæ; nisi senten-
 tia vel censura fuerit vel contra
 personam, vel collegium, vel uni-
 versitatem, Ecclesiam vel locum
 certum, vel certā terram; à iudice
 publicata vel denūciata specialiter
 vel expressè; salvo, si quem pro sa-
 crilega manuū iniectione in cleri-
 cum, sententiam latam à canone
 adeo notoriè constiterit incurris-
 se, quod factum non possit, aliqua
 tergiversatione, cæleri, nec aliquo
 suffragio excusari, nā à cōmunionē
 illius, licet denūciatus non fuerit,
 volumus abstinere. Ex qua patet,
 excommunicatos non esse vitan-
 dos, nisi in duobus casibus. Primo,
 quan-

192 ITINER. ORDIN.

quando excommunicatus est nominatim & publicè denunciatus. Secundo, quando quis est manifestus clerici percussor.

De excommunicatione minori.

Excomm. minor.

EXcommunicatio minor privatur tantum participatione passiva sacramentorum, non activa, quare, qui ea ligatus est, missam dicēs peccat; quia se communicat, non quia alios, & poterit eligere, sed non eligi. *cap. si celebrat. 10. de cleric. excomm. minist.*

Minor excomm.

EXcommunicatus, minori excommunicatione, non peccat audiendo Missam, nec sumendo pacem, nec absolviendo ab excommunicatione, vel à peccatis, nec communicando infirmum, vel aliquod aliud sacramentum administrando; dummodo ipse non recipiat, nec excommunicatus minori non potest recipere aliquod sacramentum.

Excomm. minor à iudice fert.

EXcommunicatio minor etiam possit, tamen non fertur communiter à iudice, sed solum à iure, in octo casibus relatis à Doctoribus supra, qui omnes casus iam hodie non

SECT. 4. CAP. I. 193

non sunt in usu; sed tantum est in usu excommunicatio illa minor, quæ per communicationem cum excommunicato maiori excommunicatione, contrahitur.

De causa & forma excommunicationis.

NON excommunicatur nisi contumax, & præcedendo eam petens monitio. *can. nemo. ii. quest. 3 cap. sacro. 48. de senten. excom. cap. Romana. 5. versic. sed nec. de sentent. excom. in 6.* Cōtumax
excōmu-
nicatur.

Post consummaciam autem, & præceden-
monitionem, excommunicatur contumax: & tunc non in dampnū ipsius excommunicati, sed in utilitatem, ut resipiscat & conuertatur: nam excommunicatio, cum medicinalis sit, semper in utilitatem excommunicati fertur. *cap. eum medicinalis. i. de sent. excomm. in 6.* Præceden-
te monit.

Excommunicatio à iure vel statuto lata, ipso facto incurrenda, non requirit præcedentem monitionem, quia ipsa lex, canon vel statutum est admonitio. Excōmu-
nic. à iure
vel ipso
facto, non
requirit
monitio-

Et non excommunicatur quis, nisi nemo.

Nō excom. nisi pro peccato mortali graui,
nisi pro *can. nemo Episcoporum. can. nullus.*
peccato *II. quast. 3. cap. 1. de iud. cap. sa-*
mortali. *cror. 48. de sent. excomm. cap. Roma-*
na. 5. eodem in 6.

Pro rebus Solus Episcopus potest excom-
perditis municare pro rebus perditis reue-
solutus Epi- landis. Item in causis ciuilibus,
scopus ex- nullus iudex excommunicat, nisi
commu- in subsidium remediorum iuris:
nicat. neque in causis criminalibus, nisi
 cum executio personalis vel rea-
 lis sit valdè difficilis: vt deciditur
 nouissimè in *Concil. Trid. Sess. 25.*
c. 3. in decreto de refor.

Pro culpa Pro culpa præterita, non fertur
præterita, excommunicatio, nisi præceden-
an excom- te canonica monitione, nam qui
municet excommunicat sine canonica
 monitione vel sine scripto, peccat
 mortaliter.

Ad excō- Non sunt certa verba præscrip-
munican- ta pro forma excommunicatio-
dum non nis, potest vti lator quibuscunq;
sunt ver- dummodo id explicet de præsentī
ba deter- & secundum regulas canonum,
minata. vt excommunicamus, excommu-
 nico, sis excommunicatus.

Cum dicitur excommunicetur
 vel

SECT. 4. CAP. I. 195

vel sit excommunicatus, non est Commi-
excommunicatio ipso facto, quia natoria
sunt comminatoriæ, nisi aliter fu- excômu-
erit expresse declaratum. nicationes

De absolutione ab excommu-
nicatione. qua?

Cum eius sit soluere, cuius sit Ab excô-
ligare, qui potuit excommu munica-
nicare, poterit & absolvere. tione mi-
Ab excômmunicatione minori qui nori absol-
libet sacerdos poterit absolvere. uit sacer-

Excommunicatus, maiori ex- dos.
communicatione à iure, potest A maiori
absolui à proprio prælato. cap. nu. pralatus.
per. 29. de senten. excom.

Excommunicatum ab homine, Ab excô-
ipse solus absoluit seu successor, munica-
superior, aut delegatus. can. inse- tione ab
rior. 21. distinct. cap. praterea. 5. de homine.
offic. deleg.

Ab excômmunicationibus Bullæ Ab excô-
Cœnæ Domini, solus absoluit Pa- munica-
pa, nisi ex causa delegationis, ali- tionibus
cui concedatur absolutio, vel nisi Bulla quis
virtute Bullæ Cruciatæ, vel Iubi absoluat.
læi, hoc expresse alicui conceda-
tur: & cum in articulo mortis,
nulla sit casuū reservatio, quilibet
sacerdos à quibusvis peccatis vel

cenſuris poterit abſoluere. *Concil.
Trid. Seſſ. 14. cap. 7.*

In articulo mortis, Excommunicatus, qui ob iuſtū impedimentū, vt in articulo mortis, facit ſe abſoluere ab eo, qui ex-
abſolutus tenetur, ſi tra illum non poterat, ceſſante im-
conualue pedimento, debet quam primum
rit, ſe pra- commodè poterit, ſe repræſenta-
lato repre- re ei, qui iure poterat abſoluere;
ſentare. alioquin incidit in eandē excom-
municationem. *cap. eos. 28. de ſen-
tent. excom. in 6.* idem in his, quos
legati Papæ abſoluunt cum onere
ſe repræſentandi ſuis ordinariis.

Parochus Parochus & alius ſacerdos, qui
potest ab potest abſoluere à peccato mortali,
excōmu- potest etiam ab excommunicatione
nicatione abſoluere, vt commiſſarius
abſoluere. deputatus à Papa, in foro interiori tantum: niſi ſpecialiter excommunicationis abſolutio alicui reſeruetur.

Excōmu- Si quis excommunicatus eſt pro
niciatus notoria offenſa in proximum, nō
pro noto abſoluatur, niſi prius ſatisfaciat,
ria offenſa vel ſufficientem cautionem præ-
ſine ſatis- ſtet & emendam, ſi poteſt.
ſactione ¶ Forma abſoluendi ab excom-
abſoluta- municatione eſt, vt primò dicatur
tur.

Pfal-

SECT. 4. CAP. I. 197

Psalmus Misere mei Deus, vel *Forma*
 alius Psalmus pœnitentialis cum *absoluen-*
 Gloria Patri; Præterea dicatur Ky- *di ab ex-*
 rie eleyson. Christe eleyson. Kyrie *commu-*
 eleyson. Pater noster, &c. Et ne *nicatione.*
 nos inducas in tentationem. *Resp.*
 Sed libera nos à malo. *Vers.* Saluū
 fac seruum tuum Domine. *Resp.*
 Deus meus sperantē in te. *Vers.* Ni-
 hil proficiat inimicus in eo. *Resp.*
 Et filius iniquitatis non apponat
 nocere ei. *Vers.* Esto ei domine tur-
 ris fortitudinis. *Resp.* A facie ini-
 mici. *Vers.* Domine exaudi oratio-
 nem meam. *Resp.* Et clamor meus
 ad te veniat. *Vers.* D'ominus vobis-
 cum. *Resp.* Et cum spiritu tuo. O-
 remus. Deus, cui propriū est mise-
 reri semper & parcere: suscipe de-
 precationem nostram, & hunc fa-
 mulum tuum, quem excommuni-
 cationis catena constringit, mise-
 ratio tuæ pietatis absoluat. Per
 Christum Dominum nostrum.
Resp. Amen.

CAPVT II.

DE INTERDICTO.

Interdictum deriuatur à verbo, *Interdictū*
 interdico, quod est quasi prohi- *unde di-*

beo, id est, inter prohibeo, ne officia dicantur, colligitur in principio Instit. de interdictis, & sic interdictum nihil aliud sonat, quam prohibitionem.

*Interdicti
defn.*

Interdictum est censura ecclesiastica, excludens vniuersaliter à diuinis, tam passiuè participandis, quam actiuè communicandis.

*Interdictum tri-
plex.*

Interdictum est triplex: locale, personale, locale & personale simul. *cap. si sententia. 19. de sent. ex-
com. in 6.*

*Interdictum
locale.*

Interdictum locale est, quando locus solum interdicitur: vt Regnum, Prouincia, Castrum, Villa, terra vel ecclesia, ne ibi celebretur aut ministretur.

*Et est du-
plex.*

Quod etiam est duplex; generale. quo interdicitur locus generalis, vt regnum aliquod, vel prouincia, diocesis, ciuitas vel oppidum. Speciale dicitur, quando aliquis particularis locus interdicitur, vt ecclesia particularis, oratorium, hospitale, eremitorium.

Interdictum personale est, quando interdicitur populus, clerus, collegium, vel qualitercunq; alia
per-

SECT. 4. CAP. 2. 199

persona. cap. si ciuitas. 17. de sentent. excomm. in 6. Quod etiam est duplex, generale, vt quando interdicitur senatus, vniuersitas, collegiũ siue communiras: Speciale interdictum illud est, quod singulares personas interdicit.

Interdictum locale & personale est, quando locus & personæ simul interdiciuntur, quod deambulatorium appellatur, quia quocũque se vertat portat secũ pœnam. Quis, cur, quomodo potest interdicare & interdicti.

Ille potest interdicare, qui potest excommunicare, & suspendere: & qui potest excommunicari, & suspendi, potest interdici; sed tamen discrimen est: nam vniuersitas & locus, qui non possunt excommunicari, possunt interdici. cap. Roman. 5. §. in vniuersitate cap. si ciuitate. 17. cap. si sent. 16. de sent. excomm. in 6.

Quilibet etiam habens iurisdictionem delegatam, potest interdicare ecclesiam, terrã vel personam cõtumacẽ, suæ iurisdictionis, etiã si cõtumax sit Episcopus.

200. ITINER. ORDIN.

c. sanè, 11. extra, de offic. delegat. Item capitulum, sede vacante, potest interdiceret. c. his qui 11. de maiorit. & obed. c. ad abolendam, 9. extra, de hæreticis.

Interdictio. Et quamuis aliud sit populus populo omnes personæ populi sunt interdicta. aut vniuersitas, & aliud particulares populi aut vniuersitatis; interdictum tamen positum contra populum aut vniuersitatē, comprehendit omnes eius particulares: hinc fit, in interdicto generali, includi infantem lactantem, amentem, & culpa carentem.

Interdictum loci, non includit personas. Generale interdictum loci, non includit personas illius loci; nec generale interdictum personarum comprehendit locum; adeò vt si interdicaretur vnus locus, qui sunt in eodem loco & nō fuerunt causa interdicti, possunt audire Missam, & dicere officia diuina in alio loco, & dare, & recipere sacramenta: quando vero personæ interdicuntur, non possunt, nec ibi nec alibi, audire diuina officia.

Interdictum pro culpa populi. Interdictum potest poni, pro culpa populi, aut domini, vel huiusmodi: pro culpa alicuius singularis

SECT. 4. CAP. 2. 201

lāris personæ non potest poni, si *imponi-*
ralis persona officium non habet tur.
 generale, vt gubernatoris, rectoris
 aut consulis. *cap. sanè. 11. de offic.*
deleg. c. non est vobis. 11. de sponsal.

Pro debito pecuniario vel subfi- *Pro debito*
 dio, non potest poni interdictum *pecunia-*
 generale, nisi ex Apostolicæ sedis *rio gene-*
 indulto, & si ponatur, nullius est *rale inter-*
 momenti, *ut in Extrauag. Bonifa-* *dictū non*
 cij V I I I: quæ incipit Prouide. *ponitur.*
titul. de sent. excommunic.

Interdictum debet poni, præ- *Debet*
 cedente monitione & in scriptis; *præcedere*
 & scriptura cõtineat causam pro- *monitio.*
 pter quam profertur, & debet esse
 triplex monitio, vel vna pro tri-
 bus, coram personis idoneis, facta
 cum interuallo dierum, nisi neces-
 sitas aliud suadeat. *Glos. in can. sta-*
tuimus, de sentent. excomm. in 6.

Interdictum ponitur sub hac *Interdicti*
 forma. Hūc locum, ecclesiam, ter- *forma.*
 ram. vel personas, propter talem
 causam, supponimus interdicto.
cap. cum in partibus. 17. de verb. si-
gnif. c. sanè clem. 2. de offic. deleg.

Potest etiam sententia interdi- *Determi-*
 cti, ad voluntatem iudicis deter- *natur ad*

I. §) minari,

202 ITINER. ORDIN.

Voluntatem iudicis.

minuari, puta vt interdicat Missam cum cantu, & vespervas, vel sepulturam, & alia huiusmodi: potest etiam iudex ab interdicto excipere quos vult, & quando vult, vt quando dominus terræ ibi fuerit præsens, & huiusmodi. *cap. non est vobis. 11. de sponsal.*

Interdictum qualiter tollatur?

Non est aliqua determinata forma, vt interdictum collatur, sed nudo verbo potest tolli, vel relaxari, vt dicendo reuoco, remoueo, libero, vel absoluo, & similibus: & si est ad tempus vel sub conditione: cessat, adimpleta conditione vel tempore.

Pœna violantium interdictum.

Violator ecclesiastici interdicti est priuatus ecclesiastica iurisdictione. *cap. vlt. de excess. pralat.* Est etiam qui scienter celebrat in loco interdicto, irregularis. *cap. is qui. 18. vlt. de sentent. excommun. in 6.* Quod secus est de celebrante in ecclesia interdicta, quia sanguinis vel seminis effusione est polluta: nam quamuis grauitur peccet, non incurrit irregularitatem. *cap. tuarum. 11. de priuil.*

Interdictus est etiam ingressus eccle-

ecclesiæ illi, qui sciēter celebrat in loco interdicto à iure vel à iudice: siue qui recepit publicè interdictum, ad diuina officia, ad sacramenta, siue ad ecclesiasticam sepulturam. *cap. Episcoporum. 8. de privileg. in 6.*

Laicus violans ecclesiasticum *Laicus* interdictum, non incurrit irre- *violans* gularitatē, cum nec ordinē nec of- *interdicti* ficiū habeāt. licet grauiter peccet. *peccat.*

Qua prohibentur vel conceduntur tempore interdicti.

TEmpore interdicti, prohiben- *Omnia* tur omnia diuina officia, sa- *diuina of-* cramenta, ecclesiastica sepultura, *ficia pro-* & pulsatio campanarum, *hibentur,* exceptis *his,* quæ expressè vel tacitè permittuntur. Prohibentur omnia exercitia specialiter deputata alicui ordini, vt Diacono dicere Euangelium, Subdiacono Epistolam solemniter cum manipulo, Acolyto offerre vrceolos, Presbytero dicere Missam & huiusmodi.

Laici, durante interdicto, non *Sepulchra* debent sepeliri cum officio diui- *ra.* no, neque in loco sacro.

Clerici possunt sepeliri in loco
I. 6. sacro,

sacro, tempore interdicti, sine so-
lemnitatibus, si illud seruarunt.

Litania. Litaniam, tempore interdicti,
in processionibus cum cruce ele-
uata & solemnitatibus non licet
clericis dicere neque laicis.

Campanarum pulsatio. Campanæ vel campanulæ non
possunt sonare ad horas canonicas,
sed possunt ad Aue Maria, ad o-
stendendas reliquias, & ad aliud,
quod non sit officium diuinum.

Episcopus interdicti tempore, non potest aliquid. Tempore interdicti, Episcopus
non potest publicè benedicere so-
lemniter cum baculo & versu ad-
iutorium nostrum, &c. neque be-
nedicere Abbatem, Abbatissam,
corporalia, ornamenta missæ, vela
monialium, neque consecrare
virgines, calices, altaria, neque ip-
se vel parochus potest benedicere
aquam, neque candelas in Purifi-
catione, neque palmas & ramos in
Dominica Palmarum, licet possint
hæc fieri ianuis clausis & secreto.

Quia sacramenta. Sacramenta hæc expresse per-
mittuntur tempore interdicti, sci-
permittantur licet sacramentum Baptismi, Con-
firmationis & Pœnitentiæ. *capo-*
dicti tempore? quod in te II. de pœnit. & remis. cap.
quo-

*personam. 19. cap. fin. de sent. ex-
comm. in 6.*

In festis Natiuitatis Domini, *Festiuitas*
Paschatis, Pentecostes, Assumpti-
onis B. Mariæ, atque in festo Cor-
poris Christi, & per octauam, per
extrauag. Martini V. & Eugenii
I V. Et in festo Conceptionis B.
Mariæ, & per octauam, possunt di-
uina officia celebrari, apertis ia-
nuis, pulsatis campanis & alta vo-
ce, excommunicatis & interdictis
expulsis. *cap. alma mater. §. in festi-
uitatibus. de sent. excomm. in 6.*

Extrema vnctio non potest da-
ri laicis nec clericis, tempore in-
terdicti. *cap. quod inte. 11. de pœ-
nit. & remis.*

*Extrema
unctio, nō
potest mi-
nistrari.*

Viaticum potest administrari
clericis & laicis, tempore interdi-
cti, & tunc campana pulsari, quā-
do ferrur ad infirmos, & etiam po-
test ostendi ipsum in reditu, vt
mos est. Commendatio anima-
rum potest fieri tam à laicis, quam
à clericis.

*Viaticum
potest.*

Item potest fieri officium circa
sepulturam clericorum, sed non
laicorum, voce submissa, sine can-

tu, exclusis sæcularibus & non pulsatis campanis.

Item mulieribus prægnantibus, ubi timeretur de morte, potest dari corpus Christi.

Item clerici diuersarum ecclesiarum, ciuitate interdicta, non possunt extra ecclesiam dicere simul officium, extra ciuitatem tamen possunt, dummodo ipsi clerici non sint interdicti.

Item fieri potest benedictio mensæ, præsentibus sæcularibus. Plura etiam prohibentur & cõceduntur, quæ causa breuitatis prætermitto. Vide *Doctores ubi supra*.

Tandem nota, quod regulares tenentur seruare interdictũ prolatum ab ordinario (sub prædictis pœnis) etiam si exempti iudicentur. *Concil. Trid. Sess. 25. cap. 12.*

CAPUT III.

DE SUSPENSIONE.

ET si liquido constet, quemlibet pro peccato mortali, quo ad se ipsum esse suspensum; suspensio tamen, quando de censuris agitur, est quando clerico à iure vel à iudice prohibetur aliquod

SECT. 4. CAP. 3. 207

exercitium ordinis vel beneficij,
cuius definitio est.

Suspensio est inhabilitas ex-
quendi actus ordinum & Ecclesi-
asticorum officiorum, ex iuris Ca-
nonici dispositione proueniens, ex
*Suspensio-
nis defini-
tio.*
c. 1. §. fin. de sent. excom. in 6.

Suspensio est triplex, alia est ab
officio, alia à beneficio, alia ab of-
ficio & beneficio simul. *Suspensio :
triplex est.*
glos magna. in Clem. cupientes de pœnis. cap.
tuarum. 11. de priuile.

Quælibet supradictarum est du-
plex, alia lata à iure: alia vero lata
ab homine, sicut supra de excom. im-
pro-
dixi. Suspensio alia est propria, ut
quando quis à iure vel à iudice su-
spenditur ab officiis, &c. *Suspensio
propria &
impro-
pria.*

Suspensio impropria est vel quo
ad se: vel quo ad alios: quo ad se, ut
quando pro aliquo crimine est
prohibitus, ne sacramenta mini-
stret, ut si est in peccato mortali,
ut in can. ult. 2. dist. c. vestra. 7. de
cohabit. cler. & mul quæ dicitur
minor suspensio: quo ad alios est
aliquis suspensus, ut quando ali-
cui celebratio nō interdicitur, sed
ne præsentem excommunicato fiat.

*Suspende-
re quis
possit?*

Ille potest suspendere, qui po-
test excommunicare; & absolue-
re à suspensione qui potest absol-
uere ab excommunicatione: nam
ad utramq; requiritur iurisdictio.
cap. quarenti. 20. de verb. signif.

Prohibitio à confessore ut quis
non celebret; ne communicet, vel
alia huiusmodi, non est propriè
suspensio; unde tali prohibitioni
contraueniens, non fit irregula-
ris.

*Ecclesiā-
stici solum
suspenden-
duntur.*

Solus ecclesiasticus potest su-
spendi, nam si laico interdicitur,
ne officium aliquod operetur, nō
est propriè suspensio, etsi inobedi-
ens; non fit irregularis.

Suspensio est in scriptis feren-
da, sicuti excommunicatio. *cap. 1.
de sent. excomm. in 6.*

*Quibus
verbis tol-
lantur.*

Suspensio potest fieri vel tolli,
quibuscūq; verbis; quia nulla ver-
ba sunt præscripta, nec determina-
ta, in formam substantialem seu
lationis, vel solutionis, conveni-
ens tamen forma erit hæc. Absol-
uo te à vinculo suspensionis, quā
incurristi, ob talē causam, &c. &
restituo te pristinæ executioni.

Si.

SECT. 4. CAP. 2. 209

Si vero fuerit suspensio, tempo. *Suspensio*
re determinato, vt per mensem; *ad tempus*
mense transacto, nulla requiritur tollitur
absolutio; & si cōditionaliter fuit *transacto*
suspensus, (vt donec satisfeceris) *tempore.*
conditione adimpleta, nulla re-
quitur absolutio.

Item suspensus ab aliquo actu, *Suspensus*
non est suspensus ab aliis non illi *ab vno a-*
annexis, vt qui à iurisdictione est *sup potest*
suspensus, non est ab ordine, & è *alia exer-*
contra: & qui est à beneficio, non *cere.*
ab ordine & iurisdictione: &
qui ab officio; non est à benefi-
cio, & sic de aliis: nam Episcopus
qui ordinare non potest, potest a-
lia exercere. c. aquam. 9. de consec.
eccles. vel alt. cap. transmissa. 15. de
elect.

Violator suspensionis peccat *Pœna vi-*
mortaliter ob inobedientiam, & *olantium:*
incurrit in irregularitatem, illam *suspensio-*
violando, sicuti excommunicatus *nem.*
celebrando in executione illius a-
ctus, à quo particulariter & ex-
presse est suspensus. cap. 1. de re iu-
dic. in 6. c. vt clericorum. à 3. § si
quis igitur; de vita & honestat. cle-
ricor.

Aduer-

210 ITINER. ORDIN.

*Non om-
nis viola-
tio suspen-
sionis facit
irregula-
rem.*

*Conue-
niunt.*

Aduerte tamen suspensionem tantum facere irregularem in spiritalibus, non autem in temporalibus; nam si quis à temporalibus suspensus celebrauerit, non fit irregularis. In quibus conueniant excommunicatio, suspensio, & interdictum.

Conueniunt in hoc, quod quælibet earum est censure Ecclesiastica. *ca. quarenti. 20. de verb. signif.*

2. Quia quælibet in scriptis debet ferri, & cum causa in eis exposita. *cap. 1. de sentent. excom. in 6.*

3. Quod nullam earum suspendit appellatio subsequuta, & præcedens appellatio, quamlibet censurarum annullat. *capit. is cui. 20. §. fin. de sentent. excomm. in 6. cap. ad hac quoniam. 37. de appellat.*

4. Quia quamlibet debet præcedere monitio. *c. reprehensibilis. 26. de appellat.* & nullus tenetur vitare censuris innodatos, nisi publicè & specialiter, feratur censura. *cap. statuimus. cap. statum. 13. de sentent. excom. in 6.*

5. Quia quælibet impedit à diuinis: excepta illa suspensione, quæ non fit ab eis.

6. Quod

SECT. 4. CAP. 4. 211

6. Quòd in absolutione omnium iuratur. *cap. venerabilis. §2. cap. ex tenore. 10. de sentent. excomm.*

7. Quod nulla earum, contra receptos in filios speciales Papæ ab ordinario loci, ferri potest. *cap. 1. de verb. signif. lib. 6.*

8. Quia quælibet est à superiore seruanda, *cap. cum ab ecclesiarum. de offic. ord. inno* à ferente quousque eam tollat.

1. Differunt etiam in multis. *Differunt in multis.* nam excommunicatio directè priuat communicatione, quatenus est communicatio humana: suspensio priuat directè vsu facultatis Ecclesiasticæ: interdictum vero priuat directè sacramentis & diuinis officiis.

2. Quia excommunicatio priuat re graui, scilicet communionem fidelium, suspensio & interdictum priuantur re leui.

3. Quia Episcopus nō incurrit suspensionē neq; interdictū latū à iure, nisi exprimat in eo; excommunicationē vero sic. *c. quia periculosum. 4. de sentent. excomm. in 6.*

4. Quia

212 ITINER. ORDIN.

4. Quia vniuersitas non potest excommunicari. *cap. Romana. 5. §. in vniuersitatem. de sentent. excom. in 6.* Suspendi autem & interdici sic. *cap. quia sape. 40. de elect. lib. 6. cap. si sententia. de sent. excomm. eod. lib.*

5. Quia excommunicati nunquam admittuntur ad diuina officia: alii vero sic interdum. *cap. fin. de sent. excomm. in 6.*

6. Quia excommunicatio & suspensio non feruntur, nisi ob culpam propriam: interdictum vero etiam per alienam. *dict. cap. si sentent.*

7. Quia absolutio excommunicationis, prærequirit alia verba: suspensio vero & interdictum non. Doctores, vbi supra.

CAPVT IV.

Irregularitas DE IRREGVLARITATE.

ritatus e-
thymolog.

EX ipsius vocis etymologia, dicimus irregularitatem priuationem regulæ, & inhabilitatē quandam ad ordines esse; ita quidē, vt irregularem illū putemus, quā

SECT. 4. CAP. 4. 213

qui nec ministrare in susceptis,
nec ad maiora ascendere potest,
cuius descriptio est.

Irregularitas est impedimētum *Irregula-*
à iure canonico inductum, directe *ritas de-*
impediens ad ordines promou- *finisio.*
ri, vel in eis legitime ministrare,
colligitur ex cap. ult. de tempor. or-
din. lib. 6.

Quæ provenit, vel ex volunta- *Irregula-*
te: vel ex accidenti ex voluntate, *ritas, vel*
vel culpabili, vt homicida volun- *provenit*
tarius criminofus & huiusmodi. *ex volun-*
vt in cap. 1. & tot. tit. de homic. can. *tate.*
si quis vidum. 50. dist. Vel in culpa-
bili, vt bigamus, iudex, laicus, &
huiusmodi. cap. 1. & tot. tit. de biga-
mus. can. maritum. 34. distin.

Vel provenit ex accidenti, vt *Vel ex ac-*
cæcus, corpore defectuosus, ille- *cidenti.*
gitimus, aut ex seruili conditione
natus. cap. 1. & tot. tit. de corpore vit.
& tit. de seruis non ordinandis.
De quibus omnibus supra sect. 2.

Tollitur irregularitas tribus *Quibus*
modis, per baptismum, dummo- *modus tol-*
do non sit ex bigamia aut defectu *latur?*
corporis. Can. acutius. 26. dist. Per
ingressum etiam religionis tolli-
tur,

tur, cum non ex iisdem capitibus, aut ex homicidio voluntario proveniat. Et denique per dispensationem, ubi plenissima est Sum. Pontificis auctoritas, & earum qualibet aufertur.

*Episcopi,
in quibus
irregulari-
tatis
dispensant.*

Episcopis etiam conceditur, in omnibus irregularitatibus, ex delicto occulto provenientibus, dispensare; dempta homicidii voluntarii, & deducta in forum contentiosum. *Concil. Trident. Sess. 24. c. 6. in decre. de refor.*

*Irregulari-
tatum
species.*

Diuiditur omnis irregularitas, in quinque generalissimas species, ex quibus tanquam ex radicibus impedimenta omnia deducuntur, ad ordines suscipiendos. Ex bigamia; ex defectu animæ, ut infidelis, idiota & illiteratus: ex defectu corporis ut cæcus, claudus & surdus: ex delicto, ut homicida, ex defectu perfectæ lenitatis, ut iudex assistens iudicio sanguinis.

De bigamia & alijs irregularitatibus.

*Bigamia
definitio.*

Bigamia est irregularitas, ex pluralitate vxorum proveniens. Tres communiter sunt species biga-

SECT. 4. CAP. 4. 215

Bigamiæ, vna quæ dicitur vera, altera interpretatiua, & alia similitudinaria. Bigamia vera est illa, *Bigamia* quâdo quis, diuerso tempore, du- *vera.* as habuit vxores, carnalique commistione easdem cognouit, siue virgines siue corruptas. *cap. debitum. 5. de bigam. can. acutiens. can. deinde. 26. distin.*

Bigamia interpretatiua est, quâ- *Bigamia* do quis habuit vnam tantum v- *interpre-* xorem, sed viduam vel corruptâ. *tatiua.* *Can. maritum. 33. distin, can. si quis viduam. 50. dist.*

Bigamia similitudinaria est, v- *Bigamia* cum quis sacro ordine insignitus, *similitu-* vel voto solenni religioſus, vel *dinaria.* castitatis adstrictus; contrahit de facto & consummat matrimonium, cum aliqua etiam virgine, *Canon. quotquot. 27. q. 1.*

Tum etiam efficitur bigamus *Cognoscens* qui vnicam vxorem habet & vir- *mulierem* ginem, sed post matrimonium a- *adulterâ* dulterauit; & post adulterium ab *efficitur* ea commissum, carnali commistione illam cognouit, etiam adulterium ignorans. *Can. si cuius uxorem. Can. si laici. 34. distin.*

Qui

*In bigam.
quis di-
spensat.*

Qui omnes prædicti sunt irregulares, à solo Romano Pontifice dispensandi; & etiam bigami similitudinariè, qui post solemnem religionis professionem, & post susceptionem sacri ordinis contraxerunt; sunt irregulares. *Auten. de sanctis Episc. §. clericos. collat. 9. l. nemo clericus. C. de sacrosanct. eccles.*

Nec ad minores ordines bigami sunt promoueri. *Conc. Trid. Sess. 23. cap. 17. de refor. in fine.*

Irregularitas ex defectu animæ.

Irregularitas ex defectu animæ multos comprehendit, ut infideles, neophytos, hæreticos, & eorū fautores, apostatas à fide, illiteratos, illegitimos atque inhonestos, de quibus supra *sect. 2.*

Irregularitas ex defectu corporis.

Tertia species irregularitatis est defectus corporis, ut corpore vitiatus; de quibus supra *sect. 2. cap. de corpore vitiato. Candel. eccles. à num. 113. ad 197.*

Homicida est irregularis.

Quarta species irregularitatis est homicidium; quia occidens aliquem iustè vel iniustè, cū peccato, vel sine peccato, consulens, mandās, auxilians ad homicidiū,

etiam

SECT. 4. CAP. 4. 217

etiam iustum, fit irregularis. *cap. 1. de homicid. Concil. Irid. Sess. 14. c. 7. de refer.* Si vero quis vim vi repellendo ut se à morte defenderet, vel infans, vel furiosus aliquem occideret, non fit irregularis. *Concil. ubi supra, Clemens si furiosus, de homic.*

Est etiam irregularis iudex, *Causan-* procurator, accusator, fiscalis, *tes homi-* stis, notarius, scribens, pronuncian- *cidium* ans, publicans sententiam, scribens *etiam ius-* literas; quibus deformatio seu ho- *stum siue* micidium impetratur, vel quilibet *irregula-* alius officialis, in tali casu, fit *res.* irregularis. His temporibus & anno 1564. perlegi, & vidi dispensationem quandam S. D. N. Clementis VIII. super irregularitate homicidii, ex eo quod, quidam dum famularetur cuidam notario, scripsit depositiones testium in causa homicidii.

Item, qui comitatur iudicem, *Notarij &* ut notarius & satellites, item cu- *alij coope-* stodes damnati ducti ad mortem, *rantes ad* item vendens vel commodans mortem. *scalas, funes, enses, sagittas, aut a-* lia instrumēta ad aliquē occiden- *dū, est irregularis.* K Qui

218 ITINER. ORDIN.

*Deferens
ligna ad
comburendum
hæreticū.*

Qui capit vel indicat furem, vt à iudice capiatur, horrans vel admonens damnatum, vt faciat actū quo acceleretur mors, vt ascendere scalas propere, &c. fit irregularis.

*Deformās
etiam fit
irregularis.*

Item qui adfert ligna, ad comburendum hæreticum viuū, si cum hoc cooperatur, in morte illius, irregularis fit; secus est si adferat ad comburendum hæreticū iam mortuum.

Quod igitur dicitur de homicidio & causam homicidii dante, dicendum est de deformante & membrum mutilante. Illa pars hominis dicitur membrum, quæ habet officium per se distinctum, vt manus, pes, auris, oculi, qui enim deformat vel dat causam propinquam deformandi, fit irregularis, quia ad incurrendam hanc irregularitatem, idem est mutilatio alicuius notabilis membri, & deformatio sicuti occisio. Illa denique deformatio, seu membri mutilatio, facit aliquem irregularem, quæ causat in deformato impedimentum ad sacros ordines.

CAPVT

DE CESSATIONE

à Diuinis.

Cessatio à Diuinis est suspensio organorum diuinæ laudis, & quædam desistentia à diuinis officiis, ex causa aîdua, donec satisfiat. *cap. quamuis. 8. de offic. ordin. in 6. cap. irrefragabilis. 13. §. ceterum, eodem tit. cap. dilectis. 55. vers. verum. de appellat.*

*Definitio
cessationis
à diuinis.*

Cessatio à diuinis est duplex, generalis & specialis. Generalis, ut quâdo in vniuerso regno, prouincia, vel ciuitate cessatur à diuinis: specialis est, quando in Ecclesia tantum diuina interdiciuntur.

*Cessatio à
diuinis
duplex.*

Ille potest cessationis pœnam imponere, qui potest excommunicare, suspendere, & interdicare, & cum cessatio sit ad tempus, tempore transacto non erit necessaria absolutio: huius censuræ violator non fit irregularis, est tamen suspensus.

*Quis pos-
sit cessati-
onis pœ-
nam im-
ponere.*

CAPVT VI.

DE ALIIS POENIS

Ecclesiasticis.

-K 2

Poeni-

Pœnitentia ut pœna ecclesiastica.

Publica.

Pœnitencia, quæ in foro iudiciali publicè criminosis solet imponi, est pœna ecclesiastica à Iudice ecclesiastico, publice peccatori imposita.

Quæ duplex est: publica scilicet, ut discalceatum stare ante ianuam ecclesiæ, deferre publice signum pœnitentiæ, ut (Sanbenito Corozza) de qua in cap. tua. 6. pœnis. can. si quis contristatus dist. 90. can. si homo. 27. quæst. 1. can. lato-rem. 33. q. 2.

Solemnis.

Solemnis pœnitencia dicitur quæ fit in quadragesima, de qua in can. in c. o. dist.

*Depositi-
onis defini-
tio.*

Depositiio est priuatio officii, & beneficii, absque spe restitutionis, retento tamen priuilegio clericali & fori.

Degradatio quid?

Degradatio est priuatio legitimæ actionis ordinum & officiorum ecclesiasticorum, simpliciter & ex toto in perpetuum, cum priuilegii clericali & fori priuatione, absque spe restitutionis. Quæ pœna nunquam à iure, sed à iudice

Degradatio duplex. est infligenda. Quæ duplex est, verbalis, scilicet, quæ idem est ac depo-

depositio : & realis , quæ sit debita solemnitate tradita ab ecclesia, de qua in cap. degradatio. 2. de pœnis. in 6.

Causa dispositiua ob quam clericus verbali sententia deponendus est, debet esse crimen & sapius iteratum; vt quod, præter arbitrium iudici est crimen in lege ciuili dignum pœna mortis; vt hæresis, ca. ad abolendam. 8. de hæreticis schisma. cap. ad succedendos de schismaticis lib. 6. Reuelatio confessionis. c. omnis viriusq; sexus 12. de pœn. & remis. can. Sacerdos. 2. de pœnit. dist. 6. Falsificatio litterarum Apostolicarum. c. ad falsariorum. 7. de crim. falsi. Conspiratio contra propriam Prælat. can. si quis Sacerdotum. 11. q. 1. & Simoniaci etiam sunt deponendi. can. erga 1. q. 1. & Usurarii manifesti. can. si quis. 47. dist. ob grauiora & similia in iure expressa delicta proceditur ad actuale degradationem, de qua sunt videndi summæ suis locis. D. Henriquez lib. 13. cap. 55 plures allegat & refert Casaraugustanus noster, Canonici S. Maria del Pilar.

*Crimina
depositione
& degradatione
digna.*

D. Petrus Cenedo in Collectaneis Iuris Canonici. 2. p. Collect. 65. num. 3.

SECTIO V.

De Simonia.

EX Gregorio Nazianzeno, seu ut alii dicunt in Epistola Tassili ad Adrianum sunt hæc verba. Qui studet donum Dei pretio mutuari, in sacro ordine, nulla ratione de cætero permanere; aut renouari posse, dubium non est. Talis à communione omnibus modis abscindatur; Nam Spiritus sancti donum pretio comparari, quid aliud est quam capitale crimen, & simoniaca hæresis? quod quam detestabile in utroque testamento vindicatum sit, multorum exemplis facile apparet, &c. *refer.*

4. Reg. 5. *tur in can. qui studet. 1. q. 1. ut patet*
 Mat. 27. exemplo Giezi, Iudæ proditoris,
 Actor. 8. & Simonis Magi. Christus etiam
 Redemptor noster è templo eiecit ementes, & vendentes, aperte
 docens ab Ecclesia tales ejiciendos
 esse; nec ordinatione aliqua dignos, imo excludendos ab omni dignitate

gnitate fore. Ideo oportet vt ordinandi sciant, qualiter simoniae vitium deturpet; vt lotis manibus, & mūdi, gratiā Sp. sancti, gratis accipiant & ministrent, sicut decet.

Simonia à Simone Mago dicta, *Simonia* qui potestatem dandi Spiritum *dicitur à* sanctum, pecunia comparare vo- *Simone* luit; vt postea signa vendendo, lu- *Mago.* craretur: & ideo tam emptores quam venditores spiritualium, simoniaci vocantur. Et licet Ba- *Nũ. 22.* lam, Giezi, Iudas proditor, & alii *4, Reg. 5.* spiritualia, & sacra vendere ren- *Mar. 27,* tarunt, non tamen ab ipsis, spiritu- alium rerum venditores, denomi- nationem sumunt; quia licet supradicti vendere sacra curarunt, nihil tamen emere intendebant.

Simonia sic definitur. Est stu- *Simonia* diosa voluntas emendi, vel ven- *definitio.* dendi aliquid spirituale, vel spi- rituali annexum.

Dicitur in definitione, volun- *Explica-* tas, vt intelligamus subiectum in *tur defi-* quo est simonia: nā omnes virtu- *nitio.* tes, quæ nos ad rectè operandū erga alios dirigunt: quales sunt charitas, liberalitas, & iustitia, sunt in

224. ITINER ORDIN.

voluntate : & ita iustitia defini-
tur. Est perpetua, & constans vo-
luntas ius suum unicuique tri-
buens. l. i. ff. de iust. & iur. eodem
modo à contrario, etiam vitia eis-
dem virtutibus opposita: vt avari-
tia, iniustitia, & simonia per vo-
luntatem definiuntur.

Iustitia Per emptionem & venditio-
definitio. nem, intelligimus omnem con-
tractum non gratuitum, per quem
do, vt des.

Obiectum Obiectum, circa quod versatur
simonia. simonia, est res spiritualis, & pro-
batur Diui Petri auctoritate, reū
Simonem increpantis dicendo.
Pecunia tua tecum sit in perditio-
nem, quia donum Dei existima-
sti, pecunia possideri.

Spiritua- Spiritualis res est triplex, com-
lia dicun- munis, propria, & propriissima.
tur tribus Proprie spiritualia dicuntur, quæ
modis. incorporea sunt: vt anima ratio-
nalis, angelus, & huiusmodi: de
quibus in proposito nostro nulla
mentio fit. Propriissime spiritua-
lia dicuntur quæ à spiritu increa-
to proficiuntur: vt sunt Spiritus
sancti dona, gratiæ sacramentales,
&

& alia huiusmodi. Et in his propriissime est simonia. Tertio modo dicitur spirituale communiter, quia ordinatur ad ea, quæ à Spiritu sancto proficiuntur. Quod est duplex, quoddam est compositum ex spirituali & corporali, sed formaliter & principaliter est spirituale; ut sacramenta Ecclesiæ, sacramentalia, benedictiones, Ecclesiastica beneficia & huiusmodi; & in his etiam communiter simonia: Aliud est spirituale, quia compositum ex spirituali & corporali, sed principale in illo est corporale; ut calices, cruces, officia ecclesiastica, ut officium iudicis, doctoris, Sacristæ, &c. In his etiam committitur simonia, pro ea parte, pro qua spiritualia sunt, & aliquid spiritualitatis habent.

Simonia est duplex, quædam *Simonia* est interior seu mentalis; quædam *alia* re- vero exterior & conventionalis. *lis, & alia* 4
 Simonia mentalis etiam est du- *conventi-*
 plex, quædam quæ in sola mente *onalis...*
 & proposito consistit: alia est mē-
 talis, quæ non consistit in solo pro-

26 ITINER. ORDIN.

posito sed habet aliquem actum
exteriorem coeuentū tamen & ve-
latū; vt non possit bene cognosci,
nisi ab operante, vt si quis inseruit
gratulo propter beneficium, sed
non declarat suam intentionem,
habēdi beneficium ob seruitium.

*Simonia
exterior
duplex.*

Simonia exterior etiam est du-
plex, quædam realis, vt quando ex-
presse vel tacite interuenit pretiū
pro re spiritali, de qua *in cā. pres-
byter 1. q. 1.* Quædā est cōuetionalis:
vt quādo cōuentio fit, de dādo vel
recipiendo aliquid pro re spiritu-
ali, de qua *in cap. per tuas de simon.
class 2. & in can. nonnulli. 114. 1. q. 1.*

Subdiuiduntur autem omnes
supradictæ, nam vel sunt ab vera-
que parte secutæ, vel ab vna tan-
tum, vt *in can. statumus. 107. can.
si quis 181. q. 1.*

*Simonia
alia pro-
hibita
quia ma-
la.*

Simonia alia est prohibita quia
simonia, & alia simonia, quia pro-
hibita. Primi generis sunt spiritu-
alia propriissime, quarum emptio
& venditio de iure diuino prohi-
betur: secundi generis sunt, quæ
proprie non sunt spiritalia, sed
spiritalibus annexa, vt calices
bona

bona Ecclesiarum, & aliqua beneficia Ecclesiastica; harum emptio & venditio simoniaca est, quia solum iure positivo prohibetur. *can. Saluator. 1. q. 3.*

CAPUT II.

QVOT MODIS SIMONIA CONTRAHATUR.

Superius diximus, simoniam studiosam voluntatem emendi vel vendendi, nomine autem emptionis aut venditionis, omnem commutationem intelligimus rei spiritualis pro temporali: cum nomine pecuniæ, quidquid pecunia potest æstimari intelligatur. *l. pecunia. 222. lib. 50. ff. de verb. signif. can. totum. 1. q. 3.*

Vnde preces, quæ pretio æstimari queunt, seruitia & affinitates, pecuniæ nomine etiam intelliguntur; cum munerum nomine comprehendantur. *ut in can. sunt nonnulli. 114. 1. q. 1. & per hæc tria munera, omnes res pretio estimabiles significatur. Ad quæ tria munera reducuntur metus & homagiū, affectus & cōsanguinitas, amor carnalis & acceptio personarum;*

K 6 à qui

228 ITINER. ORDIN.

à quibus fidelis ordinandus debet esse immunis, vt benedictione
 Isaia. 33. prophetæ fruatur, dicentis. Beatus qui excutit manus suas ab omni munere; vt ergo de omnibus specificetur oratio, notandum est quod in accipiendis vel dandis muneribus, tria sunt maxime attendenda, scilicet, dantis & accipientis qualitas, quantitas & tempus donationis.

Munus à manu.

Munus à manu, est pecunia seu res alia mobilis vel immobilis, quæ pretio æstimatur; & simoniā hanc committunt qui dant vel recipiunt quid temporale pro spirituali: vt in can. statuimus. 106. cum sequentibus, & per totam. 1. q. 1. quæ enim modici sunt pretii, & quæ voluntatem recipientis diuertere non possunt, & liberi è & sponte dantur, nulla intentione iniqua præcedente vel subsequente, ritè dantur & accipiuntur. Can. de enlogijs, distin. 18. can. quæst. est. 13. quæst. 2.

Quæ modici sunt pretij simon. non causant.

Munus à lingua.

Munus à lingua plura completur temporalia, pretio, & pecunia æstimabilia: vt laudem, adula-

dulationem, reuerentiam, & præces, quibus acquiritur fauor humanus; quæ si fiant pro indigno, & his mediis promouetur, simoniacus est. *Can. ordinationes. 115. can. de ordinationib. 116. l. q. 1.* si autem pro digno preces porrigantur, licet ordinator moueatur à laude & excitetur precibus, nō est simonia, ut ostenditur ex facto Gregorii dicentis. Latorem præsentium, per intercessionem Sanctitatis vestræ, acolitum facimus. *can. latorem filium à 21. can. filium. 122. l. q. 1.*

Munus ab obsequio est serui. *Munus* tus, subiectio, homagium, famulus. *ab obsequio.* Si quis dat rem spirituale, pro aliquo obsequio temporali, exhibito vel exhibendo: idem est ac si daret pro pecunia data vel promissa, cum supradicta pecunia æstimentur: & per consequens simonia committitur, *c. cum essent. 12. de simon. can. Saluator. versic. ideo. l. q. 3.*

Obsequium item est duplex, Obsequiū quoddam enim est particulariter est duplex ordinatum in bonum particulare particularius, scilicet dantis spiritualia, *re.*

K. 7. siue

siue suorum consanguineorum;
& tunc pro his, spiritualia dare si-
moniacum est, & sic intelliguntur
supradicta iura.

*Et gene-
rale.*

Aliud est obsequium impen-
sum in ecclesiæ vtilitatem, & ad
tale potest collator beneficii ha-
bere respectum; cum huiusmodi
obsequiū, cæteris paribus, reddat
ipsum dignum, & sic præferendū;
vnde D. Gregorius, vtilitatib. Ec-
clesiæ deseruientes, dignum est
remuneratione gaudere, cap. si-
gnificatum est nobis n. c. cum se-
cundum Apostolum. 16. *de prob.*
Et idem iudicium est de munere
à lingua in vtilitatem ecclesiæ im-
penso, & de munere à manu, dum-
modo principaliter ad hoc non
seruiat & non ducat in pactum;
nam omnis pactio in spirituali-
bus, & conuentio cessare debet.
cap. tua. nos de simon.

*Inseruire
prælati vt
ordinetur,
an sit si-
monia?*

Hic inferas simoniæ labe notari
qui primò & principaliter inseruit
prælati, vt ab ipso ordinetur, per
supradicta; licet prælatus possit su-
um familiarem ordinare, si per tri-
ennium secū fuerit cōmoratus Cōc.

Trid.

Tri. Sess. 23. c. 9. de res. tenetur tamē
ei statim cōferre beneficiū, vt in
eadē decisione patet; sed nō primò
& principaliter ratione seruitiū,
sed ratione meriti. Infertur etiam
simoniacos esse qui munera dant
examinatoribus & mediatoribus,
vt admissus ordinetur, propter
glos. in c. 1. de simon. ibi, sicut epi-
scopus manū impositionem, ita
nec examinatur vocem, neq; no-
tarius calamum vendat, idem pro-
pter Concil. Trident. Sess. 24.
cap. 18. de reform. versic. caueant.
can. reperiuntur. 7. 1. quest. 1. can.
quando. 24. dist.

Nec possunt notarii recipere *Notarij*
quidquam pro literis dimissoriis, possint re-
vt expressē determinat Concil. cipere pre-
Trident. Sess. 21. cap. 1. quod si no- *dimisso-*
tariis nullum salariū sit constitu- *rijs?*
tum; liceat decimam partem au-
rei, pro testimonialibus recipere,
vt determinat Concil. ibidem ver-
fic. notarii vero vel in hoc serue-
tur diœcesum consuetudo, & ra-
tatio rationaliter constituta. de-
cisione. Concil. Trident. attenta.

Qui simoniace ordinatur, reci-
pis

An simo- pit quidem characterem ordinis,
niacus propter efficaciam sacramenti;
verè sit non tamen recipit gratiam, neque
ordina- ordinis executionem. *Can. gra-*
tus? *tiam. cum sequentib. 1. q. 1.*

CAPVT. III.

DE PROHIBITIONE SI-
monia, & simoniacorum pœnis.

Simonia, SImoniam diuinitus prohibitã,
an sit iure vitiumq; detestabile esse, con-
diuino stat ex sacræ scripturæ locis &
prohibi- pœnis contra simoniacos. Gratis
ta? accepistis (inquit Christus) gra-
 tis date. Pecunia tua tecum sit in
 perditionem, (dictum fuit S-mo-
 ni mago) quoniam donum Dei e-
 xistimasti pecunia possideri. Et
 Matt. 10. de simoniacis, inquit D. Petrus,
 Actor. 8. Errauerunt securi viam Balaam ex
 2. Pet. 2. Bosor, qui mercedem iniquitatis
 Ioan. 2. amauit. Et Christus Dominus,
 domum suam, domum negotiati-
 onis prohibet fieri, vbi expressè
 inhihet emptionem & venditio-
 nem spiritualium rerum.

Pœna Si- Hinc ius canonicum, tanquam
moniacorum contra perniciosissimum vitium,
diuer-

diuerſas aduerſus ſimoniacos præſcripſit pœnas.

Prima pœna eſt, vt reſtituant *An reſti-*
quidquid per ſimoniam acquiſi *tuere te-*
uerint. *Can. presbyter can. quinque. neantur.*

12. 1. q. 1. c. nobis. 27. cap. ſicut 33. de
ſimonia, & hoc propter admiſſum
in ſimonia furtum; nam rem alie- *Simonia-*
nam vendens contra domini vo- *cus eſt*
luntatem, fur eſt & latro: & cum fur.
ſimoniacus rerum ſpiritalium non
ſit dominus, ideo eaſdem vèdens,
tanquam fur tenerur, ablata reſti-
tuere, cum non dimittatur pecca-
tum, niſi reſtituatur ablatum. *ca-*
non. à 14. q. 6.

2. Pœna eſt excommunicatio, *Eſt ex-*
can. repetiuntur. 7. *can. placuit. 12. commu-*
1. *queſt. 1. nicatus.*

3. Pœna eſt ſuſpenſio ab eccle- *Eſt ſuſpẽ-*
ſiatico officio. *cap. 2. & 3. & cap. ſus.*
6. *de ſimonia.*

Aduerte tamen: uellum ſimo-
niacum, præterquam in ordine,
& in beneficio, eſſe ipſo iure ex-
communicatum.

Simoniacus in ordine eſt ex- *Simoniac.*
communicatus & ſuſpenſus, et in ordine
iam occultus, *Extra 2. de ſimon. cap. eſt excom.*
tanta.

*ex suspens.
sus.*

*Infamis
est simo-
niac.*

*tanta. de simon. & ideo eger abso-
lutione ab excommunicatione &
suspensione. Simoniacus in be-
neficio, solum est excommunica-
tus: & ideo absolutus ab excom-
municatione poterit celebrare; &
non est ipso iure suspensus, cum
nullo iure antiquo nec nouo præ-
dictæ extrauagantis, id caueatur.*

4. Pœna est infamia. *can. sande.
13. quest. 3.* intelligitur supradictæ
pœnæ de reali simonia; nam su-
pradictæ pœnæ, non infliguntur,
nisi cum res exit in actû. Non so-
lum contra simoniacos extant su-
pradictæ decisiones, verum etiam
puniuntur per *tex. in Extrauag. 2.
Pauli Papæ II. tit. de simo. & Pius V.
suo motu proprio contra simoni-
acos, non solum excommunicat
simoniacos in ordine vel in bene-
ficio: sed etiam illos, qui mediato-
res fuerunt simoniæ, & patet et-
iam in eadem Extrauag. versic. sta-
uentes, & eisdem pœnis puniun-
tur, qui confidentiam in benefi-
ciis admittunt. vt Extrauag. Pij V.
incip. intolerabilis, & dantes &
promittentes pro iustitia & gra-*

SECT. 5. CAP. 3. 235

tia obtinenda: iuxta Motum proprium Gregor. XIII. incip. *ab Mediate* ipso Pontificatus anno 1574. *Pa-res in si-* tres iam Concilii Trident. *verant monia, ar-* omnem in sacris rebus nundina- *sint ex-* tionem. *Sess. 22. decret. de obser. & comm,* *enit. in cieibr. Miss versic. atque,* *ut multa, & Sess. 24. cap. 14. de re-* format.

De iure etiam Cæsareo simonia prohibetur *in l. si quenquam. C. de Epis & cler.*

Simoniacorum arrogantia vlcisci- *De iura* tur etiā flagellis diuinis, ut supra. *ciui, an* dictis exēplis pater. Ciuitatū cui- *sit prohi-* nam, & euersionem prædixit etiā *bita simo-* propheta Michæas. Principes eius *nia?* in muneribus iudicabant, & sacer-
dotes eius in mercede docebant,
& Prophetæ eius in pecunia diuinabant, &c. propter hoc, causa vestri; Sion, quasi ager arabitur, &c.

CAPVT IV.

DE SIMONIAE

restitutione.

Qui muneris interuentu, spiritualia quæcunque assequi *Quare si-* tur, ea licitè retinere non potest, *moniacus* *restitu?* quia null⁹ potest licitè retinere id, *quod*

quod contra domini voluntatem
acquirit; sed dominus ordina-
uit, ut spiritualia gratis darentur;
ergo dispensator contra volunta-
tem domini sui, spiritualia ven-
dens, relinquere tenetur: *ut in can.*
si quis t. p. scriptus l. q. i. ubi qui di-
gnitate per simoniam emir, ab ea
debet esse alienus, ut in cap. qui
pecuniam. eod. cap. de hoc de simon.

Cui sit fa- Recipiens pecuniam debet re-
*cienda re-*stituere ecclesiæ, in cuius iniuriã
stitutio? accepta est: si vero non est facta
iniuriã ecclesiæ, restitutio debet
fieri ecclesiæ vel pauperibus: &
tunc non datur pauperibus gratis,
ratione eleemosynæ, sed tanquam
ipsis debitum, sic debet intelli-
tex. in can. non est putanda 27. l. q. i.

Parti Si quis bona fide dedit pecuni-
quando am pro re spirituali, quasi credens
est facien- pecuniam dari debere, vel alius
da resti- pro ipso pecuniam dederit; tunc
tutio? parti facienda est restitutio.

Tum etiam si quis dedit pecu-
niam, & non recepit beneficium;
est eidem pecunia restituenda,
cum simonia non fuerit consum-
mata.

Simo-

SECT. 5. CAP. 5. 237

Simoniacus mentalis, licet recipiat pecuniam (conuentione cessante) non tenetur restituere, sed sola poenitentia, suo creatori tenetur satisfacere, decidetur in restituere.
cap. fin. de simon.

Licet recipiens simoniacè beneficium, peccet mortaliter, & renunciare teneatur illud vel obtinere dispensationem & gratiam; non tamen vacat ipso iure beneficium, quia in Extrauag. Pij V. incip. cum pridem. Sunt hæc verba (coniunctus fuerit) quæ verba declarationem per sententiam prærequirunt.

CAPVT V.

QUANDO SIT LICITVM
temporalia pro spiritualibus recipere.

ET si nunquam spirituale quouis pretio vendi liceat, licet tamen temporale dare vel accipere, pro spirituali, sequentibus casibus.

Primo, pro stipendio sustentationis ministrorum ecclesiæ, quod non solum licitum est, imò & debitum

Simoniacus mentalis, talis non tenetur restituere.

An ipso iure vacet beneficium cum per simoniam acquisitum?

Pro stipendii sustentationis

*lert reci-
pere tem-
porale.*

I. Cor. 9.

bitum & à domino ordinatum in
vetroque testamento: nam qui al-
tari seruit (ex doctrina Apostoli)
de altari viuere debet. *cap. cum se-
cundum Apostolum, de praben. can.
charitatem. can. quicumque. can. ec-
clesiasticis. 12. q. 2.*

*Pro locatis
operibus.*

2. Modo licet accipere & dare
temporale, pro stipendio locata-
rum operarum; & hoc in illis a-
ctionibus, in quibus principale
quæsitum est temporale, vt pro
officio sacriste. *Can. ecclesiasticis. 12,
quæst. 2.* vel tanquam stipendium
oneris adiecti, sic procedit decisio
Alexandri III. ref. in cap. signifi-
catum est nobis, de præb. sic licitū
est recipere præstium; vt quis agat vi-
carium Episcopi, parochū & ca-
pellanum, concionatorem, vel vt
ad longinquum locum ad cele-
brandum eat; quia tunc spiritualia
non venduntur, sed opera locantur.

*Gratis da-
tum licet
recipere.*

3. Modo, datur temporale pro
spirituali quando gratis datur per
modum elemosynæ. *c. & si qua-
stiones. 18. c. tua nos. 3. de simon. &
tunc licet accipere, sed omni scan-
dalo secluso. In his gratuitis dona-
tionibus*

tionibus, sequenda est pia consuetudo à fidelibus introducta, quam Episcopus obseruari faciat, vt ex Concil. Lateran. habetur: *cap. ad Apostolicam de simon.*

4. Datur spirituale pro tempore. *Pro redimi-*
rali, ad redimendam vexationem menda
 iniustam, licet accipiens peccet, *vexatio-*
& restituere teneatur. cap. dilectus. ne.
28. de simon.

Sed pro intelligentia nota, quod *Vexatio*
vexatio potest dupliciter conside- *duplex.*
 rari, aut vexatio est iusta aut iniu-
 sta: iniusta aut pro iure quæsito
 conseruando, aut pro iure quæ-
 rendo: quando vexatio est iniu-
 sta, pro iure quæsito conseruan-
 do, licitum est pecuniam dare ad
 redimendam talem vexationem,
 sic procedit. *text. in dicto cap. dile-*
ctus. Si vero vexatio est iniusta,
 pro iure quærendo, non tamen
 quæsito, non licet pecuniam dare
 ad ipsam redimendam: vt si aliquis
 dignus non eligitur, quia aliquis
 iniuste impedit, ne talis dignus e-
 ligatur: non potest illam iniustam
 redimere vexationem, *vt patet ex*
cap. Mattheus, de simonia.

Hinc

An liceat pecuniam dare sacerdoti nolenti baptizare paruulum, nisi pro pretio: & tunc licet ei dare pecuniam non pro baptismo, sed pro redimenda tali vexatione.

Distributiones recipere, an sit simonia? 5. Accipere vel dare aliquod temporalē, minus principaliter, & tanquam causa impulsiva, non inducit simoniam: Hinc infertur non esse simoniacum, recipere distributiones in choro, ob diuinū officium ibi celebratum: quia hoc approbatur ex sex. in cap. 1. de cler. non resid. in 6. clem. ut hi qui, de a. tat. & qual. clem. 1. de reliquiis & vener. sanctor. Concil. Trident. Sess. 24. cap. 12. de ref. versic. distributiones. Quia causa finalis, cuius finis principaliter intenditur nullo alio principaliori considerato, est Deum laudare; licitum etiam est seruire praelato, minus principaliter propter beneficium.

Consueti dari possunt accipi. Consueti dari pro actionibus spiritualibus iam præstitis, possunt accipi, imo & peti antequam præstentur, vbi suspicio est de contentione futura.

Con-

SECT. 3. CAP. 5. 241

Conferre alicui beneficium, a- *Conferre*
nimo se liberandi ad obligatione *beneficiū*
antidotali, non est simonia: non *animo se*
est enim pretium legale, dare ali- *liberandi*
quid, manu, lingua vel obsequio, *ab obliga-*
familiari Papæ, principaliter ad in- *tionem, an*
eundam amicitiam, & secundo *fit simo-*
ut adueniente occasione, benefi- *nia?*
cium procurer: secus si id princi-
paliter intendat.

Papæ potest incurrere simoni- *An Papa*
am prohibitam de iure diuino: nō *possit esse*
verò in humanam de iure positi- *simonia-*
uo inductam: & potest emere vel *cus?*
vendere omne beneficium, (si de
iure diuino non prohibeatur) &
liberat à pœnis simoniæ contra-
hentes secum vel sua auctoritate,
actum simoniacum incuntes.

A peccato simoniæ potest ab- *Quis pos-*
soluere quilibet sacerdos: si verò *sit absol-*
simonia fuerit in ordine vel in be- *uere simo-*
neficio, eius absolutio est reserua- *niacum?*
ta Romano Pontifici, ut in extra-
uag. 2. §. statuentes, de simon. Sed
virtute Bullæ Cruciatæ, in qua à
casibus reseruatis conceditur ab-
solutio, potest sacerdos approba-
tus absoluere simoniacum, si ta-

L men

men post simoniæ commissum crimen celebrauerit, sit irregularis, & tunc indiget dispensatione, vel à Romano Pontifice, vel ab ordinario loci; quia Episcopis conceditur, in irregularitatibus ex delicto occulto prouenientibus dispensare. Concil. Trident. Sess. 24. cap. 6. de reformat. Simoniacus in beneficio indiget dispensatione, vt possit illud licitè retinere. Ampliora hic sicuti in aliis Sectionibus congerenda essent, quæ libelli compendium non permittit.

SECTIO VI.

De horis Canonicis.

*Horarum
canonica-
rum ne-
cessaria
institu-
tio.*

AD Ecclesiæ decorem, & populi Christiani salutem perquam necessarium fuit, clerum instituere, cui præter alia officia: nomine totius populi, horas canonicas Deo offerre, ex præcepto competere: vt decisum extat in cap. presbyter, de celeb. Miss. Diuinoque iure, ad maiorem orationis cultum clerici tenentur, quam

SECT. 6. CAP. 5. -243

quam ceteri fidelium; qui variis
distrahuntur negotiis, quia cum
occupationibus impediuntur; de-
cui, ut sacerdotes inter populum
& Deum mediatores incessanter
pro populo orarent: sic præcepto
Moyfi, Aaron, & filii eius adolebāt 1. Paral. 6
incensum, ut precarentur pro po-
pulo. Non solum sacerdotes do-
cere debere, sed etiam orare, &
sacrificium offerre pro subditis,
sacrae omnes paginae iungunt. pa-
ter exemplo D. Pauli, nā frequen- Ad Rom.
ter, incessanter, & diligenter ora- Ad Phil.
uit pro suis ouibus, & sine inter- Ad Col.
missione orare docuit; & ideo ec- 1. & 4.
clesia Spiritu sancto edocta horas Ad Thes.
canonicas tam nocturnum quam 2.
diurnum officium instituit, & or-
dinavit, de quo sequentia nota.

*De institutione, numero, & partibus
horarum Canonicarum.*

Antiquissima fuit Ecclesiae
consuetudo dicēdi huiusmo-
di horas canonicas in primitiua
Ecclesia, ut refert Guillelmus Du-
randus, in suo *Ration. diuin. offic.*
lib. 5. cap. 2. num. 2. diuersi diuersa
quisque pro suo velle cantabant

quod ad Dei laudem pertinebat, licet conuenirent omnes in oratione Dominica à Christo edita, & in Symbolo ab Apostolis compacto: succedentibus vero temporibus (ortis aliquibus schismis) sollicitante Theodosio Imperatore, vt per ecclesiasticum aliquem virum diuinum ordinaretur officium: Damasus Romanus Pontifex D. Hieronymum elegit, qui iussu Pontificis, ex Psalmis (Euangelia quoque & Epistolas, de nouo & veteri testamento) officium horarum canonicarum; magna ex parte ordinauit. Deinde fuit à Pontificibus ad meliorem formam redactum: & quia hoc sacrum institutum priscorum patrum & Conciliorum Canonibus fuit approbatum, ideo horæ canonicæ nuncupantur.

2. Esd. 9. Esdras Propheta populum Israel reuersum à captiuitate Babylonis docuit laudare Deum quater in nocte, & quater in die. Pro-
 Psal. 118. pheta etiam Dauid septies in die laudem dixisse Domino: & media nocte ad confitendum Domino

surre-

D. Hieron. ordinauit officium diuinum. Quare dicantur canonica?

furrexiffe indicat. Ex quibus pa- *Hora ca-*
 tet octo effe horas canonicas: nam *nonica*
 dignum eft vt homo qui corpus *octo.*
 gerit ex quatuor elementis con-
 ftans, quater refpectu noctis, &
 quater refpectu diei, intra diem
 naturalem Deum placare fibi fa-
 tagat. Et licet omni tempore fit
 laudandus Deus, potiffimè verò
 in prædictis horis laudatur ab ec-
 clefia; in Prima, Tertia, Sexta, &
 Nona, quæ deferuiunt diei: & Ve-
 fperis, Completorio, Matutinis,
 & Laudibus, quæ deferuiunt no-
 cti; in quibus opera præ cæteris
 infignia dignatus eft Redemptor
 nofter facere, media nocte, natus
 eft de Virgine: diluculo refurre- Luc. 2.
 xit; Hora prima mulieribus ab Mar. 16.
 Angelis annunciata eft refurre-
 ctio: hora tertia, Spiritus sanctus Matt. 28.
 super Apostolos venit: hora sex- Luc. 24.
 ta, Crucifixus eft Dominus: hora Act. 2.
 nona, emisit spiritum: Vefpere, Luc. 23.
 cum Difpulis cœnauit; illosque Mar. 15.
 fuo facratiffimo corpore refecit:
 hora completorii, in montem fe- Luc. 5.
 cellit folus orare: Communis ta-
 men opinio feptem canonicarum

246 ITINER. ORDIN.

horarum numerum approbat, ac complectitur: vt patet ex glos. in cap. 1. de celebr. Miss. sequentia carmina refero ex Cassiano.

Horarum
mysteria.

Hac sunt septennis per qua psallimus horis,

Matutina ligat Christum, qui crimina purgat:

Prima replet spiritus, causam dat
tertia mortis

Sexta cruci necit, latus eius nona
bipertit:

Vespera deponit, tumulto completa
reponit.

Tum etia, quaelibet supradictarum horarum multas habet rationes & priuilegia, in ipsisque quamplurima mysteria continentur, vt in his versibus etiam referuntur.

In Matutino damnatur tempore
Christus. (delus:

Quando surrexit prima canit ordo fi-
Tertia cum canitur: tunc est crucia-
mina passus:

Sexta sunt tenebra per mundi clyma-
ta facta,

Emissus Nona, diuinus spiritus hora:
Vespere clauduntur Christi sacra
membra sepulchro:

Christo bisseña custodia ponitur hora.

SECT. 6. CAP. I. 247

Horarum etiam canonicarum tempora ex sacra scriptura pulchre exornantur, de prima inquit Eccles. Iustus cor suum tradidit ad vigilandū diluculo. Hora tertia orabant Apostoli, quando receperunt Spiritum sanctum. De hora sexta dicitur. Petrus ascendit in superiora, ut oraret circa horā sextam. De hora nona legitur, Petrus, & Ioannes ascendeabant in Templum ad horam orationis nonam, & Propheta Regius ait, eleuatio manum mearum sacrificium vespertinum, & vespere, mane, & meridie: laudem Domino dicebar, ut ipse testatur. Eccl. 39.
Actor. 2.
Actor. 11.
Psal. 140.
Psal. 54.

Tum etiam, horarū canonica- Institutionis causæ sunt gratiarum actiones diuinorū beneficiorum, septempleriter nobis donatorum, nam septem diebus completū est beneficiū creationis: singulare etiā beneficiū creationis, passionis, redemptionisq; nostræ: septem horis fuit ischoatū, continuatum, & consummarum: & ita præcipue in horis canonicis, passionis Christi recolitur me-

248 ITINER.ORDIN.

moria, vt patet in hymnis officii
parui sanctæ Crucis.

*Partes
horarum
canonica-
rum.*

Horæ canonicæ constant, &
componuntur ex psalmis, antiphon-
is, versibus, lectionibus, respon-
soriis, hymnis, canticis, & oratio-
nibus.

*Psalmus
quid, &
unde di-
catur?*

Psalmi à psallendo dicuntur,
quia quasi psallentes, & exultan-
tes debemus bonum operari: nam
psalmi significant bona opera: &
dicuntur psalmi, quia Propheta
Regius David psalterio decem
chordarum composuit, innuens
quod in psalterio spirituali viuifi-
cato, per fidem debemus psallere
Deo, decem legis mandata im-
plendo. Qui alternatim dicun-

*Quare
alterna-
tim hora
canitur?*

tur, ex institutione Damasi, ex eo
quod B. Ignatius in visione audi-
uit Angelos. alternatim psalmos
canentes. Dicantur etiam alter-
natim ad denotandum, quod alter
alterius onus ferre debet. Post v-
numquemque psalmum dicitur
Gloria Patri, nam versus iste toti-
us Trinitatis est laus; nam cum
psalmus bonam operationem si-
gnificet, ea finita, merito Deo glo-
ria

*Gloria
Patri ut
dicatur
in fine
Psalmi.*

ria danda est, nunc, & semper. & in sæcula sæculorum. Amen.

Antiphona dicitur, quasi ante *Antiphō.*
psalmum sonans: inchoatur ante psalmum, qui opus bonum significat: ipsa enim significat charitatem, sine qua opus nihil prodest, secundū illud D. Pauli. Si tradi- 1. Cor. 13.
dero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero: nihil mihi prodest. Et ita intermiscetur psalmis: quia omnia opera semper debent in charitate fieri: quæ ante psalmum imperfectè dicuntur, & post psalmum integrè: quia charitas, in via, imperfecta habetur, siue hic initiat: sed in patria, per bona opera, quæ hic ex charitate fiunt, perficitur, sed in festinitatibus maioribus Sanctorum, integræ dicuntur: quia illis diebus nos perfectiores in bonis operibus exhibere debemus.

Versus dicitur à vertendo: ut si *Versus.*
fortè psalmorum longitudine, cogitando vana, à bono opere quis deuiauerit: audito versu, conuertatur ad Christum, versus si-

L. 5. gnifi-

260 ITINER. ORDIN.

gnificat fructū boni operis : & alta, & acuta voce dicitur : vt si aliqui pigri, laudando Deū, & intelligendo diuina torpent; reuertantur ad operationem bonam, vt sic fructum boni operis consequantur.

Lectioes. Lectioes à legendo dicuntur, quia non cantantur, vt psalmus, & antiphonæ alternatim: sed leguntur ab vno solo. Lectioes nocturnales sunt doctrina nostra : nam per eas sanctorum opera imitatur, & earū commemoratione compungimur, in quarū principio, lecturus petit benedictionē a Presbytero, & maiori, vel ab Episcopo dicendo. Iube Domne benedicere, & non Domine: quia solus Deus vere Dominus est: & benedicturus non à se benedictionem largitur, sed discrete à Deo illam postulat dari, dicens: Benedictione perpetua benedicat nos pater æternus, vel aliter, &c. In fine vero lectionum dicitur. Tu autem Domine miserere nobis, quia tunc sermonem ad Deum dirigit, qui vere Dominus est.

Responsaria quoq; post lectiones sub-

subijciuntur: quia cum in sectionibus, *Respon-*
 bus, Sanctorum doctrinae, mores *forina*
 & vita legantur: nos doctrinam
 acceptantes, & imitantes ipsos,
 respondemus per bonam opera-
 tionem, & ita responsoria fre-
 quenter fiunt de materia lectionum.

Hymni in singulis officiis diui- *Hymni*
 nis cantantur, iuxta determinati-
 onem Concilii Agathen. *& ref. in*
can. conuenit. 13. de consec. dist. 5. est
 autem hymnos graece, latine,
 laus Dei: & ita in hymnis semper
 Deum laudamus: & in festiuita-
 tibus sanctorum, sanctos ipsos.

Cantica significant gratiarum *Cantica*
 actiones: talis enim est differentia *Exod. 15.*
 inter canticum & psalmum, qualis
 est inter bonam operationem &
 gratiarum actionem. Moysen le-
 gitur instituisse cantica, quando
 Pharaon submersus fuit; & dicun-
 tur post psal. quia post bonam o-
 perationem, sequitur ipsius boni
 operis gratiarum actio.

Orationes singulis horis dicun- *Oratio-*
 tur, per quas petitiones nostrae ad *nes.*
 Deum diriguntur. Oratio namq;
 petitio est, nam orare, petere est:

252 ITINER. ORDIN.

in fine horarum ponuntur, quibus
diuinam deprecamur maiestatem:
vt ea quæ in officio operando,
laudando & legendo præstauimus,
nobis profint ad vitam æternam
consequendam. Amen. De su-
pradiçtis partibus horarum, vide
Mag. Hugo de Sancto Vict. *in specu-
culis eccles. à cap. 1. tom. 2. & de of-
fic. eccles. lib. 2.* Guillelm. Duran.
*in ration. diuin. effic. libr. 5. capit. 2.
per totum.* Soto lib. 10. *de iust. &
iur. q. 1. art. 3.*

Ioan. 3.

In principio omnium horarum,
semper orationem Dominicam
præmittimus, & in fine ipsarum
iuxta determinationem Concil.
Gerundensi. *referuntur in can. id
semper. 14. de consec. dist. 5. &
habetur in rub. breuiary Rom.* Quia
verò Dominus ait in Euangelio.
Sine me nihil potestis facere. In
principio horarum dici, dicimus:
Deus in adiutorium meum inten-
de, id est, præsta mihi auxilium
aduersus insidias diaboli, ne opus
bonum initiandum conturber. Et
cum peccare, nobis contingat tri-
bus modis: videlicet corde, ore,
&

SECT. 6. CAP. I. 253

& opere; ideo tribus diuersis modis horæ inchoantur: vt completorium, per Conuertere nos Deus, contra peccatum cordis: Matutinum, per Domine labia mea aperies, contra peccatum oris; alia verò omnes diei horæ, per Deus in adiutorium meum intende, contra peccatum operis.

Qui tenentur ad horas canonicas.

AD horas canonicas dicendas, Clerici duplici ratione tenentur quis, tenentur scilicet ratione ordinis: & ratione *horas canonicas* beneficii ecclesiastici. Quare sit *canonicas* prima propositio. Clericus in sacris ordinibus constitutus tenetur dicere horas canonicas. Colligitur ex *rex. c. glos. in cap. 1. de celebr. Miss. con. presbyter 91. distinct.* & licet supradicta iura, de solo presbytero loquantur, etiam diaconi & subdiaconi, eadem ratione tenentur sub præcepto, horas canonicas dicere, vt *patet glos. in dicto cap. 1. cap. dolentes. de celeb. Miss. can. fin. 92. distinct.* tenet omnis Doctorum schola.

Hinc infertur, clericos primæ

*Clerici prima tō-
sura & in
minori-
bus, an
teneātur
ad horas
canoni-
cas.* tonsuræ & in minoribus ordini-
bus constitutos (qui beneficium
ecclesiasticū non habent) non te-
neri, ratione præcepti, ad horas
canonicas recitandas: nihilomi-
nus, ratione doni ordinum, tenē-
tur Deo gratias agere: & ideo lau-
dabiliter in hoc Archiepiscopatu
& regno, imponitur clericis pri-
mæ tonsuræ vt recitent, singulis
diebus, Psal. Miserere mei: & cle-
ricis quatuor minorum, canticū
gradū. Quod idē ego huiusmodi
clericis suadeo; quia præcipere nō
audeo, nā huiusmodi præceptū E-
piscoporū nō obligat ad mortale.

*Benefici-
ati an te-
neantur
horas di-
cere?* 2. Propositio. Clerici beneficiati,
ecclesiasticū, curatū, vel simplex
beneficiū vel capellaniā collatiuā
habentes, siue in maioribus siue in
minoribus ordinibus constituti,
tenentur etiam horas canonicas
integre dicere, patet *ex can. fin. 92.
dist. d. elem. 1. de celeb. mis.* tenent
communiter omnes doctores. An
vero ille, qui habet ita tenue be-
neficium vt eius fructus valorem
viginti seu duodecim ducatorum
non excedat, cum non sufficiat ad

congruam sustentationem, tenentur dicere officium diuinum:

Nauar. in Manu. cap. 25. num. 102.

de orat. & horis can. cap. 7. n. 27.

Soto dict. artic. 3. Candel. eccles. de sacram. ordinis. num. 43.

3 Propositio. Pensionarius, qui Pensionem aliquam habet ecclesiasticam super aliquo ecclesiastico beneficio, tenetur ad minus ad recitandum officium paruum B. Mariæ Virginis; vt constat ex præcepto Pij V. & Extrauagante ab eo edita, anno, 1571. *incipi. ex proximo.* Nec excusantur supradicti, ratione itineris, famulatus, vel seruitij: nec excusantur excommunicati, interdicti, suspensi, degradati; ne ex malitia sua, commodum portare videantur.

Excusantur à recitatione horarum infirmi & etiam sani, si hora recitatio directe vel indirecte nocet saluti, quia ægritudinem seu infirmitatem causat: si verò infirmitas fuerit talis qualitatís, vt sine salutis detrimento, possit infirmus recitare, tenetur officiū dicere; qualis est infirmitas, quæ vulgò

236 ITINER. ORDIN.

vulgò dicitur (*quartana*) quia, cessante febris, poterit infirmus recitare.

Dispensati à Romano Pontifice.

2. Excusantur, iusta de causa, dispensati à Rom. Pontif. quia cum Papà possit supra omne ius possumus, poterit etiam aliquem eximere ab obligatione recitandi. Episcopus tamen nec Legatus dispensare non potest, sed tantum Romanus Pontifex.

Occupatio repentina.

De sedis Breuiarii ut excusetur.

Occupatione repentina, quæ sine scandalo & peccato committi non potest, liberat ab obligatione recitandi horas. Tum etiam defectus Breuiarii, iusta de causa, sibi non imputandus, excusat ab horarum recitatione, cum nemo ad impossibile obligetur. *ca. nemo. de regul. iur. in 6.*

De poena negligentium horas canonicas.

Cum beneficium detur propter officium, & indigni mercede reputentur qui obligationem non præstant: nihil mirum si in recitandis horis Canonicis negligentes, à sacris Canonibus puniantur, usque ad priuationem be-

neficii.

beneficii. Quare sit prima propositio.

Omissio precum & horarum canonicarum est peccatum mortale.

2. Propositio. Clericus beneficiarius, qui ratione beneficii, horas canonicas recitare tenetur, si diuinum officium canonicè non persoluerit: tenetur pro rata temporis, perceptos fructus restituere: quod si supra dimidiatum annum in eadem negligentia persiste-
Beneficiarius tenetur dicere officium.

rit, beneficio priuetur, ita decedens.
Negligens restituat fructus.

sum extat in Concil. Lateran. Sess. 9. & in quodam. §. statuimus. relato à Nauar. d. c. 25. num. 122. & cap. 7. de horis can. num. 31. Soto lib. 10. de iust. & iur. q. 5. artic. 6. colum. 5. Oeconom. can. §. 4. idem tenet Instruct. Consci. Ludou. Lopez 2. part. cap. 93. Cordoua de casus de conscient. q. 33.

Ex quibus patet, non esse tenendam opinionem illorum, qui dicunt, in primis sex mensibus (post collocationem beneficii) non peccare mortaliter, non recitantes; quia licet beneficiati, in primis sex mensibus, ob obligationem resti-
In primis sex mensibus ut obligantur.

258 ITINER. ORDIN.

restituendi fructus liberantur, & excusantur quomodocunque recitantes : non tamen à peccato mortali liberantur, si non recitauerint, patet ex motu proprio Pij Quinti, in illis verbis. Item ille, qui in primis sex mensibus, officium non dixerit, nisi legitimū impedimentum ipsum excusauerit, graue peccatū intelligat incurriffe.

Cui debet fieri fructuum restitutio?

3. Propositio. Prædicta fructuum restitutio debet fieri fabricæ ecclesiæ vel pauperibus. Quod si beneficiati fuerint pauperes, possunt sibi capere, tanquam vni ex pauperibus, & hoc ex consilio cōfessoris : nisi fuerint distributiones quotidianæ, quæ debent restitui interessentibus, vel nisi aliter in ecclesiis ipsis fuerit statutum.

Modus psallendi, & legendi horas canonicas.

Officij Romani institutio.

Modus orandi potest tripliciter considerari. Primo, circa qualitatem officii : Secundo circa operationes exteriores : & tertio, circa operationes interiores. De primo notandū est omnes teneri ad recitandum officium Romanum,

SECT. 6. CAP. I. 259

manum, Pii V. iussu editum, iuxta dispositionem Concilii Trident. Sess 25. in fin. decreto de indice librorum; qui auctoritate apostolica, aboluit omnia quæcunq; breuiaria antiqua, etiam quouis privilegio, munita, vel ab Episcopis in suis diœcesibus promulgata, omnemque illorum usum, de omnibus orbis ecclesiis deleuit (illis tamen exceptis quæ ab ipsa primæua institutione, à Sede Apostolica, vel consuetudine, per ducentos annos, fuerunt approbata) & præcipit atque instituit officium Romanum obligans omnes tam clericos quam religiosos (qui aliàs ratione ordinis, vel religionis, seu beneficii, sunt obligati) vt prædictum officium recitent & obseruent, seu pœnis per canonicas sanctiones, alias constitutis: vt habetur (vbi hæc & alia referuntur) in Motu Proprio eiusdem l'ii V. anno 1568. edito, referatur & sitatur in principio eiusdem breuiarij.

Quo Motu Proprio attento, Officij cessant quâplurimę antiquæ obligatio-
parui B.
gatio-

260° ITINER. ORDIN.

*Maria
institutio.*

ligationes tum diœcesum tum
etiam officii parui Beatæ Mariæ:
Vibanus enim Papa II. in Con-
cilio Claram. cum decretum fuit
bellum sacrum, quo recuperata
fuit terra sancta, præcepit dicere
officium Beatæ Mariæ, singulis
diebus: quod præceptum modo
cessat: ut tenet Dominicus So-
to libro 10. de iust. & iur. quest. 5.
art. 4.

*Officium
defunctorum.
Psalmi
Pœnitentiales, &
Gradua-
les ut ob-
ligent.*

Tum etiam cessat obligatio re-
citandi officium defunctorum,
septem psalmos, & psalmos gra-
duales in quadragesima vel aliis
diebus: quia supradictum breui-
arium, & officium novum, libe-
rat à supradicta obligatione: ut
pater in supradicto motu pro-
prio, versic. nos propter varia
hortaturq; supradictis R. P. om-
nes in Domino: ut supradicta suf-
fragia recitent, conceditque in-
dulgencias recitantibus: ut pater
in supradicto versiculo.

Aduertendum tamen est, non
censeri liberos, ab obligatione
supradictorum officiorum, qui a-
lias ratione religionis, voti, vel
eccle-

SECT. 6. CAP. I. 281

ecclesiarum constitutionis, sunt obligati.

Sunt etiam in quacunque diœ. *Festa diœ-*
cesi, quædam particularia festa, cesis sunt
 celebrari consueta, quæ si appro- *celebran-*
 batar fuerint Sedis Apostolicæ au- *da.*
 thoritate, iuxta modum, & ritum
 Romani officii, sunt veneranda,
 & suis temporibus celebranda: vt
 colligitur ex *rubric. i. breuiarij*, de
 officio duplici, qualia sunt festa
 huius diœcesis Cæsaraugustanæ,
 approbata à Sanct. Pat. Grego-
 rio XIII.

Sunt etiam recitanda omnia il- *Festa Six-*
 la officia quæ iussu Rom. Pont. re- *ti V.*
 citari mandantur post editionem
 Breuiarii Romani, vt quæ à S. P.
 Sixto V. fuerunt ordinata, & sub
 præcepto publicata: scilicet, fe-
 stum Leocadiæ Virginis, & Mar-
 tyris, 9. *Decemb.* S. Francisci de
 Paula 2. *Aprilis.* S. Herminigil-
 di Mart. 13. *April.* Petri Marty-
 ris Ordinis Prædicatorum, 29. *A-*
pril. Antonij de Padua. 13. *Iun.*
 Vigilia S. Iacobi, & eiusdem fe-
 stum. 25. *Iul.* Nicolai Tolenti-
 natis, 10, *Septembris.* Sanctorum
 Ia-

262 ITINER. ORDIN.

Januarij Episcopi, & Sociorum
19. Septembris. Sanctorum Placi-
di, & sociorum Martyrum. 3. Octo-
bris. S. Didaci confess. 12. Nouemb.
quæ omnia debent celebrari secū-
dum regulas Breuiarii Pij V. nisi
aliter in propriis officiis per Ro-
manum Pontificem assignetur.

Quibus o- Circa operationes exteriores,
perationi- est etiam aduertendum: quod vo-
bus exte- ce sonora, & alia, laudatur Domi-
rioribus nus instar Elogij Dauidici, præci-
officiū ce- pientis. Cantare Domino cantu-
lebretrur. cum nouum, & benè psallite ei in
Psal. 46. vociferatione, & etiam alio Psal.
Cantus inquit. Iubilate Deo in voce ex-
institutio. ultationis. Vnde Damasus Papa
primus instituit, vt Psalmi, die
noctūque canerentur per omnes
Ecclesias, *cap. dolentes, de celebrat.*
Miss. can. si quis Presby. 92. d. Clem.
1. de celeb. Miss. præcipitur, vt diui-
nū officiū alia, & sonora voce ce-
lebretrur: vt qui verbis non com-
punguntur, suauitate modulami-
nis moueantur. Vnde D. August.
in lib. confes. inquit. Consuetudinē
canendi probat ecclesia, vt per ob-
lectamenta aurium, infirmior ani-

mus

SECT. 6. CAP. I. 263

mus ad effectum pietatis assurgat. Hinc introductū est, ut ordinandi examinetur in cantu, & debet ordinandus scire cantū, saltem harmoniacum in tono; & cū de iure nihil sit determinatū, relinquitur hoc arbitrio ordinarii. De cātu vi- *Ordinan-*
dendi sunt Nauar. in cap. si quando, dus sciat
de rescript. except. 11. & cap. 18. de o-
rat & heris canon n. 72. Henriquez
Henriquez, in altera parte Theolo-
gia moralis, lib. 6. c. 31. §. 8. Oeconom.
can. §. 3. Ration. diuin. offic. lib. 5.
cap. 2. num. 65. & lib. 2. cap. 2. Soto
lib. 6. de iust. & iur. quest. 7. art. 1.
conclus. 3. & lib. 10. quest. 5. artic. 2.
D. Thom. 2. 2. q. 61. art. 2.

In recitandis horis; nullo iure *Corporis*
diuino, describuntur nobis aliqui *gestus aut*
gestus, aut corporis habitus, qui *habitus*
bus orare aut recitare teneamur; *ad oran-*
sed, cum sint introducti ab vni- *dum.*
uersali consuetudine, erit seruāda
cōsuetudo prouincię, seu ecclesię.
Aptissimē tamen, corporis gestus
diuersi, ad significandū adhibētur;
nam curuatione genuum, vera
humilitas, & reuerētia representa-
tur; expansione manuum, crudelis
passio

passio Christi, & obedientia illi debita significatur: rursus peccatoris, poenitentia debita insinuat. In recitandis horis canonicis, pauca sunt statuta, & determinata, sed consuetudine sunt aliqua introducta; ut scilicet, quando legitur *Euang. in Miss.* stamus erecti: quod tempore inter Pascha & Pentecostes decurrente, non flectamus genua. *Can. quoniā 10. de consec. dist. 3.* Et quod in elevatione Eucharistiæ, adoremus Dominum humiliari. *c. sanè. de celebr. Miss.* Erat versum Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, omnes assurgant, ut habetur in *Concil. Basil. Sess. 21.* stamus etiam erecti ad collatas, hymnos, capitula, versus, & ad initia horarum cum dicitur. Deus in adiutorium meum intende. ad cantica, Nunc dimittis, Benedictus, Magnificat, & Benedicite omnia opera Domini. Ad Psalmos, Laudate pueri Dominum, Ecce nunc benedicite, ad Venite exultemus; Ad Symbolum Athanasii. Quicumque vult, ad hymn. Te Deum laudamus

SECT. 6. CAP. I. 265

mus, & ad vers. Quos precioso sanguine redemisti; humiliamur, & ad versic. Venite adoremus, & procidamus ante Deum. Et ad preces horarias, tempore ieiunii: & cum dicimus antiphonas Beatæ Mariæ in fine horarum, scilicet, Alma Redemptoris mater, Ave Regina Cœlorum, & Salve. Quæ omnia supradicta debent servari, quando horæ canonicæ in choro, & publice celebrantur, vel est servanda consuetudo Ecclesiarum.

3. Et ultimo modo, potest *Attentio* considerari modus orandi, circa *in horis operationes interiores*, scilicet, *canonicis*. circa attentionem, & devotionem: nam attentio, in horis canonicis, est sub præcepto, probatur *ex cap. dolentes, de celeb. Miss.* ibi studiosè celebrent pariter, & devote, patet ex D. Pauli sententia. Ad Eph. Cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino. *Canon. cantantes. 92. distinct.* unde quidam Christianus Poeta hæc condidit carmina,

M

Non

266 ITINER. ORDIN.

*Non vox, sed votum, non cordula
musica, sed cor;*

*Non clamans, sed amans, cantat in
aure Dei.*

Sunt denique mente tenenda
verba eximii prædicatoris D. Bern-
nardi, *serm. 13. super Cantica*. Im-
molantes hostias laudis, iungamus
verbis sēsū, sensui affectū,
affectui exultationē, exultationi
grauitatem, gratuitati humilita-
tem, & humilitati libertatem.

De attentione orandi, sunt
videndi Sanctus Anto. 3. p. tit. 13.
cap. 3. §. 8. Naua. de orat. cap. 13.
Medin. tract. 6. de orat. quest. 5.
Angles quest. 5. de orat. Catechis.
Roma. 4. p. cap. 4.

SECTIO VII.

De Privilegijs Clericorum.

Dictum est, qua via, & quali-
ter, clericus euehatur ad sa-
cerdotii culmen, & quibus doti-
bus illustretur, in quibusue in-
structus, & doctus, ante conspe-
ctum præsidis apparere debeat.

Nunc

SECT. 7. CAP. J. 267

Nunc autem à quibus oneribus ,
quæ publica auctoritate impen-
duntur , sint expertes , breuitate
solita explanare curabo.

Appellatione clericorum , qui Appella-
clerici comprehendantur , enu- *tionem cle-*
merat text. in §. *cleros* , versicul. *ge- ri orum* ,
neraliter. 21. *distinçtio*. vbi gene- *qui cleri-*
raliter clerici nuncupantur om- *ci com-*
nes , qui in Ecclesia Christi de *prehen-*
seruiunt , quorum gradus , & *dantur* ?
nomina sunt , Ostianus , Psal-
mista Lector , Exorcista , Aco-
litus , Subdiaconus , Diaconus ,
Presbyter , & Episcopus. Sed
tonsurati , & in minoribus con-
stituti , fori priuilegio non gau-
dent , nisi habitum , & tonsuram
deferant clericalem. Concil. Tri-
denrin. *Sess. 23. cap. 6. de reformat.*

Hoc idem etiam in aliis ordini- *Tonsurã* ,
bus procedere , determinat Cle- *& habi-*
mens Septimus , in *clemen. unica* , *tum non*
de vita , & *honest clericor.* & *tenet deferens* ,
ibidem glos. in verb. canonic. Quia non gau-
clericus , qui non incedit in habi- *det fori*
tu , & tonsura , videtur indigens *priuile-*
piriuegio clericali ; maxime si te *gio.*
immisceret enormibus. *cum non*

268 ITINER. ORDIN.

ab homine. 10. de iudit. c. perpendimus. 23. de sentent. excommunic. cap. ex parte. Clem. 3. de priuil.

Priuilegia concessa clericis, & ordini clericali sunt multa, quæ etiam sunt approbata. Concil. Triden. *Sess. 25. cap. 20. de reform.* quæ priuilegia consistunt, tam in spiritualibus quam in temporalibus.

Habent potestatem absoluen- di.

Primum est in spiritualibus, quod non potest concedere nisi solus Deus, uel eius vicarius, id est scilicet. Quodcumque solueris *Matt. 18.* super terram erit solutum, & in *Ioan. 20.* cælis, &c. & hoc priuilegium competit solis sacerdotibus.

Iudicare possunt clerici.

Ezech. 44.

Decima sunt clericorum.

2. Priuilegium est, quod in omnibus dabis iuris, quæ per inferiores, ratione iurisdictionis humanæ, terminari non possunt, ad Ecclesiam recurritur, *cap. per venerabilem 13. circa finem*, qui filii sunt legitimi. Sic etiam Prophetæ prædixit. Cum fuerit conuersa inter vos, stabunt in iudiciis meis, & iudicabunt.

3. Priuilegium est, de decimis, & primitiis, & oblationibus, quæ sunt

sunt clericorum, *Can. reuertimini. 16. quest. 1. cap. tua 25. de decimis.*

4. Quia sola ecclesia & per- *Solū per-*
sona ecclesiastica, ecclesiasticas *sona Ec-*
res ministrare potest, & de spiri- *clesiastica*
tualibus ius statuere. *Can. 1. can. si ministra-*
Imperator. Can. cum ad veram. re possunt
can. deniq. 96. dist. spiritalia-

5. Quia percutiens clericum, *lia.*
est excommunicatus, ipso iure. *si Percutiēs*
quis suadente. 17. quest. 4. & ipso clericum,
facto. est excom-

6. Quia solum clerici possunt *munica-*
obtinere beneficium ecclesiasti- *tus.*
cum, *c ex literis 6. extra de transact. Beneficia*
Conc. Trid. Sess. 23. cap. 6. de reform. ecclesiasti-

7. Priuilegium est, quia clerici *ca, solum*
non possunt conueniri coram iu- *clerici*
dice seculari. *cap. si deligenti. 12. de possunt*
foro comp. cap. cum non ab homine, obtinere.
10. de iudic.

8. Priuilegium est, quod cle- *Serui &*
rici coram suo Episcopo & ordi- *clericorū*
nario, possunt conueniri. *Can. famuli*
inclita. placuit. 11. quest. 1. & non gaudent
coram alio. priuilegio

9. Quod serui, mancipia, & fori.
famuli perpetui ecclesiarum, ac

290. ITINER ORDIN

clericorum gaudent priuilegio
fori: vt pro rebus clericorum, &
ecclesiæ, non possint coram se-
culari iudice conueniri. *Can.*
ecclesiarum seruos 12. quest. 2. can.
indicatum. 89. dist. 1. l. 1. & 2. C. de
Episc. & cler.

Statuteri
contra
clericos
sunt
excom-
muni-
cati.

10. Quod facientes seruari
statuta, contra libertatem eccle-
siasticam, & statutorij, & scriptores
statutorum, & potestates, consu-
les, rectores, consilij locorum,
sunt excommunicati. *cap. nouerit.*
42. de sent. excommunic.

Collegiū
possunt
facere cle-
rici.

11. Priuilegium est, quia clerici
possunt facere collegium. *arg. ca.*
si. de religiosis domibus, vbi solum
nona religio prohibetur, & tamen
laicis hoc non licet sine consensu
superiorum. l. 1. ff. de Collegij illi-

Pater in
necessita-
te non po-
test vñde-
re filium
clericum.

12. Nam licet aliàs pater in
necessitate famis, possit vendere
filium. *lib. 2. C. de patribus qui filios*
distraxerunt: tamen pater non po-
test vendere filium Clericum.

Tutellam
non co-
guntur

Decimum tertium priuilegium
est: nam clerici non coguntur su-
scipere tutelam. *Can. Cyprianus*
21. quest.

21. *quest. 3. licet volentes admittuntur. cā. fin. 86. dist. l. generaliter 40. clerici.*

C. de Ep. & cler. c. generalit. 16. q. 1.

14. Quia, per literas & rescriptum. Non possum impetratum contra laicos, sunt conueniri rescriptum clerici scripto generaliter.

15. Quia clerici non tenentur Sportulas soluere sportulas, scilicet decimanam partem litris. cap. cum ab omni. 10. de vit. & honest. cler. rici.

16. Quia laici regulariter non admittuntur, ad accusandum clericos. cap. cum P. Manconella. 10. tur ad accus. cap. de cetero 14. de testibus. 2. quest. 7. can. 1. 2. & 3. cap. clericos. beatus 6. q. 1. & 11. q. 1. can. 2.

17. Priuilegium est, nam clericis ecclesie, ecclesiasticæq; personæ à tallis, gabellis, exactionibus, & collectis laicorum sunt immunes cap. non mixtus 4. de immunit eccles. cap. quanquam. de censibus in 6. l. placet. C. de sacrosanct. eccles. canonicata in canone generaliter. §. placet 16. quest. 1. Idem etiam in veteri testamento constat. Gen. 47. Esdr.

272. ITINER. ORDIN:

*Ad bellū
ire non
debent.*

18. Privilegium est, quia clerici non tenentur in persona ire ad bellum. *can. si quis 36. dist.*

19. Privilegium est, quod clerici non tenentur in propriis domibus, hospitio milites accipere: nec eis lectulos & alias res ipsorum, ipsis inuitis præstare. *Abb. in cap. cum ecclesia. de immunit. eccles.*

*Debitor
clericus
non tene-
tur nisi in
quantum
facere po-
test.*

20. Privilegium est: nam clericus debitor habens beneficium, non tenetur nisi in quantum facere potest (deducto negent.) Et licet teneatur sub iuratoria cautione: promittere solum tenetur de soluendo si ad pinguorem fortunam deuenierit. *cap. Odoardus 5. de solutionibus*, non tamen potest compelli ad cessationem bonorum.

21. Quia clericus pro debito civili, non potest incarcerationi. *cap. si clericus. 15. (à contrario sensu) de senten. excom. in 6.*

*Breniari-
um à cle-
rico non
est aufe-*

22. Privilegium est, quia breuiarium non est auferendum clerico, pro executione iudicati, sicuti nec militibus arma, nec scholaribus

laribus
in v
23
cont
proc
dicia
toru
quer
24
& co
caus
cleri
tunc
ligid
can. f
25
men
per
quis
cleri
26
te pa
vnan
tenti
terti
cogn
dari à
post c

SECT. 7. CAP. I. 273

laribus libri. *glos. in l. nepos proculo. rendū pro in ver. dignitate. ff. de verb. signif. debito.*

23. Priuilegium est, quia licet Clericus contra clericum, contra quem torqueri proceditur de delicto, extarent in non dedicia quacunque sufficientia ad bet. torturam: tamen ipse clericus torqueri non potest. *Felin. in cap. veniens. colum. 2. de testibus.*

24. Quod mutilati membris Testes cō- & corpore vitiiati, non possunt in tra cleri- causa criminali testificari contra cum inte- clericum: nam tales testes requi- gri corpore runt, quales ad sacerdotium e- sint. ligi debent. *can. ipsi Apostolici. cum can. sequen. 2. quast. 7.*

25. Quia licet filii, propter cri- Clerici nō men iæsa Maiestatis commissum puniuntur per patrem puniantur: ut in l. quis. pro delicto quis. C. ad legem Iul. Maiest. tamen patris. clerici non puniuntur pro patre.

26. Quia licet filius in potesta- Clerici te patris constitutus, si committat nō possunt vnam ex causis ingratitudeis cō exhare- tentis in s. aliud quoque, in Au- dari à pa- tentico, ut cum de appellatione tre. cognoscitur col. 8. possit exhare- dari à patre: tamen si talis filius, post commissam causam ingrati-

M s. rudi.

274 ITINER. ORDIN.

tudinis, effectus sit clericus: non potest exheredari à patre. *can. non liceat. i. quæst. 4.*

27. Quia statuta laicorū non ligant clericos, de quo latè Doctores in *cap. ecclesia janēla Maria, de constitut.*

28. Est, quod clericis non debet sollemnis pœnitentia imponi. *can. confirmandum 50. dist.*

Succur-

rerē tene-
tur quis
clerico vi-
eu vio-
lentia op-
presso.

29. Quia licet de iure ciuili, extraneus non teneatur extraneo oppresso auxilium præstare, ita quod non præstando; veniat puniendus, tamen quilibet debet succurrere clerico, qui violenti-um patitur, saltem clamando *cap. quæst. 17. & ibi glos. de sent. excom.*

30. Clericus habet omnia priuilegia concessa militibus armatæ militiæ. l. miles. ff. de re. in vbi *Isa. num. 11.*

Sacerdo-
talis di-
gnitas.

31. Priuilegium est, quia sacerdotes dicuntur esse in dignitate: & dicitur sacerdos dignior quolibet principe. *cap. solitè. 6. de maiorit. & obediē. & est dignior laico quocunque. arg. text. in can. eum ad verum, 96. distinct. & est*

maior,

SECT. 7. CAP. I. 275

maior, quacunque dignitate laicali. Dicuntur in sacra Scriptura Sap. 6. 21. Reges, Angeli, & Dij. Ab appellatione etiam egregiarum personarum, venit hoc nomen sacerdos. l. nec honore 7. l. si quis 10. C. de Episc. & cler.

Hæ sunt principales & præcipuæ prærogatiuæ clericis concessæ, ut ergo tantis perfrui mereamur insigniis, nostræque dignitati respondeamus: cum in sortem Domini simus vocati & electi: pro virili contendamus diuinæ sortis participes, atque æternæ gloriæ consortes fieri. Amen.

SECTIO VIII.

De Vsuris.

CAP. I.

De usura essentia.

V Sura est pretium usus rei mutuo datæ, voluntariè receptæ. *Vsura definitio.* finitio. tum, principaliter separatum seu intentū. hæc est prima definitio, singulæq; partes sunt explicandæ.

Dicitur in definitione (pretiū) Pretij siue illud sit pecunia, seu aliquid nomine

M. 6

pecu-

omnia pecunia æstimabile. ut in §. item.
cunia ex-pretium. instit. de emptio. & vend.
timabilia & ibi Sabinus & Cassius, etiam in
intelli- alia re, putant pretium considerare;
gantur. nam quod accedit sorti, siue sit
 pecunia, siue æstimabile pecunia,
 usura est, ut ex D. Ambros. ref.

Usura in quæ. Et esca usura est, & vestis
bonis præ- usura est, ac quodcumque sorti
rio est accedit, usura est, quod velis ei
mabilibus nomen imponas, usura est, dicitur
consistit. (pecunia æstimabile) ad differ-
 rentiam bonorum pretio non æ-
 stimabilium; quale est spirituale
 bonum, ut meriti, & gratiæ. Qua-
 re si quis mutaberit, ut sacramen-
 tum, vel aliquod spirituale reci-
 piat; potius limoniacus quam v-
 surarius iudicandus erit.

Dicitur (usus) ad differenti-
 am contractus emptionis & ven-
 ditionis; ubi non pro usu tantum,
 sed pro ipsa re datur pretium, ut
 ut in §. cum autem. instit. de em-
 ptio. & venai. Dicitur (mutuata
 rei) quia solum in mutuo reperit-
 ur usura: quod consistit in re-
 bus, usu ipso consumptibilibus: ut
 sunt

sunt pecunia, vinum, oleum, & *Vsura* huiusmodi; in quibus mutuum differt & cadere potest in princ. instit. qui contractibus modis re contrahitur, obligatio. *emptio. l. mutuum. §. mutui lib. 12. ff. de & vendi- rebus credi. si certum petatur. Ex tione.* que transfertur dominium rei *Vsura solū mutuatæ in mutuatarium, ut in l. in mutuo mutuum. §. appellata. ff. de rebus cre reperitur. dit. l. 1. §. mutui datio. ff. de actioni. & obligatio. lib. 41. ibi mutuum dicitur, quia de meo tuum fit.*

Hinc colligitur manifesta *vsuræ nequitia*; nam cum res mutuo data, transeat in dominium mutuatarii & sua fiat, iniquum est: ut quis fructum ex re alterius consequatur.

Dicitur (voluntariè receptum) *Vsura* ad includendam mensuram *mentalis* & *mentalem*; nam si quis ea intentione *prohibita.* mutuaucrit, ut aliquid ultra sortem recipiat, *vsurarius* erit. *cap. consuluit de usuris, & refertur, ad voluntatem præcedentem mutuum vel subsequentem.*

Dicitur (principaliter separatim seu intentum) nam *vsurarius* primo intendit sibi restitui rem.

278 ITINER. ORDIN:

mutuatam; & exinde aliquid se-
paratum à principali.

Ad usuram quinque referuntur.

*Quinq;
ad usu-
ram re-
quiruntur.*

Primum necessarium est, ut in-
terueniat mutuum: differt autem
mutuum à commodato: nam in
comodato non transfertur rei do-
minium, sed usus rei rātummodo
accommodatur ut res ipsa postea

*Mutuum
differt ac-
commo-
dato.*

reddatur: at in mutuo, rei domi-
nium transfertur, nec eadem in
specie redditur: ubi ergo com-
modatum est, nec mutuum inter-
uenit: usura non est.

*Lucrum
dicitur.*

Secundum requisitum est, ut
intercedat lucrum aliquod ipsius
mutuantis, ultra sortem. Et nota,
lucrum dici, cum quis habet seu
acquirat quod aliās suum non e-
rat, unde, si accidat, aliquid in mu-
tuo ultra sortem accipere, quod
tamen aliās ipsius mutuantis e-
rat: usura non est. v. g. si mutues
mille aureos alicui, ut tribuat tibi
decem millia, quæ tibi aliās de-
bebat & volebat soluere: non est
usura. Non enim est lucrum: cum
tua sint illa: secus, si peteres ante
tempus debitum illa soluēdi: tunc

enim

enim lucrum est. Rursus si alicui mutues, ut tibi non noceat in his, in quibus secundum iusticiam, alias tenebatur non nocere, usura non est: quia tuum ius acquiris; atque hoc pacto ad redimendam vexationem mutuare, non est usura, cum vere lucrum non sit.

Tertium. Illud lucrum debet *Lucrum* efferci æstimabilis pecunia: si ve. *debet esse* ro non æstimatur pecunia non est *pecunia* usura, ut si mutues alicui, ut te- *æstimabilis* cum amicitiam habeat, non est v- *le*. sura qui amicitia non solet vendi, siue pecunia æstimari: secus, si mutuares, ut satisfactionem tibi remitteret iniuriæ à te illatæ, usura hæc est, nam talis iniuria pecunia æstimabilis est, & pecunia sæpius satisfactio ipsa fit.

Quartum necessarium est, ut *Lucrum* istud, lucrum proveniat ratione *in usura* ipsius mutui: cum autem ob ali- *debet pro-* am causam datur, non est usura. *venire ex* Sicque excusatur ab usura qui ra- *mutuo* tione damni emergentis, seu lucri cessantis aliquid accipit in mutuo, ultra sortem.

Quia

*Quod li-
bere &
sponte da-
tur. non
est usura.*

Quintum opus est, ut principa-
liter ob mutuum, tale lucrum
proueniat: si vero non principali-
ter ob id prouenit, non est usura.
Atque sic ab usura excusatur, qui
alicui mutuat, qui omninò libe-
re ac spontè, ex gratitudine ali-
quid ultra sortem dat: si verè
ita sit nullaque obligatio inter-
cedat, sed absoluta animi gratitu-
do, non esset usura accipere: quia
non principaliter ob mutuum
prouenit, sed ob alterius gratitu-
dinem. Sunt ergo quinque præ-
dicta ad usuram necessaria, & in
prædicta definitione omnia aper-
tè continentur. Usura autem
peccatum est mortale: & con-
trarium asserere hæreticum est.
Ita habetur *cap. quia, & cap. super
eo, de usur. omniq; iure prohibita.*

*Usura di-
uisa in men-
talis, &
alia rea-
lis.*

Usura diuiditur in mentalem &
realem. Usura realis dicitur, quæ
ex pacto tacito & expresso, reci-
pitur: Mentalis vero usura est,
quæ accipitur sine pacto expresso
nec tacito ex mutuo facto; inten-
tione tamen principali recipiendi
cam, iuxta omnium mentem in

cap.

cap. consuluit. de usur. & cap. fin. de Simon.

Notandum est, aliud dici pec- *Aliud est*
catum usuræ: & aliud usura men- *peccatum*
ralis. Usura quippe mentalis est *usura: &*
illa quæ supra proximè definitur. *aliud v-*
Peccatum autem mentale usuræ *sura men-*
est voluntas exercendi seu reci- *talus*
piendi usuras, receptione non se-
cuta, neque opere consecuto.

CAPVT II.

*Quando liceat ultra sortem
quid recipere.*

PRimo, quando ecclesia accipit *Ecclesia*
in pignore à vasallo suo seu- *accipiens*
dum, quod ab eadē tenet: ita ta- *in pigno-*
men ut vasallus interim non re- *re feudum*
maneat obligatus ad feudum, *facit fru-*
seruiendum, ut habetur de feu- *Et ut suos.*
dis. *cap. i. & infra eodem cap. con-*
quasus.

Secundo, quando socer in pi- *Gener pro*
gnus tradidit suo genero, pro dote non
quantitate dotis, possessionem a- *soluta re-*
liquam fructiferam: hic enim *cipit in-*
non computantur genero fructus *teresse.*

in fortē, & ratio est quia plerumque non sufficiunt fructus ad matrimonii onera supportanda, *ut infra eod. tit. cap. salubriter.*

Clericus redimens à laico possessione facit fructus suos. Tercio, quando clericus redimit à laico possessionem temporalem: ab ecclesia, cuius est res, sibi non beneficio assignatam, & laicus male retet: siue feudum quod habet obligatum ecclesia, non iure ecclesie, sic debet intelligi *infra. eod. cap. 1. §. ult. & cap. conqu. filius.*

Gratis datum si. ne usura recipitur. Quarto, quando sine omni pretio gradis oblatum præstatur. Canonicas rationes de intentione pia: quia si illam haberes principaliter, in foro contritentiæ inducenda esset illi id, quod ultra sortem receptum reddas, *ut infra eod. consuevit, & cap. in ciuitate.*

Comodās pecuniam ad pompā licite recipit inter esse. Quinto, quando pecunia ad pompam commodatur. ff. *commodati l. 3. §. penult. & l. sequent.*

Pro labore licite recipitur interesse. Sexto, si is, qui mutuauit, occasione mutui, laborem subiit, in cuius compensationem fructus perceptos suos facit, *ut supra de*

SECT. 8. CAP. 2. 283

*de reb. Eccles. non alien. capit. ad
nostram.*

Septimo, quando nomine pœ- *Pœna no-*
næ promittitur: dummodo non *mine lice-*
fiat in fraudem vsurarum 12. q. 2. *recipere.*
fraternitas. & cap. in legibus. & sup.
de arbit. dilecti in fine.

Et tandem ratione lucris cessan- *Ratione*
tis seu damni emergentis. *Dam-* *lucris ces-*
num emergens dicitur nocumen- *santus &*
tū illud, quod mutuans directè & *damni e-*
per se, ratione mutuacionis, pati- *emergētis;*
tur. v. g. Habebat Petrus paratam *licet acci-*
pecuniam, ad reficiendam domū *pere ali-*
suam, quæ minabatur ruinam: aut *quid.*
ad comparandam annonam, men-
se Augusti: postulat illam Ioan-
nes ab ipso mutuo, propter quod
nec domum suam reficere; nec an-
nonam, tempore commodo, pa-
rare valet. Si domus illa deinde
ruat, vel frumentum carius ven-
datur, huiusmodi nocumenta,
quæ Petrus, re vera, non fuisset
passus, nisi Ioanni mutuasset suam
pecuniam, dicuntur damnum e-
mergens. Si vero iactura sit inter-
esse, quod quis pecunia mutuata,
poterat lucrari, dicitur lucrum
ces-

284 ITINER. ORDIN.

cessans: id enim; quod quis sua industria acquirit, lucrum nuncupatur: quando vero, ab eo acquirendo desistit, cessare dicitur.

*Conditio-
nes lucri
cessantis,
vel dam-
ni emer-
gentis.*

*Prima cō-
ditio.*

Sed notandum est, ad hoc ut possit mutans, ratione damni emergentis aut lucri cessantis, aliquid ultra sortem accipere, adimplendas esse sequentes conditio-
nes, & seruandas.

Prima conditio est, ut damnum sit certum, & lucrum proximum, unde si damnum euentuum certum non est, & lucrum cessare, est contingens; non licet pretium recipere.

*Secunda
conditio.*

2. Conditio est, ut damnum proueniat, vel lucrum cesset ex mutuo; alias non licite recipere-
tur aliquid ultra sortem.

*Tertia cō-
ditio.*

3. Conditio, ut moneatur mutuatarius de eo damno: quia fortassis, si mutuatarius sciret tale damnum esse resarciendum, pecuniam ab alio quæreretur, nam si sciret cum tantis expensis, sibi esse mutuo dandum: seu non acciperet, vel aliunde mutuum, sine emergenti damno quæreretur.

4. Con-

SECT. 8. CAP. 2. 285

4. Conditio, vt mutuator non *Quarta*
habeat aliam pecuniam ad mutu *conditio*
andum, nec ad negociandum: *lucrices-*
tunc enim ratione mutui (quan *sante.*
do aliam pecuniam habet) iu-
crum non cessat: & ex conse-
quenti nec debet, nec potest, ali-
quid ultra sortem recipere.

5. Conditio est, vt mutuator *Quinta*
dandis vsuris non sit assuetus: *conditio.*
quia ex tali consuetudine præs-
umeretur voluntas exercendi vsu-
ras, hæc tamen conditio non pro-
cedit in foro conscientie, in quo
veritas præualet præsumptioni.
cap. tua. de sponsalib. sed intelli-
gendum est, supradictam condi-
tionem procedere, quando mu-
tuans ab hoc, incurrit infamiam
& notam vsurarij: quia cum ab
omni specie mali sit abstinend-
um, ex D. Pauli sententia. *cap. 1. Thes.*
cum ab omni. de vita & honestate 5.
clericor. nam famam tenetur quis
conseruare, quando alicui est ne-
cessaria & utilis: imo illa prode-
re, vt in posito casu, esset mortale
peccatum. Iuxta ea, quæ notat
glos. in can. si sacerdotibus. 15. qu. 6.

Famã qui negligit nam qui famam suam negligit
negligit crudelis est. ait August. & refert
crudelis in can. nolo. 12 q. 1.
dicitur.

*Sexta cõ-
 ditio.*

6. *Conditio est, vt mutuans*
 non recipiat actu statim à princi-
 pio: lucrum cessans ratio est aper-
 ta, quia si mutuanti mihi 100. ego
 statim conferam, ratione lucri
 cessantis, 20. reuera tunc non mu-
 tuat mihi. 100. sed 80. tantum,
 quæ 1.6 haberebant tantum lucrum
 cessans vt 1 0. cum viginti sint
 pretium lucri cessantis ex 100. &
 non lucri cessantis ex 80.

*Alia con-
 ditiones
 lucri ces-
 santis
 conside-
 randa.*

Alia item conditiones à Do-
 ctoribus referuntur, quæ tamen
 non omnino necessariae sunt, ad
 iustitiam huius contractus lucri
 cessantis, seu damni emergentis:
 sunt tamen maximè considerati-
 onis & seruandæ, si commode ser-
 uari possunt. Quæ sunt.

*Septima
 conditio.*

7. *Conditio est, vt mutuans*
 velit potius alia via lucrari; quam
 mutuando.

*Octaua
 conditio.*

8. *Conditio, vt contractus ille*
 tam mutui, quam recipiendi lu-
 crum ex illo cessans, non fiat in
 perpetuum, sed ad tempus.

9. Quod

9. Quod in tali exactiōe dedu- *Nona cons-*
cantur, arbitrio boni viri, labores *ditio.*
& expensæ, quas mutuator in af-
secutiōe talis lucri facturus fuis-
set, referuntur Saloni, & alij.

CAP. V. T. III.

De Usurariorum poenis.

Prima est, quod ad commu- *Non ad-*
nionem altaris admittendi *mittuntur*
non sunt. de usuris, quia in om- *ad comu-*
nibus. *nionem*

Secunda, quod sunt infames in *altaris.*
fama iuris. *C. ex quibus causis ori.* Sunt in-
infra. l. improbum fanus. *fames.*

Tertia est, quod recipi nō pos- *Confessio*
sint ad suorum peccatorum con- *ipforum*
fessionem; donec de usuris, secū- *ante resti-*
dum eorum facultatem plenius *tutionem*
fuerit satisfactum vel idoneè cau- *non reci-*
tum his, quibus restituendum est, *piunt.*

si sunt presentes: seu aliis, qui pos-
sent pro eis acquirere: vel eis ab-
sentibus, loci ordinario, vel eius
vicario, aut presbytero paro-
chiae, in qua habitat (praesentibus
aliquibus fide dignis) facienda
est

est restitutio: vel tabellioni, de mandato ordinarii. Ita quod certa quantitas exprimatur in cautione, si est manifesta & apparet, vel si non apparet manifesta, exprimatur ad arbitrium cautionem recipientis: qui si receperit scienter minorem, de suo ipse tenebitur restituere, multo magis si nullam receperit, & aliàs nullus debet esse testis, in eorum testamentis, neque confessionem recipere, vel impendere absolutionem, seu ad sepulturam recipere: eorumque testamenta, ipso facto, irrita sunt omnia. hæc in cap. *quam de usuris lib. 6.*

*Oblatio
usurario-
rum non
admitti-
tur.*

Quarta, quia non admittitur ad oblationem offerendam, de usuris cap. *quia in omnibus.* Et qui eam receperit suspensus ab officio manere debet: donec ad Episcopi arbitrium satisfaciat. d. *quia in omnibus.*

*Non po-
test cedere
bonis.*

Quinta est, quia quamvis usurarius cedat bonis, non habetur ei respectus ne egeat, ut habetur in aliis debitoribus, de sol. Odoardus, & de pig. cap. 11.

Et ita

En ita no. gloss di. cap. quia in omnibus.

Sexta, quod, nisi satisfecerint, non sepeliantur in ecclesiastica sepultura. *d. cap. quia in omnibus.* *Privatur sepultura.* Et additur, quod clericus contraveniens; scilicet, in hac pœna, vel priori, est suspensus, ipso facto, à sui officii executione, secundum Panormita. *in d. cap. quia in omnibus.*

Septima est, quod nullus debet Testamē- interesse eorum testamentis, nisi ti factione satisfaciant, *ut dicto capite quan privatur quam.* *usurarius*

Octava pœna est, quia si vhu- Non potest rarius soluit alteri vsuras, repetere *reperere* re non potest: nisi prius ipse re- *vsuras so-* stituat quas extorsit: aut ille, cu- *lutas an-* ius est hæres, *ut in cap. Michael. tequam* eodem titulo. *ipse resti-*

Nona pœna est, quod nulla *tuat.* vniuersitas, collegium, vel singu- Non ad- laris persona, vlturarios non ori- *mittuntur* undos de terris ipsorum, exer- *usurarij* centes seu exercere volentes pe *in locis ad* cuniam funebrem, permittant *habitan-* habitare in terris ipsorum, sed *dum.* eos expellant; nunquam de cæ-

tero admittendos, *ut in c. usurarum de usuris. lib. 6.*

*Rem cum
fructibus
tenentur
restituere.*

Decina est, quia ad modum raptorum & furum, tenentur restituere, non solum rem acceptam pro usuris, *ut in capit. cum tu. de usuris.* Sed & fructus perceptos, & qui percipi potuerunt à vero domino: secundum omnes Doctores, quia est malæ fidei possessor, & sine titulo, ut patet ex dictis.

*De foro
huius re-
gni usu-
rarius
perdit re
mutuo
datam.*

Et licet nulla lege, vel canone, in corpore iuris clauso, caueatur, ut mutuans ad usuram, perdat ipso iure, pecuniam, quam mutuo dat, ut refert *Nauar. lib. 5. consil. tit. de usuris. consil. 10. nu. 2.* tamen de foro nostri Regni Aragonum, & patrio iure, statutum est: ut mutuans non solum usuram restituat, & supradictis pœnis sit affectus: sed etiam rem mutuatam; & sortem principalem perdat. Et talis pecunia cedit, & acquiritur mutuatario, ut habetur in foro *Desseantes lib. 4. tit. de usuris.* quæ Decisio est consentanea legibus Castellæ, ut refert *Couar. lib. 3. var. cap. 3. n. 2. vers. iure regio,* & sic

SECTIO 9. 291

& sic erit hæc duodecima pœna,
& finalis.

SECTIO IX.

De Voto.

Votum est deliberata promissio, Deo facta. Dicitur (promissio) quia votum promissione perficitur; unde in scripturis sanctis, cum votum voueris, &c. facies sicut promissisti Domino Deut. 23. Deo tuo; & Ecclesi. si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei stulta, & infidelis promissio, est autem ita necessaria promissio, ut quamuis quis proponat ex toto animo, a liquid facere, non obligatur nisi promiserit.

Voti definitio.

Requiritur promissio.

Dicitur (deliberata) id est perfecta quædam animaduersio, eius quod agitur: talis scilicet quæ in materia praua sufficiat, ad mortale peccatum; & in bona ad meritum. Ratio autem ob quam perfecta deliberatio requiritur, ea est; quia promissio, est quædam lex,

Deliberata promissio ad votum.

arque onus, quod sibi quis imponit ultro, constat vero neminem censerī sibi onus imponere, nisi plene aduertat quod agit. Hinc si quis ex subito animi motu, vel consuetudine, sine perfecta deliberatione, promittat aliquid Deo; non obligatur: vnde Abbas, & Canonistæ in cap. *literaturam de voto* dixerunt, votum primo inchoari, deinde confirmari, & postea consummari, & perfici, inchoatur inquit, per deliberationem, cum quis primum decernit polliceri Deo; confirmatur, per propositum, quo quis in animo habet, & statuit vouere, siue promittere: cōsummatur per promissionem, qua quis se Deo obligat.

In momente temporis fieri potest.

Non requiritur ad votum solemnitas extrinseca.

Dicitur (Deo facta) nam requiritur, vt ista promissio Deo fiat, mediate, vel immediate, vt quando fit sanctis, mediante sancto fit Deo; ex hoc non requiritur vt votum fiat oris pronuntiatione, testium presentia, nec aliqua externa solemnitate, quia cum votum fiat Deo, & non homini,

mini, Deus intuetur animum
vouentis, & acceptum & ratum
habet votum voluntatis delibe-
ratione.

Ad voti validitatem sunt qua- *Quatuor*
tuor conditiones necessariae; pri- *requirun-*
ma vt materia voti sit possibilis; *tur ad*
secunda vt non sit vana, tertia vt *validita-*
sit bona, quarta vt meliori bono *tem voti.*
non contraria.

Possibilis debet esse materia *Possibilis*
voti, promittere impossibile non *materia*
est votum: impossibile est mul- *Voti.*
tiplex, primum quod semper &
vbique est impossibile, vt votum
de non peccando venialiter, hoc
enim nullus viator potest citra
speciale priuilegium; alterum *Impossibi-*
impossibile est quod à principio *le non ob-*
fuit possibile, postea factum est *ligat.*
impossibile, vt si quis vouit reli-
gionem postea non recipitur pro-
pter superuenientem infirmita-
tem, vel impedimentum per-
petuum, non obligatur amplius
ad votum.

Alterum impossibile est respec- *Impossibile*
tu personae, vnde subditus in eo *respectu*
quo est subditus, non potest vo- *persona.*

uete vt filiusfamilias, vxor, religiosus, in eo quo subditi sunt non possunt vouere; vt si peregrinationem voucant, vel elemosynarum largitionem, cū proprium non habeant, in eo autem in quo subditi non sunt, possunt vouere, vt orationes, corporis afflictiones, ieiunia, & huiusmodi.

Materia Secundo debet esse materia non
vana seu vana, seu indifferens, quæ ad Dei
indiffe honorem, vel ad salutem animæ
rens, non ordinatur, vt si quis vouet nun-
obligat. quam equitaturum quia cecidit
 à mula, vel nūquam nauigaturum,
 quia tempestatem fuit passus, vel
 nunquam manducaturum capita
 animalium, quia S. Ioanni abscis-
 sum fuit caput; hæc non obligant,
 quia res vanæ sunt, ex se, ex aliqua
 circumstantia possunt esse bona,
 vt qui vouet non nauigaturum,
 quia in naui est peccandi occasio,
 & sic de aliis.

Materia Tertio, materia voti debet esse
voti debet bona, vnde vouere quod est pec-
esse bona. catum, non est vorum, imo pec-
 catum, similiter, vouere rem bo-
 nam, propter malum finem, vt
 qui

qui vouet Deo cleemosynam
propter malum finem.

Quarto, debet esse materia *Et melio-*
meliori bono non contraria, vt *ri bono*
quando ex illa, non potest fieri *non con-*
transitus, ad meliorem statum: vt *traria.*
qui vouit uxorem ducere.

Quot modis votum diuidatur.

Votum, primo diuiditur, in *Votum*
solemne & simplex; votum *solemne,*
solemne appellatur, cui additur *& sim-*
aliqua solemnis traditio, ex parte *plex.*
vouentis; cum acceptatione ex
parte Dei per superiores & præla-
tos, ipsius nomine: quæ fit, vel in
susceptione sacrorum ordinum,
vel in approbatæ Religionis pro-
fessione. Votum simplex, in sola
traditione, seu promissione ex
parte vouentis consistit.

Votum simplex est generale, *Votum*
comprehendit omnem promissi- *simplex.*
onem, siue sit castitatis, religio-
nis, ieiunii, orationis, peregrina-
tionis, vel aliquam aliam rem, de
meliori bono.

Votum vero solum solum.

N. 4. com-

296. ITINER. ORDIN.

*Votum so-
lemne.*

comprehendit, votum Religio-
nis, & quæ ad religionem perti-
nent, vt votum castitatis, & sic
impedit matrimonium contra-
hendum, & dirimit contractum;
votum vero simplex impedit
contrahendum, non tamen di-
rimit contractum, cum factum
teneat.

*Votum
personale.*

Iterum votum diuiditur in
personale & reale; votum perso-
nale est, quod ad personam vo-
uentis expectat; vt per eam
impleatur. Vt qui vouit castita-
tem, religionem, ieiunia, oratio-
nes, & similia.

*Votum
reale.*

Reale quod ad rem pertinet, vt
qui vouit eleemosynam; Pater
potest vsque ad decimum quar-
tum annum, annullare vota per-
sonalia filiorum, non tamen post
decimum quartum annum: rea-
lia vero potest vsque ad vigesi-
mum quintum.

*Votum
implicitū.*

Diuiditur etiam votum, in ex-
plicitum, & implicitum; votum
dicitur implicitum, quando ex-
presse non obligatur, sed obliga-
tio intrinsece inest in re, quæ agi-
tur;

SECTIO 9. 297

tur; huiusmodi est votum sacro-
rum ordinum, quia quando quis
ordinatur obligatur ad castitatem
seruandam.

Votum expliciter est, quo *Votū ex-*
quis DEO expressim obliga- *plicitum.*
tur.

Votum diuiditur etiam in con- *Votum*
ditionale, pœnale, & absolutum, *conditio-*
votum conditionale est, quod *nale.*
sub conditione ponitur, qua im-
pleta, est adimplendum votum,
vt si quis vouit religionem si ab
aliquo liberetur periculo: adim-
pleta conditione, & à periculo
liberatus, tenetur votum ad-
implere.

Votum pœnale quando quis a- *Votum*
liquid vouet, certa statuta pœna, *pœnale.*
si non seruauerit quod promisit;
vt si quis proponit, à fornicatio-
ne abstinere, & si non se abstinu-
erit, vouet centum dare, vel tot
dies ieiunii; si non se abstinuerit,
obligatur voto.

Votum absolutum est, quod *Votum*
simpliciter fit absque conditione, *absolutū.*
& pœna; quod diuiditur in tem-
porale, & perpetuum, dicitur

N 5; per-

298. ITINER. ORDIN.

perpetuum, quia durat durante vita promittentis, temporale est ad certum, & definitum tempus.

Quot modis vota dissolvantur.

*Absolu-
tio, & di-
spensatio
voti.*

Votū dissolvitur tribus mo-
dis, absolutione, seu dispen-
satione, commutatione, irritatio-
ne, tunc à voti vinculo quis ab-
solvitur, quando superioris Ec-
clesiæ auctoritate, vel Roma-
ni Pontificis à voto quis libera-
tur, sed non potest fieri sine iusta
causa: possunt autem Episcopi, &
prelati circa sui di- os omnia vota
absolvere, seu dispensare in illis,
præter quinque, quæ soli Papæ re-
servantur; votum simplex religi-
onis, castitatis perpetuæ, Sancti
Iacobi, Hierusalem, Sancti Petri
Romæ, quæ vota reservantur
Pontifici cum absoluta sunt; cum
vere conditionalia, vel pœnalia,
pertinent ad Episcopum; cum au-
tem peccatum committitur con-
tra votum, tunc potest à quolibet
proprio cōfessore absolui, sed ob-
ligatio voti manet in posterum.

Com-

SECTIO 9. 299

Commutatio est, in aliam rem, *Commutatio*
 siue æquiualentem, seu mino- *tio voti.*
 rem, mutare: hoc fit priuilegio
 Apostolico, vt priuilegio Bullæ
 cruciatæ, seu alio; prælati vero
 possunt similiter commutare, sed
 in melius: pro pia auctoritate
 potest quis votum commutare.

Irritatio est votum factum an- *Irritatio*
 nullare, vt non sit obligatorium *Voti.*
 nec verum votum, quomodo pa-
 ter potest filiorum vota irritare:
 & prælatus vota inferiorum: quã-
 do materia est contraria in his in
 quibus subditus tenetur parere,
 vt dictum fuit.

Notabilia de Voto.

Non obligat votum de re in- *Votum de*
 urili aut vana, aut maioris *re vana*
 boni impeditiua. *non obli-*

Votum non obligat, si rem *gat.*
 quam voues in finem malum or- *Votum in*
 dinas. Tenetur voto, qui inten- *malum*
 dit vouere, etiam si non intendat *finem non*
 adimplere, peccat qui vouet sine *obligat.*
 animo se obligandi.

300. ITINER. ORDIN.

Qui inter- Votum factum metu graui
dit voue- ad id incusso non valet, vt vo-
re tenetur tum puellæ ob metum patris
adimple factum.

re Votum factum metu graui non
Votum ad id incusso valet, vt votum fa-
metu fa- ctum in infirmitate, & in pericu-
et in non lo naufragio.
obligat. Vouens religionem non præsi-
xo tempore, debet quamprimum
potest ingredi.

Irritatur Ad irritandum votum, sufficit
votū sine voluntas eius, qui potest irritare,
causa. etiam si non sit causa.

Votum in Omne votum auctoritate iu-
religionē ris, commutatur in religionem,
commu- & personalia, professione ex-
tatur. tinguuntur.

Qui vouit non petere dispen-
sationem voti, potest petere si ti-
met periculum peccandi.

Id in quo est votum com-
mutatum, tanquam votum est
seruandum.

Qui potest ex privilegio in
voto dispensare, potest & com-
mutare.

SECTIO

SECTION X.

De Hæresi.

HÆRESIS, est error pertinax, *Definitio,*
hominis Christiani, fidei Ca- *hæresis.*
tholicæ ex parte contrarius, cu-
ius singule partes erunt declaran-
dæ; ponitur primo (error) quæ

est, existimatio veri pro falso, aut *Error*
falsi pro vero, & sic hæresis, est *quid?*
quidam error, & quædam existi-
matio, falsi pro vero, aut veri pro

falso; nam ubi non est error, in
intellectu non est hæresis; unde
si quis ira, vel aliquo motu ima-
ginem Christi conculcauerit, vel
fregerit, non est hæreticus; si ra-
men credidit imagines esse ado-
randas, quia in intellectu erro-
rem non habet. Dicitur (per-

Pertina-
tinax) Pertinacia dicitur quan- *tia quid?*
do scit esse illud quod affirmat,
contra fidem, & adhuc vult illud

substinere, & pertinaciter asse-
re, talis pertinacia est necessaria
in hæresi, ita ut quâvis quis tene-
at cōtra fidei articulos, si ignora-
bat esse contra Ecclesiam, vel

N. 7. scrip-

Scripturam non est hæreticus; nam requiritur: quod sit error contra fidem, assertus cum pertinacia, à cognoscente illum esse contra Ecclesiam; unde multi rustici, habentes errores contra articulos fidei, excusantur, quia ignorant articulos, & sunt parati obedire Ecclesiæ: sed à peccato mortali non excusantur, quia tenentur scire articulos, & credere, quæ ab Ecclesia credenda proponuntur.

*Hæresis
error ho-
minis
Christia-
ni.*

Dicitur (hominis Christiani) id est baptizati, qui enim nunquam baptizati fuerunt, quamuis errent, & fidei articulos negent, non dicuntur hæretici, cum hæresis sit hominis Christiani error.

Dicitur (fidei contrarius) quia non quilibet error, est hæresis, nam errare in scientiis, & opinationibus est hæresis, sed errare in his quæ sunt fidei, & tenet Ecclesia tanquam de fide.

*Negans
partem fi-
dei dici-*

Dicitur (ex parte) quia partem fidei negans, dicitur hæreticus, nam si quis totam fidem negaue-

rit, non dicitur propriè hæreticus, sed apostata, vel infidelis, ut dicam, nam qui negat aliquam, vel aliquas veritates, fidei Christianæ, vnum vel alterum articulum Ecclesiæ, dicitur hæreticus.

Hæresis est triplex, interior tantum, cum quis in corde habet aliquem errorem cū pertinacia, circa materiam fidei, tamen actu aliquo exteriori, non manifestauit talem internum errorem.

Alia est hæresis exterior tantum, ut cum quis in corde retinet veritatem fidei, sed exterius facit aliquem actum contra fidem, ut manducare carnes diebus ieiunij, immolare Diis, & hoc metu, vel compulsionem facit, tamen in corde retinet veram fidem.

Tertia hæresis dicitur exterior, & interior, quando quis coram aliis seu solus negat aliquem fidei articulum, omnia ista sunt grauissima peccata, sed primū, & tertium faciunt hominem hæreticum, secundum non facit hominem verè hæreticum, cū fides interior non amittatur: quamuis in foro

exteriori (qui de interioribus nihil iudicat) iudicaretur talis, & condemnaretur vt hæreticus.

*Hæresis
occulta
per se.*

Hæresis interna adhuc est duplex, occulta per se, & occulta per accidens: occulta per se est quæ solum in corde, & animo retinetur, & nunquam fuit signo aliquo externo manifestata, & hæc non subiacer excommunicationi; nec talis est excommunicatus, quia excommunicatio cum sit exterior censura Ecclesiæ, non iudicat Ecclesia actus mere internos, & ideo sic hæreticus potest absolui à confessore approbato.

*Hæresis
occulta
per acci-
dens.*

Alia est hæresis occulta per accidens, quæ est occulta, quia nunquam ab aliquo fuit audita seu cognita, sed ab hæretico verbo scripto seu aliquo alio signo, fuit expressa seu manifesta, licet per accidens ab aliquo non fuit audita, nec intellecta: & talis licet sit occulte hæreticus, est excommunicatus, & vere hæreticus dicitur: cuius absolutio reservatur Summo Pontifici,

seu

SECTIO IO. 305

ſeu Inquiſitoribus hæreticæ præ-
uitatis, vero virtute Concil. Tri-
dent. *ſeſſ. 24. cap. 6. de reform* li-
ceat Episcopis hæreticum ſic oc-
cultum in foro conſcientiæ ab-
ſoluere, communis eſt Doctorum
ſententia affirmatiua, vt poſt alios
referunt Zerola *in praxi Epiſc.*
2. p. ver. abſolutio. §. octauo.
quæritur Tolet. *in ſum. libro 4.*
Thom. Sanchez *cap. 11.* & om-
nes communiter, non ſolum
hæreticus eſt excommunicatus,
ſed etiam fautores, receptores,
defenſores hæreticorum, ipſo-
rumque libros legentes, vt in
Bulla Cœnæ Domini, non tamen
iſti ſunt hæretici ſi non aſſentiunt
dogmatibus hæreticorum, & co-
rum opinionibus.

Differunt hæreticus, ſchiſma-
Hæreticus
ticus, Apoſtata, & blaſphemus, *quis.*
nam hæreticus eſt qui habet er-
rorem contrarium fidei, vt di-
ctum fuit.

Apoſtata eſt qui habet erro-
rem toti fidei Chriſtianæ contra-
rium, vt cum quis negat Chri-
ſtum, & eius legem, & conuer-
titur.

306 ITINER-ORDIN.

titur ad sectam aliquam infidelium; unde apparet esse maius peccatum apostasia quam hæresis; unde apostasia dicitur retrocessio, & apostata quasi retrocedens.

Blasphemus quis.

Blasphemia est contra Dei laudem, nam cum Deus sit laudandus, & honorandus, blasphemus e contra vituperat, maledicit, contumitum, contumeliam, maledictionem in DEVM aut Sanctos, aut Virginem Mariam. profert.

Schismaticus quid.

Schisma est rebellis, & spontanea separatio ab unitate Eccl. fiat, cum enim quis non vult obedire Ecclesie, vel Pontifici spontanea rebellionem, dicitur schismaticus; & dicitur schismaticus, quasi scindens, & diuidens homines à communione charitatis, & sic schismaticus dicitur a communione fidelium, sua voluntate segregatus.

Et sic patet, qualiter ab hæresi differant, nam hæreticus negat partem fidei Catholicæ seu articulum: Apostata totam fidem; blasphemus

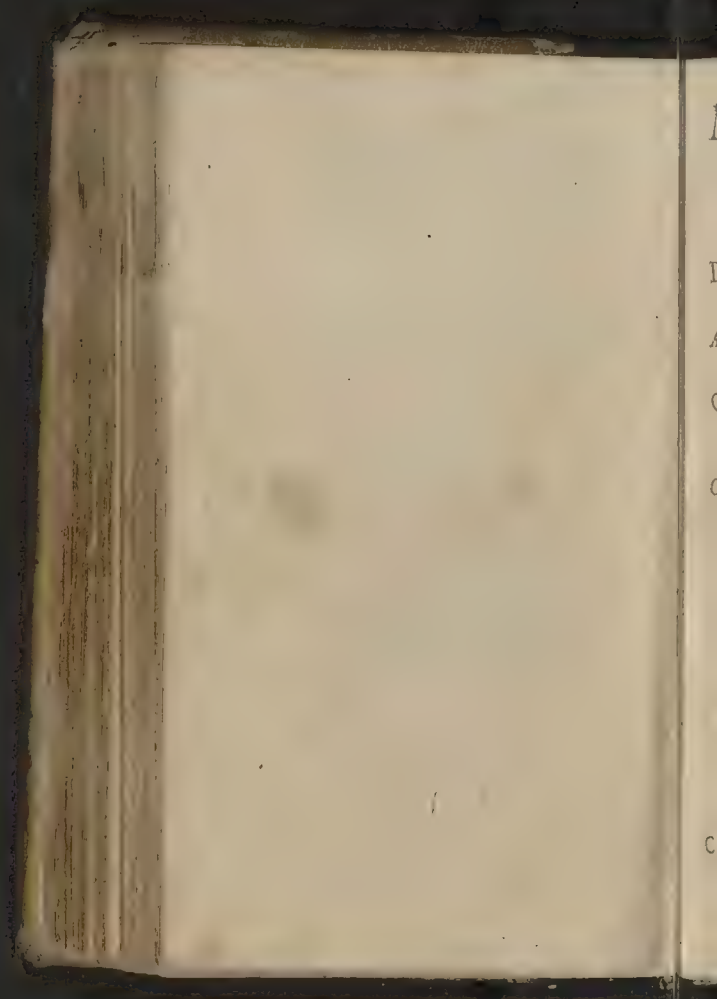
SECTIO IO. 307-

blasphemus irreuerenter loquitur de Deo & Sanctis. Schismaticus se separat ab obedientia Papæ, & non credit eius potestatem, & in hoc, vt hæreticus reputatur, & similiter apostata: videndi sunt Doctores explicantes primum præceptum Decalogi, præcipue Ioann. Azor. &

Thomas Sanchez,
& alij.

LAVS DEO.

MEMORIALE

Sciendorum à Clericis,
& Confessarijs.

Iussu Illustrissimi, & Reuerendissimi

D. ALEXANDRI S. R. E.

Presb. Card. Ludouicij,

*Archiep. Bonon. & Princ. Qui postea
fuit Papa Gregorius XV. editum.*

Quo indicantur omnia scienda à Cleri-
cis, & præsertim Præcepta Cle-
ricorum propria :

*Cum alijs sciendis à Confessario, & præ-
sertim de centum Casibus oblig. ad
restitutionem.*

COLONIÆ, Apud Ioannem Kinckium.

Anno M. DC. XXIX.

Denuo imprimatur

**Fr. Hyacinthus Vicecomes Lect. Theol.
& Vic. S. Officij Mediolani.**

**Gul. Vidonus Praepositus S. Nazarij pro
Illustriss. D. Card. Archiepisc.**

Vidit Saccus pro Excell. Senatu.

AD LECTOREM.

CLericis, hoc est præstantissimæ totius Reip. Christianæ parti, quantum sit necessaria non solum Probitas, sed etiam Doctrina, & Diuina Scriptura, & Sacri Canones, & docti, ac indocti omnes, sentiunt, dicunt, atq; exclamant. *Quia scientiam repulisti*, inquit Dominus Osee 4. *repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi*: & Concil. Toleran. vt refertur. c. 1. dist. 18. *Ignorantia mater cunctorum errorum maximè in Sacerdotibus Dei vitanda est*: & Gelasius Summus Pontifex in c. 1. dist. 6 *Statuit illiteratos, sicut & corpore vitiatos esse Irregulares*, Illiteratos, inquit, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel imminutos nullus præsumat ad Clericatus Ordinem promouere, quia litteris carens, sacris non potest esse aptus officiis. Denique Concil. Tridentinum sess. 23 c. 2. *de Reformatione*, non solum Seculares, sed etiam Regulares sine diligenti Episcopi examine ad sacros Ordines admitti prohibet, priuilegiis quibuscunque quoad hoc abrogatis.

Hæc fuit vna huius Memorialis conficiendi causa, vt nimirum omnes, qui Ordines suscipere, & in susceptis ministrare volunt, Summam, & velut Indi-

cem

Praefatio ad Lectorem.

rem habeant eorum, quæ si norunt, recorderentur: si nesciant, discant: denique intelligant: quæ nunc sint illa, ad quæ parati esse debent respondere tum Episcopo, seu eius Examinatoribus: tum, quod maius est, & nemo vitare potest, ipsi Christo Domino.

Catalogum Excommunicationum, Interdictorum & Suspensionum Pontifici studio omisimus, ne memoriale excederet, cum etiam extant autores, uti Chapeauille, Coriolanus & alij, qui de casibus reservatis Summo Pontifici scripserunt.

Vnum deest sequenti Memoriali, quod tamen nulli Clerico deesse vilo modo debet, sed & in Ordinum susceptione, & in eorundem administratione præcipuè curandum est, immo & habendum in ipsa Primæ Tonsuræ Susceptione, ut Concil. ipsum Tridentinum monet in dicta sess. 23. c. 4. *de Reformatione*, & est RECTA INTENTIO, qua videlicet fidelem Deo Cultum præstare; non diuitias acquirere, non honores, non aliud quicquam terrenum semper intendamus.

S V M M A

OMNIVM SCIENDORVM à Clericis.

SCire debent Clerici. non solum legere, scribere, & linguam latinam; sed etiam quatuor alia.

1. Doctrinam Christianam.

2. Ordinum Materiam, Formam, Officium, Ministerium, Institutorem, Ritus, & Definitionem seu Descriptionem aliquam.

3. Impedimenta, quæ impediunt, ne quis possit Ordines suscipere, & in iam susceptis ministrare.

4. Præcepta, quæ à Clericis sunt servanda. Priora duo ex Catechismo præsertim Romano discenda sunt: Duo autem posteriora hic indicabimus, quia à multa ignorantur.

CAPVT I.

De impedimentis Ordinum.

Impedimenta quædam impediunt, & dirimunt ordinationem; quædam vero solum impediunt. Impedimenta dirimentia habent solum tres personæ, videlicet.

1. Fœmina.

2. Non baptizatus.

3. Coactus, si sit animo prorsus inuito.

Horum

Cap. I. de Impedimentis.

Horum aliquis, si ordinetur, & peccat mortaliter, & ordinatio est nulla. Impedimenta non dirimentia, sed solum impediencia sunt multa, sed ad tria reuocantur, videlicet.

1. Peccatum mortale.
2. Censuram.
3. Irregularitatem.

Si quis ordinetur, habens aliquod ex his impedimentis, Ordo quidem tenet, sed peccat mortaliter: atque idem dicendum est, si ministret in Ordinibus susceptis, vt patebit ex dicendis.

CAPVT II.

De censura impedito Ordines.

Censura est pœna quædam spiritua-
lis, & est triplex, videlicet.

1. Excommunicatio.
2. Suspendio.
3. Interdictum.

Excommunicatio est Censura priuans baptizatum bonis communibus Ecclesiæ omnibus, vel aliquibus; & est duplex, videlicet.

1. Maior.
2. Minor.

Excommunicatio maior priuat omnibus dictis bonis.

Ex-

Cap. II. De Censura.

Excommunicatio minor priuat tantum aliquibus, id est, participatione passiva Sacramentorum, & electione passiva.

Hinc constat Excommunicationem omnem, tam maiorem, quàm minorem impedire susceptionem Ordinum, quorumcunque etiam minorum; susceptionem verò primæ tonsuræ impedit Excommunicatio maior, non tamen Excommunicatio minor. Similiter Excommunicatio maior impedit administrationem in Ordinibus iam susceptis, non item Excommunicatio minor, ut fusius declarant DD.

Casus, in quibus incurrit Excommunicatio minor, multi non sunt, sed tantum unus. Cum videlicet quis communicat in Divinis, vel Humanis cum Excommunicato Excommunicatione maiori denunciato, vel publico Clerici percussore. Casus verò, in quibus contrahitur excommunicatio maior, habentur in Catalogo Excommunicationum, in Bulla Cœnæ, & in Edictis Episcoporum.

Suspensio, quæ est alia Censura, & incurritur solum à Clericis, impedit Ordinum susceptionem, & administratio-

Cap. II. De Censura.

nem non semper, sed solum quando est Suspendio ab Ordine. nam Suspendio, ut est vulgatum dictum, non egreditur suos limites. Quare quando est Suspendio à beneficio, vel à iurisdictione; seu ab officio Iurisdictionis, non extenditur ad Ordines, sicut nec contra. Quando tamen est Suspendio totalis, vel Suspendio ab omni officio tam Iurisdictionis, quam Ordinis, vel Suspendio à Divinis (ut sunt multæ Suspensiones in hac Diocesi Bononiensi) tunc impedit, & suspensionem, & administrationem omnem Ordinum; multo magis id præstat Depositio, & Degradatio, quæ ad Suspensionem reducuntur. Definitur autem Suspendio sic, Est Censura privans Clericorum ecclesiastici Beneficij, vel Officii usu aliquo, vel omni ad tempus, non in perpetuum. Si enim privaret omni dicto usu in perpetuum, esset Depositio, vel Degradatio. Casus vero, in quibus de iure communi incurritur Suspendio, habentur in Catalogo Suspensionum.

Interdictum denique, quod est tertia, & ultima censura, magis impedit Ordinem, quam aliæ duæ censure. Nam omne Interdictum tam locale, quam
per-

Cap. II. De Censura.

personale impedit, & susceptionem, & collationē Ordinū omniū. Interdictum definitur sic, Est censura Sacramentorū vsum, diuina officia, & sepulturā Ecclesiasticā secundū se ipsa prohibens. Inter Sacramenta verò prohibita ab Interdicto quouis est Ordo, & quoad susceptionē, & quoad collationē. Duplex autem est Interdictum: Vnum locale, alterum personale, & vtrumque vel est generale, vel est speciale. Interdictum locale generale est, cum interdicatur tota Prouincia, vel totum Regnum, vel tota Ciuitas, vel totum Castellum, & tunc nemo ibi ordinari, vel Ordines conferre potest. Interdictum verò locale speciale est, cum interdicatur tantum vna, vel plures Ecclesiæ vnius loci, non omnes, & nomine Ecclesiæ hic intelliguntur etiam capellæ priuatæ, & cœmeteria.

Interdictum personale generale est, cum omnes habitatores loci alicuius interdicuntur: Personale vero speciale est, cum aliqui, vel vna tantum persona interdicatur.

Casus, in quibus de iure communi incurritur Interdictum latæ sententiæ, sunt vnus, & viginti.

Cap. II. De Censura.

Primus est, cum Dominus temporalis alicuius loci præsumit impedire Legatum, vel Nuncium Apostolicum, ne exequi possit officium suum. Habetur in Extrauag. *Super gentes. de consuetudine.* & est Interdictum locale generale.

2. Cum Dominus temporalis Episcopum aliquem percutit, caput, bannit: vel hæc mandat, consulit, rata habet. Habetur in Clementina 1. *de poenis. §. Terra quoque ipsius.* Est Interdictum locale generale.

3. Cum Dominus temporalis, seu Rector, vel Officiales, Terræ, in qua moritur Papa, non seruant, quæ præscribuntur in cap. *Vbi periculum. de elect. in 6.* est Interdictum locale generale.

4. Cum Episcopus, vel Clerus sustinuerit per mensem Censuram, quam incurrunt concedentes domos vsurariis alienigenis, vt habetur in c. *de vsuris in 6.* est Interdictum locale generale.

5. Cum populus, seu Ciuitas exigit gabellas ab Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis pro ipsis, vel pro rebus, quas non causa negotiationis deferunt. Habetur cap. *Quauquam. de censibus in 6.* est Interdictum locale generale.

6. Cum

Cap. II. De Censura.

7. Cum iniuriosè, vel temerè alicubi Episcopus captus detinetur. Habentur in Clementina 1. *de pœnis*. Est Interdictum locale generale.

7. Cum Ciuitas alia ab Vrbe consenserit occisioni, vel percussioni Cardinalis, modis expressis in *cap. Felix, de pœnis in 6*. Est Interdictum locale generale.

8. Cum personæ Ecclesiasticæ inducunt aliquem ad promittendum de sepultura eligenda, vel electa non mutanda in eorum Ecclesia, vel cœmiteriis. Habetur in Clementina *Cupientes, de pœnis*. Est interdictum locale speciale.

9. Cum Hæreticus scienter traditur sepulturæ Ecclesiæ. Habetur in *cap. Quicumque, de Hæreticis in 6*. Est interdictum locale speciale. ex Sayro. *lib. 5. cap. 12. num. 10.* vel aliud pœnæ genus, ex Suar. *disp. 37. sec. 1. in fine*.

10. Causa est eorum, seu illius, qui causam dederunt Interdicto locali generali, vel speciali. colligitur ex *cap. Si sententiam, de sentent. excommun. in 6*. Et est Interdictum personale generale, vel speciale.

Cap. II. De Censura.

11. Est Communitatis, quæ ad futurum Concilium appellat à mandatis Summi Pontificis. Habetur in Bulla Cœnæ §. 2. Et est Interdictum personale generale.

12. Est Communitatis aggrauantis res, vel personas Ecclesiasticas. Habetur in cap. Clericis. de Immunitate Ecclesiarum in 6. & innouatur in Bulla Cœnæ. §. 13. ut ibidem notat Toletus. Est Interdictum personale generale.

13. Est Communitatis concedentis reprefalias, seu pignorationes contra personas Ecclesiasticas, vel earum bona. Habetur in c. Vnico. de iniurijs in 6. & est Interdictum personale generale.

14. Est Capituli, quod sede vacante intra annum concedit alicui Dimissorias ad Ordines suscipiendos, excepto casu, quo quis ratione beneficij accepti, vel accipiendi teneatur ordinari. Habetur in Conc. Trident. sess. 7. c. 10. & est Interdictum personale generale.

15. Est Capituli, quod aliquid abstulit contra Extraneam vnicam, Ne sede vacante, &c. donec ablatum restituerit. Est Interdictum personale generale.

16. Casus est Iudicis, qui sententiam
Excom-

Cap. II. De Censura.

Excommunicationis, aut alterius Censuræ protulit non seruatis, quæ habentur *in cap. 1. de sent. Excommunicat. in 6.* vel excommunicauit non præmissa admonitione, iuxta *cap. Sacro. de sententia excomm.* Est interdictum personale speciale ab ingressu Ecclesiæ, sicut & sequentia quinque interdicta.

17. Est eius, qui de manu laici accipit Episcopatum, Abbatiam, vel aliam dignitatem. Habetur *in cap. Si quis deinceps. 16. q. 7.*

18. Est Episcopi, vel eius superioris accipientis aliquid ex Dignitatibus, vel Ecclesiis vacantibus: Habetur *in cap. Presenti. de offic. ord. in 6.*

19. Est Episcopi, & Abbatis bona Ecclesiæ non legitimè alienantis. Habetur *in Extrauag. unica de reb. Eccles. non alien.*

20. Est Episcopi, & eius Superioris visitantis, qui accipit in visitatione ultra id, quod ei conceditur in Extrauag. *unica de censibus.*

21. Est Ecclesiasticorum exemptorum, qui violant Interdictum ab homine, vel à iure latum. *cap. Episcoporum. de priu. in cap.* Hæc sunt interdicta iuris communis corpori inserta.

Cap. III. De Irregularit.

Aduertendum autem est, personam quidem Interdicto personali generali, vel speciali ligatam, etiam occultam, si ingerat se sacris sibi interdictis, semper peccare, alias tamen personas, quæ videlicet nullo Interdicto personali innotantur, non teneri seruare Interdictum vllum, nisi fuerit nominatim denunciatum contra certum locum, vel certam personam, vt patet ex Decreto Concil. Constantiens. seu Martini V. de quo *S. Anton. 3. p. tit. 26. & hæc de Censura.*

CAPVT. III.

De Irregularitate.

Irregularitas est inhabilitas suscipiendi Ordines, & in susceptis ministrandi, nisi dispensetur: & est duplex, vna dicitur ex defectu, altera dicitur ex delicto.

Irregularitas ex defectu incurritur propter nouem defectus, vt diligenter notauit *Tolet. lib. 1. & sunt:*

1. *Defectus natalium.* Hinc illegitimi sunt irregulares.

2. *Defectus originis.* Hinc serui sunt irregulares.

3. *Defectus liberationis à curia, vel à rationibus.* Hinc sunt irregulares tum obligati

Cap. IV. De Irregularitate.

ligati perpetuò ad curiam sæcularem, tum etiam ad eam obligati ad tempus (hi tamen finito tempore possunt ordinari, nisi sint aliunde irregulares, puta quia infames, vt satellites, vel homicidæ, aut mutilatores, vt sunt sæpè iudices, & milites) tum denique Tutores, Curatores, negotiorum gestores, & alii habentes administrationes publicas, vel priuatas, ob quas rationem reddere tenentur; & quidem si habeant administrationem tantum priuatam, deposita administratione etiam ante redditam rationem, possunt ordinari; si verò habeant administrationem publicam, non nisi post depositam administrationem, & redditam rationem ordinantur.

4. *Defectus ætatis.* Hinc infantes, qui videlicet septennium non expleuerunt, ad nullum Ordinem, immo nec ad primam Tonsuram admittuntur. Ad Acolytatum vero requiruntur duodecim anni completi. Ad Subdiaconatum requiritur annus 22. inchoatus. Ad Diaconatum 23. inchoatus. Ad Presbyteratum 25. inchoatus.

5. *Defectus bonæ famæ.* Hinc infames de iure, vel de facto sunt irregulares.

Cap. III. De Irregularitate.

6. *Defectus corporis.* Hinc inhabiles ad bene ministrandum, vel notabiliter deformes sunt irregulari.

7. *Defectus anime.* Hinc illiterati, & neophyti, & infantes etiam solum ad tempus, sunt irregulares.

8. *Defectus sacramenti.* Hinc Bigami, sunt irregulares.

9. *Defectus perfectæ leuitatis.* Hinc iudices, ac utramque mortis, vel mutilationis ferentes, & omnes, qui his cooperantur, secuto effectu sunt irregulares.

Habentes aliquem ex his novem defectibus, etiam sine vlla sua culpa, sunt irregulares; quare, nisi sint dispensati, peccant mortaliter, cum ordinem aliquem suscipiunt, vel Ordinis actum faciunt, quem laici facere non possunt.

Irregularitas ex delicto incurritur propter quinque delicta, quæ sunt.

1. *Delictum homicidij,* vel mutilationis.

2. *Delictum circa Baptismum,* cum videlicet quis baptizat, vel adultus rebaptizatur, aut suscipit Baptismum ab Hæretico, vel cõstitutus in infirmitate.

3. *Delictum in susceptione Ordinum,* quando videlicet quis suscipit Ordines, censuris supradictis ligatus, vel ab Episcopo

copo

Cap. III. De Irregularitate.

copo, cui prohibetur Ordines conferre: vel certè eodem die suscipit duos Ordines sacros, aut minores cum Subdiacōnato.

4. Delictum in *usu Ordinum*, quando nimirum quis facit actum Ordinis maioris, quem non habet: vel habet quidem, sed est ligatus Censura: vel denique facit sacra prohibita in loco interdicto.

5. Delictum *quodvis enorme*, quando est notorium.

Addunt aliqui alia omnia delicta enormia, quantumvis occulta, vel saltem: hæresim occultam, & delictum in scientia quadam discenda, vel docenda. Sed de prædictis tantum quinque delictis videtur esse textus expressus, ubi autem non est textus expressus, non est afferenda Irregularitas, *cap. is qui. de sentent. excomm. in fi.*

Quare hæc satis de Irregularitate.

CAPUT IV.

De Præceptis servandis à Clericis.

PRÆTER præcepta Dei, & Ecclesiæ, quæ omnes fideles obligant, Clerici, sicut habent multa priuilegia, ita etiam multa alia servare tenentur, omnia videlicet, quæ ipsis à suis Episcopis, vel à sa-

Cap. IV. De præcept. Cleric.

cris Canonibus iubentur; & ad quinque classes possunt reuocari.

Quædam enim præcipiuntur sub pænâ excommunicationis latæ sententiæ.

Quædam sub pænâ suspensionis latæ sententiæ, (sententiæ.

Quædam sub pænâ Interdicti latæ

Quædam sub pænâ Irregularitatis, &

Quædam sine huiusmodi pœnis; & hæc modo tantum ponemus.

Quæ enim præcipiuntur Clericis sub dictis quatuor pœnis, habentur partim ex dictis, & partim ex Catalogis Excommunicationum, & Suspensionum.

Quæ sine huiusmodi pœnis præcipiuntur, ad decem capita reducuntur, quæ possunt dici Clericorum Decalogus. Quâvis non omnia obligent sub mortali.

Primum caput est, ut studiosè & deuotè *a* recitent Horas canonicas, si sint beneficiati, vel in sacris; alias, si eas sine iusta causa omittant, peccant mortaliter, & tenentur restituere *b* fructus beneficii pro rata.

a cap. Dolentes de celeb. miss. *b* Pius V. in Bulla, quæ incipit, Ex proximè.

2. Ut deferant *c* habitû, & tonsurâ clericalē, si sint beneficiati, vel in sacris; alias peccant mortaliter; alii verò Clerici amittunt *d* priuilegium Fori. *c* Six.

Cap. IV. de præcept. Cleric.

c Sixtus V. in Bulla, Cum sacrosanctam.
d Conc. Trid. sess. 23. cap. 6.

3. Ut seruent ex voto & castitatem,
si sint in sacris.

c. cap. unico de voto. in 6.

4. Ut mercaturā non exercent, nec
artē g sordidā, nec officia vlla h secularia,
nec cōducāt i possessiones, nec sæcula-
rib. procurationib. k se immisceant, &
non solum non dicent, vel proferant
sententiam sanguinis; sed neq; vbi san-
guinis vindicta exercent, l intersint.

f cap. Secundum instituta. ne Clerici, vel
Mon. g Clemen. 2. de vit. & hon. Cler.
h c. Clerici officia, eod. tit. i c. Peruenit. d.
86. k ibidem. l c. pen. ne clerici, vel mon.

5. Ut priuilegiis suis non renuncient;
non enim possunt eis renūciare, cū sint
in fauorē status Clericalis, & non singu-
laris alicuius personæ. Quare in manib.
laici iurare m nō possunt, nec se subijce-
re Iudici laico, nisi cū priuilegium Fori
amiserunt, n vel ab Episcopo o licentiam
habuerint, vt habere possunt non in cri-
minalibus, sed in ciuilibus, in quibus et-
iam solis ius p ipsum concedit Recon-
uentionem.

m c. pen. 22 q. 5. n c. Cum non ab homine,
de Iud. o c. 2. de foro compet. p c. 1. 3. q. 8.

Cap. IV. De præceptis Cleric:

6. Ne aleæ q̄ deferuiant: immo nec ludant rad aleas: nec huiusmodi ludis s̄. inter sint: similiter Mimis, Ioculatoribus, & Histriionibus non t̄. inter sint: & Tabernas u omnino eurent, nisi necessitatis causa, cum sunt in itinere constituti: & abstineant a etiam à choreis.

q̄ c. i. dist. 25. r c. Clerici officia, de vit. & honest. cleric. f̄ ibidem. r̄ ibidem. u ibidem. x. Conc. Trid. sess. 24. c. c 12.

7. Ne y arma ferant: nec annulum, z nisi ratione dignitatis: nec comam a latent: nec barbam b nutriant saltem in labio superiore, nam quoad mentum hanc legem de barba non nutrienda contraria consuetudine abrogatam esse dicit Nau. cap. 25: num. 110:

y cap. 2. de vita, & honest. cleric. z cap. Clerici officia. eo. tit. a cap. 1. eod. b cap. Clericus neque. eod.

8. Abstineant à clamorosis c. venationibus, & aucupiiis: non cohabitent cum d. mulieribus excepta matre, amita, & sorore; immo neque cum his; si sint suspectæ: præterea cum muliere suspecta nec e. fabulari, nec aliquo modo versari debent.

c c. i. & 2. de cler. venat. d c. i. de cohabit. cleric. & mul. & c. clericus dist. 81. e cap. 2. de dam. r̄. 2. Dec.

Cap. IV. De praecept. Cleric.

9. Debent Clerici sibi benedicere mensam in principio, & in fine gratias agere, quod si sint Sacerdotes, cum Eucharistiam sumunt: etiam in agnitione gestulam circa collum habere debent, signum Crucis in pectore praeferentem. Id tamen non videtur usu ubique receptum quoad signum Crucis: Debent etiam servare Rubricas in Sacro, in horis canonicis, & cæteris functionibus sacris.

l. c. non liceat. dist. 44. g. c. Ecclesiastica. d. 23. & Rituale novum de sacra Eucharistia.

10. Non habent patrimonium, ad cuius titulum sunt ordinati, sine licentia Episcopi: non pugnent: etiam in bello iusto: non audiant leges, vel medicinam: non incumbant publicè studio Philosophiæ, aut Poësis ultra quinquennium, iuxta Decretum Concilii Lateran. sub Leone Decimo, sess. 8. in quo tamen Decreto sunt aliquæ moderationes; nec sint fidei iussores pro laico: sed in officiis Ecclesiasticis, & aliis bonis studiis diligenter se m. exercent, quod omnibus Clericis, sed præcipue beneficiatis præstandum est, ne incidant in Beneficiorum nundinationem;

Cap. IV. de præcept. Cleric.

tionem, vel pluralitatem prohibitam, vel reddituum Ecclesiasticorum malam consumptionem, cupiditatemue: sciantque non solum supradicta, sed etiam alia, quæ quisque beneficiatus ratione sui beneficii scire tenetur; sicut etiam Sacerdotes Confessarii non solum prædicta scire debent, sed etiam alia, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ ritè administrandum sciri sunt necessaria, ne si cæcus caeco ducatur præster, ambo in foueam cadant. Hæc autem habentur in fine huius Memorialis, in Appendice pro Confessariis.

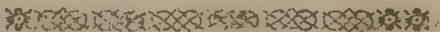
h Conc. Trid. sess. 21. cap. 2. i cap. petition. de hom. k c. ult. ne clerici vel mon. l cap. Te quidem. 11. q. 1. m cap. Clerici officia. de vita & hon. cleric.

MEMORIALE SCIENDORVM A CONFESSARIIS.

Iussu Illustrissimi, & Reuerendissimi
D. ALEXANDRI Card. LV-
DOVISH Archiep. Bon. & Prin-
cipis, qui postea fuit Papa
Gregorius XV. editum.

*Et indicat omnia scienda à Confessarijs, ac
præsertim CENTVM CASVS obligan-
tes ad restitutionem.*

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Confessarios scientia debita caren-
tes, vel scientes quidem, sed quæ
sciunt minus aduertentes, esse sibi, ac
pœnitētibz causam damnationis, satis
demonstrant illa Domini verba Matth.
15. *Cacus, si caco ducatum præbet,*
ambo in foveam cadunt. Timenda
etiam valde est non solum à Confessa-
riis, sed etiam ab omnibus illa Apostoli
sententia, 1. Corinth. 4. *Si quis ignorat,*
igne

Præfatio ad Lectorem.

ignorabitur. id est damnabitur omnis, qui ignorat, quæ sunt de necessitate salutis, ut inquit D. Thomas ibidem. Est autem de necessitate salutis Confessario quidem, qui ministrare vult Sacramentum Pœnitentiæ, scire quæ sunt necessaria ad tale sacramentum valide, & licite ministrandum, omnibus vero fidelibus, qui post Bâptismum in peccatum mortale lapsi sunt, scire quæ sunt necessaria ad Sacramentum Pœnitentiæ valide & licite suscipiendum; quamvis sine dubio maior: sit obligatio Cōfessarii, quia tenetur instruere Pœnitentē, quando eū inuenerit ignorare, quæ scire tenetur. Consequenter debet confessarius etiam scire, quæ ex parte Pœnitentis in sacramento Pœnitentiæ requiruntur. Hinc multi atque grauissimi D. D. multos, atque utilissimos libros accurate, & fulse scripserunt de omnibus, vel de aliquibus, quæ sunt à Confessariis scienda. Nō erit tamen inutile hoc Memoriale, quod omnia à Cōfessariis sciēda indicabit. tū quia nō omnes Confessarii diffusos illos libros habere, aut legere, aut memoria retinere possunt: tū etiā quia non debet diligentia Confessarii in grauissimo hoc remittendi peccata, & saluan-

Praefatio ad Lectorem.

saluandi animas negotio vinci à diligē-
tia Aduocatorum, qui non contenti vi-
disse processus diffusos; summaria ex eis
extracta prae manibus habere solent, &
saepius reuoluere: tum deniq; quia non
omnes Confessarii, etiam si omnes me-
liores libros legissent, possunt facile ad-
uertere, & notare quid vnus Doctor al-
teri Doctori addiderit melius, & ad pra-
xim vtilius; item quae antiquiorū au-
ctorum opiniones iam antiquatae sint,
& improbables, quae iterum recentio-
rum opiniones nouae, & non solum mi-
nus tutae, sed etiam non sequendae sunt:
deniq; quae opiniones tam antiquorū,
quam recentium DD. probabiles, &
tutae sint in praxi, quamuis oppositae sint
meliores & consulendae. Huius autem
Memorialis huiusmodi aduertere, &
notare intentio fuit; sicut etiam similis
finis fuit Memorialis sciendorum à Cle-
ricis, ex quo non pauca habentur eo-
rum, quae à Confessariis scienda sunt.
quare Hoc Memoriale Appendix illius
merito dici potest.

Hunc autem ordinem modo serua-
bimus.

Primò ponemus summam omnium,
quae in Sacramento Poenitentiae requi-

EUNTE

Praefatio ad Lectorem.

truntur tam ex parte Ministri, seu Confessarii, quam ex parte Pœnitentis.

Secundò cæteris omissis explicabimus tantum Scientiam in Confessario necessariam, hac enim explicata cætera satis intelligentur, quantum ex Memoriali intelligi conveniet.

Tertiò quoniam alii sunt casus, in quibus Confessarii sese diligenter exercere debent, ad Censuras, & Restitutiones pertinentes; Videant autores qui de casibus reservatis scripserunt, uti in Memoriali clericorum indicatum est. In hoc memoriali Confessariorum ponemus centum casus ad restitutionem obligantes.

MEMORIALIS

SCIENDORVM

A CONFESSARIIS

INDEX,

Et summa brevis per Interrogationes,
& Responsiones.

1. **Q**uot requiruntur in Confessario?
Resp. Hac decem, Ordo, Iurisdic-
tio; Vfus iurisdictionis non impeditus,
Scientia, Vfus scientia prudens, Bonitas,
Sigillum, Approbatio, Attentio ad consi-
sentem, & Prolatio forma.
2. Quot requiruntur in Pœnitente?
Resp. Quinque. 1. Subiectio. 2. Vfus
rationis. 3. Intentio. 4. Examen con-
scientia. 5. Tres actus.
3. Qua scientia est necessaria.
Resp. Requisitorum ad officium suum
peragendum, quod est ministrare sacra-
mentum Pœnitentia cum debita Forma,
& Materia, & annexis.
4. Qua est forma sacram. Pœnitent.
Resp. Absolutio sacramentalis.
5. Qua verba sunt de essentia Forma?
Resp. Te absoluo, vel alia his equiva-
lencia à Confessarij ore prolata cum in-
tentione debita.

6. Qua

INDEX.

6. *Qua verba sunt de necessitate praecepti?*
Resp. Ego te absoluo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.
7. *Qua alia sunt de necessitate praecepti?*
Resp. Primo, ut praeveniat absolutio ab excommunicatione, si poenitens sit excommunicatus. Secundo, ut serventur praecepta proprii Episcopi, si qua sunt in hac re.
8. *Qua verba sint de congruitate.*
Resp. Preces solita praeferri, & postponi.
9. *Qua alia sint de congruitate.*
Resp. 1. Attollere manum versus absoluendum. 2. Signare signo Crucis. 3. Sedere. 4. Esse in loco sacro & aperto. 5. Non de nocte, si audiuntur mulieres.
10. *An possit absolui indignus absolutione, qui dicit se bene dispositum, sed Confessario constat oppositum.*
Resp. Negative.
11. *An sufficiat id constare Confess. per alterius confessionem.*
2. Resp. Neg.
An absolutio possit dari sub conditione.
Resp. Negative de conditione propriis dicta, qua est de futuro. affirmative de conditione improprie dicta, qua est de praeterito,

INDEX.

1. *vel de presenti, cum hac enim licet
absolvere in tribus casibus.*

13. *An absolutio dari possit sub Ratihabi-
tione.*

Resp. Negative de Ratihabitione proprie
dicta, qua videlicet est de futuro. affirma-
tive de ratihabitione improprie dicta, qua
videlicet est de praterito, vel de presenti.

14. *An liceat absolvere absentem.*

Resp. Negative.

15. *An liceat absolvere moribundum, qui
tantum ostendit desiderium confitendi.*

Resp. Affirmative.

16. *An qui solitus erat frequentare confes-
sionem, possit absolui etiam si nullum si-
gnum dederit.*

Resp. Affirmative.

17. *An in dictis duobus casibus sacerdos qui-
libet non solum possit, sed etiam debeat
absolvere.*

Resp. Affirmative.

18. *An liceat absolvere confitentem per in-
terpretem, vel scripturam Confessarii
presenti.*

Resp. Affirmative, si aliter confiteri com-
mode non possit.

19. *An qui teneatur sic confiteri.*

Resp. Negative quando putat se contri-
tum.

INDEX.

20. *An liceat absolvere confitentem per nutus, vel alia signa, ut comprimendo manum Sacerdotis.*

Resp. Affirmative si aliter non possit confiteri.

25. *An quis teneatur sic confiteri.*

Resp. Affirmative.

22. *An possit, & debeat interdum confessarius absolvere confitentem aliqua, & non omnia peccata.*

Resp. Affirmative.

23. *An possit absolvere eum, qui proponit abstinere à peccato, sed credit se non servaturum propositum.*

Resp. Affirmative excepto uno casu, nam quando hic haberet occasionem proximam peccati, etiamsi non possit dimittere talem occasionem, non potest absolui.

24. *An interdum liceat absolvere habentem occasionem proximam peccati.*

Resp. Affirmative, quando videlicet occasio dimitti non potest, & est credulitas in poenitente, quod non cadet in ea.

25. *An interdum sit differenda absolutio.*

Resp. Affirmative.

26. *An possit, & debeat relicta propria opinione sequi probabilem opinionem poenitentis contra propriam probabiliorem.*

Resp.

INDEX.

Resp. Affirmative, si sit eius parochus,
vel si audiuit eius peccata.

27. An confessarius simplex possit absolvere
à censuris extra art. mortis.

Resp. Negativa excepto excommunicatione nulli reservata.

28. An possit dispensare ab Irreg. saltem in
articulo mortis. Resp. Neg.

29. Quae sit materia sacram. Pœnitent.

Resp. Esse tres actus Pœnitētis, contritio-
nem, confessionem, & satisfactionem.

30. Quae dicatur huius sacramenti materia
proxima, remota, & remotissima.

Resp. Proxima dici d. tres actus; remo-
tam peccata, remotissimam personam
subditam.

31. Quae sit materia necessaria, qua suf-
ficiens.

Resp. Illa est p. m. hæc p. veniale.

32. Quid scire debeat confessarius de ma-
teria remota, & remotissima.

Resp. Illam esse peccatum post Baptis-
mum commissum. Hanc esse personam
subditam.

33. Quid sit contritio.

Resp. Est dolor de peccato commissum cum
proposito non peccandi de cetero.

34. Quotuplex sit.

Resp. Est 3. una perfecta charitate:
P 2 altera

I N D E X.

alera imperfecta, sed sufficiens ad sacramentum validum, & formatum, qua dicitur Attritio: tertia sufficiens solum ad sacramentum validum, & informe, ut cum poenitens bona fide putat se bene dispositum, & non est.

35. An Confessarius debeat absolvere poenitentem; quem novit habere solum dictam tertiam contritionem.

Resp. Negative.

36. Quid si dubitet?

Resp. Debet credere poenitenti asserenti se bene contritum, vel attritum, atque eum absolvere.

37. An confessarius debeat scire, qua peccata sint m. & v. item qua obligant ad restitutionem, & qua sunt reservata, & qua sunt propria status personarum, quas frequenter audit.

Resp. Affirmative, ita ut sciat dubitare.

38. Qua sint scienda ab omnibus fidelibus.

Resp. Decalogus, precepta fidei, spei, carit. & sac. & precepta Eccl.

39. An confessarius clericorum debeat scire casus irreg. & suspensionis.

Resp. Affirm. & simpliciter qui frequenter audit confessiones hominum aliorum statuum, debet eorum statuum peccata scire.

40. An

INDEX.

40. *An à scrupulosis, qui aliorum iudicio nolunt acquiescere, debeat confessarius exigere, ut iurent se putare esse peccata m. qua volunt confiteri.*

Resp. Affirmative.

41. *An qui habet propositum non peccandi de cetero, sit satis contritus cum dolet se non dolere.*

Resp. Affirmative.

42. *Quid sit confessio sacramentalis.*

Resp. Est peccatorum manifestatio, facta confessario ad obtinendum veniam.

43. *Quae conditiones sunt ei necessariae?*

Resp. Ut sit integra, diligens, fidelis, & obediens.

44. *Qua integritas sit semper necessaria.*

Resp. Integritas.

45. *In quibus casibus possit deesse integritas materialis.*

Resp. In quinque. 1. Cum peccata sunt oblita. 2. Cum quis impotens est confiteri. 3. Cum quis confiteatur casus reservatos superiori. 4. Cū timet quis damnum graue ex Confessione. 5. Cum peccata fuerunt alias rite confessa, vel sunt tantum venialia.

46. *An mentiri in confessione circa p. v. sit m. Resp. Negative.*

47. *In quibus casibus confessio est nulla.*

Resp.

INDEX.

- Resp. In duobus. 1. Cum Confessarius non habet requisita, id est non erat Sacerdos, vel carebat iurisdictione, aut usu iurisdictionis, aut attentione, vel fide absolvit. 2. Cum penitens non habebat requisita, id est, usum rationis, intentionem confitendi ullam ex tribus contritionibus supradictis, vel non integre confessus est.*
48. *Quid sit satisfactio.*
Resp. Sunt opera imposita à confessario in compensationem pena temporalis.
49. *An sit pars penitentia essentialis.*
Resp. Negativus.
50. *An sit pars integralis.*
Resp. Affirmative.
51. *An confessarius teneatur illam imponere.*
Resp. Affirmative. Exceptis quibusdam casibus.
52. *An teneatur imponere iustam.*
Resp. Affirmative. Exceptis quibusdam casibus.
53. *An penitens teneatur eam acceptare.*
Resp. Affirmative.
54. *An sit imponenda tum in remedium, tum in vindictam peccatorum.*
Resp. Affirm.
55. *An possit imponi etiam de operibus alia debitis. Resp. Affir.*

I N D E X.

56. *An possit imponi etiam de operibus per alium faciendis.*

Resp. Affir.

57. *An si nihil exprimat cōfessarius, sit intelligenda de operibus aliis indabitis, & per ipsum panitentem perficiendis.*

Resp. Affirm.

58. *An possit unus confessorius mutare panitentiam ab alio impositam.*

Resp. Affir. Quando subest causa, & non fuit imposita pro peccatis reservatis.

59. *An quando panitens oblitus est panitentiam, sit semper cogendus repetere confessionem.*

Resp. Negative.

60. *An, & quot sunt praecepta obligantia ad confessionem.*

Resp. Esse octo praecepta.

61. *An teneat quis confiteri statim, atque incidit in p. m.*

Resp. Negative.

62. *An teneatur confiteri qui timet se oblitterum peccatum.*

Resp. Negative.

63. *Quanam crnent panitentem.*

Resp. Confiteri aperto capite, genuflexus, sine armis, sine vanitatibus, cum simplicitate, humilitate, &c.

S V M M A O M N I V M,

Quæ requiruntur in Sacramento Pœnitentiæ.

Tum ex parte Ministri, tum ex parte Pœnitentis.

1. **I**N Ministro Sacramenti Pœnitentiæ, vt tum validè, tum etiam licetè, id est sine peccato mortali hoc Sacramentum administret, multa à DD. & ab ipsis Canonibus requiruntur; vt videre est *in cap. omnis vtriusq. de pœnit. & remiss. & in c. consideret, & sequentibus de pœn. d. 6.* Et quamuis omnia ab aliquibus DD. reuocentur ad tria, videlicet Potestatem, Bonitatem, & Scientiam; ab aliis ad plura, addunt enim aliqui Prudentiam, & Sigillum; alii approbatione Episcopi, alii alia; ramen si omnes Confessarii conditiones distinctè velimus assignare, decem omnino numerandæ erunt, & sunt.

Primò. Potestas ordinis, seu, vt clarius dicam, ordo Sacerdotalis cum aliis sex ordinibus, & prima tonsura.

2. Potestas iurisdictionis super pœnitentem, quem audit.

3. Vfus iurisdictionis non impeditus siue per impotentiam naturalem, qualis est esse murum. siue per impedi-

men-

Summa Pœnitentia.

mentum Canonum; qualis est irregularitas & censura, & præceptum, seu prohibitio superioris. hoc tertium ab aliquibus DD. dicitur Potestas executionis, vt à Reginaldo *in Praxi fori pœnitentialis, in principio.*

4. Scientia, de qua infra.

5. Prudentia, seu vsus scientiæ prudens, & discretus tum in interrogando pœnitente, tum in iniungenda salutari pœnitentia, & in remedium, & in satisfactionem; tū denique, & præcipue in iniungendis pœnitenti aliis, ad quæ tenetur etiam si non confiteretur; vt est restitutio tum rerum, tum famæ, tum etiam honoris; item vitatio occasionis proximæ; item executio eorum, ad quæ tenetur tum ratione sui status, tum ratione sui officii; si aliquod officium habet, tum ratione voti, aut iuramenti, aut legis, aut sententiæ, aut Testamenti, aut pacti, Si aliquod huiusmodi vinculum habeat, quod obliget eum in conscientia.

6. Bonitas, qua Minister non absoluat, immo nec audiat pœnitentem vltimum etiam in articulo mortis, nisi prius purgatus ipse sit ab omni peccato per confessionem sacramentalem, vel

P 5. falsam

Summa Pœnitentie.

saltem per contritionem , & quidem non imperfectam, quæ dicitur Attritio, sed perfectam, quæ sola absolutio dici solet contritio, vt infra in cap. 2. vel certè per attritionem, quam bona fide putauerit contritionem.

7. Approbatio, qua Minister, si careat beneficio curato, & audiat confessiones secularium, ab Episcopo loci approbatus sit, vt nouissimè præcepit Cõcil. Trid. sess. 23. cap. 11. *de reformat.*

8. Sigillum, id est obligatio occultandi ea, quæ in confessione audiuit, siue sint peccata m. siue sint peccata tantum v. si deniq; peccata non sint, nec m. nec v. sed solum defectus ad famam, vel honorem pertinens; & siue absoluat pœnitentem, siue non; estque talis obligatio de iure diuino, quia de iure diuino est, vt confessio à Deo instituta non fiat odiosa.

9. Attentio, qua confessarius audire volens confessiones non solum nō dormiat, sed attendat tum ad peccata, quæ pœnitens confitetur; tum etiam ad personam ipsam pœnitentis, an habeat quæ ex parte ipsius in hoc sacramento requiruntur, vt validè, & licitè absolui possit, & sunt quinque statim indicanda.

Summa Pœnitentia.

10. & ultimo. Prolatio formæ sacramenti pœnitentiæ super pœnitentem cum debita intentione, & aliis tali formæ annexis: de qua forma, & etiam de iis, quæ tali forma annexa sunt, præter nouem supradicta dicemus capite sequenti.

Hæc inquam decem requiruntur ex parte confessarii.

(2.) Ex parte verò pœnitentis, qui supponitur esse homo viuus, & baptizatus requiruntur quinque.

Et primum est, vt sit persona subdita ipsi confessario in hoc foro pœnitentiali, qualis semper est, quando confessarius habet iurisdictionem supradictam.

Secundum est, vt habeat vsum rationis, & quando confitetur, & quando absoluitur, alias differenda est absolutio, nisi vt articulus, seu periculum mortis, in hoc enim periculo valide, & licitè absoluitur, etiam qui caret vsum rationis, modo cum vsum rationis confessarium petierit, vel confitendi desiderium ostenderit, vt habetur in Ritual. Pauli V. *sub tit. de pœnit. sacramento.*

Tertium est, vt habeat intentionem.

P. 6.

suscip.

Summa Pœnitentia.

suscipiendi Sacramentum pœnitentiæ, saltem virtuale illam, quæ sufficit in Adulto ad Sacramentum Baptismi suscipiendum, & potest esse etiam in dormiente, & amente; si ante somnum, & amentiam sacramentum desideravit: vt habetur *in c. maiores. de Bapt.*

Quartum est, vt fecerit examen conscientia, seu vt loquitur Conc. Trident. *sess. 14. cap. 5.* diligentem sui discussionem, antequam ad confessarium accederet; quamvis enim possit interdum negligentia pœnitentis in se examinando excusari, vt in articulo mortis, & interdum suppleri interrogationibus confessarii; tamen peccat pœnitens imparatus accedens, præsertim in confessionibus longi temporis, quando potuit se preparare, quia exponit se periculo non faciendi integram confessionem. nam ferè impossibile est, vt iste repente interrogatus recederetur etiam eorum de quibus interrogatur. Quare talis persona reiicienda communiter est à Confessario. Suarez *de pœnit. disp. 22. in fin.*

Quintum est, vt pœnitens habeat tres actus, qui dicuntur materia proxima sacramenti pœnitentiæ, videlicet contritionem, confessionem, & satisfacti-
tionem,

Cap. I. De Forma.

tionem, qui tres actus, quando debitè adfunt in pœnitente, adfunt etiam alia tria, (3.) videlicet vsus rationis, intectio, & examen, quare de his tribus actibus, & quibusdam, quæ eis annexa sunt, præter supradicta dicemus post sequens caput, atque ita satis patebit scientia in confessario requisita, quantum à Memoriali requiri posse videbatur.

C A P U T I.

De Forma Sacramenti Pœnitentia, & de annexis huic Forma.

(4.) **F**orma Sacramenti Pœnitentiæ est absolutio sacramentalis, cuius absolutionis verba essentialia, & alia eis annexa habentur in dicto Rituali Pauli V. nuper edito, quod ab omnibus nunc seruandum est, vt idem Paulus V. omnes hortatur. Habentur autem sub titulo de Sacramento Pœnitentiæ §. *absolutionis forma*, vbi de confessario loquens sic ait.

Cum igitur pœnitentem absoluerit voluerit, iniuncta ei prius, & ab eo, acceptata salutari pœnitentia, primo dicit.

Cap. I. De Forma.

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis, perducatur te ad vitam eternam, Amen.

Deinde dextera versus pœnitentem eleuata dicit,

Indulgentiam, absolutionem & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus Amen. Dominus noster Iesus Christus te absoluat, & ego auctoritate ipsius te absoluo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, in quantum possum & tu indiges. deinde ego te absoluo à peccatis tuis in nomine Patris, † & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Si pœnitens sit laicus, omittitur verbum suspensionis.

Passio Domini nostri Iesu Christi, merita Beata Maria Virginis, & omnium Sanctorum, quicquid boni feceris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratia, & pramium vite eternae. Amen.

In confessionibus autem frequentioribus, & breuioribus satis erit dicere : Dominus noster Iesus, vsque ad illa verba, Passio Domini nostri urgente vero aliqua graui necessitate in periculo mortis breuiter dicere poterit, Ego.

Cap. 1. De Forma.

te absoluo ab omnibus censuris, & peccatis in nomine Patris, &c.

Hæc omnia habet Rituale, quæ confessorius primo, & præcipue scire debet, ac obseruare.

Secundo scire debet quænam ex dictis verbis sint de essentia Formæ (quæ dicuntur etiam de necessitate sacramenti) & quæ sint de necessitate præcepti, & quæ solum de congruitate.

(5.) De essentia Formæ secundum communio-rem sententiam sunt tantum illa duo verba, *Te absoluo*, vel alia his æquiualentia, modo non mente tantum dicantur, sed ore proferantur à confessario, & non quomodocunque, sed cum debita intentione, videlicet serio agendi, & absoluedi à peccatis, seu faciendi quod facit Ecclesia.

(6.) De necessitate præcepti secundum communio-rem item sententiam sunt in Ecclesia latina hæc determinata verba, *Ego te absoluo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Sunt enim ex vniuersali Ecclesiæ latinæ cõsuetudine, quæ habet vim legis. Quare omnia, vel aliqua ex his verbis omittere, etiam si non omitterentur dicta duo verba
essen-

Cap. I. De Forma.

essentialia, *Te absoluo*, esset peccatum graue. nec est audiendus Sorus in 4. dist. 14. q. 1. art. 3. *prope finem.* & Vival. *de absolut. numer. 99.* dicentes id neque esse peccatum veniale, si aliquis contemptus non interueniat. Vide Suarez *de poen. disp. 19. sect. 1. num. 24.* Tolct. *lib 3. cap. 12. num. 1. &c.*

(7.) De necessitate præcepti est etiam, vt confessarius ante absolutionem à peccatis det absolutionem ab excommunicatione, quando scit, vel dubitat poenitentem esse innodatum aliqua excommunicatione, à qua ipse possit absolvere. Si vero non possit absolvere, quia videlicet sit reseruata superiori, mittat eum ad superiorem, vel ipse confessarius obtineat à superiore facultatem eum absoluedi à tali excommunicatione. alias absoluedo à peccatis non præmissa absolutione ab excommunicatione, peccaret mortaliter. ex communi sententia contra Angelum v. *confessio. 1. num. 4.* Absolutio tamen data, & à poenitente bona fide suscepta tenet. Vide Nau. *cap. 9. num. 4.* Caiet. v. *absolutionis impedimenta, &c.* Quid verò debeat fieri in articulo mortis, dictū est in catalogo excommunic. annot. 1.

Deni-

Cap. I. De Forma.

Denique de necessitate præcepti est, ut quilibet confessarius seuet præcepta proprii Episcopi, seu superioris, si quæ sint. ut hic Bononiæ debet confessarius habere superpellicum, &c.

(8.) De congruitate vero sunt primo verba alia à prædictis. Secundo duæ illæ ceremoniæ attollendi manum versus pœnitentem in signum potestatis suæ (pœnitentem tamen non tangendo præsertim si sit fœmina) & faciendi signum Crucis versus eum, cum dicit *in nomine Patris*, &c.

(9.) Tertiò de congruitate est, ut confessarius sedeat more aliorum Iudicum, non tamen dedecet si contra morem aliorum Iudicum, caput aperiat, cum absoluit in signum præsentis Dei, qui solus à peccatis absoluit principaliter, seu (ut loquuntur Theologi) auctoritative, iuxta illud. *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Marc. 2. Decet etiam confessarium vitare aspectum pœnitentis mana saltem interposita inter faciem propriam, & pœnitentis. Nau. cap. 10. Reginaldus l. 2. num. 4. item non audire confessiones nisi in loco sacro, & aperto, nec de nocte, saltē mulieres. Sed hoc in aliquibus Diocesisibus est etiam præceptum.

(10.) Ter-

Cap. I. De Forma.

(10.) Tertio scire debet confessarius se habere præceptum ab ipso Christo Domino nostro non ministrandi Sacramentum indisposito, Matth. 7. *Nolite Sanctum dare canibus*, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, potest tamen confessarius credere pœnitenti afferenti se esse bene dispositum, id est habere omnia quinque supra posita, quia præsumitur vera dicere, potest inquam illi credere, nisi sibi constet oppositum. quia cessat præsumptio ubi constat de veritate, & in hoc foro pœnitentialem sufficit quod constet confessario scientia priuata. non ita in foro externo, quia forum externum spectat bonum commune, quare requirit scientiam publicam, forum vero pœnitentiale spectat priuatum bonum ipsius pœnitentis, & ideo non potest confessarius dare illi absolutionem, quam non illi non potesturam, Armilla *conf. numer. 18. Lopez lib. 1. cap. 25. versio finem. Medina lib. 1. cap. 13. Bellarminus de Sacram. pœnit. n. 5. Suarez de pœn. disput. 32. sectio. 3. in fine. Catech. Roman. de confess. numero 16.*

(11.) Si tamen confessarius indispositionem

Cap. I. De Forma.

tionem confitentis cognosceret solum ex alterius confessione, debet eum absolueret. Viual. in cand. aur. de sigillo confess. numer. 3°. Sa. v. absolutio. numer. 14.

(12.) Quarto sciendum est confessario, nunquam absolutioni Sacramentali addi posse conditionem proprie dictam (quæ videlicet est de futuro & suspendit actum) etiam superiore præcipiente. talis enim absolutio est sacrilega, & nulla. & quando superior diceret confessario do ibi facultatem illum absolueret, ea conditione, vt ille ad me veniat, &c. intelligendus est dare facultatem absolueret absolute, & sine vlla conditione, illum tamen obligando ad eundem postea ad Episcopum. Tolet. lib. 3. cap. 12. Caiet. v. absolutio §. circa appositionem condit.

Peccat enim confessarius saltem venialiter apponendo absolutioni conditionem improprie dictam (quæ videlicet est de præterito, vel de præsentis) vt si dicat te absoluo, si es contritus excipiuntur tamen tres casus quos multum refert, vt ait Barr. Medina lib. 2. cap. 12.

Primus est cum confessarius dubitat

Cap. I. De Forma.

an pœnitentem absoluerit, puta, quia fuit interruptus à pœnitente cum cepisset recitare verba absolutionis, & oblitus est, an verba essentialia protulerit, tunc debet dicere *si non es absolutus, ego te absoluo*, & similiter fit in bapt. cap. 2. de baptismo.

Secundus cum dubitat, an ea, quæ pœnitens confessus est, sint peccata. & tunc debet dicere, si hæc quæ confiteris sunt peccata, ego te absoluo, &c.

Tertius, cum dubitat de pœnitente, an habeat vsum rationis, qui v. g. est puer, vel lunaticus, &c. & dicit si habes vsum rationis, ego te absoluo, &c. Non est tamen necesse talem conditionem ore exprimere, vt notat idem Medina supra, & Emanuel Sa. v. *absolutio nu. 11. val 12. in alia impressione.*

(13.) Quinto scire similiter debet absolutionem nunquam dari posse sub rati habitatione proprie dicta. hæc enim est de futuro, & est conditio dependens à tertia persona, vt si dicat, ego te absoluo, &c. si id placuerit Episcopo. Valida tamē, & licita est absolutio data sub rati habitatione improprie dicta, quæ est de præterito, vel de præsentī. nam est consensus quidam tacitus. Vt cum Parochus,

Cap. I. De Forma.

chus absoluit subditum alterius Paro-
chi, vel etiam alterius Diœcesis, sciens
vel probabiliter credens placere illi Pa-
rocho, seu illius Diœcesis Episcopo. ita
Nau. cap. 9. num. 6. Suarez de pœn. disp.
26. lib. 1. num. 16.

(14.) Scire debet nunquam licere ab-
soluere absentem, quicquid aliqui in
contrarium dixerint. ita enim declara-
uit Clemens VIII. (15.) licet tamen
absoluere moribundum, etiamsi nullum
pœnitentiæ signum det in præsentia
confessarij. si tamen aliquis testetur e-
um ostendisse confitendi desiderium.
ita docet Rituale Pauli-V. & etiam su-
pra diximus. (16.) imo addit Sacerdo-
tale pag. 624. ex doctrina D. Auronini,
posse etiam absolui moribundum assue-
tum frequentare confessionem, quam-
uis repentino casu oppressus sacramen-
tum non petierit. (17.) Neque solum
potest confessarius in his duobus casu-
bus absolvere, sed etiam debet, quia
contingere potest moribundum esse
tantum attritum, unde damnetur, nisi
absoluat, ut de priori casu dicit Suar.
de pan. dist. 33. sect. 4. in princ.

(18.) Septimo scire debet licere etiam
absoluere eum, qui confitetur per inter-
pretem,

Cap. I. De Forma.

pretem, vel per scripturam, quando ad-
est confessarius, & ei poenitens aliter
confiteri non potest. (19.) Nemo ta-
men tenetur sic confiteri, nisi in casu,
quo quis crederet, vel dubitaret se esse
solum attritum, & esset in articulo
mortis, vt docet Suarez de poen. disp.
36. sect. 6. numer. 5. (20.) Licet etiam
absolvere eum, qui confiteretur per nu-
tus, vel alia signa, vt comprimendo
manum Sacerdotis. (21.) imo hic te-
netur sic confiteri, quando aliter non
posset, & haberet peccatum m. &
tempus obligaret ad confessionem. (22.)
Præterea licet etiam absolvere eum, qui
confiteretur tantum aliqua peccata non
omnia, quia non potest, vt in naufragio
ex Suarez disput. 23. sect. 1. (23.) De-
nique etiam eum absolvere possumus,
qui habet quidem propositum non pec-
candi de cætero, sed credit se proposi-
tum non seruaturum, cum illud sit
actus voluntatis; hoc vero sit actus in-
tellectus, ita Inn. in cap. omnis de poen.
& remiss. Naua. cap. 3. num. 13. Exci-
piendus tamen est casus, quando iste es-
set in occasione proxima peccandi ex
eodem Nau. cap. 3. num. 15.

(24.) An vero liceat interdum absolvere,
qui

Cap. I. De Forma.

qui habet quidem occasionem peccandi proximam, sed habet etiam iustam causam non dimittendi illam occasionem, vt habet filiusfamilias cohabitans cum Patris sui serua, quam occultè cognouit carnaliter, affirmat Nau. *in d.c. 3. n. 15.* quando non solum dolet de peccato præterito, & proponit cauere de futuro, sed etiam credit, quod Deo iuuantepropositum seruabit, & causa iusta non dimittendo occasionem vere adest. his quattuor concurrentib. posse istum absolui, saltem aliquando vt prima & secunda vice probabile videtur, quod si non emendaretur, neque inchoatio emendationis extaret post plures absolutiones, ego inquit Nau. *c. 3. nu. 21.* Si essem confessarius non absoluerem eum. (25.) sed melius Emanuel S2. v. *absolutio nu. 12. vel 13.* interdum, inquit, expedit peccatum idem sæpe committentibus differre absolutionem.

(26.) An etiã liceat confessario absoluerere pœnitentem, quando vult permanere in aliquo illicito mortaliter secundum opinionem confessarij, sed licito secundum opinionem pœnitentis, affirmandum est, quando tamen officio pœnitentis sit probabilis, imo Parochus in hoc

Cap. I. De Foro.

hoc casu debet cum aliis. Aliis et-
rò confessarius non tenetur en-
uere, nisi quando iam eius peccata au-
diuisset, vt ait Suarez de poen. disput. 32.
sect. 1.

(27.) Octano scire debet simplex con-
fessarius se à nulla censura posse vllum
absoluere extra articulum, seu pericu-
lum mortis, nisi ab illis excommunica-
tionibus iuris, quæ nemini sunt reser-
uatz. ab his enim potest absolueri in
solo tamen foro conscientiz, vt docet
Auila 2. par cap 7. disp. 1. dub. 4. Nau. cap.
27. num. 39. &c. Hinc non frustra solent
omnes confessarii præmittere absoluti-
onem ab excommunicatione ad caute-
lam. Frustra tamen simplices confes-
sarii præmitterent absolutionem à su-
spensione, & interdicto extra articulum
mortis, cum à neutra harum censura-
rum possint vllum absoluere, (28.) sicut
nec dispensare vllum possunt ab irregu-
laritate etiam in articulo mortis ex cõ-
muni DD. sententia. Henriq. de excom.
lib. 13. cap. 51. num. 3. Sayr. de cens. l. v. cap.
15. num. 22. Quia tamen probabilis vi-
detur sententia quemcunque Sacerdo-
tem habentem facultatem absoluendi à
mortalibus, posse etiam absoluere non
solum

Cap. II. De Forma.

solum ab excommunicatione, sed etiam
ab aliis censuris nemini reseruat, ideo
forte in forma absolutionis à peccatis
præmitti solet absolutio ab excommu-
nicatione, suspensione, & interdicto.
Vide Bonac. de cens. d. 113. punct. 3.

CAPVT II.

De Materia Sacramenti Pœnitentia.

(29.) **M**ateria Sacramenti huius, seu
vt inquit Conc. Florentinum
in decreto vnionis quasi materia (abso-
lute enim materia dici solet tantum illa,
quæ est manu tractabilis, vt fere est ma-
teria aliorum sacramentorum) sunt tres
actus pœnitentis, Contritio, Confessio,
& Satisfactio, qui vocari etiam solent
tres partes pœnitentiæ.

Scire autem primo debet confessari-
us, quamuis DD. duplicem materiam
in hoc Sacramento distinguere soleant.
(30) & aliqui triplicem videlicet pro-
pinquam, quam dicunt esse dictos tres
actus: remotam quam dicunt esse pec-
catum post Baptismum commissum, tũ
mortale, quod vocant materiam neces-
sariam (31.) (quia necessario confiten-
dum est) tum veniale, quod vocant
materiam sufficientem, quia sufficit ad
Q abso-

Cap. II. De Forma.

absolutionem obtinendam, sed non tenemur illud confiteri: & remotissimam, quam dicunt esse personam ipsam pœnitentis, quamvis inquam hæc triplex materia distinguatur: quærenti tamen absolute quæ sit materia, vel quasi materia sacramenti pœnitentiæ respondendum est esse dictos tres actus. ita enim responder Conc. Florentinum supra, & Conc. Trid. *sess* 14. c. 3. & merito. Materia enim sacramenti est pars essentialis sacramenti, non ita peccatum, vel persona pœnitētis; & materia sacramēti simul cū forma est signū, & causa gratiæ, peccatum vero nō gratiæ, sed damnationis signū, & causa est. Persona etiam pœnitentis nec signum est gratiæ, nec causa. Non est tamen inutile distinguere dictas tres materias tū quia id deseruit ad elarius cognoscendā veram & propriam sacramenti pœnitentiæ materiam, quæ ut dixi, sunt dicti tres actus; tum etiam quia de singulis his materiis debet confessarius aliquid scire.

(12) Verum de materia remotissima, id est, de persona absoluenta satis est scire illa quinque, quæ initio diximus requiri in pœnitente, ut hoc sacramentum possit suscipere.

De

Cap. II. De Forma.

De materia vero remora, id est de peccato, debet confessarius tantum scire, ut possit discernere peccatum à non peccato. si enim pœnitens nullum confiteretur peccatum, sed tantum parvas virtutes, (ut quidam faciunt præsertim in reconciliationibus) non est absolvens. Et quamvis ad discernendum peccatum, quod est contra ius naturale, alicui possit forte sufficere bonum iudicium naturale, non tamen ad discernendum peccatum quod est contra ius positivum. Quare tenetur quilibet confessarius discere constitutiones Synodales, & alia iura saltem quæ communiter non ignorantur. Vasquez de pœnit. q. 93. art. 3. num. 2.

Plura discere debet confessarius de materia proxima, & propria sacramenti pœnitentiæ, quæ sunt dicti tres actus, quare de horum singulis dicendum est.

CAPUT III.

De Contritione.

(33.) DE Contritione, quæ est prima pars mater.æ prox. mæ, & propriæ sacramenti pœnitentiæ scire debet confessarius præcipue duo.

1. Quid sit.

2. Quotuplex sit.

Q. 2. atque

Cap. III. De Contritione.

atque utrunq; discendum in primis est ex Conc. Trid. 514. c. 4. non omis- sis tamen iis, quæ utilia ad praxim adduntur à grauioribus DD. Docet autem Conc. Contritionem esse dolorem, ac detestationem de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero. esse vero duplicem. vnā caritate perfectam, quæ delet peccata etiam ante confessionem, non tamen absque voto, seu proposito confitendi (& hæc sola absolute contritio dici solet, & ita deinceps à nobis dicetur) alteram imperfectam, quæ Attritio vocatur, & concipitur ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, ac pœnarum metu. Et hæc quidem ante confessionem non iustificat, vt facit contritio, sufficit tamen cū sacramento ad iustificandum, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ. Hæc omnia docet Concil. Trid. vt notat etiam Suarez *de penit. disput. 15. sect. 4.* quæ sunt valde notanda, & primo loco scienda.

An vero præter hanc contritionem, & attritionem (quarum vtraque facit sacramentum penitentiae esse validum, & formatum, id est conferens gratiam) detur aliqua alia Attritio, quæ quidem non

Cap. III. De Contritione.

non faciat sacramentum esse forma-
tum, faciat tamen esse validum, & non
iterandum, negant aliqui, sed plures &
grauiores DD. affirmant, & merito, quia
saltem quando poenitens bona fide pu-
rat se esse bene dispositum, & absolui-
tur, recipit sacramentum poenitentiae
validum, & satisfacit praecepto eccle-
siastico confessionis annuae, & praecep-
to diuino confitendi ante communio-
nem, & in necessitate, etiamsi vere nec
contritus, nec attritus esset attritione
illa Conc. Trid. ita docet S. Bonau. in
4. d. 17. parte 2. art. 2. q. 3. his verbis. Ad
sacramentum poenitentiae non est neces-
se, quod accedat habens caritatem, vel
dispositionem ad charitatem sufficien-
tem secundum veritatem; sed sufficit se-
cundum probabilitatem. Similia habet
S. Thomas in eadem dist. 17. q. 3. artic. 4.
quasi 1. ubi etiam addit de poenitente,
qui aduertit se in praeteritis suis confes-
sionibus non habuisset debitam dispo-
sitionem, cum non teneri eas confessi-
ones repetere, sed satis esse confiteri il-
lum defectum, quem S. Thomas & alij
Theologi vocant fictionem, quod est
valde notandum ad tollendos scrupu-
los, ut bene ait Victoria. q. 157. An vero

Cap. III. De Contritione.

confessio sit valida etiam quando in ea poenitens aduertit suam fictionem, id est suam indispositionem, certum est non esse, quando non confitetur etiam illam suam dispositionem, tunc enim confessio non est integra. imò etiam si illam in dispositionem confiteatur idque non solum propter suspicionem, ut multi confiteri solent, sed propter certitudinem, quam de illa sua indispositione habet, confessio non erit valida (quicquid aliqui dicant) sed iteranda, nisi in ipsa confessione ante absolutionem abijciatur talis indispositio, & sumatur debita dispositio, quæ consistit in quinque suprad.

(35.) Secundo sciat confessarius, quod quamuis confessio facta bona fide supradicta sit valida, non potest tamen talem confitentem absolvere, si eius defectum aduertat; sed tenetur eam reducere ad dictam contritionem, vel attritionem. (36.) ad quam si probabiliter puer eum peruenisse debet absolvere, dubiter debet credere poenitenti asserenti se peruenisse, nisi oppositum confessarius constet, ut dix. cap. 1. §. 1. Constat autem quando poenitens nolle dimittere statum peccati mortalis, vel nolle restituere.

Cap. III. De Contritione.

tuere, quod restituere tenetur, vel nol-
let adire superiorem per se, vel per aliū,
quando habet casum reservatum, vel
nollet satisfacere obligationibus, quas
habet ratione sui status, aut officii,
aut alius specialis causæ, vt Voti, &c.
Eē hęc est causa cur confessarius
teneatur scire tantum, vt possit dis-
cernere non solum peccatum à non
peccato (ad quod tenetur, vt pos-
sit cognoscere materiam remoram
absolutionis, vt dixi *capite secundo.*)
(37.) sed etiam peccatum mortale
à ven. & casus obligantes, ad re-
stitutionem, (quos propterea po-
nemus in fine huius Memorialis.)
& casus reservatos, & excommu-
nicationes reservatas, quæ cum al-
liis censuris habentur in alio Me-
moriali, & peccata tum communia
omnibus fidelibus, tum propria cuius-
que status, & officii saltem, ea quæ
communiter à viris mediocriter doctis
non ignorantur. Hanc autem medio-
crem scientiam, & sufficientem ad audi-
endas confessiones sine proximo peri-
culo peccati m. videntur habere ex Syl-
uestr. *conf. ssr. 3. numer. 2.* & aliis DD.
ab eo citatis, qui a. t. t. legerint, &

Cap. III. De Contritione.

intellerint aliquam summam casuum
conscientiæ, vt est illa brevis S. Antoni-
ni, quam inscripsit Defecerunt, nisi sit
vel naturaliter stultus, vt non sciat du-
bitare; vel præsumptuosus, vt nolit in-
terrogare. ita Syluest.

Tertio scire consequenter debet cō-
fessarius peccata m. communia omni-
bus fidelibus esse illa, quæ sunt contra
præcepta obligantia omnes fideles.
Quæ præcepta sunt duplicia,

Quædam sunt diuina,

Quædam sunt humana,

Diuina sunt item duplicia.

Quædam naturalia, id est naturali
lumine cognoscibilia,

Quædam supernaturalia, quæ videli-
cet non possunt cognosci lumine natu-
rali, sed tantum ex Dei reuelatione.

Præcepta Diuina naturalia omnia in
Decalogo continentur expresse, vel im-
plicitè. Hinc omnes scire debent De-
calogum, & expedit, vt aliquam eius
explicationem cognouerint ex Cate-
chismo Romano.

Præcepta Diuina supernaturalia
sunt 4.

Primò. Præceptum Fidei supernatu-
ralis, quod sub m. omnes obligat hoc
tema-

Cap. III. De Contritione.

tempore legis nouæ ad credendum explicite, & consequenter sciendum articulos fidei, quo ad substantiam, saltem eos, qui ab ecclesia solemnizantur, & sunt tres de Trinitate, id est, primus, secundus, & octauus Symboli Apostolorum, quibus habetur Deum esse vnum in essentia, & trinum in personis, & quinque de Christo D. quibus habetur Christum, i. e. secundam personam diuinam incarnatam esse, & natam ex B. Virgine, passam esse, se resurrexisse, & ascendisse in cælum, & inde venturam ad iudicium.

Addit Nau. *præl. 4. num. 35.* credendum etiam esse explicite duodecimum articulum, id est vitam æternā, & mortem æternam, quia ecclesia etiam hunc articulum celebrat non solum per finem Symboli Apostolorum, & Niceni, & Athanasij, sed etiam per festum particulare omnium defunctorum, cæterorum vero articulorum, quos non adeo solemnizat ecclesia, ignorantiam tanquam mortiferam, inquit Nau. *cap. II. num. 22.* non auderem condemnare, modo sattem implicite credatur quicquid Ecclesia Romana credendum præcipit.

Secundò, Præceptum spei supernæ

Cap. III. De Contritione.

ralis, quod obligat sub m. omnes fideles ad sperandum se ex Dei gratia, & propria cooperatione consecuturos, non solum finem vitæ æternæ; sed etiam media ad tantum finem consequendum necessaria, tam Spiritualia, quam Temporalia, quæ omnia habentur in Oratione Dominica, quam propterea omnes fideles discere, & intelligere saltem quod ad substantiam, quam modo indicaui, tenentur. sed melius est discere *ex d. Cat.*

Tertiò. Præceptum caritatis supernaturalis erga Deum, se, & proximum, quod obligat sub mortali ad amandum DEVM fide cognitum super omnia, & proximum sicut nos ipsos. nomine autem proximi intelliguntur omnes creaturæ rationales præter daemones, & damnatos.

Quartò. Præceptum sumendi Baptismum, & postea alia saltem duo sacramenta, id est Pœnitentiam, & Eucharistiam tempore necessitatis, etiamsi ab Ecclesia ad ea duo Sacramenta sumenda non essemus obligari. & hæc sunt. Præcepta Dei, quæ omnes statim atque ad vsum rationis peruenerint, si eis sunt sufficienter proposita, tenentur sub

Cap. III. De Contritione.

sub m. credere esse præcepta Dei, & rectè obseruare, ac consequenter scire etiam modum ea rectè obseruandi, quì (vt breuiter dicam) est credere dictos articulos non solum quia sint consoni rationi, vel homo aliquis eos dixit, sed quia D E V S ipse dixit, qui nec fallere, nec falli potest: item sperare speranda modo dicto, id est non ex solis naturæ nostræ viribus, sed ex gratia, id est auxilio D E I, quod propter C H R I S T I merita datur indignis, sed cooperantibus. similiter amare amando modo debito, id est supra dicto. denique suscipere sacramenta Baptismi quidem saltem cum attritione, & Pœnitentiæ cum quinque conditionibus supradictis, Eucharistiæ vero cum præuia confessione peccatorum saltem mortalium, & ieiunio naturali, atque cum fide explicita præsentis Christi Domini in hoc sacramento.

(39.) Præcepta humana ab omnibus fidelibus seruanda sunt quinque vulgata Ecclesiæ præcepta satis omnibus nota. modus vero debitus quo seruanda sunt, patet ex dictis, quoad duo præcepta confitendi videlicet saltem

Q. 6. semel

Cap. III. De Contritione.

semel in anno, & communicandi saltem in paschate. Quod vero spectat ad præceptum audiendi Missam diebus festis, satis est ad vitandum p. m. non omittere partem Missæ notabilem, qualis est ab initio vsque ad euangelium exclusiue, ex Nau. c. 21. num. 2. satis etiam est ad hoc præceptum humanum seruandum deuotio exterior ex Syluest. *Missæ* 2. q. 6. Quo idemque spectat ad præceptum de decimis soluendis, certum est obligare p. m. cum onere restituendi quando ab Ecclesia petuntur, alias non. ex D. Thom. 2. 2. *quest.* 87. *art.* 1. *ad quintum in fine.*

Quartò, quo ad peccata non communia omnibus fidelibus, sed propria cuiusque status, & officiis, sciendum est non omnes confessarios omnia huiusmodi peccata scire teneri (quod esset onus intolerabile; sed sufficere, vt quilibet confessarius sciat peccata illorum statuum, & officiorum, quorum statuum, & officiorum homines vt plurimum habet sibi consistentes, ita Toletus *lib.* 30. *cap.* 15. *num.* 2. Hinc confessarius qui clericos frequenter audit, debet habere scientiam de Irregularitatibus, vel saltem de illis scire dubitare. Nau. *cap.* 1. §. *ca-*

Cap. III. De Contritione.

ueat. num. 27. de pœn. d. 5. & idem de suspensionibus dicendum est, & de præceptis clericorum propriis, quæ omnia habentur in Memoriali sciendorum à clericis. Similiter confessorius, qui frequenter audit Moniales, vel Mercatores, vel Forenses, vel aliorum statuum personas debet de peccatis illorū statuum propriis, vidisse, & intellexisse saltem quæ in summa aliqua casuum conscientia continentur, vt supra cum Syluestro diximus. alias peccat iuxta periculum, cui se exponit, excepto articulo mortis, & casu, quo pœnitentis scientia suppleret pro ignorantia confessorii. Caiet. v. confessori necessaria. Verum quia pœnitens magis quam confessorius tenetur scire suas proprias obligationes, ideo debet confessorius interrogare pœnitentem, an sciat obligationes sui status, & officii, & an aliquas alias habeat, vt puta ratione voti, iuramenti, testamenti, pacti, &c. vel dubitet se habere, nec absoluet illum, cum nouerit, vel dubitauerit esse in statu peccati m. nisi prius dubium rationabiliter deposuerit, quod sit adhibita diligētia in inquirenda veritate, prout opus est in negotio ad eternā salutem spectante. Quod si post talem

Cap. III. De Contritione.

diligentiam adhuc confessarius perse-
ueret dubius, si dubitatio sit de adim-
pletione legis cuius vis obligandi certa
sit, & dubitatio sit solum de adimple-
tione legis, non debet absolui, nisi qui
velit legem adimplere. Si vero dubita-
tio sit de vi obligandi legis censetur lex
non sufficienter publicata: unde non
obligat, consequenter potest absolui,
qui non vult eam seruare imo & debet
à confessario, qui parochus eius sit,
vel eius peccata audiuerit similiter non
debet absolui recusans implere votum,
quod scit se emisisse, sed nequit recorda-
ri, an illud iam impleuerit, quia excusa-
tio dubia non tollit obligationem cer-
tam. Sanchez l. 1. decalogi cap. 10. num.
34. 35. 36. & Reginald. in praxi compen-
diaria. quest. 7.

Quinto, scire debet confessarius mo-
dos aliquos iuuandi poenitentes decli-
nantes siue ad dextram (conscientiam
videlicet nimis arctam, qualis est scrup-
ulosorum) siue ad sinistram, id est ad
conscientiam nimis laxam, qualis est
confitentium sine firmo proposito ca-
uendi de cætero, vel sine detestatione
peccatorum præteritorum.

Et quidem quo ad scrupulosos exi-

gen-

Cap. III. De Contritione.

gendum est ab eis, vt nihil sibi credans, sed suum iudicium subijciant Iudicio confessarii, vel duorum aut trium fidedignorum. quod si facere nolint, sed suum iudicium, sequi velint, non admittantur ad confessionem nisi peccatorum eorum, quæ ita certo noxint esse. vt velint de eo iurare. (40.) Reginaldus *in praxi compend. quest. 8.* Quoad carentes proposito, vel dolore, seu detestatione iuuandi sunt inculcando eis diuinam seueritatem contra impœnitentes, & Diuinam Bonitatem, ac Misericordiam erga pœnitentes. quæ in re Confessarius spiritu compassionis potius duci debet, quam indignationis. absoluentus tamen non est, qui propositum vitandi mortalia non conceperit, qui vero propositum hoc habuerit absoluentus est, etiamsi dolorem se dicat non habere, modo doleat, quod non doleat tantum, quantum debet, & vellet. Nau. *cap. 10. num. 4.* & Reginaldus. *ind. praxi. q. 4. 5. & 8.*

CAPVT IV.

De Confessione.

DE Confessione, quæ est secunda pars pœnitentiæ confessarius scire debet præcipue tria,

1. Quid

Cap. IV. De Confessione.

1. Quid sit.

2. Quatenus esse debeat, seu quæ conditiones sint necessariæ.

3. In quibus casibus sit nulla, & consequenter iteranda.

(42.) Quoad primum. Confessio, de qua hic loquimur, & dicitur cōfessio sacramentalis, est peccatorum, quæ post Baptismum commissa sunt manifestatio facta confessario ad obtinendam eorum absolutionem, seu, ut inquit Catechismus Romanus, est peccatorum accusatio eo suscepta, ut virtute clauium veniam impetremus. Hinc si fur accederet ad confitenda sua peccata, ut confessarium deciperet: vel mulier, ut eum sollicitaret ad peccandum, illa non esset confessio sacramentalis. quare nec caderet sub sigillum, sed posset confessarius de hoc certus peccata utriusque revelare sine sacrilegio.

(43.) Quoad secundum conditiones confessionis afferri sexdecim, sed necessariæ sunt tantū quatuor. Tolet. li. 3. c. 7.

Prima, & præcipua ut sit integra.

2. Ut sit diligens,

3. Ut sit fidelis,

4. Ut sit obediens.

(44.) Primo debet confessio esse integra,

Cap. IV. De Confessione.

regra, ita ut pœnitēs habeat verum animum confitendi omnia, & singula sua peccata, quæ nouit, vel dubitat esse mortalia, eaque confiteatur prout potest, videlicet certa pro certis, dubia pro dubiis confitendo, nec tacendo circumstantias speciē inutantes, atq; si numerū determinatū suorū peccatorū ignoret, dicat saltē de tempore, quo peccatū commisit an semel in hebdomada, vel bis, &c. Qui sic confiteretur, dicitur cōfiteri cum integritate formali, & materiali. Et quidem confiteri cum integritate formali, seu quod idem est, cum animo parato ad nullum peccatum suum m. tacendum, est semper necessarium. nec casus vllus excipitur. Confiteri vero etiam cum integritate materiali non semper est necessarium. Nam in quinque casibus excusari quis potest. loquimur autem solum de confessione peccatorum m. quia peccata v. sicut non tenemur confiteri, ita possumus aliqua dicere, aliqua tacere.

(45.) Primus casus est cum pœnitens post examen conscientie, aliqua peccata non recordatur, vel recordatur quidem, sed bona fide putat non esse.

Secundus.

Cap. IV. De Confessione.

Secundus casus est, cum non potest sua peccata m. exprimere, vt quia amisit loquelam, vel factus est amens, postquam confessarium petit, &c.

Tertius est cum habet peccata reſeruata, & ea ſuperiori confitetur, qui mittit eum ad alium confessarium huic tamen confessario debet omnia sua peccata & non reſeruata, & etiam reſeruata confiteri.

Quartus cum habet peccatum, ex quo manifestato in confessione sequeretur poenitenti, vel Confessario, vel tertiæ personæ damnum temporale graue in vita, vel fama, vel pecunia; vel sequeretur aliquod malum spirituale. Vt si quæ mulier incidit in peccatum carnale, & probabiliter cognoscit, quod ex tali peccati confessione confessarius sumat occasionem sollicitandi eam. In hoc casu, & similibus quærendus est alius confessarius quod si non possit, taceri potest tale peccatum cum animo illud confitenti quando alium inuenierit confessarium. Nauar. capit. 7. Caiet v. confisso. Sotus distinct. 18. quæst. 2. artic. 5. Tollet. lib 3 cap. 8. Quando tamen ex confessione alicuius peccati non sequeretur, nisi infamia ter-

Cap. IV. De Confessione.

tia personæ apud ipsum confessarium, tunc peccatum esset confitendum secundum communio^{rem} DD. sententiam contra Nau.

Quintus casus est, cum quis confiteretur peccata alias rite confessa, quia ista non tenetur amplius confiteri. quare si eorum aliqua omittat, & aliqua confiteatur (modo illa, quæ nunquam confusus est non omittat) confessio est integra.

2. Confessio debet esse diligens, ut videlicet pœnitens fecerit prius examen conscientia, ut supra dixi & omnia peccata in examine inuenta diligenter confiteatur.

3. Debet esse Fidelis. id est vere non autem mendax, ita ut non confiteatur, pœnitens peccata in. quæ scit se non fecisse. mentiri tamen in confessione solum circa peccata venialia est solum peccatum v. ex communi sententia contra Caiet.

4. Debet esse obediens ita ut confitens habeat animum obediendi confessioni non solum quantum ad faciendam pœnitentiam, seu satisfactionem, de qua capite sequenti. sed etiam quantum ad alia sibi à confessario iniuncta.

Cap. IV. De Confessione.

ut restituere, vitare occasiones proximæ, satisfacere suis obligationibus, &c.

(47.) Quoad tertium, casus, in quibus confessio est nulla, & consequenter iteranda, sunt in duplici differentia.

Quidam enim sumentur ex parte confessarij, quando non habet ea, quæ in eo requiruntur ad hoc sacramentum valide ministrandum. & isti casus sunt quinque, quia licet decem sint, quæ in confessario adesse debent, ut licite, id est, sine peccato m. absoluat sicut initio diximus, tamen ad valide absoluendum sufficiunt quinque.

1. Sacerdotium. quare si confessarius non sit sacerdos, confessio est nulla, & iteranda.

2. Iurisdictio super pœnitentem non sublata, vel impedita, siue per ea, quæ iurisdictionem omnem auferunt, ut auferit degradatio, & defectus approbationis Episcopi: siue per ea, quæ iurisdictionis vsum annullant, ut annullat censura nominatim denunciata, & publica clerici percussio, non ita aliæ censuræ, quânis enim reddant vsum iurisdictionis illicitum (nam peccat m. qui censura ligatus etiam occultus se ingerit ad
mini-

Cap. IV. De Confessione.

ministranda Sacramenta, & sit etiam irregularis) non tamen cum annullant, etiamsi essent censuræ notoriæ, modo inquam non sint nominatim denunciata. Nau. cap. 9. num. 6. idem de irregularitate. Docet Auila p. 7. disput. 2. dub. 6. in fine.

3. Attentio confessarij ad peccata m. circumstantias necessario confitendas. quare si confessarius ob somnium, aut ob aliquam aliam causam non aduertit aliquod peccatum m. vel circumstantiam necessario confitendam, confessio est nulla, & iteranda, secus est, si peccata v. vel circumstantias non necessarias non aduertat. Aug. conf. p. numer. 22. Reginaldus l. 6. num. 146.

4. Prolatio formæ cum debita intentione. quare si confessarius non protulit ore verba essentialia absolutionis, vel protulit quidem, sed non habuit debitam intentionem, nec actualiter, nec virtualiter, confessio est nulla, & iteranda vt patet.

Addunt aliqui etiam confessionem reddi nullam ex parte, seu ex defectu confessarii, quando habet quidem supradicta, sed de cætero est omnino inguarus. consequenter dicunt quando pœni-

Cap. IV. De Confessione.

Pœnitens aduertit se tam ignaro confessario fuisse confessum, teneri repetere confessionem, sed oppositum recte docet Suarez de pœn. disp. 28. s. 2. cap. tum quia in articulo mortis valet absolutio data à confessario omnino ignarus. tum quia si talis absolutio est nulla, magna confessio oriretur in Ecclesia, cum plurimi repertiatur confessarii valde ignari. peccat tamen talis confessarius extra articulum mortis audiens confessiones, sed absolutio tenet, & confessio est valida, & non iteranda modo tamen ignorantia confessarii non redundet in pœnitentem, ita vt propter ignorantiam confessarii defuerint pœnitenti aliqua ex iis, quæ in ipso requiruntur, vt confessio sit valida, & sunt quinque.

Primum est subditum esse confessarii, confiteretur.

Secundum est vsus rationis, & intentio confitendi saltem eo tempore, quo confessarium desiderauit. si enim postea amiserit vsu rationis, & fuerit absens censetur acfuisse confessio valida. Si tamen iste recuperet vsu rationis, & possit confiteri, tenetur. sicut etiam qui in confessione obtus

est

Cap. IV. De Confessione.

est peccata m. cum ea postea recordatur teneretur confiteri. Regin. l. 8. num. 29.

Tertium est examen conscientiae saltem tale quale necessarium est ad confessionem integram faciendam, seu quale penitens putauerit bona fide esse sufficiens.

Quartum est confessio integra formaliter, & materialiter exceptis tamen quinque casibus supradictis, & excepto etiam casu, quo penitens bona fide putauerit suam confessionem fuisse integram, quamuis vero non fuerit. S. Bonau. *supra* & Reginaldus l. 6. n. 168.

Quantum est contritio, vel attritio supra explicata ex Concil. Trid. excepto casu, quo quis bona fide putet se contritum, vel attritum, quamuis vere non sit ex S. Bonau. & S. Thoma *supra*, &c. Excipiunt aliqui casum alium, & est, quando quis igitur se esse bene dispositum ex ignorantia non quidem affectata, neque crassa, aut supina, sed tamen culpabili moraliter, ita Sotus in 4. dist. 18. q. 3. art. 3. concl. 3. sed videtur opinio periculosa, praeterea propter difficultatem distinguendi in praxi talem ignorantiam a crassa, seu supina.

Cap.

Cap. V. De Satisfactione.

CAPVT V.

De Satisfactione.

(48.) Satisfactio, quæ est tertia pars
pœnitentiæ, & vulgo dicitur
pœnitentia, sunt illa opera, quæ a con-
fessario imponuntur pœnitenti in com-
pensationem pœnæ temporalis, quam
pœnitens plerumq; subire debet remis-
sa ei culpa. & pœna æterna per absoluti-
onem sacramentalem. Debet autem
confessarius de hac tertia pœnitentiæ
parte scire.

(49.) Primo, hanc parrem non esse es-
sentialē, sicut sunt aliæ duę. (50.) sed so-
lū esse integralē, sicut v. g. est manus in
homine, quia potest esse sacramentum
pœnitentiæ vālidum, & etiam forma-
tum. i. e. conferens gratiam sine satis-
factione, vt patet in articulo mortis
quando deest tempus eam imponendi,
& etiam extra articulum mortis,
quando pœnitens esset tam intense con-
tritus, vt confessarius non dubitet to-
tam pœnam esse ei remissam. Suarez d.
38. sect. 3. num. 4.

(51.) Secundo tamen scire debet cō-
fessarius se esse sub m. obligatum impo-
nere pœnitenti (extra dictos casus, qui
rati

Cap. V. De Satisfactione.

rari sunt) satisfactionem, & non qualemunque, sed eam, quam prudenter putet esse iustam, ut docet Concil. Trident. *sess. 14. cap. 8.* his verbis. debent sacerdotes quantum Spiritus, & prudentia suggererit pro qualitate criminum, & poenitentium facultate conuenientes satisfactiones iniungere ne si forte peccatis conuincant, & indulgentius cum peccatoribus agant leuissima quaedam opera per grauissimis delictis inungendo alienorum peccatorum participes efficiantur. Hæc Concil. Nec obstat, quod poenitentia dicantur esse nunc arbitraria, id enim dicitur, non quia id relinquatur arbitrio confessorum cuiunque, sed prudenti, & quia non est confessarius nunc alligatus canonibus poenitentialibus, ita ut teneatur illas poenitencias imponere, quas illi canones præscribunt, siue quo ad quantitatem, siue quo ad qualitatem. imò forte nunquam tales poenitentia impositæ sunt in foro interno, sed solum in foro externo, ut vult Nau. *cap. 26. nimmer. 18.* & Reginald. *de prud. conf. cap. 1. sect. 1.* Non frustra tamen in c. Quæ ipsis. dist. 38. dictum est vix sacerdotis

R

nomen

Cap. V. De Satisfactione.

nomen in eo constare, qui tales canones ignorauerit, quia nimirum quamuis solus Deus sciat iustam pœnitentiam singulorum peccatorum, tamen diuino impulsu directi SS. PP. pro tali peccato talem præscripserunt pœnitentiam, vt pro fornicatione presbyteri pœnitentiam decem annorum *cap. presbyteri. distinct. xi.* quare per hos canones potest confessarius dirigere, vt conijciat, quæ sit iusta pœnitentia, eamque non debet minuere nisi ex iusta causa, iusta autem causa vna est, quando pœnitens est parum contritus, ita vt periculum sit, ne sicut paruus ignis à multis lignis superpositis de facili extinguitur, ita paruus affectus contritionis propter graue onus satisfactionis extinguatur peccatore totaliter desperante, vt ait D. Thom. *quodl. 3. art. 28.* alias quatuor iustas causas ponit Nauarr. *cap. 20. num. 21.* & Tol. *lib. 3. cap. 11.*

Secunda igitur est, quando contritio pœnitentis est valde intensa.

Tertia, quando pœnitens vult suscipere Iubilæum, vel alias indulgentias.

Quarta, quando impedimentum habet, quia est senex, vel debilis, &c.

Quin-

Cap. V. De Satisfactione.

Quinto, quando ei iniunguntur in partem pœnitentiæ omnia bona opera quæ faciet. non enim tenetur confessarius iniungere pœnitenti per modum præcepti totam pœnitentiam, quam indicat ab eo esse promeritam, vt dicit S. Tho. *supra.* (53.) Semper tamen aliquam per modum præcepti iniungere debet, & pœnitens debet eam acceptare exceptis duobus casibus supradictis ex communiore DD. sententia.

(54.) Tertio scire debet pœnitentiam talem esse imponendam quæ & sit vindicta contra peccata confessa & sit remedium etiam contra residuum, sicut docet Concil. Trident. *Sess* 14. *cap.* 8. his verbis Habeat autem præ oculis, vt satisfactio, quam imponit, non scit tantum ad vitæ nouæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad peccatorum præteritorum vindictam. Hæc Conc.

(55.) Quarto scire debet hanc pœnitentiam imponi posse non solum de operibus alias indebitis, sed etiam de debitis, vt sunt ieiunia præcepta ab Ecclesia, atque etiam restitutiones ad quas pœnitens forte tenetur (6.) item imponi posse hanc pœnitentiam

Cap. V. De Satisfactione.

in operibus peragendis à pœnitente per se, vel per alium. (17.) Si tamen confessarius id non exprimat, pœnitentia semper intelligitur imposita de operibus aliàs indebitis, & per ipsum pœnitentem non per alium peragendis. Tolerus lib. 3. cap. 11.

(58.) Quinto sciendum etiam confessario est pœnitentiam ab alio confessario impositam non posse à se mutari, quando fuit imposita pro peccatis reservatis, à quibus ipse non potest absolvere, eiusdem enim est solvere, & ligare. Quod si pœnitentia imposita fuisset pro peccatis à quibus potest absolvere, tunc si subest causa rationabilis potest pœnitentiam mutare, & etiam minuere. ut quando videt pœnitentem eam non implevisse, & timer etiam non impleturum, vel videt pœnitenti non esse apertam, nec opus est, ut pœnitens repetat peccata pro quibus talem pœnitentiam accepit, ut notat Tol. lib. 3. cap. 11. num. 5. in fin.

(59.) Si vero pœnitens fuisset obligatus pœnitentiam, debet confessarius cum interrogare fuerit obligatus ad restitutionem, vel occasionem peccati proximam habeat, vel frequens ali-

quod

Cap. VI. De annexis.

quod reciduum, ita ut pœnitentiam non solum satisfactoriam (quæ facile potest minui volenti lucrati Indulgentias) sed etiam necessariam, & in remedium imponere possit, alias repetenda est confessio. Vide Reginald. de prud. conf. cap. 20.

CAPVT. VI.

*De annexis materia Sacramenti
Pœnitentia.*

MAteria huius Sacramenti, ut patet ex dictis, sunt tres actus pœnitentis. seu quod idem est confessio facta cum contritione, & satisfactione supra explicatis confessario potenti absolueret. Huic materiæ, quæ est de necessitate sacramenti annexa sunt aliqua de necessitate præcepti, & aliqua de congruitate, sicut similiter diximus de forma huius eiusdem sacramenti.

(60) De necessitate præcepti humani, & ecclesiastici notum est teneri omnes fideles, qui ad annos discretionis peruenerunt saltem semel in anno confiteri sua peccata m. post baptismum commissa, & nunquam confessa, sed præter hoc præceptum annuæ confessionis, sunt septem, alia præcepta de

Cap. VI. De annexis.

confessione duo humana, & quinque diuina.

Primum habetur in clementina prima de statu monachorum §. sane, quod obligat Monachos §. Benedicti ad duodecies in anno confitendum semel scilicet singulis mensibus. alii vero Religiosi saltem de honestate idem facere debent, Nau. cap. 2. num. 9.

Secundum habetur in Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. & obligat Sacerdotes, qui habentes peccatum in celebrantur propter aliquam necessitatem non præmissa confessione, his enim præcipit Conc. ut statim post Missam querant confessorium, & confitentur. idem de congruitate facere deberent etiam alii omnes, qui habentes peccatum in. propter aliquam necessitam, ut v. g. ad vitandum scandalum communicant non præmissa confessione, imo hoc etiam ex eodem præcepto Conc. Trid. teneri ad quamplurimum confitendum dicit Nau. cap. 2. num. 10. sed merito refutatur à Suarez tom. 3. disp. 66. sect. 8.

Tertium præceptum est diuinum, & obligat ad confitendum peccata in. in quinque casibus. quare est præceptum quintuplex.

Pri-

Cap. V l. De annexis.

Primus casus, & præcipuus est articulus mortis, & nomine articuli mortis intelligitur ex communiori D.D. sententia omne probabile periculum mortis, cuiusmodi est (inquit recte Nau. *cap. 3. num. 9. in fine.*) imminens prælium, naufragium probabile, grauis & acuta febris, tempus pariendi saltem quo ad mulierem, quæ nunquam peperit, vel experta est partus difficiles.

Secundus casus est, cum quis vult suscipere S. Eucharistiam, Tertius cum quis est expertus se vinci à tentatione mortalis, nisi confiteatur.

Quartus cum quis vouit, vel iurauit, vel promisit confiteri.

Quintus, cum quis ex conscientia erronea certa, vel dubia putat se teneri ad confitendum, nisi talem conscientiam rationabiliter deponat. vide Reginald. *lib. 6. num. 29.*

(61.) Addunt aliqui teneri omnes de iure diuino confiteri statim (62.) atque in peccatum mortale inciderunt, vel saltem quando putant se suum peccatum m. oblituros. Sed non est reddenda confessio onerosa, quare probabilis & tuta est opposita sententia. S. Thom. *in 4. dist. 17. q. 3. art. 1. quest. 4.*

Cap. VI. De annexis.

Soti *dist.* 18, q. 1. a. 4. *versus finem.* Na-
uar. *cap.* 21. num. 35. &c. Hæc de præ-
ceptis Confessionis.

(63.) De congruitate vero est, ut
pœnitens confiteatur aperto capite, ge-
nuflexus, sine armis, sine vanitatibus,
& cum duodecim conditionibus, quas
præter quatuor condiciones confесси-
ni necessarias supra explicatas cap. 3.
ponunt DD. & viles valde sunt, licet
non necessariae, atque omnes sexde-
cim conditiones his versibus conti-
nèntur.

Sit simplex, humilis confessio pura,
fidelis,

Atque frequens, nuda, discreta, li-
bens, verecunda,

Integra, secreta, lachrymabilis, acce-
lerata,

Fortis, & accusans, & sit parere pa-
rata.

De congruitate etiam est observa-
tio ordinis, qui est hic.

1. Pœnitens se signetur.
2. Petat à confessario benedictionem
dicens Benedic. Pater.
3. Dicat Confiteor vsque ad Ideo.
4. Dicat sua peccata.

Cap. VII. De Fœneratica.

5. Dicat Ideo precor, &c.

Regin. l. 4. num. 26.

CAPVT. VII.

De centum casibus obligantibus ad restitu-
tionem, qui reuocati sunt ad 20. manus

à S. Antonio par. 2. tit. 2. cap. 1. §. 2. &c.

Io. Vigner. in Cathol. Institut. de

virt. Iust. 50. §. 1. vers. 2.

quæ sunt;

1. **M**anus fœneratoria.
2. **M**anus raptoria.
3. Manus furatoria.
4. Manus bellatoria.
5. Manus damnificatoria.
6. Manus participatoria.
7. Manus sacrilega.
8. Manus iniuste iudicatoria.
9. Manus in iudicio inique affesso-
ria.
10. Manus fraudatoria.
11. Manus falsificatoria.
12. Manus proditoria.
13. Manus simoniaca.
14. Manus impeditoria.
15. Manus luforia.
16. Manus turpis lucri operatoria.

§. 1. De manu Fœneratica.

17. Manus locationis, & conductionis
vitiatoria.
18. Manus detractoria.
19. Manus personæ læsoria.
20. Manus animatum prædatoria.

§. 1. De quinque digitis Manus fœneraticia,
id est, quinque peccatis obligantibus
ad restitutionem Vsurarium.

1. PECCATUM est in pignoribus, quā-
do scilicet quis pro mutuo alteri
facto recipit pignus ab eo rei mobilis,
ut vestimenti, equi, & huiusmodi,
aut immobilis, ut possessionis, ex quo
pignore caput fructum, siue lucrum
non computans in sortem, quod vsu-
ra est, nisi in casu cap. salubriter de v-
suris. de hoc diffinit S. Anton. 2. p. tit.
1. c. 6 §. 2. & tit. 2. c. 1. §. 3. breuiter, &
accurate Leonardus Lessius l. 2. de iust.
cap. 20. dub. 16.

2. Peccatum est in depositis cum
scilicet quis deponit pecuniam apud al-
liquam, ut utatur ea saluo tamen capi-
tali suo, & cum intentione principali
aliquid percipiendi ultra sortem nul-
la tamen facta pactione super hoc
etiam vsura est. 14. q. 3. c. si fœneraueris.

de

§. 1. De manu fœneratica.

de hoc S. Ant. sup. c. 7. §. 35. & Lessius
l. 2. cap. 20. dub. 21. in fine.

3. Peccatum est in emptionibus,
& venditionibus, cum scilicet vendi-
tur merces ultra iustum precium ra-
tione dilationis temporis in soluendo
precium, & hoc nisi rem illam vendi-
tor intendebat seruare in futurum,
quando tantum, quantum vendit.
vel plus sperabat valituram. Simili-
ter quando quis emit etiam minus ius-
to precio, eo quod anticipat tempus
solutionis pretii antequam recipiat mer-
cem, ut tempore veris triticum recolli-
gendum, & hoc nisi dubium esset verum
plus, minusue sit res illa valitura. arg. c.
in ciuitate de usur. de hoc Sanct. Anton.
supra cap. 8. §. 1. Lessius l. 2. cap. 21. dub. 6.
et 7.

4. Peccatum in cambiis, quæ dicun-
tur per Venetias, quæ sunt verè mutua
cum usura, & cum ipsemet sit satisfac-
tor simulatus, & verus mutuator. arg.
14. q. 3. c. plerique. de hoc S. Ant. tit. 2.
c. 7. §. 47. Lessius *l. 2. c. 23. dub. 7.* vbi vi-
detur hoc cambium vocare Besantinum,
& Placentinum.

5. Peccatum in mutuis cum expressis
lucris pactionibus, siue in pecunia, siue

Cap. VII. De manu raptoria.

in operibus, siue in aliis, quæ precio possunt estimari. *arg. 14. q. 3. c. Putat. de hoc S. Anton. supra tit. 1. cap. 5. q. 8. Lessius lib. 2. cap. 20. dub. 7. & sequentibus.*

S. 2. De manus raptoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Raptorem.

1. **P**eccatum constitit in usurpatis dominiis Ciuitatum, Castrorum, & villarum, ex quibus onine emolumentum, quod percipitur rapina est, ut patet.

2. Peccatum est in Taliis iniustis, quando scilicet Dominus Ciuitatis imponit collectas ultra debitum consuetudinis, vel statuti, seruitia indebita operatum exigit, & non soluit eis de labore; vel si ciuitas est libera, quando non pro rata imponit ciuibus, sed grauat aliquos nimis, de hoc *S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 13. Lessius l. 2. c. 35. dub. 1.*

3. Peccatum est in pedagiis, & gabelis illicitis, quando scilicet imponunt Domini terrarum, vel ciues noua pedagia siue licentia Principis, vel etiam si sint antiqua, vel noua cum licentia, non seruant vias tutas, cum tamen possent.
de

§. 3. De manu Furatoria.

de hoc S. Anton. supra cap. 12. §. 6. Lessius supra.

4. In latrociniiis terrestribus vel maritimis, vel pyratibus, qui discurrunt per mare prædando. Ex naufragio etiam in mare proiecta sibi accipere ad rapinam pertinet, vel etiam de repræsalis illicitis. de quibus S. Ant. in 3. parte tit. 4. cap. 4. Lessius lib. 2. cap. 5. dub. 8.

5. Peccatum in personis capiendis, & vendendis, quæ liberæ sunt, seu Christianæ. Nam, etsi pagani, vel saraceni, capti in bello iuste efficiantur serui capientium, unde, & vendi possunt, ut serui, & cmi; non tamen Christiani. de his S. Ant. p. 2. t. 2. c. 2. §. 6. Lessius lib. 2. cap. 5. dub. 4. num. 12.

§. 3. De Manus Furatoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Furem.

1. **P**Eccatum est de inuentorum retentione, quando scilicet quis res alterius inuentas, quæ non habentur pro derelicto, sibi retinet. 14. quest. 5. cap. Multi. & de hoc S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 15. §. 2. Lessius l. 2. cap. 14. dub. 7.

2. Peccatum in illicita præscriptione, quando quis præscribit aliena mala.

§. 3. De manu furatoria.

fide, sciens scilicet illa esse aliena, nec se
ea aliquo iusto titulo habuisse *de re. in.*
c. possessor. lib. 5. & de hoc S. Anton. 2. p.
tit. 1. c. 15. §. 6. in fine. Lessius lib. 2. cap. 6.
dub. 2. & sequent.

3. Peccatum est in rei pignoratæ,
commodatæ, vel depositæ vñ, quando
Dominus rei non consentit, & tenetur
de utilitate inde habita, & si amitteretur
ex culpa sua, tenetur reddere. & de
hoc S. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 15. §. 3. & 4.
Lessius lib. 2. cap. 3. dub. 4. num. 17.

4. Peccatum in occulta rerum vsur-
patione siue hoc fiat à filius de rebus pa-
rentum, siue ab vxore de rebus viri
ipso nesciente, siue à seruis de rebus
dominorum suorum, siue à dispen-
satoribus de rebus suorum patrono-
rum, siue à discipulis de rebus ma-
gistrorum suorum, siue ab extra-
neis de rebus aliorum etiam si hoc fa-
cerent dando inde eleemosynas paupe-
ribus nisi sint in extrema necessitate
constituti 14. q. 5. forte, & de hoc S.
Anton. 2. p. tit. 1. cap. 14. §. 2. Lessius
lib. 2. cap. 12.

5. Peccatum in religiosa appropria-
tione, quando scilicet religiosus reci-
pit aliquid nesciente prælato suo, vel
alteri.

§. 4. De manu bellatoria.

alteri dat propinquo, vel extraneo, vel cum occultat, & ut propria retinet acquisita per eum, vel data sibi, non paratus superiori libere assignare. 12. *qm. 1. cap.* Non dicaris, & de hoc S. Anton. in 2. parte tit. 16. *cap. 1. §. 8. Lessius lib. 2. cap. 4. dub. 9. num. 78.*

§. 4. De Manu Bellatoria quinque digitus, id est peccatus obligantibus ad restitutionem Bellantem.

1. **P**eccatum est cum Dominus, vel communitas aliqua assumit iniustum bellum. Nam qui ad hoc concurrunt adiuvando, consulendo, cooperando de omnibus damnis illatis aduersariis, etiamsi nihil perueniret ad eos, tenentur satisfacere. 11. *quest. 5. cap. non sane in fine.*

2. Peccatum etsi propter quod tenetur de omnibus damnis, & expensis, quas patiuntur subditi sui qui inuoluntarii sunt, & coacti; Nam ultra expensas, quas faciunt, aliquando ab aduersariis debellantur, & capiuntur ipsi, & bona eorum, varius est enim euentus Belli, *extra. de iniur. & dam. da. c. si culpa.*

3. Peccatum est, propter quod qui
habes

§. 4. De manu Bellatoria.

habet iniustum bellum, ea quæ capit, & destruit, vel hoc fieri permittit à suis, sicut communiter fit, satisfacere tene-
tur. 23. q. 1. c. militare. Bona autem capta ab inimicis iustè, quæ debent cō-
diuidi, occultando, & retinendo sibi, furantur. 24. q. 5. c. dicar.

4. Peccatum est cum iustè bellans rapit bona ecclesiarum non incastella-
tarum, aut bona clericorum contrariæ
partis; vel etiam viatores, peregrinos,
mercatores, & alios innocentes spoliat.
distin. 86. cap. in singulis.

5. Peccatum est; quando habens iu-
stum bellum ex sua inertia, & crassa ne-
gligentia non defendit suos, cum pos-
sit, & præcipuè cum est conductus mer-
cede ad bellandum. Et similiter cum
posset debellare inimicos, & sic cito
guerræ facere finem, vt plus lucretur ex
duratione prælij, vel quia corruptus est
ab aduersariis, non fideliter negotium
gerit, *de iniur. & da. da. cap. si culpa.* Et
de his omnibus Anton. in 3. part. tit. 4.
cap. 1. per totum. Summistæ v. Bellum.

§. 5. De Manus Damnificatoria quinq; di-
gitis, id est peccatus obligantibus ad
restitutionem eum, qui fuit
causa damni.

1. Pee-

§. De manu damnificatoria:

Peccatum est, cum quis mandat fieri rapinam, furtum, vsuram, vel aliud damnum, & ex hoc sequitur effectus damni, quod alias non fuisset factum, talis tenetur in solidum, etiam si nil peruenit ad eum: sic & tutor, curator, procurator, & factor, & qui pro pupillis, vel pro aliis faciunt contractus vsurarios, si illi pro quibus fecerunt, non satisfaciant, tenentur.

2. Peccatum est quando quis consulit, ita quod ex illo sequitur damnum, quod alias non fuisset factum. talis etiam tenetur in solidum, etiam si nil peruenit ad eum, si autem fuisset factum sine etiam illo consilio, sed aliquid plus factum est, ad illud plus tenetur.

3. Peccatum est consensus. s. cooperationis, non mentis tantum, puta, quando duo, vel plures faciunt aliquod furtum, vel damnum simul ita quod unus non facere sine altero, tenetur quilibet in solidum, secus cum etiam sine illo factum fuisset, tamen cum aliis se reperit ad damnificandum, tunc enim tenetur solum de damno illato per eum. Qui etiam est mediator scienter alienius contractus fraudulentis, ut sen- sales, tenentur de damnis.

4. Pec-

§. 5. De manu damnificatoria.

4. Peccatum est cum quis adulando, seu laudando aliquem de furto, vel de damno, scilicet quod sit strenuus, & ex hoc inducit eum ad faciendum malum, quod alias non fecisset, & idem est cum detrahendo ad hoc inducit, ut puta dicendo tu es pusillanimis, vel nihil vales, & timidus, & eiusmodi.

5. Peccatum est cum quis recepat fures, & damnificantes, & ex hoc sequuntur damna, vel etiam rem raptam cum quaeritur, ipse occultat, propter quod non potest recuperari. Officialis autem qui potest sine periculo suae personae ostendere non fuit damnatum, vel rapina vel manifestare fures, & ablata, & non facit, tenetur. De his omnibus Sanctus Thomas 2. 2. *quest. 62. art. 7.* Sanct. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 12. §. 12. & 13. Lessius lib. 2. cap. 1.

§. 6. Manus Participatoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Participantem de re aliena.

1. PEccatum est participando de re furata (vel aliter iniuste accepta) per donationem. Talis enim cui donatur;

§. 6. De manu participatoria.

atur; cum hoc scit, tenetur reddere Domino eius rem ablatam, donum autem datum ab usurario (inquit S. Anr.) cum omnia bona sua sint obnoxia restitutioni, tenetur qui accepit reddere, vel ipsi usurario, vel potius his, quibus usurarius habet restituere, sed hoc intellige, si donum sit de rebus alienis, quæ in specie extant. Lessius lib. 2. cap. 20. d. 19.

2. Peccatum est per victitationem. familia enim raptoris, vel usurarii, vel furis, ut vxor, filii, & alii, si habent etiam alia bona comedendo, vel utendo rebus male ablati in propria specie peccant & tenentur de eo, quod cōsumūt.

3. Peccatum est per dotationem, cum enim filia dotatur per eum, qui non habet nisi de usuris, vel alias male ablati, maritus, qui hoc nouit, non potest recipere dotem, & receptam tenetur restituere creditoribus loceri. & ipsa etiam filia mortuo marito tenetur restituere dotem. ita S. Antonin. 2. part. tit. primo. cap. 1. §. 12. sed ex Lessio supra excipitur casus, quando usurarius dat dotem de bonis quorum habet dominium.

4. Peccatum est participando de re rapta.

§. 6. De Manu Participatoria.

rapta, vel furata per emptionem. Qui enim emit talia scienter, vel ignorantia facti crassa, tenetur restituere cum inuenerit dominum rei, vel erogare pauperibus, si illum ignorat. si etiam talia emit probabiliter existimans esse venditoris; postea sciens fuisse ablata, tenetur nihilominus Domino reddere si cognoscit, vel pauperibus res, vel pretium erogare, si non inuenit S. Ant. 2. p. tit. 1. cap. 12. §. 16. Lessius lib. 2. cap. 14. dub. 4:

§. Peccatum est per legatum, vel hereditationem: intelligitur enim hereditas deducto ære alieno. Hæres ergo, vel legatarius eius, cuius bona sunt obnoxia restitutioni, vel ex contractu, vel quasi contractu ex maleficio furti, fraudis, usuræ, & huiusmodi, vel quasi ex maleficio omnia tenetur restituere, quæ recipit de tali hereditate, vel legato, extra de usur. c. Michael. Lessius lib. 2. cap. 20. dub. 20.

§. 7. De Manus Sacrilega quinque digitis id est peccatus obligantibus ad restitutionem Sacrilegum.

1. Peccatum est, cum auferuntur sacra, ut calices, paramenta, cruces, reli-

§. 7. De

quæ, & alia
quæsi.

Peccatum

na, & si non

ut de ecclæ

ellige si sit

alias est f

relegiam ex

mer. 14.

Peccatum

, vel effra

tenentur et

unt alia dam

lesiasticis,

agia. de cer

imponendo

le. cap. Ad

salia contr

niur. & d.

lib. 6.

4. Peccatu

stant bona

indebitè al

ciuius expen

zando 12. q

uperibus, ve

clia subtra

ica S. Anton

ut benefici

§. 7. De manu Sacrilega.

reliquiæ, & alia huiusmodi *cap. quisquis*
17. quest. 1.

2. Peccatum est, quin auferuntur a-
liqua, & si non sacra, tamen de loco sa-
cro, vt de ecclesia; *17. q. 1. c. Quisquis*,
intellige si sit res ibi posita securitatis
causa alias est furtum, sed non videtur
sacrilegium ex *Lessio lib. 2. ca. 43. dub. 3.*
numer. 14.

3. Peccatum est, quando fit incendi-
um, vel effractio in loco sacro iniurio-
se, tenentur etiam satisfacere, quæ in-
ferunt alia damna ecclesiis, vel personis
ecclesiasticis, vt exigendo gabellas, &
pedagia. de *censi. cap. Quanquam lib. 6.*
Aut imponendo collectas de immuni-
tate eccle. *cap. Aduersus*, aut faciendo re-
præsentia contra personas ecclesiasticas,
de iniur. & dam. da. cap. & si pignora-
nes lib. 6.

4. Peccatum est, cum clerici malè
tractant bona ecclesiarum dilapidan-
do, indebitè alienando, in pompas, &
lasciuias expendendo, consanguineos
ditando *12. q. 2. c. nulli*, & bona debita
pauperibus, vel clericis, vel reparationi
ecclesiæ subtrahendo, debent restituere.
ita S. Anton. Nauarr. & alii qui te-
nent beneficiatos non esse dominos
fru-

§. 7. De manu Sacrilega.

fructuum sui beneficii. oppositum ramen tenet Lessius *lib. 2. c. 4. dub. 6. num. 43.* & alii ab eo citati.

4. Peccatum, cum subtrahuntur legata facta ecclesiis 13. q. 2. c. *Qui oblationes.* Vel non soluuntur decimæ, ubi consueverunt solui, vel cum quis non est legitime in beneficiis constitutus, sed per intrusionem, vel per simoniam, vel habet aliquod impedimentum irregularitatis, tenetur enim fructus perceptos restituere, de reg. iur. *lib. 6. cap. Beneficium*, & de his omnibus S. Ant. 2. p. iur. 1. cap. 21. Lessius *supra*.

§. 8. De manus iniuste Iudicantis quinq; digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Iudicem iniquum.

1. PECCATUM est, quando Iudex, seu quicumque officialis dat iniuste sententiam ex certa scientia quacunque de causa, siue odio, siue amore, siue corruptione pecuniæ, & talis tenetur de omni damno, & interesse parte læsæ. 11. *quest. 3. c. quatuor.*

2. Peccatum est quando ex ignorantia crassa profert iniustam sententiam; Non enim debebat se ponere ad id, ad quod

§. 8. De manu iniusti iudicantis.

quod non erat idoneus cum periculo alterius; secus si deceptus consilio assessoris, qui putabatur idoneus ex malitia, vel ignorantia crassa male consulentis, tunc tenebitur assessor.

3. Peccatum est, quando ex notabili negligentia prout iniustam sententiam, quia noluit laborare ad legendum in libris, quod potuisset inuenire, & videtur teneri, ut cap. si culpa de iniur. & dam. da.

4. Est peccatum, quando accipit pecuniam pro iudicando, vel non iudicando, aut male, vel bene iudicando. Talem enim pecuniam, inquit Sanctus Anton. sibi retinere non potest. Sed debet pauperibus dare, vel reddere danti. Quod certum est si pecunia fuit accepta pro ferenda iusta sententia. tunc enim fit iniuria danti. at qui accipit pro sententia iniusta, nullam infert iniuriam danti quare non tenetur restituere. ita Lessius lib. 2. cap. 14. dub. 8. num. 5. &c.

5. Cum non vult iudicare, & dare sententiam prout potest, & debet, ne displiceat habenti iniustitiam, aut ut dampnificet ius habentem, & talis tenetur, si pars postea amittat iustam cau-

§. 9. De manu Iniqui Assessoria.

causam. Vel si remittat pœnas, vel diminuat iniustè, cum non possit, tenetur communitati, si auxerit pœnam iniustè tenetur ei, qui soluit S. Thomas 2. 2. quæst. 67. art. 4. S. Antonin. 2. parte 1. 1. cap. 19.

§ 9. De manus iniqui Assessoris quinq; digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Forenses.

1. ERgo peccatum est Aduocati, qui si scienter assumit defensandam iniustam causam obtinens victoriam, causæ de omni damno tenetur aduersario, si clientulus non satisfecit, ita B. Thom. 2. 2. quæst. 71. art. 3. Si non obtinet, tenetur clientulo de expensis, quando videlicet dixit sibi causam esse iustam, alias ille non litigasset, si assumit causam iustam, & ex crassa ignorantia, vel negligentia notabili perdit, videtur teneri clientulo de damno suo. ext. de iniur. & dam. da t. si culpa.

2. Peccatum est Iurisconsulti, si scienter præstat malum consilium, vel fraudulentum, unde ius habens perdit causam, siue sit ille, cui contulit, siue alter tenetur de damnis inde securis, si vero fideliter consulit, prout scit, non

tene-

§. 9. De manu Iniqui Assessoria.

tenetur. extra de reg. iur. cap. nullus ex consilio l. 6.

3. Peccatum est Actoris, aut Procuratoris, quia accusat aliquem de falso crimine, vel petit indebitum scienter, teneturque de omni damno, quod inde recepit aduersarius, & etiam de expensis. Sanctus Thom. 2. 2. quest. 68. artic. 4. Si aurem verè accusat, & po-
stea prece, vel pretio desistit, vel præ-
uaricatur, tenetur communitati.

4. Peccatum est Rei si negat verita-
tem, de qua iuridicè interrogatur, & ne-
gando debitum pecuniæ tenetur actori,
negando autem crimen, unde sequi-
tur accusatori mors, vel mutilatio, vel
alia pœna, vel fatigando scienter ap-
pellationibus, vel dilationibus, tenetur
satisfacere ad arbitrium boni viri.

5. Peccatum est Testis, si enim ex
falso testimonio eius scienter facto, ac-
tor, vel reus incurrunt damnum ali-
quod iniustè, tenetur testis in solidum.
extr. de iniur. & dam. da. cap. si culpa. Et
si accipit pecuniam pro testimonio fe-
cèdo etiam vero, tenetur illam paupe-
ribus erogare. 24. q. 5. c. Non sanè; Et de
his omnibus S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 19. Less.
l. 2. c. 14. dub. 2. n. 65. & c. 30 & 31.

§. 10. De manu fraudatoria.

§. 10. De Manus Fraudatoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem, Venditorem, Emptorem, & gabella Fraudatorem.

Primo peccatum est in rerum quiditate, dum scilicet vna substantia venditur pro alia. vt vinum limphatum, pro puro. vnum aroma pro alio, aurum vel argentum alchimicum pro puro, & huiusmodi.

2. Est peccatum in quantitate, vt cum datur mensura diminuta, vel in pondetibus, vt cum dantur ii. vnciæ pro libra, vel in vasis de vino, oleo, tritico, & huiusmodi, vel in cannis de panno lanco, linco, & huiusmodi.

3. Est peccatum in qualitate, vt cum venditur res defectuosa, vt vinum, vel carnes corruptæ, pro bonis, animal viciosum, & claudicans pro sano, non minuendo de pretio, & multo grauius esset vendendo rem periculosam, & nociuam homini.

4. Peccatum est in prætij inæqualitate, vt cum venditur res plus iusto pretio, quam valeat scienter, vel cum multo minori pretio emittitur, quam valeat, quia venditor non cognoscit rem,

§. II. De manu Falsificatoria.

rem, vel quia ducitur maxima necessitate.

5. Peccatum est in gabellæ debitæ, vel pedagii subtractione, vt quando occultè introducit rem ad ciuitatem, vel asserit vnum pro alio, vel minoris quantitaris, vt minus soluat, hi omnes tenentur satisfacere secundum S. Thom. 2. 2. quæst. 77. & S. Ant. 2. p. tit. 1. cap. 17. Lessium lib. 2. cap. 31. & 33.

§. II. De Manus Falsificatoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Falsarios.

1. PECCATUM est in ponderibus, & mensuris faciendo, vel vtêdo falsis, scilicet diminutis mensuris in vendendo, & mensuris excessiuis in emendo, tenetur etiã talis de damnis inde secutis.

2. Peccatum est in falsis monetis, scilicet fabricando falsas monetas, vel incidendo eas, aut falsatis, aut diminutis pro legitimis scienter vtendo, & is ultra peccatum tenetur de damnis læsis.

3. Peccatum est in Bullis Apostolicis falsatis, vel per surreptionem obtentis, cum scilicet expressum est falsum in supplicatione, vel omissum illud exprimi, quo narrato non obrinisset; beneficium enim vel gratia sic obtenta

§ 2 non

§. 12. De manu Proditoria.

non valet, vnde tenetur satisfacere de-
emolumento per ipsas obtento.

4. Peccatum est in instrumentis, vel
scripturis falsificatis, vt testamentis, in
quibus scribuntur legata aliter, quam
disponatur à testatore, vel scripturis,
vbi apparent debita, & cassantur, & hu-
iusmodi.

5. Peccatum est in falsis partibus, vt
cum mulier concipit per adulterium,
vel supponit sibi alienum partum, quæ
tenetur de omnibus, quæ consumit pu-
tatiuus filius de bonis mariti, & de his,
quæ vt legitimo filio ei de hereditate
relicta sint. *extr. de iniur. & dam. da.
cap. si culpa*, & de his Sanctus Anton.
2. p. tit. 1. cap. 28.

§. 12. De manus Proditoria quinque digitis.
*id est, peccatis obligantibus ad restitu-
tionem Proditorem.*

1. **P**eccatum est in castris, & popu-
lis, & terris, quando scilicet quis
aufert à legitimo Domino, & dat pro-
ditoriè alteri, qui ibi ius non habet, te-
netur talis de omnibus damnis inde se-
cutis.

2. Peccatum est in personis, quando
quis

§. 12. De manu Proditoria.

quis tradit Dominum suum, vel amicam in manus inimici occidendum, vel redimendum, vel impediendum à negotiis suis, & tenetur ad omne interesse.

3. Peccatum in rebus, quando quis pecunias, vel alia bona sui Domini, vel amici procurat deuenire ad manus inimicorum, aut cum associat se cum aliquo, vt ducat ad locum vbi spoliatur.

4. Peccatum est, quando secreta reuelat Domini sui, vt damnificet, vel aduocatus secreta causæ, quam defendit, aduersario pandit, vt se possit defendere, & tenetur ad damna. *cxix. de iniur. & dam. da. cap. si culpa.*

5. Peccatum est cum quis vtitur infidiis, non seruando promissa pacta, etiam si essent promissa hosti, dum & ipse ei seruat fidem, & non alias. *S. Antonin. 2. part. tit. 2. §. 14. & tit. 1. c. 22.*

§. 13 De Manus Simoniacæ quinq; digitis, id est peccatis obligantibus ad restitutionem Simoniacum.

1. **P**Eccatum est accipere pecuniam, vel alia temporalia pro sacramentis, aut beneficiis conferendis, vel colla-

§. 12. De manu Simoniaca.

collatis per modum pretii, non per modum eleemosynæ, vel stipendii sustentationis, &c. & talem pecuniam retinere non potest, sed pauperibus debet erogare, vel ecclesiæ, in cuius iniuriam data est.

2. Peccatum est accipere pecuniam appreciatiuè, id est, ut pretium, non ut eleemosynam, vel stipendium sustentationis, &c. pro aliis rebus sacris, ut ecclesiis, altaribus consecratis, aqua baptismali consecrata, oleo sancto, reliquiis Sanctorum, sepulturis loci sacri, iure patronatus, ingressu religionis, & huiusmodi. talis pecunia retineri non potest, sed pauperibus eam erogare oportet, vel ecclesiæ, pro qua commissæ est simonia.

3. Peccatū est pro spiritualibus exercitiis, ut pro prædicando, orando, visitando, eligendo, confirmando, ac correctione consistendo, curam animarum exercendo, consecrando, & huiusmodi aliis recipiendo pecuniam exactiue, vel pactionaliter, vel appreciatiuè. tenetur iste pauperibus eam erogare, vel ecclesiæ in cuius iniuriam data est. Sed per modum eleemosynæ datam retinere potest sibi, si sit pauper.

4. Pec-

§. 14. De manu Impeditoria.

4. Peccatum est, quando accipie-
beneficium simplex, vel curatum, aut
dignitatem simoniacè, quia tenetur
relinquere, & fructus inde perceptos re-
stituere etiam consumptos, deductis
expensis factis in utilitatem beneficii
illius, vel pro fructibus colligendis.

5. Peccatum est de mediatoribus
ad procurandum beneficium, vel of-
ficium ecclesiasticum, vel aliquod
spirituale. hi tenentur pecuniam pro-
pter hoc receptam pauperibus eroga-
re. Hæc omnia Beatus Thomas. 2. 2.
*quest. 100. & Sanctus Anton. 2. part.
tit. 1 cap. 5. per totum. & Lessius lib. 2.
cap. 35. dub. 28. & sequentibus.*

*§. 14. De Manus Impeditoria quinque di-
gitis, id est, peccatis obligantibus ad
restitutionem impediētem in-
iuste alium.*

x. **P**eccatum est, quando quis im-
pedit aliquem à consecutione
alicuius beneficii, vel officii. At-
que si illud erat consecutus, & possi-
debat, qui iniustè procuravit ei auferri,
tenetur satisfacere totum. Si nondum
erat consecutus, sed in via habendi, re-

§. 14. De manu Impeditoris.
netur ad arbitrium boni viri. S. Thom.
2.2. *quest. 62. art. 4.*

2. Peccatum est, quando impedit
fructus prouenturos alicuius agri, vel
vineæ, effodiendo semina, destituendo
vineas, arbores, & huiusmodi, qui te-
nebitur ad quantū existimabuntur fru-
ctus in illo dubio valituri. S. Thom.
in 4. d. 15 quest. 1. art. 5. p. 2. tenens etiam
columbarios, & non sufficienter pas-
cendo columbos vnde damnum infer-
runt seminibus, vel fructibus, tenetur
de damnis. Petrus *de Pa. in 4. d. 15. q. 2.*
art. 1. in fine.

3. Peccatum est eorum, qui faciunt
statuta, vel capitula, ne vsuræ solutæ
possint reperi, vel quod possint homi-
nes cogi ad soluendum, & qui iudicant
secundum ea, vel etiam sine statutis,
dant sententiam, quod soluantur vsu-
ræ, vel solutæ non reperantur, hi tenen-
tur ad restituendum, si vsurarii non re-
stituunt, impediunt enim restitutio-
nem 11. *quest. 3. cap. qui consensit*, quod
est centesimum.

4. Peccatum est eorum, qui
dant litteras emunitorias debitori-
bus iniuste, ne possint cogi à cre-
ditoribus ad soluendum eis, cum
pos;

§. 15. De manu Lusoria.

possint soluere, hi tenentur illis de illis
damnis.

5. Peccatum est iniuste impedi-
entium, nequis possit exequi negotia sua
honestas, occultando instrumenta, vel
scripturas, per quae manifestatur ius
suum, vel impediendum, ne quis acce-
dat ad iudicem Ecclesiasticum in cau-
sa, in qua potest accedere, ubi sibi fie-
ret iustitia, vel aliter iniuste & maliti-
ose impediendum iter alicuius ad iu-
diciū, vel ad negotia sua, unde reci-
pit damnum, & de his Lessius libro 2.
cap. 12. dub. 18.

§. 16. De manus Lusoria quinque digitis.
id est peccatis obligantibus ad resti-
tutionem Ludentes.

1. Peccatum est, cum decipit in lu-
do, ut per falsos taxillos, aut car-
tas, aut dicendo mendacium, & sic vin-
cit, tenetur enim restituere decepto.

2. Peccatum est, quando vincit ab
his, qui alienare non possunt, ut sunt
serui, filii fam. praecipue pupilli, vxor-
es, religiosi, & huiusmodi, & haec o-
portet restituere eis, qui habent curam
illorum.

S. S. 3. Pec-

§. 15. De manu Luforia.

3. Peccatum est, quando vincit ei, quem induxit, vel traxit ad ludendum multa importunitate, cum non veller ludere, vel volentem à ludo recedere iniuste detinet, & tenetur restituere.

4. Peccatum est, quando vincit in locis, vbi prohibetur ludus, & per leges mandatur fieri restitutio, quæ nec per alias leges, nec per disfluetudinem sunt abrogatæ, & tunc etiam tenetur restituere perdenti secundum Sanctum Thom. *secunda secunda, quæst. 32. art. 7. Ric. in 4. dist. 95. circa finem, & alios.*

5. Peccatum est, quando vincit in locis, vbi non prohibetur ludus, vel si prohibetur, leges sunt abrogatæ per contrariam consuetudinem, & tunc debet pauperibus erogare non de necessitate, sed de honestate, vide Sanct. Anton. 2. parte, titulo 1. cap. 23. vbi plene est ista materia, & breuiter atque accurate Lessius libro 2. cap. 26. hanc materiam tractat.

§. 16. De manus Locationis, & Conductio-
nis iniusta quinq; digitis, id est peccatis ob-
ligantibus ad restitutionem Locato-
rem, vel Conductorem.

1. Pecc

§. 16. De manu tyrpiter lucratoria.

1. **P**eccatum est, quando quis locat alteri rem, quam nouit uiciosam, ut equum claudicantem, vel domum ruituram, qui tenetur de damno inde secuto.

2. Peccatum est, quando nimium notabiliter exigit pretium de re locata, domo, agro, vel veste, & huiusmodi: vel quando aufert ab eo rem locatam sine causa rationabili ante tempus conuentum, & tenetur ei de damno.

3. Peccatum, quando conducit quis alium ad operandum nimis paruo pretio notabiliter, vel debitam mercedem nimis tardat dare, cum potest, unde ille recipit damnum; vel loco pecuniæ debitæ dat sibi res, quas oportet eum vendere minori pretio, quam debet habere.

4. Peccatum est, si conductus ad opera ex festinantia, vel negligentia, non fideliter est operatus, & non bene, unde sequitur damnum conductori.

5. Peccatum est, quando quis male tractauit rem sibi locatam, ut domum, vel agrum permittendo destrui, vel equos, vel boues nimis fatigando, & huiusmodi. tenetur talis de

§. 17. *De manu Turpiter lucratoria.*
huiusmodi damnis ad arbitrium boni viri. Vassallus etiam, qui bona, quæ habet in feudum à Domino male tractat ex malitia vel negligentia, tenetur de damnis, & de his Sanctus Anton. *secunda parte, titulo primo, cap. 15. Lefsius libro 2. cap. 24.*

§. 17. *De Manus turpiter Lucratoria quinquæ digitus, id est peccatis obligantibus ad restitutionem non de necessitate, sed de consilio.*

1. **P**ECcatum est lucrari ex opere carnali, ut meretricio, lenocinio, concubinato, adulterio, & huiusmodi.

2. Peccatum ex arte; vel actu prohibito lucrari, ut ex arte mutuandi, vel faciendo taxillos, chartas, fucos, cornamenta, vel ex hystionatu turpi, vel seruendo vsurario in numerando pecuniam ad vsuram, & scribendo, & huiusmodi, vel in faciendo diuinationes, incantationes, & huiusmodi, vel in scribendo Instrumenta in fraudem vsuraram in fauorem accipientis ad vsuram.

3. **P**EC-

§. 17 De manu turpiter lucratoria.

3. Peccatum est, lucrando tempore prohibito, ut diebus festiuis emendo, & vendendo sine necessitate scribendo, vel alia opera ad lucrum faciendo.

4. Peccatum est, negociari in locis prohibitis, ut in ecclesiis vendendo, vel emendo, vel etiam mittendo ad terras Saracenorum, vel portando arma, vel lignamina, vel victualia, & quaecunque mercimonia sine licentia Papæ.

5. Peccatum est, intentione meræ cupiditatis vacare negotiationi, vel intentione introducendi caristiam; hi omnes debent acquisita pauperibus erogare; magis tamen ex honestate, & consilio, quam necessitate. 14. *quest. quinta. Qui habetur, & de his S. Anton. sec. part. tit. 1. cap. 23.*

§. 18. De Manus Detractoria quinque digitis, id est peccatis obligantibus ad re-
stitutionem Detractorem.

Peccatum est, cum quis scienter accusat aliquem de falso, qui convictus de crimine condemnatur, talis ei tenere satisfacere non quidem

§. 18. De manu Detractoria.

detegendo falsitatem, postquam est punitus reus, quia sibi immineret periculum personæ, & illi iam punito non satisfaceret, sed aliter ad arbitrium boni viri, ante punctionem autem debet detegere falsitatem, vel desistere ab accusatione.

2. Peccatum est, quando extra iudicium infamat aliquem de crimine, sciens non esse verum, vel nesciens si est verum, quia tenetur illis, quibus dixit, declarare se falsum dixisse, nisi ex hoc sibi immineret magnum periculum vitæ, & huiusmodi. Nam tunc aliter prout potest debet satisfacere, sicut etiam cum libellos famosos super crimine de eo composuit, vel cantilenas, quod peius est.

3. Peccatum est, quando aliquod crimen commissum. verè ab alio auget addendo aliquid aliud notabile, quod est falsum, ut cum dicit se, vel alium turpia colloquia, vel gestus habuisse cum aliqua quod est verum, sed addit etiam carnalem copulam, quod est falsum, vel cum alii dicunt de eo turpitudinem cum aliqua agere, & tacet studiose, vel aliqua signa facit, ut credant verum esse, quod non est.

§. 18. De manu Detraçtoria.

est, & talis, tenetur ad declarandum falsum esse.

4. Peccatum est, cum dicit aliquod crimen alterius referens se audiuisse, quod occultum est, & ignoratur, an sit verum, & talis quomodo debeat satisfacere habes in Sanct. Anton. *secunda pars, cap. 2. §. 3. & Lessius lib. 2. cap. 11. dub. 5.*

5. Peccatum est, cum dicit crimen alterius verè perpetratum, sed occultum, & talis debet etiam famam restituere prout potest, vel etiam cum dicit contumeliam in præsentia aliorum, & talis debet petere veniam, vel aliter se reconciliare cum eo, cui dixit contumeliam, & præterea debet ab eis qui præsentes erant, auferre malam opinionem de eo. Lessius *supra dub. 20. num. 109. & dub. 27.*

§. 19. De Manus persona Laforia quinque digitus, id est peccatus obligantibus ad restitutionem Offendentem in vita aliquem.

PRimo peccatum est, auferendo vitam, occidendo alium iniuste, id est, extra iudicium ordinarium, & non in defensionem cum inculcata tutela, & talis tenetur de damno inde secuto.

2. Pcc

§. 19. De manu personæ Lesoræ.

2. Peccatum est, mutilando membrum iniuriosè, & tenetur de expensis in medicis, & medicinis. & de lucro perduto, si ex mutilatione non potest laborare.

3. Peccatum est, in vulnerando, vel percutiendo iniustè, sicut tollendo, solutæ, & tenetur ad damna ei secuta.

4. Peccatum est, in carcerando, & sic tollendo ei libertatē, quod faciendo aliquæ causa rationabili tenetur ad solutio, quod inde sequitur: scilicet si sit, quia est ei debitor, ut sibi citius soluat.

5. Peccatum est, cum mittit in exilium, vel confinium iniustè, & per hoc aufert ei patriam. Et omne damnum quod inde recipit (quod communiter est multum) tenetur ei satisfacere. S. Antonin. 2. part. tit. 2. §. 2. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 19.

§. 20. De Manus Animarum Prædatoria
quinque digitis, id est peccatis obligantibus
ad restitutionem Offendente aliquem in anima.

Primo,

§ 20. De manu Animar. Pradiat.

Primo peccatum est, quando volentem ingredi religionem ad seruendum Deo aliquis reuocat, vel iam ingressum persuadendo educit, tenetur hic illum reducere quantum in eo est, vel se, vel alium ponere in religione. secundum Pe. de Pa. in 4. d. 15. quest. 2. art. 2. Si tamen id fecit siue vi, & fraude non tenetur ex iniuria Religioni quicquam restituere, sed tantum ex æquitate Lessius lib. 2. cap. 8. dub. 3.

2. Peccatum est, quando quis persuaderet alicui aliquod criminale blandiendo, vt decipiatur. Et multo magis quando quis aufert alicui virginitatem extra matrimonium, & debet ducere in vxorem, vel dotare, si potest, & indiget, ita S. Anton. Si tamen puella libere consensit, ad nihil tenetur, si nihil promissit, si vero vi, vel fraude vsuram corporis extorsit, et si absque promissione, tenetur, vel eam sibi matrimonio copulare, vel damnum reparare. Lessius libro 2. cap. 10. dub. 2. Nau. cap. 16. numer. 14. &c.

3. Peccatum est, quando quis suo sermone trahit ad errorem fidei, vt faciunt hæretici disseminantes falsam doctrinam, & hi tenentur reuocare.

4. Peccat.

§. 20. De manu Animar. Prædat.

4. Peccatum est, cum prælati, vel patres familias ex sua negligentia permittunt gregem suum perire non corrigentes, nec admonentes. & multo plus cum suis malis exemplis eos ad mala prouocant. tenentur enim eos corrigere. 2. q. 1. c. *seelus*.

5. Peccatum est, cum homines suis prauis actibus alios scandalizant, vel mulieres suis ornatibus, & tripudiis, vel aliis ludis, risibus, blasphemis. & hi debent satisfacere pœnitentia, & bonis actibus ædificando, quos prius scandalizauerunt. S. Ant. 2. par.

tit. 2. capit. 1. §. 22.

F I N I S.

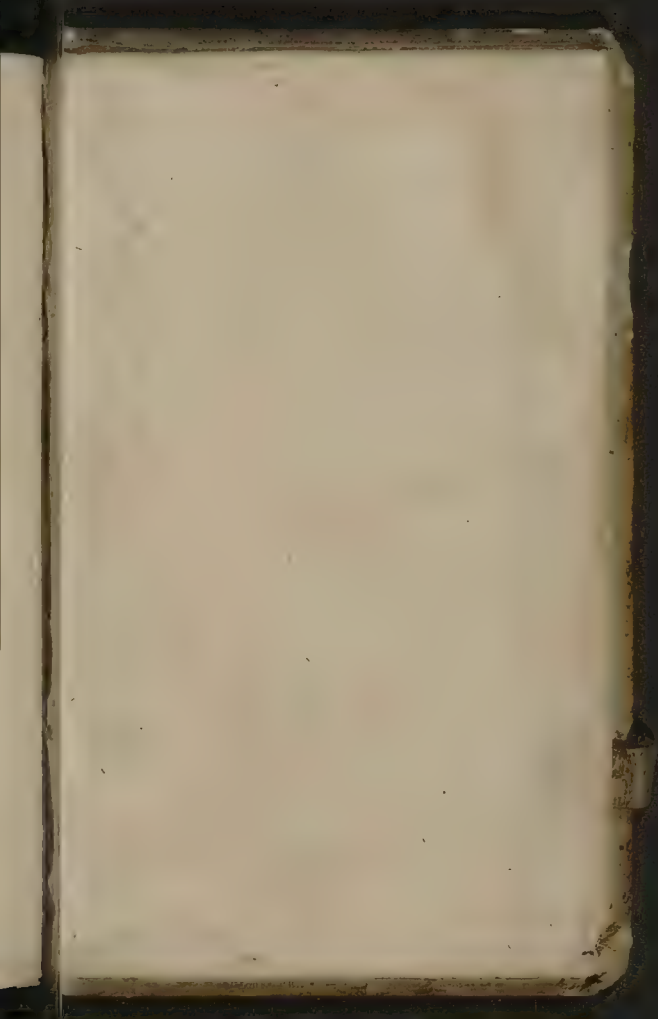

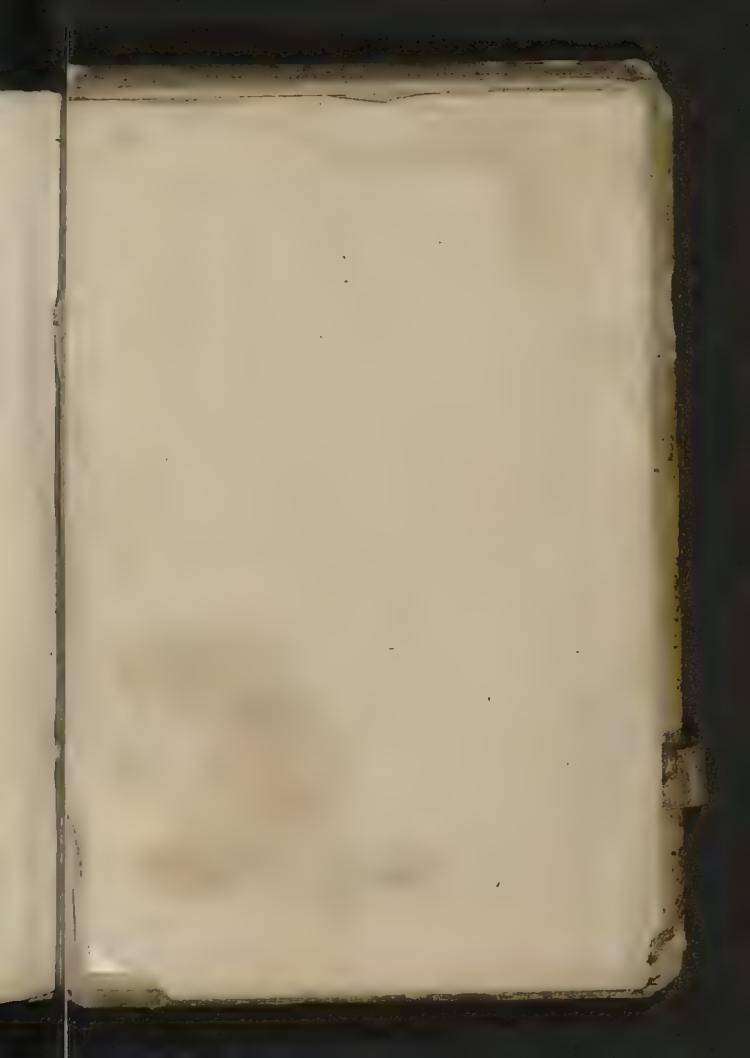
adar.

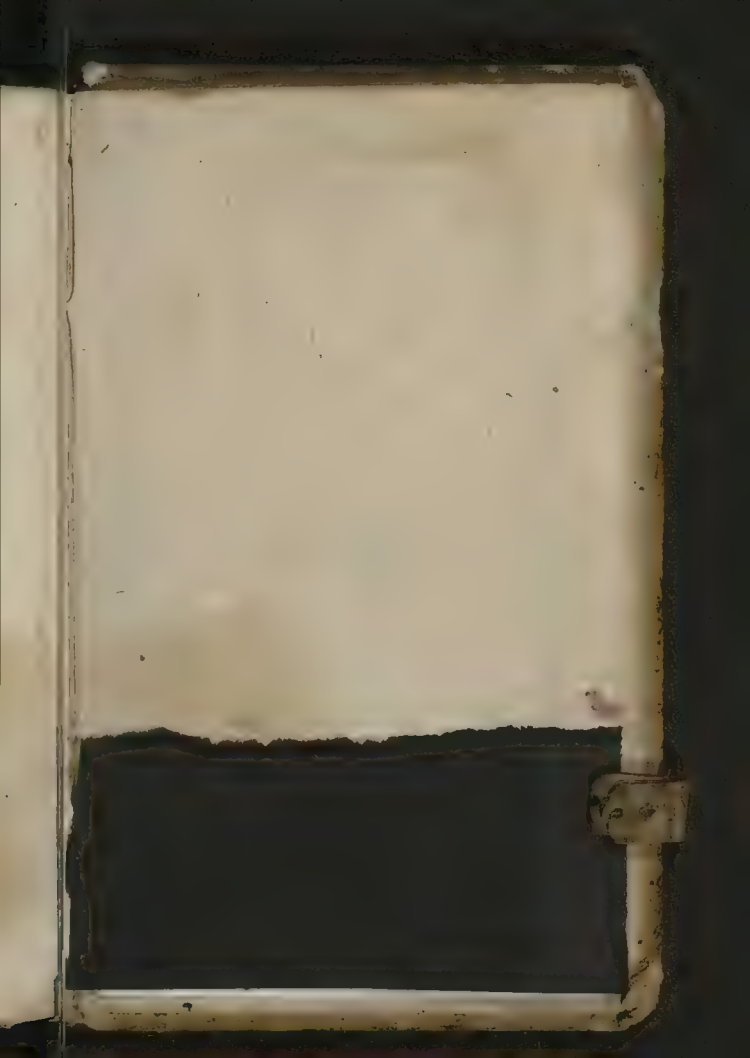
ati, vel
ia per-
on cor-
multo-
eos ad
im eos

nes suis
r, vel
pudiis,
is. & hi
z bonis
scan-

Biblioteka Jagiellońska

stdr0027759

Quoties effectus recipit in assumptione Puerantiae
An recipiat augmentum gratiae
An recipiat augmentum gratiae qui Puerantiam
recipit cum actuali peccato Veniali

Barbar z Ne
driami

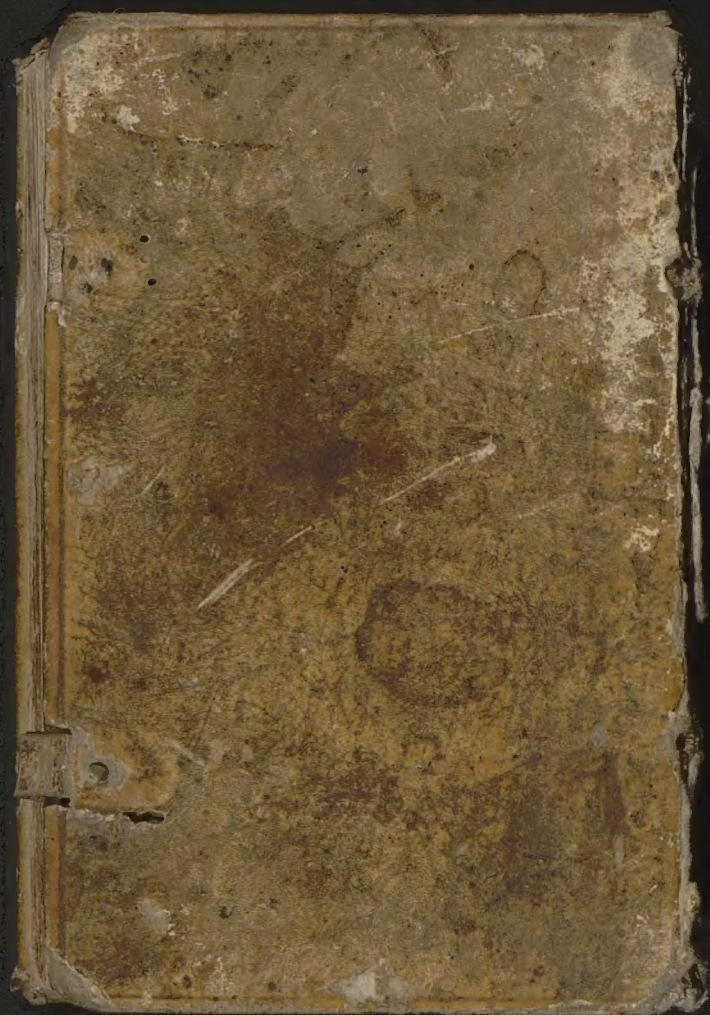
Węgorz do
Polskiej

Chmielecki z
Grybami

Sigors z Ryb
Suchych

Pierozek z Sólki

Ciaśto Jabłko

P. M. L.
with: L. and
1794
160 Vol.